Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ed Originale

12 ff préliminary
310 pp
19 ff

~~Elzevier~~
~~B 98~~

KW

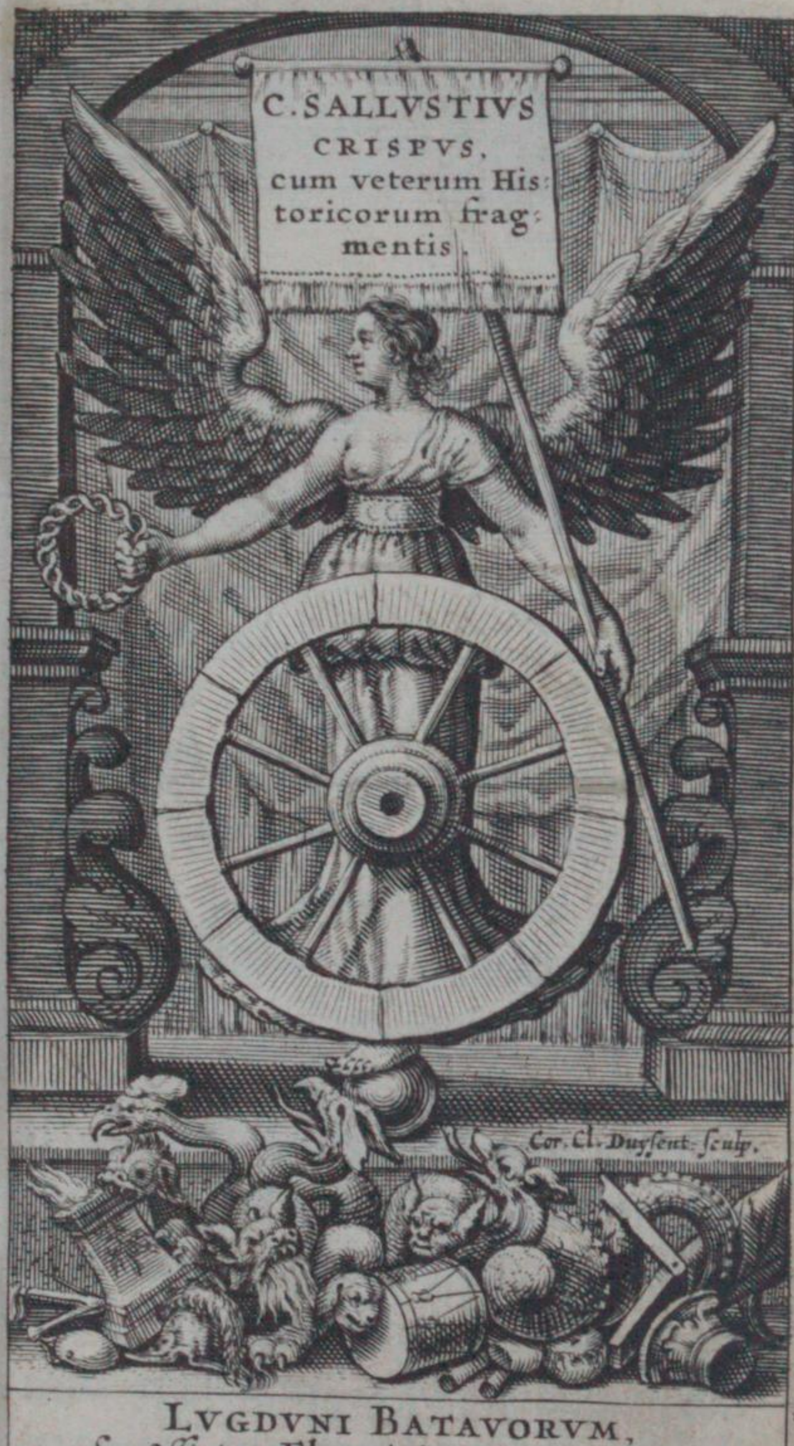
235
F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Clariſſimo Viro,

MARCO ZUERIO BOXHORNIO.

CVm id primo curæ nobis eſſe cœpit, ut Hiſtoricos Romanos, terſiores pariter ac emendatiores ederemus; rem ut utiliſſimam, ſic eruditis acceptiſſimam, moliri viſi ſumus. Quod ut amplius perſuaſum nobis eſſet, illud quoq; effecit, quod utilitate ſola publica impulſi viri eruditi, ſuorum quoque id arbitrati ſint. Neque id, Hercules, nunc agimus, ut curam noſtram, aut typorum elegantiam hic venditemus: qui li-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

benter, quicquid ejus eſt, judicio doctorum ac poſteritatis maxime remittimus. Nemo autem neſcit maximopere referre, ut quæ eleganter excuduntur, emendate prodeant, atque ita eruditis ſe commendent. Inter hos, Clariſſime Boxhorni, cum prolixe nobis operam navaris; nunquam tamen liberalius, quam in Salluſtii hac editione, quam prolixe nobis velles, oſtendiſti: quippe qui præclaram illam ſtationem, quam ætate prima occupaſti, deſerendam minime arbitraris. Qui enim pridem ſcriptis tuis publico prodeſſe inſtituiſti, quot ſcriptores emendatiores edidiſti; tot quaſi vades diligentiæ induſtriæque tuæ poſteris dediſti. Cum autem nihil referat, quo ſtudio ſcriptores optimi à mendis vindicentur, niſi caveatur, ne ſuccreſcant novæ; id

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

quoque ad te pertinere voluiſti, qui hanc laudem cum docendi munere junxiſti. Ad quam & modeſtia, quam ſcripta tua præ ſe ferunt, pariter ac diligentia, accedunt: vt jam nemo ignorare poſſit, quantum à te, qui amœnitatem ſtudiis ſeverioribus ſic temperas, ut utraq; conjungas, exſpectandum ſit. Quod vel illi de te ſperant, qui jam eruditionis tuæ tyrocinia, hoc eſt, ingenii, vt juveniles, ſic maturos fœtus, perluſtrarunt. Quamquam neque nos ex merito doctorum laudes ac virtutes æſtimare poſſumus, neque hoc modo tuis aliquid accedit, qui jam tibi tui ipſe eſſe pretium cœpiſti. Interim Salluſtium, quod ante dicebamus, terſiorem per te nunc prodire heic teſtari viſum: vt qui laudis aliquid ex hac editione pertinere ad nos arbitrantur, plus deberi tibi ſciant Tu fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

vere, vt cœpiſti, officinæ noſtræ perge, &, vt diu poſſis, feliciſſime Vale. Lugduni Batavorum, Anno CIƆIƆCXXXIV.

Virtutibus famæque tuæ deditiſſimi

B. & A. ELSEVIRII.

VETE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

VETERVM SCRIPTORVM,
& nonnullorum Recentiorum,
DE SALLVSTIO JVDICIA ET TESTIMONIA.

Auguſtus Cæſar apud Suetonium in vita Auguſti.

TVq; dubitas, Cimberne, Annius an Verrius Flaccus imitandi ſint tibi? ita, ut verbis, qui Criſpus Salluſtius excerpſit ex Catonis Originibus utaris, an potius Aſiaticorum oratorum inanibus ſententiis, verborum volubilitas in noſtrum ſermonem transferendà?

Vellejus Paterculus Hiſt. l. 2.

Æmulus Thucydidis Salluſtius.

&;

Pæne ſtulta eſt inhærentium oculis inge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

niorum enumeratio: inter quæ maximè noſtri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriuſque, & conſecutus Salluſtium Livius, Tibulluſque, & Naſo, perfectiſſimi in forma operũ. nam vivorum ut magna admiratio; ita cenſura difficilis eſt.

Horatius Serm. lib. I. Sat. II.

Libertinarum dico: Salluſtius in quas
Non minus inſanit, quam qui mœchatur.

Aſconius Pedianus.

Fertur Salluſtius, tanto ardore inſaniviſſe in libertinas, quanto mœchus in matronas: quod cum illi in Senatu à Cenſoribus objectum eſſet, reſpondit; Se non matronarum ſectatorem eſſe. quare ex ſenatu ejectus eſt. quod ipſe excuſat in Catilinæ bello. Hæc vetus interpres Horatii.

Seneca Rhetor Decl. lib. III.

Orationes SalluſtI in honorem hiſtoriarum leguntur.

Seneca Philoſophus Epiſt. CXIV.

Salluſtio vigente, amputatæ ſententiæ, & verba ante exſpectatum cadentia, & obſcura brevitas fuere pro cultu. Arruntius

tius vir raræ frugalitatis, qui hiſtorias belli Punici ſcripſit, fuit Salluſtianus, & in illud genus nitens.

& Ibidem.

Quæ apud Salluſtium rara fuerunt, apud Arruntium crebra ſunt, & pæne continua. nec ſine cauſſa. ille enim in hæc incidebat: at hic illa quærebat.

& Lib. IX. decl. I. & controverſ. XXV. lib. V.

Cum ſit præcipua in Thucydide virtus, brevitas, hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis illum caſtris cecidit. Nam in ſententia Græca tam brevi, quam ſalvo ſenſu detrahas vocem aliquam, conſtabit ſenſus, etiamſi non æque comtus, attamen integer. at ex SalluſtI ſententia nihil demi ſine ſenſus detrimento poteſt. Titus autem Livius tam iniquus Salluſtio fuit, ut hanc ipſam ſententiam, & tamquam tranſlatam, & tamquam corruptam, dum transferretur, objiceret Salluſtio. nec amore Thucydidis facit ut illum præferat; ſed laudat quem non timet: & facilius putat poſſe à ſe Salluſtium vinci, ſi ante à Thucydide vincatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Martialis lib. XIV.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Criſpus, Romana primus in hiſtoria.

Quinctilianus Lib. II. cap. V.

Livius à pueris magis legendus quam Salluſtius. & hic hiſtoriæ majoris eſt auctor: ad quem tamen intellegendum jam profectu opus ſit.

& Lib. III. cap. X.

Criſpus Salluſtius in bello Iugurthino & Catilinario nihil ad hiſtoriam pertinentibus principiis orſus eſt.

& Lib. IV. cap. II.

Vitanda illa Salluſtiana, quamquam in ipſo virtutis locum obtinet, brevitas, & abruptum ſermonis genus: quod otioſum fortaſſe lectorem minus fallit, audientem tranſvolat, nec, dum repetatur, exſpectat.

& Lib. VIII. cap. III.

Nec minus noto Salluſtius epigrammate inceſſitur:

Et verba antiqui multum furate Catonis,
Criſpe, Iugurthinæ cõditor hiſtoriæ.

&

& Lib. IX. cap. III.

Ex Græco tranſlata Salluſtii plurima.

& Lib. x. cap. I.

Neque illa Salluſtiana brevitas, qua nihil apud aures vacuas atque eruditas poteſt eſſe perfectius, apud occupatum variis cogitationibus judicem, & ſæpius ineruditum captanda nobis eſt: neque illa LivI lactea ubertas docebit ſatis eum, qui non ſpeciem expoſitionis, ſed fidem quærit.

& Ibidem.

At non hiſtoria ceſſerit Græcis: nec Thucydidi opponere Salluſtium verear: nec indignetur Herodotus æquari ſibi T. Livium, cum in narrando miræ jucunditatis, clariſſimique candoris, tum in concionibus, ſupra quam narrari poteſt, eloquentem. ita dicuntur omnia cum rebus tum perſonis accommodata. ſed affectus quidem, præcipue eos qui ſunt dulciores, ut parciſſime dicam, nemo hiſtoricorum commendavit magis: ideoque immortalem illam SalluſtI velocitatem diverſis virtutibus conſecutus eſt. Nam mihi egregie dixiſſe videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam ſimiles.

&

& Ibidem.

Attici præciſis concluſionibus obſcuri, Salluſtium atque Thucydidem ſuperant; triſtes ac jejuni Pollionem æmulantur; otioſi & ſupini, ſi quid modo longius circumduxerunt, jurant Ciceronem ita locuturum fuiſſe.

& Lib. x. cap. III.

Sane manifeſtus eſt (*SalluſtI*) *ex ipſo opere labor.*

Statius Papinius Lib. I. Sil. IV.

Sed tuas artes puer ante diſcat:
Omne quîs mundi ſenium remenſus,
Orſa SalluſtI brevis, & Timavi
Reddis alumnum.

Cornelius Tacitus Hiſt. lib. III.

C. Salluſtius rerum Romanarum florentiſſimus auctor.

Iuſtinus Hiſt. lib. XXXVIII.

Pompeius Trogus in Livio & Salluſtio reprehendit, quod conciones directas, ac orationes operi ſuo inſerendo hiſtoriæ modum exceſſerint.

Agellius Lib. I. cap. XV. Noct. Attic.

Salluſtius novator verborum.

&

& Lib. III. cap. I.

Salluſtius vel ſubtiliſsimus brevitatis artifex.

& Lib. IV. cap. XV.

Elegantia orationis Salluſti, verborumque facundia, & novandi ſtudium cum multa prorſus invidia fuit: multique non mediocri ingenio viri conati ſunt reprehendere pleraque & obtrectare: in quibus plura inſcite aut maligne vellicant. nonnulla tamen videri poſſunt non indigna reprehenſione.

& Lib. X. cap. XX.

Salluſtius proprietatis in verbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit.

& Lib. eod. cap. XXVI.

Aſinio Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit, & quibuſdam aliis C. Salluſtio iniquis, dignum nota viſum eſt, quod, &c.

& Lib. XVII. cap. XVIII.

M. Varro in litteris atque vita fide homo multa & gravis, in libro quem inſcripſit, Pius *aut* de Pace, *C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeveræ orationis; in cujus hiſtoria notiones cenſorias fieri atque exer-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

exerceri videmus, in adulterio deprehenſum ab Annio Milone, loris bene cæſum dicit, &, cum dediſſet pecuniam, dimiſſum.

Suetonius de claris Grammaticis, de Philologo.

Aſinius Pollio librum ſcripſit, in quo Salluſtii ſcripta reprehendit, ut nimia verborum affectatione oblita.

& Ibidem.

Philologus coluit familiariſſime C. Salluſtium, &, eo defuncto, Aſinium Pollionem. quos hiſtoriam componere aggreſſos, alterum breviario rerum Romanarum, ex quibus quas vellet eligeret, inſtruxit; alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Aſinium Pollionem crediſſe, antiqua eum verba & figuras ſolitum eſſe colligere Salluſtio, cum ſciat eum ſibi nihil aliud ſuadere, quam ut noto civilique & proprio ſermone utatur, vitetque maximè obſcuritatem SalluſtI, & audaciam in tranſlationibus.

& de Lenæo.

Lenæus tanto amore erga patroni (Pompeji) memoriam exſtitit, ut Salluſtium Hiſtoricum, quod eum, oris improbi, animo

inve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

inverecundo, ſcripſiſſet, acerbiſſima ſatyra laceraverit, laſtaurum, & lurconem, & nebulonem, popinonemq; appellans, & vitæ ſcriptiſque monſtroſum, præterea priſcorum Catoniſque verborum ineruditiſſimum furem.

Macrobius Sat. lib. 3. cap. 15.

Salluſtius graviſſimus alienæ luxuriæ objurgator & cenſor.

& Lib. v. cap. 1.

Quatuor ſunt genera dicendi. copioſum; in quo Cicero dominatur: breve; in quo Salluſtius regnat: ſiccum; quod Frontoni adſcribitur: pingue & floridum; in quo Plinius ſecundus quondam, & nunc, nullo veterum minor, noſter Symmachus luxuriatur.

Symmachus lib. v. Epiſt. LXVI.

*Interea recuſo ſententiam, quæ rem venaticam * ſervile dicit officium. Statuerit hoc ſcriptor ſtilo tantùm probandus: nam morum ejus damna non ſinunt, ut ab illo agendæ vitæ petatur auctoritas.*

* Salluſtius enim ſtatim in principio Belli Catilinarii ſic ſcribit: *Non fuit cõſilium, ſocordia atque deſidia bonum otium conterere; neque vero agrum colendo, aut venando, ſervilibus officiis intentum ætatem agere.*

Auſo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Auſonius in Protreptico.

Iam facinus Catilina tuum, Lepidique tumultum;
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romæ
Orſus, bis ſenos ſeriem cõnecto per annos:
Iam lego civili miſtũ Mavorte duellum,
Movit quod ſocio Sertorius exſul Ibero.

Sidonius Apollinaris in panegyri Anthemii Auguſt.

Qua Criſpus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus,
Qua pompa Tacitus numquam ſine laude loquendus.

& in Panegyri Narbonenſi.

Et te multimoda ſatis verendum
Scriptorum numeroſitate, Varro:
Et te, qui brevitate, Criſpe, polles:
Et qui pro ingenio fluente nulli,
Corneli Tacite, es tacendus ori.

Apuleius in Apologia.

Neque Cato gravitatem requirit, neq; Lælius levitatem, neque Gracchus impetum, nec Cæſar calorem, nec Hortenſius diſtributionem, nec Calvus argutias, nec parſi-

parſimoniam Salluſtius, nec opulentiam Cicero.

Feſtus Avienus in orâ maritimâ.

Interrogaſti, ſi tenes, Mæotici
Situs quis eſſet æquoris: Salluſtium
Nôram id dediſſe, dicta & ejus omnibus
Præjudicatæ auctoritatis ducier,
Non abnuebam. Ad ejus igitur inclytam
Deſcriptionem (quà locorum formulam
Imaginemque, expreſſor efficax ſtili
Et veritatis, penè in obtutûs dedit
Lepore linguæ) multa rerum junximus.

Vibius Sequeſter Lib. de Fluminib.

Salluſtius auctor certiſſimus.

M. Victorinus in librum Cic. de Inventione.

Hiſtoria & brevis eſſe debet in expoſitione, & aperta & probabilis, ut Salluſtius ſibi omnia in Catilinâ tribuit.

Spartianus in D. Hadriano.

Amavit (Hadrianus) genus dicendi vetuſtum, controverſias declamavit, Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, Salluſtium Cœlio prætulit: eademque jactatione de Homero ac Platone judicavit.

Vopiſcus in Aureliano.

Nemo ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non eſt aliquid mentitus, in

quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

quo Livius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifeſtis erroribus convincerentur.

& in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Salluſtios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer viros, ſed Marium Maximum, Suetonium, Tranquillum, &c.

Lactantius Divinar. Inſtitution. lib. I. cap. XXI.

Hanc totam opinionem Salluſtius reſpuit, voluitque ingenioſè interpretari, &c. quantum erraverit homo eruditus, jam res ipſa declarat.

Et lib. II. cap. XIII.

Quod quidem non fugit hominem nequam Salluſtium, qui ait: Sed omnis noſtra vis in animo & corpore ſita eſt; animi imperio, corporis ſervitio magis utimur. *Rectè, ſi ita vixiſſet ut locutus eſt. ſervivit enim fœdiſſimis voluptatibus. ſuamque ipſe ſententiam vitæ pravitate diſſolvit.*

Hieronymus in epitaph. Nepotiani ad Heliodorum.

Neque enim propoſui hiſtoriam ſcribere, ſed noſtras breviter flere miſerias. alioquin meri-

meritò ad hæc explicanda & Thucydides & Salluſtius muti ſint.

& Lib. 1. adverſus Iovinianum.

Cicero rogatus ab Hirtio, ut poſt repudium Terentiæ, ſororem ejus duceret, omnino hoc facere ſuperſedit, dicens: non poſſe uxori ſe & philoſophiæ pariter operam dare. illa interim conjux egregia, & quæ de fontibus Tullianis hauſerat ſapientiam, nupſit Salluſtio inimico ejus, & tertiò Meſſalæ Corvino, & quaſi per quoſdam gradus eloquentiæ devoluta eſt.

Idem de locis Hebraicis, & ex eo Iſidorus Orig. lib. XIII. cap. XXI.

Salluſtius auctor certiſſimus.

Auguſtinus de civitate Dei lib. I. cap. V.

Salluſtius nobilitatæ veritatis Hiſtoricus.

& Epiſt. V. ad Marcellinum.

Nobiliſſimus hiſtoricus.

Johannes Sariſberienſis Polycratici. III. cap. XII.

Vnde & Criſpo Hiſtoricorum inter Latinos potiſſimo, ſed & ipſi Ciceroni placuit: In malis factionem eſſe, quod in viris bonis vera amicitia eſt.

Petrarcha.

Criſpus Salluſtius nobilis Hiſtoricus veritatis

tatis, (ſic enim de illo apud auctores veriſſimos ſcriptum video) quo fidelius res Africæ complecteretur, libros Punicos perquiſivit, peregrinamque linguam, per interpretem, flagranti ſtudio ſcrutatus eſt. quin & maria transgreſſus dicitur, ut oculis ſuis crederet de conditionibus locorum. Bellum Iugurthinum, conjurationemque Catilinæ, compendioſo, & ad unguem, ut dici ſolet, caſtigato ſtylo complexus eſt. Sed nullo famoſior quàm Hiſtoriarum libro, qui ætati quoque noſtræ, ne certum ejus ſileam dedecus, amiſſus eſt: veterum quidem teſtimonio illuſtris, apud nos ſolo jam nomine ſuperſtes.

Jul. Cæſ. Scaliger in Oratione pro Cicerone.

Id quod & Salluſtius omnium ſcriptorũ numeroſiſſimus nuſquam aſpernatus eſt.

Et ibidem.

A Salluſtio autem brevitatem illam peti debere, cùm ſcribis, neque quid velis intelligo, neque tam vulgi animo conceptam, adeò perſuaſam, adeò decantatam in illo viro brevitatem umquam comprehendi. Nam ſi, quoniam frequentibus aſyndetis utitur, aut quod non longis periodis ambit argumenta rerum, properare tibi videtur,

iſto

iſto tibi quoque pacto brevibus atque interceptis ſaltibus centum milliariorum iter minùs longum videbitur, quàm unius modò ſtadii intervallum, quod uno ſpiritu confeceris. At contrà videmus Salluſtium ipſum, cùm quid ſemel dicendum aſſumſit, adeò perſtare, ut ſæpenumero egredi videatur, &c.

Ibidem.

Neque verò Salluſtium politiſſimum auctorem rejiciunt (*Ciceroniani,*) *ſed anxium illud atque inſititium dicendi genus, ſed multa ſuperſtitioſa verba.*

Idem lib. IV. Poet. cap. XXIV.

Quaſi verò commentarium ſcripſerit ille, non Hiſtoriam pleniorem, qui ſit Hiſtoriæ pater appellatus.

Et lib. III. cap. XCVI.

Ambitiosè igitur feciſſe videtur Salluſtius quibuſdam, quod Poetarum more, cum dicere orſus eſſet de Catilinâ, omiſsâ eâ narratione repetit hiſtoriam ab ipſis ultimis Romæ rudimentis. Nos virum ſuo in genere præſtantem cùm rectè tùm neceſſariò feciſſe judicamus: ut oſtenderet corruptam civitatem, cujus & pars eſſet Catilina.

L. FLO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

L. FLORI
BELLVM CATILINARIVM.

CATILINAM luxuria primùm, tum hinc conflata egeſtas rei familiaris, ſimul occaſio, quòd in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur, in nefaria conſilia opprimendæ patriæ ſuæ compulere, ſenatũ confodere, conſules trucidare, diſtringere incendiis urbem, diripere ærarium, totam denique rempublicam funditus tollere, & quidquid nec Annibal videretur optaſſe. Quibus id nefas ſociis aggreſſus eſt? Ipſe patricius. ſed hoc minus eſt. Curii, Porcii, Sullæ, Cethegi, Autronii, Varguntei, atq; Longini, quæ familiæ! quæ ſenatus inſignia! Lentulus quoque tunc maximè prætor. hos omnes immaniſſimi facinoris ſatellites habuit. Additum eſt pignus conjurationis, ſanguis humanus, quem circumlatũ pateris bibêre: ſummum nefas, niſi amplius eſſet, propter quod biberũt. Actũ erat de pulcherrimo imperio, niſi illa cõjuratio in Ciceronẽ & Antonium conſules incidiſſet, quorum alter induſtria rem patefecit, alter manu oppreſſit. Tanti ſceleris indicium per Fulviam emerſit, viliſſimũ ſcortum, ſed parricidii innocens. Tum conſul habito ſenatu in præſentẽ parricidam, in præſentẽ reum

Cice-

Cicero perroravit: ſed non amplius profe-
ctũ, quàm ut hoſtis evaderet, ſeq; palã pro-
feſſo incendium ſuum reſtincturum ruina
minaretur. Et ille quidem ad pręparatum à
Manlio in Etruria exercitũ proficiſcitur, ſi-
gna illaturus urbi. Lentulus deſtinatum fa-
miliæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnũ ſibi va-
ticinans, ad præſtitutũ à Catilina diem ur-
be tota viros, faces, tela diſponit: nec civili
conſpiratione contentus, legatis Allobro-
gum, qui tũ fortè aderant, in arma ſolicita-
tis. Et iſſet ultra Alpes furor, niſi altera pro-
ditione Vulturtii, prætoris literæ teneren-
tur. Statim Ciceronis imperio injecta eſt
barbaris manus. Palã prætor in ſenatu con-
vincitur. De ſupplicio agẽtibus, Cæſar par-
cẽdũ dignitati, Cato animadvertendũ pro
ſcelere cenſebat. Quã ſententiam ſecutis
omnibus, in carcere parricidæ ſtrangulan-
tur. Quamvis parte cõjurationis oppreſſa,
tamen ab incœpto Catilina nõ deſtitit; ſed
infeſtis ab Etruria ſignis patriam petẽs, ob-
vio Antonii exercitu opprimitur. Quam a-
trociter dimicatũ ſit, exitus docuit. Nemo
hoſtium bello ſuperfuit: quem quiſque in
pugnando ceperat locũ, eum amiſſa ani-
ma corpore tegebat. Catilina longè à ſuis
inter hoſtium cadavera repertus eſt; pul-
cherrima morte, ſi pro patria ſic cõcidiſſet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

SALLVSTII EFFIGIES,

ex nomiſmate æreo Vrſini,

HIC ERIT, VT PERHIBENT DOCTORVM CORDA VIRORVM, CRISPVS ROMANA PRIMVS IN HISTORIA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

C. SALLUSTII CRISPI CATILINA

SEV

BELLVM CATILINARIVM.

OMNIS homines, qui ſeſe ſtudent præſtare ceteris animalibus, ſumma ope niti decet, ne vitam ſilentio tranſeant, veluti pecora; quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit. Sed noſtra omnis vis in animo & corpore ſita eſt. Animi imperio, corporis ſervitio magis utimur. alterum nobis cum dis, alterum cum belluis commune eſt. Quo mihi rectius videtur, ingenii, quàm virium opibus gloriam quærere; &, quoniam vita ipſa, qua fruimur, brevis eſt, memoriam noſtri quam maxume longam efficere. Nam divitiarum & formæ gloria, fluxa atque fragilis eſt; virtus clara, æternaque habetur. Sed diu magnum inter mortalis certamen fuit, vi ne corporis, an virtute animi, res militaris magis procederet. Nam & prius, quam incipias, conſulto, &, ubi conſulueris, mature facto opus eſt. ita utrumque per ſe indigens, alterum alterius auxilio veget. Igitur initio reges (nam in terris nomen imperii id primum fuit) diverſi, pars ingenium, alii corpus exercebant. etiam tum vita hominum ſine cupiditate agitabatur: ſua cuique ſatis placebant. poſtea vero quam in Aſia Cyrus, in Græcia Lacedæmonii, & Athenienſes, cœpere urbes, atque nationes ſubigere; lubidinem do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

minandi, cauſſam belli habere: maxumam gloriam in maxumo imperio putare: tum demum periculo, atque negotiis compertum eſt, in bello plurimum ingenium poſſe. Quod ſi regum, atque imperatorum animi virtus in pace ita, ut in bello, valeret, æquabilius, atque conſtantius ſeſe res humanæ haberent; neque aliud alio ferri, neque mutari, ac miſceri omnia cerneres. Nam imperium facile iis artibus retinetur, quibus initio partum eſt. Verum, ubi pro labore deſidia, pro continentia & æquitate lubido atque ſuperbia invaſere; fortuna ſimul cum moribus immutatur. Ita imperium ſemper ad optumum quemque ab minus bono transfertur. Quæ homines arant, navigant, ædificant, virtuti omnia parent. Sed multi mortales, dediti ventri, atque ſomno, indocti, incultique, vitam ſicuti peregrinantes tranſiere. quibus profectò, contra naturam, corpus voluptati, anima oneri fuit. eorum ego vitam mortemque juxta æſtumo: quoniam de utraque ſiletur. Verum enimvero is demum mihi vivere, & frui anima videtur, qui aliquo negotio intentus, præclari facinoris, aut artis bonæ famam quærit. Sed in magna copia rerum, aliud alii natura iter oſtendit. Pulchrum eſt bene facere reip. etiam bene dicere haud abſurdum eſt. vel pace, vel bello clarum fieri licet. & qui fecere, & qui facta aliorum ſcripſere, multi laudantur. Ac mihi quidem, tametſi haud quaquam par gloria ſequatur ſcriptorem, & auctorem rerum; tamen in primis arduum videtur, res geſtas ſcribere: primum, quod facta dictis exæquanda ſunt; dein quia plerique, quæ delicta reprehenderis, malivolentia, & invidia dicta putant: ubi de magna virtute, atque gloria bonorum memores; quæ ſibi quiſque

quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit; ſupra, veluti ficta pro falſis ducit. Sed ego adoleſcentulus initio, ſicuti plerique, ſtudio ad rempub. latus ſum: ibique mihi multa advorſa fuere. nam pro pudore, pro abſtinentia, pro virtute; audacia, largitio, avaritia, vigebant. quæ tametſi animus aſpernabatur, inſolens malarum artium; tamen inter tanta vitia imbecilla ætas, ambitione corrupta, tenebatur. Ac me, cum ab reliquis malis moribus diſſentirem, nihilominus honoris cupido eadem, quæ ceteros, fama, atque invidia vexabat. Igitur, ubi animus ex multis miſeriis, atque periculis requievit, & mihi reliquam ætatem à rep. procul habendam decrevi, non fuit conſilium, ſocordia, atque deſidia bonum otium conterere: neque vero, agrum colendo, aut venando, ſervilibus officiis intentum ætatem agere; ſed, à quo incepto, ſtudioque me ambitio mala detinuerat, eodem regreſſus ſtatui res geſtas populi R. ſtrictim, uti quæque memoria digna videbantur, perſcribere: eo magis, quod mihi à ſpe, metu, partibus reip. animus liber erat. Igitur de Catilinæ conjuratione, quam veriſſume potero, paucis abſolvam. nam id facinus in primis ego memorabile exiſtumo, ſceleris atque periculi novitate. de cujus hominis moribus pauca prius explananda ſunt, quam initium narrandi faciam.

L. CATILINA, nobili genere natus, fuit magna vi & animi, & corporis, ſed ingenio malo, pravoque. Huic ab adoleſcentia bella inteſtina, cædes, rapinæ, diſcordia civilis, grata fuere: ibique juventutem ſuam exercuit. corpus patiens inediæ, algoris, vigiliæ ſupra quam cuiquam credibile eſt. animus audax, ſubdolus, varius, cujuſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

libet rei ſimulator ac diſſimulator, alieni appe-
tens, ſui profuſus; ardens in cupiditatibus. ſatis
eloquentiæ, ſapientiæ parum. vaſtus animus im-
moderata, incredibilia, nimis alta ſemper cupie-
bat. hunc, poſt dominationem L. Sullæ, lubido
maxuma invaſerat reip. capiundæ: neque, id qui-
bus modis aſſequeretur, dum ſibi regnum para-
ret, quidquam penſi habebat. agitabatur magis
magisque in dies animus ferox inopia rei fami-
liaris, & conſcientia ſcelerum: quæ utraque his
artibus auxerat, quas ſupra memoravi. incitabant
præterea corrupti civitatis mores: quos peſſu-
ma, ac diverſa inter ſe mala, luxuria, atque ava-
ritia vexabant. Res ipſa hortari videtur, quoniam
de moribus civitatis tempus admonuit, ſupra re-
petere, ac paucis inſtituta majorum domi mili-
tiæque, quo modo remp. habuerint, quantamque
reliquerint, & ut paullatim immutata, ex pulcher-
ruma peſſuma ac flagitioſiſſuma facta ſit, diſſe-
rere.

VRBEM Romam, ſicut ego accepi, condi-
dere atque habuere initio Trojani; qui, Ænea
duce, profugi, ſedibus incertis vagabantur; cum-
que his Aborigines, genus hominum agreſte, ſine
legibus, ſine imperio, liberum, atque ſolutum.
hi poſtquam in una mœnia convenere, diſpari
genere, diſſimili lingua, alius alio more viventes,
incredibile memoratu eſt, quam facile coaluerint.
ſed poſtquā res eorum civibus, moribus, agris au-
cta, ſatis proſpera, ſatisq; pollens videbatur; ſicuti
pleraque mortalium habentur, invidia ex opu-
lentia orta eſt. igitur reges, populique finitimi
bello tentare: pauci ex amicis auxilio eſſe. nam
ceteri, metu perculſi, à periculis aberant. at Ro-
mani, domi, militiæque intenti, feſtinare, parare,
alius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

alius alium hortari; hoſtibus obviam ire; libertatem, patriam, parentesque armis tegere. poſt, ubi pericula virtute propulerant, ſociis, atque amicis auxilia portabant; magisque dandis, quam accipiundis beneficiis amicitias parabant: imperium legitimum, nomen imperii regium habebant: delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum erat, reip. conſultabant. hi, vel ætate, vel curæ ſimilitudine, patres appellabantur. Poſt, ubi regium imperium, quod initio conſervandæ libertatis atque augendæ reip. fuerat, in ſuperbiam, dominationemque convertit; immutato more, annua imperia, binos imperatores ſibi fecere. eo modo minume poſſe putabant per licentiam inſoleſcere animum humanum. Sed ea tempeſtate cœpere ſe quisque magis magisque extollere, ingeniumque in promtu habere. nam regibus boni, quam mali, ſuſpectiores ſunt: ſemperque his aliena virtus formidoloſa eſt. Sed civitas, incredibile memoratu eſt, adepta libertate, quantum brevi creverit. tanta cupido gloriæ inceſſerat. Iamprimum juventus, ſimul ac belli patiens erat, in caſtris per laborem uſu militiam diſcebat: magisque in decoris armis, & militaribus equis, quam in ſcortis atque conviviis, lubidinem habebat. Igitur talibus viris non labos inſolitus, non locus ullus aſper, aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus: virtus omnia domuerat. ſed gloriæ maxumum certamen inter ipſos erat. quiſque hoſtem ferire; murum aſcendere, conſpici, dum tale facinus faceret, properabat. eas divitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putabant. laudis avidi, pecuniæ liberales erant; gloriam ingentem, divitias honeſtas volebant. Memorare poſſem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

quibus in locis maxumas hoſtium copias populi R. parva manu fuderit; quas urbes natura munitas pugnando ceperit; ni ea res longius nos ab incœpto traheret. Sed profecto fortuna in omni re dominatur. ea res cunctas, ex lubidine magis, quam ex vero, celebrat, obſcuratque. Athenienſium res geſtæ, ſicut ego exiſtumo, ſatis amplæ magnificæque fuere, verum aliquanto minores tamen, quam fama feruntur: ſed, quia provenere ibi magna ſcriptorum ingenia, per terrarum orbem Athenienſium facta pro maxumis celebrantur. ita eorum qui ea fecere, virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. At populo R. numquam ea copia fuit: quia prudentiſſumus quiſque negotioſus maxume erat. ingenium nemo ſine corpore exercebat. optumus quiſque facere, quam dicere; ſua ab aliis benefacta laudari, quam ipſe aliorum narrare, malebat. Igitur domi, militiæque boni mores colebantur; concordia maxuma, minuma avaritia erat. jus bonumque apud eos non legibus magis, quam natura, valebat. jurgia, diſcordias, ſimultates cum hoſtibus exercebant: cives cum civibus de virtute certabant. in ſuppliciis deorum magnifici, domi parci, in amicos fideles erant. duabus his artibus, audacia in bello; ubi pax evenerat, æquitate, ſeque, remque publicam curabant. Quarum rerum ego maxuma documenta hæc habeo; quod in bello ſæpius vindicatum eſt in eos, qui contra imperium in hoſtem pugnaverant, quique tardius revocati prælio exceſſerant, quam qui ſigna relinquere, aut pulſi loco cedere auſi erant; in pace vero, beneficiis magis, quam metu, imperium agitabant; accepta injuria, ignoſcere, quam perſequi, malebant. Sed, ubi labore, atque juſtitia

reſp.

reſp. crevit; reges magni bello domiti; nationes feræ, & populi ingentes vi ſubacti; Carthago, æmula imperii Romani ab ſtirpe interiit; cuncta maria, terræque patebant: fortuna ſævire ac miſcere omnia cœpit. qui labores, pericula, dubias atque aſperas res facile toleraverant, iis otium, divitiæ, optandæ aliis, oneri miſeriæque fuere. Igitur primo pecuniæ, dein imperii cupido crevit. ea quaſi materies omnium malorum fuere. namque avaritia fidem, probitatem, ceteraſque artes bonas ſubvertit; pro his ſuperbiam, crudelitatem, deos neglegere, omnia venalia habere, edocuit: ambitio multos mortalis falſos fieri ſubegit; aliud clauſum in pectore, aliud promtum in lingua habere; amicitias, inimicitiaſque non ex re, ſed ex commodo æſtumare; magiſque vultum, quam ingenium, bonum habere. hæc primo paullatim creſcere, interdum vindicari. pòſt, ubi contagio, quaſi peſtilentia, invaſit; civitas immutata, imperium ex juſtiſſumo, atque optumo, crudele, intolerandumque factum. Sed primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat. nam gloriam, honorem, imperium, bonus, ignavus æque ſibi exoptant. ſed ille vera via nititur; huic quia bonæ artes deſunt, dolis, atque fallaciis contendit. avaritia pecuniæ ſtudium habet: quam nemo ſapiens concupivit. ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat; ſemper infinita, inſatiabilis eſt; neque copia neque inopia minuitur. Sed, poſtquam L. Sulla, armis recepta rep. bonis initiis malos eventus habuit; rapere omnes, trahere: domum alius, alius agros cupere: neque modum, neque modeſtiam victores habere; fœda, crudeliaque in civis facinora fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

cere. huc accedebat, quod L. Sulla exercitum quem in Aſia ductaverat, quo ſibi fidum faceret contra morem majorum luxurioſe, nimiſque liberaliter habuerat. loca amœna, voluptaria facile in otio ferocis militum animos molliverant. ibi primum inſuevit exercitus populi R. amare, potare, ſigna, tabulas pictas, vaſa cælata mirari, ea privatim ac publice rapere, delubra ſpoliare, ſacra profanaque omnia polluere. Igitur hi milites, poſtquam victoriam adepti ſunt, nihil reliqui victis fecere. Quippe ſecundæ res ſapientium animos fatigant: ne illi, corruptis moribus, victoriæ temperarent. Poſtquam divitiæ honori eſſe cœperunt, & eas gloria, imperium, potentia ſequebatur: hebeſcere virtus, paupertas probro haberi, innocentia pro malivolentia duci cœpit. Igitur ex divitiis juventutem luxuria, atque avaritia cum ſuperbia invaſere. rapere, conſumere; ſua parvi pendere, aliena cupere; pudorem, pudicitiam, divina atque humana promiſcua, nihil penſi, neque moderati habere. Operæ pretium eſt, cum domos atque villas cognoveris in urbium modum exædificatas, viſere templa deorum, quæ noſtri majores, religioſiſſumi mortales, fecere. verum illi delubra deorum pietate, domos ſuas gloria decorabant, neque victis quidquam, præter injuriæ licentiam, eripiebant. at hi contra, ignaviſſumi homines, per ſummum ſcelus, omnia ea ſociis adimere, quæ fortiſſumi viri victores hoſtibus reliquerunt: proinde quaſi injuriam facere, id demum eſſet imperio uti. Nam quid ea memorem, quæ, niſi his, qui videre, nemini credibilia ſunt; à privatis compluribus ſubverſos montes, maria conſtrata eſſe? quibus mihi ludibrio videntur fuiſſe divitiæ. quippe, quas honeſte habere licebat, per turpi-

turpitudinem abuti properabant. Sed lubido ſtupri, ganeæ, ceterique cultus non minor inceſſerat. viri pati muliebria: mulieres pudicitiam in propatulo habere: veſcendi cauſſa, terra, marique omnia exquirere: dormire prius, quam ſomni cupido eſſet: non famem, aut ſitim, neque frigus, neque laſſitudinem operiri, ſed ea omnia luxu antecapere. hæc juventutem, ubi familiares opes defecerant, ad facinora incendebant. animus imbutus malis artibus, haud facile lubidinibus carebat: eo profuſius omnibus modis quæſtui, atque ſumtui deditus erat.

In tanta tamque corrupta civitate, Catilina, id quod factu facilimum erat, omnium flagitioſorum atque facinoroſorum circum ſe, tamquam ſtipatorum, catervas habebat. Nam, quicumque impudicus, adulter, ganeo, manu, ventre, pene, bona patria laceraverat, quique alienum æs grande conflaverat, quo flagitium, aut facinus redimeret; præterea, omnes undique parricidæ, ſacrilegi, convicti judiciis, aut pro factis judicium timentes; ad hoc, quos manus, atque lingua, perjurio, & ſanguine civili alebat; poſtremo, omnes, quos flagitium, egeſtas, conſcius animus exagitabat, hi Catilinæ proxumi, familiaresq; erant. Quod ſi quis etiam à culpa vacuus in amicitiam ejus inciderat; quotidiano uſu, atque illecebris, facile par, ſimilisque ceteris efficiebatur. ſed maxume adoleſcentium familiaritates appetebat. eorum animi molles, & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiebantur. nam, uti cujuſque ſtudium ex ætate flagrabat, aliis ſcorta præbere; aliis canes, atque equos mercari: poſtremo neque ſumtui, neque modeſtiæ ſuæ parcere, dum illos obnoxios, fidosque ſibi faceret. Scio fuiſſe nonnullos, qui ita exi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſtumarent, juventutem, quæ domum Catilinæ fr
quentabat, parum honeſte pudicitiam habuiſ
ſed ex aliis rebus magis, quam quod cuiquam
compertum foret, hæc fama valebat. Iamprimu
adoleſcens Catilina multa nefanda ſtupra fecera
cum virgine nobili, cum ſacerdote Veſtæ, & a
hujuſcemodi contra jus, faſque. poſtremò, capt
amore Aureliæ Oreſtillæ, cujus, præter forman
nihil umquam bonus laudavit; quod ea nube
illi dubitabat, timens privignum adultum ætat
pro certo creditur, necato filio, vacuam domu
ſceleſtis nuptiis feciſſe. Quæ quidem res mihi i
primis videtur cauſſa fuiſſe facinoris maturand
namque animus impurus, diis, hominibusque in
feſtus, neque vigiliis, neque quietibus ſedari pote
rat: ita conſcientia mentem excitam vexabat. igi
tur colos ei exſanguis, fœdi oculi; citus modo, mo
do tardus inceſſus: prorſus in facie, vultuque ve
cordia inerat. Sed juventutem, quam, ut ſupra di-
ximus, illexerat, multis modis mala facinora edo-
cebat. ex illis teſtes, ſignatoreſque falſos commo-
dare; fidem, fortunas, pericula vilia habere. poſt,
ubi eorum famam, atque pudorem attriverat, ma-
jora alia imperabat. ſi cauſſa peccandi in præſens
minus ſuppetebat: nihilominus inſontes, ſicuti
ſontes, circumvenire, jugulare. ſcilicet, ne per
otium torpeſcerent manus, aut animus gratuito
potius malus, atque crudelis erat. His amicis, ſo-
ciiſque confiſus Catilina, ſimul, quod æs alienum
per omnis terras ingens erat: &, quod plerique
Sullani milites, largius ſuo uſi, rapinarum & victo-
riæ veteris memores, civile bellum exoptabant;
opprimundæ reip. conſilium cepit. in Italia nul-
lus exercitus: Cn. Pompeius in extremis terris
bellum gerebat: ipſi conſulatum petundi magna

ſpes:

ſpes: ſenatus nihil ſanè intentus: tutæ, tranquillæque res omnes. ſed ea prorſus opportuna Catilinæ. Igitur circiter Cal. Iun. L. Cæſare & C. Figulo coſſ. primo ſingulos appellare: hortari alios, alios tentare; opes ſuas, imparatam remp. magna præmia conjurationis docere. ubi ſatis explorata ſunt, quæ voluit; in unum omnis convocat, quibus maxuma neceſſitudo, & plurimum audaciæ inerat. eo convenere ſenatorii ordinis P. Lentulus Sura, P. Autronius, L. Caſſius Longinus, C. Cethegus, P. & Ser. Sullæ Servii filii, L. Varguntеius, Q. Annius, M. Porcius Læca, L. Beſtia, Q. Curius: præterea, ex equeſtri ordine, M. Fulvius Nobilior, L. Statilius, P. Gabinius Capito, C. Cornelius: ad hoc, multi ex coloniis, & municipiis, domi nobiles. erant præterea complures paulo occultius conſilii hujuſce participes, quos magis dominationis ſpes hortabatur, quam inopia, aut alia neceſſitudo. ceterum juventus pleraque, ſed maxume nobilium, Catilinæ inceptis favebat. quibus in otio vel magnifice, vel molliter vivere copia erat, incerta pro certis, bellum, quam pacem, malebant. Fuere item ea tempeſtate, qui crederent M. Licinium Craſſum non ignarum ejus conſilii fuiſſe: quia Cn. Pompeius, inviſus ipſi, magnum exercitum ductabat; cujuſvis opes voluiſſe contra illius potentiam creſcere: ſimul confiſum, ſi conjuratio valuiſſet, facile apud illos principem ſe fore.

Sed antea item conjuravere pauci, in quibus Catilina. de quo, quam veriſſume potero, dicam. L. Tullo, M. Lepido coſſ. P. Autronius, & P. Sulla, deſignati conſules, legibus ambitus interrogati, pœnas dederant. poſt paulo Catilina, pecuniarum repetundarum reus, prohibitus erat

petere

petere conſulatum; quod intra legitimos dies profiteri nequiverit. Erat eodem tempore Cn. Piſo adoleſcens nobilis, ſummæ audaciæ, egens, factioſus; quem ad perturbandam remp. inopia atque mali mores ſtimulabant. cum hoc Catilina, & Autronius, circiter Nonas Dec. conſilio communicato, parabant in Capitolio Kalendis Ian. L. Cottam & L. Torquatum coſſ. interficere; ipſi, faſcibus correptis, Piſonem cum exercitu ad obtinendas duas Hiſpanias mittere. ea re cognita, rurſus in Nonas Feb. conſilium cædis tranſtulerunt. jam tum non conſulibus modo, ſed plerifque ſenatoribus perniciem machinabantur. quod ni Catilina maturaſſet pro curia ſignum ſociis dare; eo die, poſt conditam urbem Romam, peſſumum facinus patratum foret. quia nondum frequentes armati convenerant; ea res conſilium diremit. Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo; quod eum infeſtum Cn. Pompeio cognoverat. neque tamen ſenatus provinciam invitus dederat. quippe fœdum hominem à rep. procul abeſſe volebat: ſimul, quia boni complures præſidium in eo putabant, & jam tum potentia Cn. Pompeii formidoloſa erat. Sed is Piſo, in provinciam, ab equitibus Hiſpanis, quos in exercitu ductabat, iter faciens, occiſus eſt. Sunt qui ita dicant, imperia ejus injuſta, ſuperba, crudelia barbaros nequiviſſe pati: alii autem, equites illos, Cn. Pompeii veteres, fidoſque clientes, voluntate ejus Piſonem aggreſſos: numquam Hiſpanos præterea tale facinus feciſſe, ſed imperia ſæva multa antea perpeſſos. nos eam rem in medio relinquimus. De ſuperiori conjuratione ſatis dictum.

Catilina, ubi eos, quos paulo antè memoravi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

convenisſe videt; tametſi cum ſingulis multa ſæpe egerat; tamen, in rem fore credens univerſos appellare, & cohortari, in abditam partem ædium receſſit; atque ibi, omnibus arbitris procul amotis, orationem hujuſcemodi habuit.

Ni virtus, fideſque veſtra ſatis ſpectata mihi foret; nequiquam opportuna res cecidiſſet: ſpes magna dominationis in manibus fruſtra fuiſſet: neque, per ignaviam, aut vana ingenia, incerta pro certis captarem. ſed, quia multis, & magnis tempeſtatibus vos cognovi fortes, fidoſque mihi; eo animus auſus eſt maxumum, atque pulcherrumum facinus incipere; ſimul, quia vobis eadem, quæ mihi, bona, malaque eſſe intellexi. nam, idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia eſt. Sed ego, quæ mente agitavi, omnes jam antea diverſi audiſtis. Ceterum mihi in dies magis animus accenditur, cum conſidero, quæ conditio vitæ futura ſit, niſi noſmet ipſos vindicamus in libertatem. nam, poſtquam reſp. in paucorum potentium jus, atque ditionem conceſſit, ſemper illis reges, tetrarchæ vectigales eſſe: populi, nationes, ſtipendia pendere: ceteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles, atque ignobiles, vulgus fuimus, ſine gratia, ſine auctoritate, his obnoxii, quibus, ſi reſp. valeret, formidini eſſemus. itaque omnis gratia, potentia, honos, divitiæ apud illos ſunt, aut ubi illi volunt: nobis reliquerunt pericula, repulſas, judicia, egeſtatem. quæ quouſque tandem patiemini fortiſſumi viri? nonne emori per virtutem præſtat, quam vitam miſeram, atque inhoneſtam, ubi alienæ ſuperbiæ ludibrio fueris, per dedecus amittere? Verum enimvero, pro deûm atque hominum fidem, victoria in manu nobis eſt: viget ætas: animus valet. contra illis, annis, atque divitiis, omnia conſenuerunt. tantummodo incœpto

opus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

opus eſt : cetera res expediet. etenim quis mort
lium , cui virile ingenium eſt , tolerare poteſt, il
divitias ſuperare , quas profundant in exſtruen
mari, & montibus coæquandis, nobis rem famili
rem etiam ad neceſſaria deeſſe? illos binas , aut am
plius domos continuare; nobis larem familiare
nuſquam ullum eſſe? cum tabulas, ſigna, toreum
ta emunt , nova diruunt , alia ædificant : poſtrem
omnibus modis pecuniam trahunt , vexant : tame
ſumma lubidine divitias ſuas vincere nequeunt.
nobis eſt domi inopia , foris æs alienum ; mala re
ſpes multo aſperior. denique quid reliqui habemu
præter miſeram animam ? Quin igitur expergiſci
mini ? en illa, illa, quam ſæpe optaſtis, libertas; præ
terea divitiæ , decus, gloria in oculis ſita ſunt. for
tuna ea omnia victoribus præmia poſuit. res , tem
pus, pericula, egeſtas, belli ſpolia magnifica , magi
quàm oratio mea , vos hortentur. vel imperatore,
vel milite me utemini. neque animus, neque corpu
à vobis aberit. hæc ipſa ut ſpero vobiſcum unà con-
ſul agam: niſi forte me animus fallit, & vos ſervire
magis, quàm imperare, parati eſtis.

Poſtquam accepere ea homines , quibus mala abunde omnia erant , ſed neque res , neque ſpes bona ulla : tametſi illis , quieta movere , magna merces videbatur ; tamen poſtulare plerique , uti proponeret , quæ conditio belli foret : quæ armis præmia peterent: quid ubique opis , aut ſpei haberent. Tum Catilina polliceri tabulas novas, proſcriptionem locupletium , magiſtratus , ſacerdotia, rapinas, alia omnia, quæ bellum, atque lubido victorum fert : præterea, eſſe in Hiſpania citeriore Piſonem , in Mauritania cum exercitu P. Sitium Nucerinum , conſilii ſui participes : petere conſulatum C. Antonium, quem ſibi collegam fore ſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſe ſperaret hominem & familiarem, & omnibus neceſſitudinibus circumventum: cum eo conſulem ſe initium agendi facturum. Ad hoc maledictis increpabat omnis bonos: ſuorum unumquemque nominans, laudare, admonere alium egeſtatis, alium cupiditatis ſuæ, complures periculi, aut ignominiæ, multos victoriæ Sullanæ, quibus ea prædæ fuerat. Poſtquam omnium animos alacris videt; cohortatus, ut petitionem ſuam curæ haberent, conventum dimiſit. Fuere ea tempeſtate, qui dicerent, Catilinam, oratione habita, cum ad jusjurandum populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe; inde, cum poſt exſecrationem omnes deguſtaviſſent, ſicuti in ſollemnibus ſacris fieri conſuevit, aperuiſſe conſilium ſuum; atque eo dictitare feciſſe, quo inter ſe magis fidi forent, alius alii tanti facinoris conſcii. non nulli ficta & hæc, & multa præterea exiſtumabant ab iis, qui Ciceronis invidiam, quæ poſtea orta eſt, leniri credebant atrocitate ſceleris eorum qui pœnas dederant. nobis ea res pro magnitudine parum comperta eſt. Sed in ea conjuratione fuit Q. Curius, natus haud obſcuro loco, flagitiis atque facinoribus coopertus: quem cenſores ſenatu probri gratia moverant. huic homini non minor vanitas inerat, quam audacia. neque reticere, quæ audierat, neque ſuamet ipſe ſcelera occultare; prorſus neque dicere, neque facere, quicquam penſi habebat. erat ei cum Fulvia, muliere nobili, ſtupri vetus conſuetudo. cui cum minus gratus eſſet, quod inopia minus largiri poterat, repente glorians, maria, montiſque polliceri, minari interdum ferro, ni ſibi obnoxia foret: poſtremo, ferocius agitare, quam ſolitus erat. At

Fulvia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Fulvia, inſolentiæ Curii cauſſa cognita, tale pe culum reip. haud occultum habuit; ſed, ſubla auctore, de Catilinæ conjuratione, quæ quo m do audierat, compluribus narravit. Ea res in p mis ſtudia hominum accendit ad conſulatu mandandum M. Tullio Ciceroni. namque ant pleraque nobilitas invidia æſtuabat, & quaſi po lui conſulatum credebat, ſi eum, quamvis egr gius, homo novus adeptus foret. ſed, ubi pericu lum advenit, invidia, atque ſuperbia poſt fuer Igitur, comitiis habitis, conſules declarantur M Tullius, & C. Antonius. quod factum primo po pulares conjurationis concuſſerat. neque tame Catilinæ furor minuebatur; ſed in dies plura agi tare; arma per Italiam locis opportunis parare pecuniam, ſua, aut amicorum fide ſumtam mu- tuam, Fæſulas ad Mallium quemdam portare; qui poſtea princeps fuit belli faciundi. Ea tempeſtate plurimos cujuſque generis homines adſciviſſe ſibi dicitur; mulieres etiam aliquot, quæ primo in- gentis ſumtus ſtupro corporis toleraverant: poſt, ubi ætas tantummodo quæſtui, neque luxuriæ modum fecerat, æs alienum grande conflaverant. per eas ſe Catilina credebat poſſe ſervitia urbana ſolicitare, urbem incendere, viros earum vel adjungere ſibi, vel interficere. ſed in his erat Sem- pronia, quæ multa ſæpe virilis audaciæ facinora commiſerat. hæc mulier genere atque forma, præ- terea viro atque liberis ſatis fortunata fuit: litteris Græcis & Latinis docta; pſallere; ſaltare elegan- tius, quam neceſſe eſt probæ: multa alia, quæ in- ſtrumenta luxuriæ ſunt, ſed ei cariora ſemper omnia, quam decus, atque pudicitia fuit. pecu- niæ, an famæ minus parceret, haud facile diſcer- neres; lubidine ſic accenſa, ut ſæpius peteret viros,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

iros, quam peteretur. ſed ea ſæpe ante hac fi-
em prodiderat, creditum abjuraverat, cædis con-
cia fuerat, luxuria atque inopia præceps abierat.
érum ingenium ejus haud abſurdum: poſſe ver-
us facere; jocum movere; ſermone uti vel mode-
to, vel molli vel procaci. prorſus multæ facetiæ,
nultuſque lepos inerat. His rebus comparatis, Ca-
ilina nihilo minus in proxumum annum conſu-
atum petebat; ſperans, ſi deſignatus foret, facile
e ex voluntate Antonio uſurum. neque interea
quietus erat, ſed omnibus modis inſidias parabat
Ciceroni. neque illi tamen ad cavendum dolus,
ut aſtutiæ deerant. namque à principio conſula-
tus ſui, multa per Fulviam pollicendo, effecerat,
ut Q. Curius, de quo paulo ante memoravi, conſi-
lia Catilinæ ſibi proderet. ad hoc, collegam ſuum
Antonium pactione provinciæ perpulerat, ne con-
tra remp. ſentiret: circum ſe præſidia amicorum,
atque clientium occulte habebat. Poſtquam dies
comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, ne-
que inſidiæ, quas conſuli fecerat, proſpere ceſſe-
re; conſtituit bellum facere, & extrema omnia
experiri; quoniam, quæ occulte tentaverat, aſpera,
fœdaque evenerant. Igitur C. Mallium Fæſulas,
atque in eam partem Etruriæ, Septimium quem-
dam Camertem in agrum Picenum, C. Iulium in
Apuliam dimiſit, præterea alium alio, quem
ubique opportunum ſibi fore credebat. interea
Romæ multa ſimul moliri: conſuli inſidias ten-
dere: parare incendia: opportuna loca armatis
hominibus obſidere: ipſe cum telo eſſe, item alios
jubere, hortari, uti ſemper intenti, paratique eſ-
ſent: dies, nocteſque feſtinare: vigilare, neque
inſomniis, neque labore fatigari. poſtremo, ubi
multa agitanti nihil procedit, rurſus intempeſta
nocte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

noćte conjurationis principes convocat per
Porcium Læcam: ibique multa de ignavia eoru
queſtus, docet ſe præmiſiſſe Mallium ad eam m
titudinem, quam ad capiunda arma paravera
item alios in alia loca opportuna, qui initium b
facerent; ſeque ad exercitum proficiſci cupere,
prius Ciceronem oppreſſiſſet: eum ſuis conſil
multum officere. Igitur, perterritis ac dubitan
bus ceteris, C. Cornelius, eques Romanus, op
ram ſuam pollicitus, & cum eo L. Varguntei
ſenator, conſtituere ea noćte paulo poſt, cum a
matis hominibus, ſicuti ſalutatum introire ad C
ceronem, & de improviſo domi ſuæ imparatu
confodere. Curius, ubi intellegit, quantum pe
riculum conſuli impendeat, propere per Fulvia
Ciceroni dolum, qui parabatur, enunciat. ita il
janua prohibiti, tantum facinus fruſtra ſuſcepe
rant. Interea Mallius in Etruria plebem ſolicitare
egeſtate ſimul, ac dolore injuriæ, novarum rerun
cupidam; quod Sullæ dominatione, agros, bo
naque omnia amiſerat; præterea, latrones cujus
que generis, quorum in ea regione magna copia
erat, non nullos ex Sullanis colonis, quibus lu
bido atque luxuria ex magnis rapinis nihil reliqui
fecerant. Ea cum Ciceroni nunciarentur; ancipiti
malo permotus, quod neque urbem ab inſidiis
privato conſilio longius tueri poterat, neque exer-
citus Mallii quantus, aut quo conſilio foret, ſatis
compertum habebat, rem ad ſenatum refert, jam
antea vulgi rumoribus exagitatam. Itaque, quod
plerumque in atroci negotio ſolet, ſenatus decre-
vit, darent operam conſules, ne quid reſpubl. de-
trimenti caperet. ea poteſtas per ſenatum, more
Romano, magiſtratui maxuma permittitur, exer-
citum parare, bellum gerere, coercere omnibus
modis

modis ſocios, atque civis: domi, militiæque imperium, atque judicium ſummum habere. aliter, ſine populi juſſu, nulli earum rerum conſuli jus eſt. Poſt paucos dies L. Senius ſenator in ſenatu litteras recitavit, quas Fæſulis allatas ſibi dicebat; in quibus ſcriptum erat, C. Mallium arma cepiſſe, cum magna multitudine ante diem VI. Kal. Nov. ſimul, id quod in tali re ſolet, alii portenta atque prodigia nunciabant: alii, conventus fieri, arma portari, Capuæ, atque in Apulia ſervile bellum moveri. Igitur ſenati decreto Q. Marcius Rex Fæſulas, Q. Metellus Creticus in Apuliam, circumque ea loca miſſi. hi utrique ad urbem imperatores erant impediti, ne triumpharent, calumnia paucorum, quibus omnia honeſta, atque inhoneſta vendere mos erat. ſed prætores Q. Pompeius Rufus Capuam, Q. Metellus Celer in agrum Picenum: hisque permiſſum, uti pro tempore, atque periculo exercitum compararent. ad hoc, ſi quis indicaſſet de conjuratione, quæ contra remp. facta erat, præmium, ſervo libertatem & H-S C. libero impunitatem ejus rei, & H-S CC. itemque decrevere, uti familiæ gladiatoriæ Capuam, & in cetera municipia diſtribuerentur pro cujusque opibus; Romæ per totam urbem vigiliæ haberentur, eisque minores magiſtratus præeſſent. Quibus rebus permota civitas, atque immutata facies urbis erat: ex ſumma lætitia, atque laſcivia, quæ diuturna quies pepererat, repente omnis triſtitia invaſit. feſtinare, trepidare. neque loco, neque homini cuiquam ſatis credere: neque bellum gerere, neque pacem habere: ſuo quiſque metu pericula metiri. ad hoc, mulieres, quibus pro reip. magnitudine belli timor inſolitus inceſſerat, afflictare ſeſe; manus ſupplices ad cælum tendere; miſerari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

parvos liberos; rogitare; omnia pavere: ſuperb
atque deliciis omiſſis, ſibi patriæque diffidere.
Catilinæ crudelis animus eadem illa moveb
tametſi præſidia parabantur; & ipſe lege Plau
interrogatus erat ab L. Paulo. poſtremo, diſſim
landi cauſſa, & quaſi ſui expurgandi, ſicuti jur
laceſſitus foret, in ſenatum venit. tum M. Tull
conſul, ſive præſentiam ejus timens, ſive ira co
motus, orationem habuit luculentam, atque u
lem reip. quam poſtea ſcriptam edidit. Sed ubi i
aſſedit, Catilina, ut erat paratus ad diſſimulan
omnia, demiſſo vultu, voce ſupplici, poſtular
patribus, ne quid de ſe temere crederent: ea fam
lia ortum, ita ab adoleſcentia vitam inſtituiſſe,
omnia bona in ſpe haberet: ne exiſtumarent, ſi
patricio homini, cujus ipſius, atque majoru
plurima beneficia in plebem R. eſſent, perdita r
pub. opus eſſe; cum eam ſervaret M. Tullius, in
quilinus civis urbis Romæ. ad hoc, maledicta ali
cum adderet; obſtrepere omnes; hoſtem, atqu
parricidam vocare. tum ille furibundus: *Quo-
niam quidem circumventus*, inquit, *ab inimici
præceps agor, incendium meum ruina exſtinguam.*
Dein ſe ex curia domum proripuit. ibi multa ſe-
cum ipſe volvens, quod neque inſidiæ conſuli
procedebant, & ab incendio intelligebat urbem
vigiliis munitam, optumum factu credens exerci-
tum augere, ac prius, quam legiones ſcriberentur,
multa ante capere quæ bello uſui forent, nocte in-
tempeſta cum paucis in Malliana caſtra profectus
eſt. ſed Cethego, atque Lentulo, ceteriſque, quo-
rum cognoverat promtam audaciam, mandat,
quibus rebus poſſent, opes factionis confirment,
inſidias conſuli maturent; cædem, incendia, alia-
que belli facinora parent: ſeſe propediem cum
magno

agno exercitu ad urbem acceſſurum. Dum æc Romæ geruntur, C. Mallius ex ſuo numero gatos ad Q. Marcium Regem mittit, cum man-atis hujusmodi :

DEOS, hominesque teſtamur, imperator, nos rma neque contra patriam cepiſſe, neque quo pe-iculum aliis faceremus, ſed uti corpora noſtra ab njuria tuta forent : qui miſeri, egentes, violentia tque crudelitate feneratorum, plerique patria, ſed mnes fama, atque fortunis expertes ſumus : neque uiquam noſtrum licuit, more majorum, lege uti, eque, amiſſo patrimonio, corpus liberum habere : anta ſævitia feneratorum, atque prætoris fuit. ſæ-e majores veſtrum miſeriti plebis R. decretis ſuis inopiæ ejus opitulati ſunt : ac noviſſume, memoria noſtra, propter magnitudinem æris alieni, volentibus omnibus bonis, argentum ære ſolutum eſt. ſæpe ipſa plebes, aut dominandi ſtudio permota, aut ſuperbia magiſtratuum armata, à patribus ſeceſſit. at nos non imperium, neque divitias petimus; quarum rerum cauſſa, bella, atque certamina omnia inter mortalis ſunt; ſed libertatem, quam nemo bonus, niſi cum anima ſimul, amittit. Te, atque ſenatum obteſtamur, conſulatis miſeris civibus; legis præſidium, quod iniquitas prætoris eripuit, reſtituatis; neve nobis eam neceſſitudinem imponatis, ut quæramus, quonam modo, maxume ulti ſanguinem noſtrum, pereamus.

Ad hæc, Q. Marcius reſpondit : ſi quid ab ſenatu petere vellent, ab armis diſcedant, Romam ſupplices proficiſcantur : ea miſericordia atque manſuetudine ſenatum, populumque Romanum ſemper fuiſſe, ut nemo umquam ab eo fruſtra auxilium petiverit. At Catilina ex itinere pleriſque conſularibus, præterea optumo cuique litte-

ras mittit : ſe, falſis criminibus circumventu quoniam factioni inimicorum reſiſtere nequi-rit, fortunæ cedere, Maſſiliam in exilium pr ciſci; non quo ſibi tanti ſceleris conſcius eſſ ſed uti reſp. quieta foret; neve ex ſua contenti ne ſeditio oriretur. Ab his longe diverſas litte Q. Catulus in ſenatu recitavit; quas ſibi nom Catilinæ redditas dicebat. earum exemplum in ſcriptum eſt.

L. Catilina Q. Catulo S. Egregia tua fides, cognita, grata mihi, magnis in meis periculis, duciam commendationi meæ tribuit. quamobre defenſionem in conſilio novo non ſtatui parare : ſ tisfactionem ex nulla conſcientia de culpa propon re decrevi : quæ medius fidius licet vera mecu recognoſcas. Injuriis, contumeliiſque concitatu quod, fructu laboris induſtriæque meæ privatu ſtatum dignitatis non obtinebam, publicam miſer rum cauſam pro mea conſuetudine ſuſcepi : non quin æs alienum meis nominibus ex poſſeſsionibu ſolvere poſſem ; cum & aliis nominibus liberalita Aureliæ Oreſtillæ, ſuis, filiæque copiis perſolveret ſed, quod non dignos homines honore honeſtatos vi-debam, meque falſa ſuſpicione alienatum eſſe ſen-tiebam ; hoc nomine ſatis honeſtas pro meo caſu ſpes reliquæ dignitatis conſervandæ ſum ſecutus. Plura cum ſcribere vellem, nunciatum eſt mihi vim parari. nunc Oreſtillam tibi commendo, tuæ-que fidei trado. eam ab injuria defendas, per liberos tuos rogatus. haveto.

Sed ipſe, paucos dies commoratus apud C. Fla-minium in agro Reatino, dum vicinitatem antea ſolicitatam armis exornat, cum faſcibus, atque aliis imperii inſignibus in caſtra ad Mallium con-tendit. Hæc ubi Romæ comperta ſunt; ſenatus

Catili-

tilinam, & Mallium hoſtes judicat; ceteræ mul-
udini diem ſtatuit, ante quam liceret ſine frau-
ab armis diſcedere, præter rerum capitalium
ndemnatis. præterea, decernit, uti conſules
lectum habeant; Antonius cum exercitu Cati-
nam perſequi maturet; Cicero urbi præſidio
. Ea tempeſtate mihi imperium populi R. mul-
maxume miſerabile viſum eſt: cui cum ad oc-
ſum ab ortu ſolis omnia domita armis pare-
nt, domi otium, atque divitiæ, quæ prima mor-
les putant, affluerent; fuere tamen cives, qui
que, remque publicam obſtinatis animis perdi-
m irent. namque, duobus ſenati decretis, ex
nta multitudine, neque premio inductus con-
rationem patefecerat, neque ex caſtris Catili-
æ quiſquam omnium diſceſſerat. tanta vis mor-
, atque uti tabes plerosque civium animos in-
ſerat. neque ſolum illis aliena mens erat, qui
onſcii conjurationis fuerant, ſed omnino cuncta
lebes, novarum rerum ſtudio, Catilinæ incœpta
robabat. id adeo more ſuo videbatur facere. nam
mper in civitate, quibus opes nullæ ſunt, bonis
vident, malos extollunt; vetera odere, nova
xoptant; odio ſuarum rerum mutari omnia ſtu-
ent; turba, atque ſeditionibus ſine cura aluntur:
uoniam egeſtas facile habetur ſine damno. Sed
rbana plebes ea vero præceps ierat multis de
auſſis. Primum omnium, qui ubique probro,
tque petulantia maxume præſtabant; item alii,
er dedecora, patrimoniis amiſſis; poſtremo
mnes, quos flagitium, aut facinus domo expu-
erat, hi Romam, ſicuti in ſentinam, confluxe-
ant. dein multi, memores Sullanæ victoriȩ, quod
x gregariis militibus alios ſenatores videbant,
lios ita divites, ut regio victu, atque cultu æta-
tem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

tem agerent, ſibi quisque, ſi in armis foret
victoria talia ſperabat. præterea juventus, qua
agris manuum mercede inopiam toleraverat, p
vatis atque publicis largitionibus excita, ur-
num otium ingrato labori prætulerat. eos, atq
alios omnis malum publicum alebat. quo mi
mirandum eſt, homines egentis, malis moribu
maxuma ſpe, reip. juxta ac ſibi conſuluiſſe. pr
terea quorum, victoria Sullæ, parentes proſcrip
bona erepta, jus libertatis imminutum erat, hau
ſane alio animo belli eventum exſpectabant. a
hoc, quicumque aliarum, atque ſenatus, partiu
erant, conturbari remp. quam minus valere ip
malebant. id adeo malum multos poſt annos i
civitatem reverterat. Nam poſtquam Cn. Pom
peio, & M. Craſſo coſ. tribunitia poteſtas reſti
tuta eſt; homines adoleſcentes, ſummam pote
ſtatem nacti, quibus ætas, animusque ferox erat
cœpere, ſenatum criminando, plebem exagitare
dein largiundo, atque pollicitando magis incen-
dere; ita ipſi clari, potentesque fieri. contra eos
ſumma ope nitebatur pleraque nobilitas, ſenatus
ſub ſpecie, pro ſua magnitudine. namque uti pau-
cis verum abſolvam, per illa tempora quicumque
rempub. agitavere, honeſtis nominibus, alii, ſi-
cuti jura populi defenderent, pars, quo ſenatus
auctoritas maxuma foret, bonum publicum ſi-
mulantes, pro ſua quisque potentia certabant:
neque illis modeſtia, neque modus contentionis
erat: utrique victoriam crudeliter exercebant.
Sed, poſtquam Cn. Pompeius ad bellum mariti-
mum, atque Mithridaticum miſſus eſt; plebis o-
pes imminutæ; paucorum potentia crevit. hi
magiſtratus, provincias, aliaque omnia tenere:
ipſi innoxii, florentes, ſine metu ætatem agere,
cete-

eterosque judiciis terrere, quo plebem in ma-
iſtratu placidius tractarent. Sed ubi primum du-
iis rebus novandis ſpes oblata eſt, vetus cer-
amen animos eorum arrexit. quod ſi primo
rœlio Catilina ſuperior, aut æqua manu diſceſ-
iſſet; profecto magna clades, atque calamitas
emp. oppreſſiſſet; neque illis, qui victoriam ad-
epti forent, diutius ea uti licuiſſet; quin defeſſis
& exſanguibus, qui plus poſſet, imperium atque
ibertatem extorqueret. Fuere tamen extra con-
urationem complures, qui ad Catilinam initio
profecti ſunt. in his erat Fulvius, ſenatoris filius:
quem retractum ex itinere parens necari juſſit.
Iiſdem temporibus Romæ Lentulus, ſicuti Catili-
na præceperat, quoscumque moribus, aut fortu-
na novis rebus idoneos credebat, aut per ſe, aut
per alios ſolicitabat; neque ſolum cives, ſed cu-
juscumque modi genus hominum, quod modo
uſui bello foret. Igitur P. Vmbreno cuidam ne-
gotium dat, uti legatos Allobrogum requirat;
eosque, ſi poſſit, impellat ad ſocietatem belli;
exiſtumans publice, privatimque ære alieno op-
preſſos, præterea quod natura gens Gallica belli-
coſa eſſet, facile ad tale conſilium adduci poſſe.
Vmbrenus, quod in Gallia negotiatus erat, pleris-
que principibus civitatum notus erat, atque eos
noverat: itaque ſine mora, ubi primum legatos
in foro conſpexit, percunctatus pauca de ſtatu
civitatis, & quaſi dolens ejus caſum, requirere
cœpit, quem exitum tantis malis ſperarent. Poſt-
quam illos videt queri de avaritia magiſtratuum,
accuſare ſenatum, quod in eo auxilii nihil eſſet;
miſeriis ſuis remedium mortem exſpectare: *At
ego, inquit, vobis, ſi modo viri eſſe vultis, ratio-
nem oſtendam, qua tanta mala iſta effugiatis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Hæc ubi dixit; Allobroges, in ſpem maxum
adducti, Vmbrenum orare, uti ſui miſereret
nihil tam aſperum, neque tam difficile eſſe, qu
non cupidiſſume facturi eſſent, dum ea res ci-
tatem ære alieno liberaret. Ille eos in domum
Bruti perducit; quod foro propinqua erat, neq
aliena conſilii, propter Semproniam. nam tu
Brutus ab Roma aberat. Præterea Gabinium a
ceſſit, quo major auctoritas ſermoni ineſſet.
præſente conjurationem aperit: nominat ſocio
præterea multos cujuſque generis innoxios; q
legatis animus amplior eſſet: dein eos, pollicit
operam ſuam, domum dimittit. Sed Allobrog
diu in incertum habuere, quidnam conſilii cap
rent. In altera parte erat æs alienum, ſtudium b
li, magna merces in ſpe victoriæ: at in altera m
jores opes, tuta conſilia, pro incerta ſpe cer
præmia. Hæc illis volventibus, tandem vicit fo
tuna reip. Itaque Q. Fabio Sangæ, cujus patroc
nio civitas plurimum utebatur, rem omnem, u
cognoverant, aperiunt. Cicero, per Sangam co
ſilio cognito, legatis præcepit, ut ſtudium conju
rationis vehementer ſimulent; ceteros adean
bene polliceantur, dentque operam, ut eos qua
maxume manifeſtos habeant. Iiſdem fere tempo
ribus, in Gallia citeriore, atque ulteriore, item i
agro Piceno, Bruttio, Apulia motus erat. Namqu
illi, quos ante Catilina dimiſerat, inconſulte, a
veluti per dementiam cuncta ſimul agere: noctur
nis conſiliis, armorum, atque telorum portatio
nibus, feſtinando, agitando omnia, plus timoris
quam periculi effecerant. Ex eo numero complu
res Q. Metellus Celer prætor, ex ſociis cauſſ
cognita, in vincula conjecerat; item in citerior
Gallia C. Murena, qui ei provinciæ legatus præ
erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rat. At Romæ Lentulus cum cæteris, qui prin-
ipes conjurationis erant, paratis, uti videbatur,
nagnis copiis, conſtituerat, uti, cum Catilina in
grum Fæſulanum cum exercitu veniſſet, L. Be-
tia tribunus pl. concione habita, quereretur de
ctionibus Ciceronis, belliſque graviſſumi invi-
liam optumo conſuli imponeret; eo ſigno, pro-
uma nocte cetera multitudo conjurationis ſuum
uisque negotium exequeretur. Sed ea diviſa hoc
nodo dicebantur: Statilius, & Gabinius uti cum
magna manu duodecim ſimul opportuna loca ur-
bis incenderent, quo tumultu facilior aditus ad
conſulem, ceterosque, quibus inſidiæ parabantur,
fieret: Cethegus Ciceronis januam obſideret,
eumque vi aggrederetur, alius autem alium; ſed
filii familiarum, quorum ex nobilitate maxuma
pars erat, parentes interficerent; ſimul, cæde, &
incendio perculſis omnibus, ad Catilinam erum-
perent. Inter hæc parata, atque decreta, Cethe-
gus ſemper querebatur de ignavia ſociorum: il-
los, dubitando, & dies prolatando, magnas op-
portunitates corrumpere; facto, non conſulto, in
tali periculo opus eſſe: ſeque, ſi pauci adjuvarent,
languentibus aliis, impetum in curiam facturum.
natura ferox, vehemens, manu promtus erat:
maxumum bonum in celeritate putabat. Sed Al-
lobroges ex præcepto Ciceronis per Gabinium
ceteros conveniunt: ab Lentulo, Cethego, Stati-
lio, item Caſſio poſtulant jusjurandum, quod ſi-
gnatum ad civis perferant: aliter haud facile eos
ad tantum negotium impelli poſſe. ceteri nihil
ſuſpicantes dant: Caſſius ſemet eo brevi ventu-
rum pollicetur, ac paulo ante legatos ex urbe pro-
ficiſcitur. Lentulus cum his T. Volturtium quem-
dam Crotonienſem mittit; ut Allobroges, prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

quam domum pergerent cum Catilina, data
que accepta fide, ſocietatem confirmarent. i
Volturtio litteras ad Catilinam dat: quarũ exe
plum infra ſcriptum eſt:

Qui ſim, ex eo, quem ad te miſi, cognoſces. F
cogites, in quanta calamitate ſis, & memineris
virum eſſe: conſideres, quid tuæ rationes poſt
lent; auxilium petas ab omnibus, etiam ab infum

Ad hoc, mandata verbis dat: cum ab ſena
hoſtis judicatus ſit, quo conſilio ſervitia rep
diet: in urbe parata eſſe, quæ juſſerit: ne cunct
tur ipſe propius accedere. His rebus ita actis, co
ſtituta nocte, qua proficiſcerentur, Cicero, per l
gatos cuncta edoctus, L. Valerio Flacco, & C
Pomptino prætoribus imperat, ut in ponte Mu
vio per inſidias Allobrogum comitatus depreher
dant: rem omnem aperit, cujus gratia mittebar
tur: cetera, uti facto opus ſit, ita agant. Hom
nes militares, ſine tumultu præſidiis collocatis
ſicuti præceptum erat, occulte pontem obſiden
Poſtquam ad id loci legati cum Volturtio venere
ſimul utrimque clamor exortus eſt: Galli, cit
cognito conſilio, ſine mora prætoribus ſe tra
dunt. Volturtius primo, cohortatus ceteros, gla
dio ſe à multitudine defendit; dein, ubi à legati
deſertus eſt, multa prius de ſalute ſua Pomptinum
obteſtatus, quod ei notus erat, poſtremo timidus, ac vitæ diffidens, velut hoſtibus, ſeſe prætoribus dedit. Quibus rebus confectis, omnia propere per nuncios conſuli declarantur. at illum ingens cura atque lætitia ſimul occupavere. conjuratione patefacta, civitatem periculis ereptam eſſe: porro autem anxius erat, in maxumo ſcelere tantis civibus deprehenſis, quid facto opus eſſet; pœnam illorum ſibi oneri, impunitatem perdundæ

reip.

ip. fore. igitur confirmato animo, vocari ad
ſe jubet Lentulum, Cethegum, Statilium, Ga-
inium, itemque Ceparium Terracinenſem; qui
ı Apuliam ad concitanda ſervitia proficiſci para-
at. ceteri ſine mora veniunt. Ceparius, paulo
nte domo egreſſus, cognito indicio, ex urbe
rofugerat. Conſul Lentulum, quod prætor erat,
ɔſe manu tenens in ſenatum perducit; reliquos
um cuſtodibus in ædem Concordiæ venire ju-
et. eo ſenatum advocat, magnaque frequentia
jus ordinis Volturtium cum legatis introducit;
laccum prætorem ſcrinium cum litteris, quas à
gatis acceperat, eodem adferre jubet. Volturtius
nterrogatus de itinere, de litteris, poſtremo
quid, aut qua de cauſſa, conſilii habuiſſet; primo
ingere alia omnia, diſſimulare de conjuratione;
oſt, ubi fide publica dicere juſſus eſt, omnia, uti
eſta erant, aperit: ſe paucis ante diebus à Gabi-
io, & Cepario ſocium aſcitum: nihil amplius
cire, quam legatos: tantummodo audire ſolitum
x Gabinio, P. Autronium, Ser. Sullam, L. Var-
unteium, multos præterea in ea conjuratione
ſſe. eadē Galli fatentur: at Lentulum diſſimulan-
em coarguunt, præter litteras, ſermonibus, quos
le habere ſolitus erat, ex libris Sibyllinis, regnum
omæ tribus Corneliis portendi: Cinnam, atque
ullam antea; ſe tertium eſſe, cui fatum foret ur-
is potiri; præterea, ab incenſo Capitolio illum
ſſe vigeſimum annum, quem ſæpe ex prodi-
iis haruſpices reſpondiſſent bello civili cruen-
um fore. Igitur, perlectis litteris, cum prius o-
nnes ſigna ſua cognoviſſent, ſenatus decernit, ut,
bdicato magiſtratu, Lentulus, itemque ceteri
n liberis cuſtodiis habeantur. itaque Lentulus. P.
entulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethe-

gus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Gabiniu
M. Craſſo, Ceparius (nam is paulo ante ex fug
retractus erat) Cn. Terentio ſenatori traduntu
Interea plebes, conjuratione pateſacta, quæ pri
mo cupida rerum novarum nimis bello favebat
mutata mente Catilinæ conſilia exſecrari, Cicero
nem ad cælum tollere, velut ex ſervitute erepta
gaudium atque lætitiam agitabat. Namque ali
belli facinora prædæ magis, quam detrimento fo
re, incendium vero crudele, immoderatum, a
ſibi maxume calamitoſum putabat; quippe cu
omnes copiæ in uſu quotidiano, & cultu corpori
erant. Poſt eum diem quidam L. Tarquinius ad
ſenatum adductus erat: quem, ad Catilinam pro-
ficiſcentem, ex itinere retractum ajebant. Is cum
ſe diceret de conjuratione indicaturum, ſi fides
publica data eſſet; juſſus à conſule, quæ ſciret,
edicere, eadem fere, quæ Volturtius, de paratis
incendiis, de cæde bonorum, de itinere hoſtium,
ſenatum edocet: præterea, ſe miſſum à M. Craſ-
ſo, qui Catilinæ nunciaret, ne eum Lentulus, &
Cethegus, aliique ex conjuratione deprehenſi
terrerent; eoque magis properaret ad urbem ac-
cedere, quo & ceterorum animos reficeret, &
illi facilius è periculo eriperentur. Sed, ubi Tar-
quinius Craſſum nominavit, hominem nobilem,
maxumis divitiis, ſumma potentia; alii rem in-
credibilem rati; pars, tametſi verum exiſtumabãt,
tamen, quia in tali tempore tanta vis hominis ma-
gis leniunda, quam exagitanda, videbatur, pleri-
que Craſſo ex negotiis privatis obnoxii, concla-
mant, indicem falſum eſſe; deque ea re poſtulant
uti referatur. Itaque, Cicerone conſulente, fre-
quens ſenatus decernit, Tarquinii indicium fal-
ſum videri, eumque in vinculis retinendum; ne-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ue amplius poteſtatem faciundam, niſi de eo indicaret, cujus conſilio tantam rem eſſet mentitus. Erant eo tempore, qui exiſtumarent, indicium illud à P. Autronio machinatum; quo facilius, appellato Craſſo, per ſocietatem periculi reliquos illius potentia tegeret. Alii Tarquinium à Cicerone immiſſum ajebant, ne Craſſus, more ſuo, ſuſcepto malorum patrocinio, remp. conturbaret. Ipſum Craſſum ego poſtea prædicantem audivi, tantam illam contumeliam ſibi ab Cicerone impoſitam. Sed iiſdem temporibus Q. Catulus, & C. Piſo neque gratia, neque precibus, neque precio Ciceronem impellere quivere, uti per Allobroges, aut alium indicem C. Cæſar falſo nominaretur. Nam uterque cum illo gravis inimicitias exercebant; Piſo, oppugnatus in judicio repetundarum, propter cujuſdam tranſpadani ſupplicium injuſtum; Catulus, ex petitione pontificatus odio incenſus; quod, extrema ætate, maxumis honoribus uſus, ab adoleſcentulo Cæſare victus diſceſſerat. Res autem opportuna videbatur; quod is, privatim egregia liberalitate, publice maxumis muneribus, grandem pecuniam debebat. Sed ubi conſulem ad tantum facinus impellere nequeunt, ipſi ſingillatim circumeundo, atque ementiendo quæ ſe ex Volturtio, aut Allobrogibus audiſſe dicerent, magnam illi invidiam conflaverant; uſque adeo, uti non nulli equites R. qui præſidii cauſa cum telis erant circum ædem Concordiæ, ſeu periculi magnitudine, ſeu animi mobilitate impulſi, quo ſtudium ſuum in remp. clarius eſſet, egredienti ex ſenatu Cæſari gladio minitarentur. Dum hæc in ſenatu aguntur, & dum legatis Allobrogum, & T. Volturtio, comprobato eorum indicio, præmia decernuntur: liberti, & pauci ex clientibus Len-

 tuli,

tuli, diverſis itineribus, opifices, atque ſervitia in vicis ad eum eripiendum ſolicitabant: partim exquirebant duces multitudinum, qui precio rempub. vexare ſoliti erant. Cethegus autem per nuncios familiam, atque libertos ſuos, lectos, & exercitatos in audaciam, orabat, uti, grege facto, cum telis ad ſeſe irrumperent. Conſul, ubi ea parari cognovit, diſpoſitis præſidiis, uti res atque tempus monebat, convocato ſenatu refert, quid de his fieri placeat, qui in cuſtodiam traditi erant. ſed eos paulo ante frequens ſenatus judicaverat contra remp. feciſſe. tum D. Iunius Silanus, primus ſententiam rogatus, quod eo tempore conſul deſignatus erat, de his, qui in cuſtodiis tenebantur, & præterea de L. Caſſio, P. Furio, P. Vmbreno, Q. Annio, ſi deprehenſi forent, ſupplicium ſumendum decreverat: iſque poſtea, permotus oratione C. Cæſaris, pedibus in ſententiam Ti. Neronis iturum ſe dixerat; quod de ea re, præſidiis abditis, referundum cenſuerat. Sed Cæſar, ubi ad eum ventum eſt, rogatus ſententiam à conſule, hujuſcemodi verba locutus eſt.

Omnis homines, P. C. qui de rebus dubiis conſultant, ab odio, amicitia, ira, atque miſericordia vacuos eſſe decet. haud facile animus verum providet, ubi illa officiunt; neque quiſquam omnium lubidini ſimul & uſui paruit. ubi intenderis ingenium, valet. ſi lubido poßidet, ea dominatur; animus nihil valet. Magna mihi copia eſt memorandi P.C. qui reges, aut qui populi, ira, aut miſericordia impulſi, male conſuluerint: ſed ea malo dicere, quæ majores noſtri contra lubidinem animi ſui, recte atque ordine fecere. Bello Macedonico, quod cum rege Perſe geßimus, Rhodiorum civitas, magna, atque magnifica, quæ populi R. opibus creverat, infida, atque

adverſa

adverſa nobis fuit : ſed poſtquam, bello confecto, de Rhodiis conſultum eſt, majores noſtri, ne quis divitiarum magis, quam injuriæ bellum incœptum diceret, impunitos eos dimiſere. item bellis Punicis omnibus, cum ſæpe Carthaginienſes & in pace, & per inducias multa nefanda facinora feciſſent, numquam ipſi per occaſionem talia fecere : magis, quod ſe dignum foret, quam quod in illos jure fieri poſſet, quærebant. Hoc item vobis providendum eſt P. C. ne plus valeat apud vos P. Lentuli, & ceterorum ſcelus, quam veſtra dignitas; neu magis iræ veſtræ, quam famæ, conſulatis. Nam ſi digna pœna pro factis eorum reperitur, novum conſilium approbo: ſin magnitudo ſceleris omnium ingenia exſuperat; iis utendum cenſeo, quæ legibus comparata ſunt. Plerique eorum, qui ante me ſententias dixerunt, compoſite atque magnifice caſum reip. miſerati ſunt : quæ belli ſævitia eſſet, quæ victis acciderent, enumeravere, rapi virgines, pueros; divelli liberos à parentum complexu; matres familiarum pati, quæ victoribus collibuiſſent; fana, atque domos exſpoliari; cædem, incendia fieri; poſtremo armis, cadaveribus, cruore, atque luctu omnia compleri. Sed, per deos immortalis, quo illa oratio pertinuit? an, uti vos infeſtos conjurationi faceret? ſcilicet, quem res tanta, atque tam atrox non permovit, eum oratio accendet. Non ita eſt : neque cuiquam mortalium injuriæ ſuæ parvæ videntur : multi eas gravius æquo habuere. ſed alia aliis licentia eſt, P. C. qui demiſſi in obſcuro vitam agunt, ſi quid iracundia deliquere, pauci ſciunt; fama, atque fortuna eorum pares ſunt : qui, magno imperio præditi, in excelſo ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales novère. Ita in maxuma fortuna minuma licentia eſt. neque ſtudere, neque odiſſe, ſed minume iraſci de-

*ſci decet. Quæ apud alios iracundia dicitur, ea in imperio ſuperbia, atque crudelitas appellatur. Equidem ego ſic exiſtumo, P. C. omnis cruciatus minores, quam facinora illorum, eſſe. ſed plerique mortales poſtrema meminere; & in hominibus impiis, ſceleris eorum obliti, de pœna diſſerunt, ſi ea paulo ſeverior fuerit. D. Silanum, virum fortem atque ſtrenuum, certe ſcio, quæ dixerit, ſtudio reip. dixiſſe, neque illum in tanta re gratiam, aut inimicitias exercere. eos mores, eamque modeſtiam viri cognovi. Verum ſententia ejus mihi non crudelis, (quid enim in talis homines crudele fieri poteſt?) ſed aliena à rep. noſtra videtur. Nam profecto aut metus, aut injuria te ſubegit, Silane, conſulem deſignatum, genus pœnæ novum decernere. De timore, ſupervacaneum eſt diſſerere, cum præſenti diligentia clariſſumi viri conſulis, tanta præſidia ſint in armis. De pœna, poſſum equidem dicere id quod res habet; in luctu, atque miſeriis, mortem ærumnarum requiem, non cruciatum, eſſe; eam cuncta mortalium mala diſſolvere; ultra neque curæ, neque gaudio locum eſſe. Sed, per deos immortalis, quamobrem in ſententiam non addidiſti, uti prius verberibus in eos animadverteretur? an, quia lex *Porcia vetat? at aliæ leges item condemnatis civibus non animam eripi, ſed exſilium permitti jubent. an quia gravius eſt verberari, quam necari? quid autem acerbum, aut nimis grave eſt in homines tanti facinoris convictos? ſin, quia levius eſt: qui convenit in minore negotio legem obſervare, cum eam in majore neglexeris? At enim quis reprehendat, quod in parricidas reip. decretum erit? tempus, dies, fortuna; cujus lubido gentibus moderatur. illis merito accidet, quidquid evenerit: ceterum vos P. C. quid in alios ſtatuatis, conſiderate.*

omnia

omnia mala exempla ex bonis initiis orta ſunt: ſed, ubi imperium ad ignaros, aut minus bonos pervenit; novum illud exemplum ab dignis, & idoneis ad indignos, & non idoneos transfertur. Lacedæmonii, devictis Athenienſibus, triginta viros impoſuére, qui rempub. tractarent. Hi primo cœpére peſſumum quemque, & omnibus inviſum indemnatum necare. eo populus lætari, & merito dicere fieri. poſt, ubi paullatim licentia crevit; juxta bonos & malos lubidinoſe interficere, ceteros metu terrere. ita civitas, ſervitute oppreſſa, ſtultæ lætitiæ gravis pœnas dedit. Noſtra memoria victor Sulla, cum Damaſippum, & alios hujusmodi, qui malo reip. creverant, jugulari juſsit, quis non factum ejus laudabat? Homines ſceleſtos, & factioſos, qui ſeditionibus remp. exagitaverant, merito necatos ajebant. Sed ea res magnæ initium cladis fuit. Namque, uti quisque domum, aut villam, poſtremo aut vas, aut veſtimentum alicujus concupiverat, dabat operam, ut is in proſcriptorum numero eſſet. Ita illi, quibus Damaſippi mors lætitiæ fuerat, paulo poſt ipſi trahebantur: neque prius finis jugulandi fuit, quam Sulla omnis ſuos divitiis explevit. Atque ego hoc non in M.Tullio, neque his temporibus vereor. Sed in magna civitate multa & varia ingenia ſunt. poteſt alio tempore, alio conſule, cui item exercitus in manu ſit, falſum aliquid pro vero credi. Vbi hoc exemplo, per ſenatus decretum, conſul gladium eduxerit; quis illi finem ſtatuet, aut quis moderabitur? Majores noſtri P.C. neque conſilii, neque audaciæ umquam eguere: neque ſuperbia obſtabat, quo minus inſtituta aliena, ſi modo proba erant, imitarentur. Arma atque tela militaria ab Samnitibus, inſignia magiſtratuum ab Tuſcis pleraque ſumſerunt: poſtremo, quod ubique apud

ſocios,

ſocios, aut hoſtis idoneum videbatur, cum ſummo ſtudio domi exſequebantur: imitari, quam invidere bonis, malebant. Sed eodem illo tempore Græciæ morem imitati, verberibus animadvertebant in civis, de condemnatis ſummum ſupplicium ſumebant. Poſtquam reſpub. adolevit, & multitudine civium factiones valuere, circumveniri innocentes, alia hujuſcemodi fieri cœpere: tunc lex Porcia, aliæque leges paratæ ſunt; quibus legibus exſilium damnatis permiſſum eſt. Hanc ego cauſſam P.C. quo minus conſilium novum capiamus, in primis magnam puto. Profecto virtus, atque ſapientia major in illis fuit, qui ex parvis opibus tantum imperium fecere, quam in nobis, qui ea bene parta vix retinemus. Placet igitur eos dimitti, & augeri exercitum Catilinæ? minume: ſed ita cenſeo; publicandas eorum pecunias; ipſos in vinculis habendos per municipia, quæ maxume opibus valent: neu quis de his poſtea ad ſenatum referat, neve cum populo agat: qui aliter fecerit, ſenatum exiſtumare, eum contra remp. & ſalutem omnium facturum.

Poſtquam Cæſar dicendi finem fecit; ceteri verbo, alius alii varie aſſentiebantur: at M. Porcius Cato, rogatus ſententiam, hujuſcemodi orationem habuit.

Longe mihi alia mens eſt P. C. cum res, atque pericula noſtra conſidero, & cum ſententias non nullorum mecum ipſe reputo. illi mihi diſſeruiſſe videntur de pœna eorum, qui patriæ, parentibus, aris, atque focis ſuis bellum paravere. res autem monet, cavere ab illis magis, quam, quid in illos ſtatuamus, conſultare. Nam cetera maleficia tum perſequare, ubi facta ſunt: hoc, niſi provideris, ne accidat; ubi evenit, fruſtra judicia implores. Capta urbe, nihil fit reliqui victis. Sed, per deos immortalis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

*ilis, vos ego appello, qui ſemper domos, villas, ſi-
na, tabulas veſtras pluris, quam remp. feciſtis :
iſta, cujuſcumque modi ſint, quæ amplexamini,
etinere, ſi voluptatibus veſtris ocium præbere vul-
is : expergiſcimini aliquando, & capeſſite remp.
Non agitur de vectigalibus, non de ſociorum inju-
iis : libertas, & anima noſtra in dubio eſt. Sæpe-
umero P.C. multa verba in hoc ordine feci : ſæpe de
uxuria, atque avaritia noſtrorum civium queſtus
ſum ; multoſque mortalis ea cauſſa advorſos habeo:
qui mihi, atque animo meo nullius umquam delicti
ratiam feciſſem, haud facile alterius lubidini ma-
efacta condonabam. ſed, ea tametſi vos parvi pen-
lebatis; tamen reſp. firma erat : opulentia neglegen-
iam tolerabat. Nunc vero non id agitur, bonis ne,
an malis moribus vivamus ; neque, quantum, aut
quam magnificum imperium populi R. ſit; ſed, hæc
cujuſcumque modi videntur, noſtra, an, nobiſcum
una, hoſtium futura ſint. Hic mihi quiſquam
manſuetudinem, & miſericordiam nominat ? jam
pridem equidem nos vera rerum vocabula amiſi-
mus. quia, bona aliena largiri, liberalitas; mala-
rum rerum audacia, fortitudo vocatur; eo reſp. in
extremo ſita eſt. Sint ſane, quoniam ita ſe mores ha-
bent, liberales ex ſociorum fortunis : ſint miſericor-
des in furibus ærarii : ne illi ſanguinem noſtrum
largiantur; &, dum paucis ſceleratis parcunt, bo-
nos omnis perditum eant. Bene, & compoſite C. Cæ-
ſar paulo ante in hoc ordine de vita, & morte diſſe-
ruit, credo falſa exiſtumans ea, quæ de inferis me-
morantur, diverſo itinere malos à bonis loca tætra,
inculta, fœda, atque formidoloſa habere. itaque
cenſuit, pecunias eorum publicandas, ipſos per mu-
nicipia in cuſtodiis habendos; videlicet, ne, ſi Romæ
ſint, aut à popularibus conjurationis, aut à multi-*

tudine conducta, per vim eripiantur. Quaſi ver
mali, atque ſceleſti tantummodo in urbe, & no
per totam Italiam ſint; aut non ibi plus poſſit auda
cia, ubi ad defendendum opes minores ſunt. Quar
vanum equidem hoc conſilium eſt, ſi periculum e
illis metuit. ſin in tanto omnium metu ſolus non ti
met; eo magis refert, me mihi, atque vobis timere.
Quare cum de P. Lentulo, ceteriſque ſtatuetis; pr
certo habetote, vos ſimul de exercitu Catilinæ & d
omnibus conjuratis decernere. quanto vos attentiu
ea agetis; tanto illis animus infirmior erit. ſi paul
lulum modo vos languere viderint; jam omnes fe-
roces aderunt. Nolite exiſtumare, majores noſtros
armis remp. ex parva magnam feciſſe. Si ita res
eſſet; multo pulcherrumam eam nos haberemus.
quippe ſociorum, atque civium, præterea armorum,
atque equorum major copia nobis, quam illis, eſt.
Sed alia fuere, quæ illos magnos fecêre; quæ nobis
nulla ſunt; domi induſtria, foris juſtum imperium;
animus in conſulendo liber, neque delicto, neque
lubidini obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam,
atque avaritiam; publice egeſtatem, privatim opu-
lentiam: laudamus divitias, ſequimur inertiam:
inter bonos & malos diſcrimen nullum: omnia vir-
tutis præmia ambitio poſſidet. Neque mirum; ubi
vos ſeparatim ſibi quisque conſilium capitis, ubi do-
mi voluptatibus, hic pecuniæ, aut gratiæ ſervitis,
eo fit, ut impetus fiat in vacuam remp. Sed ego hæc
omitto. Conjuravere cives nobiliſſumi patriam in-
cendere. Gallorum gentem, infeſtiſſumam nomini
Romano, ad bellum arceſſunt: dux hoſtium cum
exercitu ſupra caput eſt. Vos cunctamini etiam
nunc, & dubitatis, quid, intra mœnia deprehenſis
hoſtibus, faciatis? Miſereamini, cenſeo. Deliquêre
homines adoleſcentuli per ambitionem: atque etiam

matos dimittatis. næ iſta vobis manſuetudo, &
iſericordia, ſi illi arma ceperint, in miſeriam ver-
t. Scilicet res ipſa aſpera eſt; ſed vos non timetis
m. immo vero maxume; ſed inertia & mollitia
iimi, alius alium exſpectantes, cunctamini, vide-
cet dis immortalibus confiſi, qui hanc remp. in ma-
umis ſæpe periculis ſervavere. Non votis, neque
ıppliciis muliebribus auxilia deorum parantur. vi-
ilando, agendo, bene conſulendo, proſpere omnia
edunt. ubi ſocordiæ tete, atque ignaviæ tradideris;
equiquam deos implores. irati, infeſtique ſunt.
Apud majores noſtros A. Manlius Torquatus bello
Gallico filium ſuum, quod is contra imperium in
oſtem pugnaverat, necari juſſit. atque ille egre-
ius adoleſcens immoderatæ fortitudinis morte pœ-
ıas dedit. Vos, de crudeliſſumis parricidis quid ſta-
uatis, cunctamini? videlicet vita cetera eorum
uic ſceleri obſtat. Verum parcite dignitati Lentu-
li, ſi ipſe pudicitiæ, ſi famæ ſuæ, ſi dis, aut homi-
nibus umquam ullis pepercit. ignoſcite Cethegi ado-
leſcentiæ, niſi iterum jam patriæ bellum fecit. Nam
quid ego de Gabinio, Statilio, Cepario loquar? quibus
ſi quidquam penſi umquam fuiſſet, non ea conſilia
de rep. habuiſſent. Poſtremo, P.C. ſi mehercle pec-
cato locus eſſet, facile paterer vos ipſa re corrigi,
quoniam verba contemnitis; ſed undique circum-
venti ſumus: Catilina cum exercitu faucibus ur-
get: alii intra mœnia, atque in ſinu urbis ſunt ho-
ſtes. neque parari, neque conſuli quidquam occul-
te poteſt: quo magis properandum eſt. Quare ita
ego cenſeo; cum nefario conſilio ſceleratorum ci-
vium reſp. in maxuma pericula venerit, hique indi-
cio T. Volturtii, & legatorum Allobrogum convi-
cti, confeſſique ſint, cædem, incendia, aliaque fœ-
da atque crudelia facinora in civis, patriamque
para-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

paraviſſe; de confeſſis, ſicuti de manifeſtis rerum capitalium, more majorum ſupplicium ſumendum.
Poſtquam Cato aſſedit; conſulares omnes, itemque ſenatus magna pars, ſententiam ejus laudant, virtutem animi ad cælum ferunt: alii alios increpantes timidos vocant: Cato clarus atque magnus habetur: ſenati decretum fit, ſicut ille cenſuerat. Sed mihi, multa legenti, multa audienti, quæ populus R. domi, militiæque, mari, atque terra præclara facinora fecit, forte lubuit attendere, quæ res maxume tanta negotia ſuſtinuiſſet. Sciebam ſæpenumero parva manu cum magnis legionibus hoſtium contendiſſe: cognoveram, parvis copiis bella geſta cum opulentis regibus: ad hoc, ſæpe fortunæ violentiam toleraſſe: facundia Græcos, gloria belli Gallos ante Romanos fuiſſe. Ac mihi, multa agitanti, conſtabat, paucorum civium egregiam virtutem cuncta patraviſſe; eoque factum, uti divitias paupertas, multitudinem paucitas ſuperaret. Sed, poſtquam luxu, atque deſidia civitas corrupta eſt; rurſus reſp. magnitudine ſua imperatorum, atque magiſtratum vitia ſuſtentabat; ac, ſicuti effeta parentum, multis tempeſtatibus haud ſane quiſquā Romæ virtute magnus fuit. ſed, memoria mea, ingenti virtute, diverſis moribus fuere viri duo, M. Cato, & C. Cæſar: quos, quoniam res obtulerat, ſilentio præterire non fuit conſilium, quin utriuſque naturam, & mores, quantum ingenio poſſem, aperirem. Igitur his genus, ætas, eloquentia prope æqualia fuere: magnitudo animi par, item gloria, ſed alia alii. Cæſar beneficiis, ac munificentia magnus habebatur; integritate vitæ Cato. ille manſuetudine, & miſericordia clarus factus: huic ſeveritas dignitatem addiderat. Cæſar, dando, ſublevando, ignoſcendo;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

endo; Cato, nihil largiundo, gloriam adeptus eſt. altero miſeris perfugium; in altero malis perni-es. illius facilitas, hujus conſtantia laudabatur. ſtremo Cæſar in animum induxerat, laborare, gilare; negotiis amicorum intentus, ſua negle-re; nihil denegare, quod dono dignum eſſet; ſibi agnum imperium, exercitum, bellum novum optabat, ubi virtus eniteſcere poſſet. At Catoni udium modeſtiæ, decoris, ſed maxumè ſeverita-s erat. Non divitiis cum divite, neque factione um factioſo; ſed cum ſtrenuo virtute, cum mo-eſto pudore, cum innocente abſtinentia certa-at; eſſe, quam videri, bonus malebat: ita, quo inus gloriam petebat, eo magis adſequebatur. oſtquam uti dixi, ſenatus in Catonis ſententiam iſceſſit; conſul optumum factu ratus, noctem, quæ ſtabat, ante capere, ne quid eo ſpatio novaretur, iumviros, quæ ſupplicium poſtulabat, parare ubet: ipſe, præſidiis diſpoſitis, Lentulum in car-erem deducit: idem fit ceteris per prætores. Eſt carcere locus, quod Tullianum appellatur, ubi aululum aſcenderis ad lævam, circiter XII. pe-es humi depreſſus. eum muniunt undique parie-s, atque inſuper camera lapideis fornicibus vin-a: ſed incultu, tenebris, odore fœda, atque rribilis ejus facies. In eum locum poſtquam de-iſſus Lentulus, vindices rerum capitalium, qui-us præceptum erat, laqueo gulam fregêre. Ita le patricius, ex gente clariſſuma Corneliorum, ui conſulare imperium Romæ habuerat, dignum oribus, factiſque ſuis exitum vitæ invenit. De ethego, Statilio, Gabinio, Cepario eodem mo-o ſupplicium ſumtum eſt.

Dum ea Romæ geruntur, Catilina ex omni opia, quam ipſe adduxerat, & Mallius habuerat,

duas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

duas legiones inſtituit; cohortes pro numero militum complet: dein, uti quiſque voluntarius, aut ex ſociis in caſtra venerat, æqualiter diſtribuerat: ac brevi ſpatio legiones numero hominum expleverat; cum initio non amplius duobus millibus habuiſſet. Sed ex omni copia circiter pars quarta erat militaribus armis inſtructa: ceteri, uti quemque caſus armaverat, ſparos, aut lanceas, alii præacutas ſudes portabant. Sed poſtquam Antonius cum exercitu adventabat, Catilina per montis iter facere; modo ad urbem, modo in Galliam verſus caſtra movere; hoſtibus occaſionem pugnandi non dare. Sperabat propediem magnas copias ſe habiturum, ſi Romæ ſocii incepta patraviſſent. Interea ſervitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant, opibus conjurationis fretus; ſimul alienum ſuis rationibus videri, cauſſam civium cum ſervis fugitivis communicaſſe. Sed, poſtquam in caſtra nuncius pervenit, Romæ conjurationem patefactam, de Lentulo, & Cethego, ceteriſque, quos ſupra memoravi, ſupplicium ſumtum: plerique, quos ad bellum ſpes rapinarum, aut novarum rerum ſtudium illexerat, dilabuntur: reliquos Catilina per montis aſperos magnis itineribus in agrum Piſtorienſem abducit, eo conſilio, uti per tramites occulte profugeret in Galliam. At Q. Metellus Celer cum tribus legionibus in agro Piceno præſidebat, ex difficultate rerum eadem illa exiſtumans, quæ ſupra diximus, Catilinam agitare. Igitur, ubi iter ejus ex perfugis cognovit, caſtra propere movit, ac ſub ipſis radicibus montium conſedit, qua illi deſcenſus erat in Galliam properanti. Neque tamen Antonius longe aberat, utpote qui magno exercitu locis æquioribus expeditos in fugam ſequeretur.

Sed

ed Catilina, poſtquam videt montibus, atque co-is hoſtium ſeſe clauſum, in urbe res adverſas, eque fugæ, neque præſidii ullam ſpem; optumum ctu ratus in tali re-fortunam belli tentare, ſtatuit um Antonio quam primum confligere. Itaque oncione advocata, hujuſcemodi orationem ha-uit.

Compertum ego habeo, milites, verba viris virtu-em non addere; neque ex ignavo ſtrenuum, neq; for-em ex timido exercitum oratione imperatoris fieri. Quanta cujuſq; animo audacia natura, aut mori-bus ineſt, tanta in bello patere ſolet. Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequiquam hor-tere. timor animi auribus officit. Sed ego vos, quo pauca monerem, advocavi; ſimul uti cauſſam con-ſilii mei aperirem. Scitis equidem, milites, ſocor-dia, atque ignavia Lentuli, quantam ipſi, nobisque cladem attulerit; quoq; modo, dum ex urbe præſidia opperior, in Galliam proficiſci nequiverim. Nunc vero, quo in loco res noſtræ ſint, juxta mecum omnes intelligitis. Exercitus hoſtium duo, unus ab urbe, alter à Gallia obſtant: diutius in his locis eſſe, ſi ma-xume animus ferat, frumenti atque aliarum rerum egeſtas prohibet. Quocunque ire placet ferro iter aperiundum eſt. Quapropter vos moneo, uti forti, atque parato animo ſitis; & cum prœlium inibitis, memineritis, vos divitias, decus, gloriam, præterea libertatem, atque patriam in dextris veſtris porta-re. Si vincimus; omnia nobis tuta erunt: commea-tus abunde, municipia, atque coloniæ patebunt. ſin metu ceſſerimus, eadem illa advorſa fient; neque locus, neque amicus quiſquam teget, quem arma non texerint. Præterea, milites, non eadem nobis, & illis neceßitudo impendet. Nos pro patria, pro liber-tate, pro vita certamus: illis ſupervacaneum eſt

pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

pro potentia paucorum pugnare. quo audacius aggredimini, memores priſtinæ virtutis. Licuit vobis cum ſumma turpitudine in exſilio ætatem agere. potuiſtis non nulli Romæ, amiſſis bonis, alienas opes exſpectare. quia illa fœda, atque intoleranda viris videbantur, hæc ſequi decreviſtis. Si hæc relinquere vultis, audacia opus eſt. Nemo, niſi victor, pace bellum mutavit. Nam, in fuga ſalutem ſperare, cum arma, quis corpus tegitur, ab hoſtibus avertere; ea vero dementia eſt. Semper in prœlio iis maxumum eſt periculum, qui maxume timent: audacia pro muro habetur. Cum vos conſidero, milites; & cum facta veſtra æſtumo: magna me ſpes victoriæ tenet. Animus, ætas, virtus veſtra me hortantur; præterea neceſſitudo, quæ etiam timidos fortis facit. nam, multitudo hoſtium ne circumvenire queat, prohibent anguſtiæ loci. Quod ſi virtuti veſtræ fortuna inviderit, cavete, ne inulti animam amittatis; neu capti potius, ſicuti pecora, trucidemini, quam virorum more pugnantes, cruentam atque luctuoſam victoriam hoſtibus relinquatis.

Hæc ubi dixit; paullulum commoratus, ſigna canere jubet; atque inſtructos ordines in locum æquum deducit: dein, remotis omnium equis, quo militibus, exæquato periculo, animus amplior eſſet, ipſe pedes exercitum pro loco, atque copiis inſtruit. Nam, uti planities erat inter ſiniſtros montis, & ab dextera rupes aſpera, octo cohortes in fronte conſtituit; reliqua ſigna in ſubſidiis artius collocat. Ab his centuriones omnis & evocatos, præterea ex gregariis militibus optumè quemque armatum in primam aciem ſubducit. C. Mallium in dextra, Fæſulanum quemdam in ſiniſtra parte curare jubet: ipſe cum libertis,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

calonibus propter Aquilam adſiſtit; quam bello
ymbrico C.Marius in exercitu habuiſſe diceba-
ır. At ex altera parte C. Antonius, pedibus æger,
uod prælio adeſſe nequibat, M. Petreio legato
xercitum permittit. Ille cohortes veteranas, quas
ımulti cauſſà conſcripſerat, in fronte, poſt eas ce-
rum exercitum in ſubſidiis locat. Ipſe equo cir-
ımiens, unumquemque nominans, appellat,
ortatur, rogat, uti meminerint ſe contra latrones
ıermes, pro patria, pro liberis, pro aris, atque fo-
is ſuis cernere. Homo militaris, quod amplius
nnos triginta tribunus, aut præfectus, aut legatus,
ut prætor cum magna gloria in exercitu fuerat,
leroſque ipſos, factaque eorum fortia noverat; ea
ōmemorando, militum animos accendebat. Sed,
bi, omnibus rebus exploratis, Petreius tuba ſi-
num dat, cohortes paullatim incedere jubet. idem
acit hoſtium exercitus. Poſtquam eo ventum eſt,
ınde à ferentariis prœlium committi poſſet; ma-
cumo clamore, infeſtis ſignis concurrunt; pila
omittunt; gladiis res geritur. Veterani, priſtinæ
virtutis memores, cominus acriter inſtare, illi
haud timidi reſiſtunt: maxuma vi certatur. In-
terea Catilina cum expeditis in prima acie verſari:
laborantibus ſuccurrere: integros pro ſauciis ac-
cerſere: omnia providere: multum ipſe pugnare,
ſæpe hoſtem ferire: ſtrenui militis, & boni impe-
ratoris officia ſimul exſequebatur. Petreius, ubi
videt Catilinam contra, ac ratus erat, magna vi
tendere; cohortem prætoriam in medios hoſtis
inducit; eoſque perturbatos, atque alios alibi re-
ſiſtentes, interficit: deinde utrimque ex lateribus
ceteros aggreditur. Mallius, & Fæſulanus in pri-
mis pugnantes cadunt. Poſtquam fuſas copias, ſe-
que cum paucis relictum videt Catilina; memor
gene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

generis , atque priſtinæ dignitatis ſuæ , in confer
tiſſumos hoſtes incurrit , ibique pugnans confo-
ditur. Sed , confecto prælio , tum vero cernere
quanta audacia , quantaque animi vis fuiſſet i
exercitu Catilinæ. Nam fere, quem quiſque vivu
pugnando locum ceperat , eum , amiſſa anima
corpore tegebat. Pauci autem , quos medios co
hors prætoria disjecerat , paullo diverſius , ſe
omnes tamen adverſis vulneribus , conciderant.
Catilina vero longe à ſuis inter hoſtium cadaver
repertus eſt, paullulum etiam ſpirans, ferociamque
animi , quam habuerat vivus , in vultu retinens.
Poſtremo, ex omni copia, neque in prœlio, neque
in fuga quiſquam civis ingenuus captus eſt. Ita
cuncti ſuæ , hoſtiumque vitæ juxta pepercerant.
Neque tamen exercitus populi R. lætam, aut in-
cruentam victoriam adeptus erat. Nam ſtrenuiſſu-
mus quiſque aut occiderat in prœlio , aut graviter
vulneratus diſceſſerat. Multi autem, qui è caſtris
viſundi, aut ſpoliandi gratia proceſſerant, volven-
tes hoſtilia cadavera, amicum alii, pars hoſpitem,
aut cognatum reperiebant. Fuere item, qui inimi-
cos ſuos cognoſcerent. Ita variè per omnem exer-
citum lætitia , mæror, luctus , atque gaudia agita-
bantur.

Finis Belli Catilinarii.

C. SAL-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

C. SALLUSTII CRISPI JUGURTHA,

SEV

BELLVM IVGVRTHINVM.

FALSO queritur de natura ſua genus humanum, quod imbecille, atque ævi brevis, ſorte potius, quam virtute, regatur. Nam contra reputando, neque majus aliud, neque præſtabilius invenias; magisque naturæ induſtriam hominum, quam vim, aut tempus deeſſe. Sed dux, atque imperator vitæ mortalium, animus eſt: qui ubi ad gloriam virtutis via graſſatur, abunde pollens potensque, & clarus eſt, neque fortuna eget; quippe quæ probitatem, induſtriam, aliaſque artis bonas neque dare, neque eripere cuiquam poteſt. ſin captus pravis cupidinibus, ad inertiam, & voluptates corporis peſſum datus eſt pernicioſa lubidine paulliſper uſus: ubi per ſocordiam vires, tempus, ingenium defluxere, naturæ infirmitas accuſatur: ſuam quique culpam actores ad negotia transferunt. Quod ſi hominibus bonarum rerum tanta cura eſſet, quanto ſtudio aliena, ac nihil profutura, multum etiam periculoſa petunt; neque regerentur magis, quam regerent caſus; & eo magnitudinis procederent, ubi pro mortalibus, gloria æterni fierent. Nam uti genus hominum compoſitum ex corpore, & anima eſt: ita res cunctæ, ſtudiaque omnia noſtra, corporis alia, alia animi naturam ſequuntur. Igitur præclara facies, magnæ divi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

divitiæ, ad hoc vis corporis, & alia omnia hu
cemodi brevi dilabuntur; at ingenii egregia
cinora, ſicuti anima, immortalia ſunt. poſ
mo, corporis & fortunæ bonorum, uti initiu
ſic finis eſt; omniaque orta occidunt, & aucta
neſcunt. animus incorruptus, æternus, rector
mani generis, agit, atque habet cuncta, neque i
habetur. Quo magis pravitas eorum admiran
eſt, qui, dediti corporis gaudiis, per luxum atq
ignaviam ætatem agunt: ceterum ingenium, q
neque melius, neque amplius aliud in natura mo
talium eſt, incultu atque ſocordia torpeſcere
nunt; cum præſertim tam multæ, variæque ſi
artes animi, quibus ſumma claritudo paratur. V
rum ex his magiſtratus, & imperia, poſtrem
omnis cura rerum publicarum, minume mihi h
tempeſtate cupiunda videntur: quoniam neq
virtuti honos datur; neque illi, quibus per frau
dem jus fuit, tuti, aut eo magis honeſti ſunt. Nam
vi quidem regere patriam, aut parentes, quam
quam & poſſis, & delicta corrigas; tamen impor
tunum eſt: cum præſertim omnes rerum muta
tiones cædem, fugam, aliaque hoſtilia portendant
fruſtra autem niti, neque aliud, ſe fatigando, ni
odium quærere, extremæ dementiæ eſt: niſi for
te quem inhoneſta & pernicioſa lubido tenet, po
tentiæ paucorum decus atque libertatem ſuam
gratificari. Ceterum ex aliis negotiis, quæ ingenio exercentur, in primis magno uſui eſt memoria rerum geſtarum: cujus de virtute quia multi dixere, prætereundum puto; ſimul, ne per inſolentiam quis exiſtumet memet ſtudium meum laudando extollere. Atque ego credo fore, qui, quia decrevi procul à repub. ætatem agere, tanto tamque utili labori meo nomen inertiæ imponant:

rte, quibus maxuma induſtria videtur, ſaluta- plebem, & conviviis gratiam quærere. Qui ſi eputaverint, & quibus ego temporibus magi- ratum adeptus ſum; & quales viri idem aſſequi equiverint; & poſtea, quæ genera hominum in natum pervenerint: profecto exiſtumabunt, me nagis merito, quam ignavia, judicium animi nei mutaviſſe; majusque commodum ex otio neo, quam ex aliorum negotiis, reip. venturum. Nam ſæpe audivi, Q. Maxumum, P. Scipionem, ræterea civitatis noſtræ præclaros viros ſolitos ta dicere; cum majorum imagines intuerentur, ehementiſſume ſibi animum ad virtutem accen- li. ſcilicet non ceram illam, neque figuram tan- am vim in ſeſe habere; ſed memoria rerum ge- tarum eam flammam egregiis viris in pectore reſcere, neque prius ſedari, quam virtus eorum amam atque gloriam adæquaverit. At contra, uis eſt omnium his moribus, quin divitiis, & umtibus, non probitate, neque induſtria, cum majoribus ſuis contendat? etiam homines novi, qui antea per virtutem ſoliti erant nobilitatem antevenire, furtim, & per latrocinia potius, quam bonis artibus, ad imperia & honores nituntur. Proinde quaſi prætura, & conſulatus, atque alia omnia hujuscemodi per ſe ipſa clara, & magnifica ſint, ac non perinde habeantur, ut eorum, qui ea ſuſtinent, virtus eſt. Verum ego liberius, altiusque proceſſi, dum me civitatis morum piget, tædetque. nunc ad incœptum redeo.

Bellum ſcripturus ſum, quod populus R. cum Iugurtha rege Numidarum geſſit: primum, quia magnum & atrox, variaque victoria fuit: dein, quia tum primum ſuperbiæ nobilitatis obviam itum eſt. quæ contentio divina & humana cuncta

permiſcuit, eoque væcordiæ proceſſit; uti ſtudiis civilibus bellum, atque vaſtitas Italiæ finem facerent. Sed prius quam hujuscemodi rei initium expedio, pauca ſupra repetam; quo, ad cognoſcendum, omnia illuſtria magis, magisque in aperto ſint. Bello Punico ſecundo, quo dux Carthaginienſium Hannibal, poſt magnitudinem nominis Romani, Italiæ opes maxume attriverat; Maſiniſſa rex Numidarum, in amicitiam receptus à P. Scipione, cui poſtea Africano cognomen ex virtute fuit, multa & præclara rei militaris facinora fecerat: ob quæ, victis Carthaginienſibus, & capto Syphace, cujus in Africa magnum, atque late imperium valuit, populus R. quascumque urbis, & agros manu ceperat, regi dono dedit. Igitur amicitia Maſiniſſæ bona atque honeſta nobis permanſit: ſed imperii, vitæque ejus, finis idem fuit. Dein Micipſa filius regnum ſolus obtinuit, Maſtanabale, & Guluſſa fratribus morbo abſumtis. Is Atherbalem, & Hiempſalem ex ſeſe genuit; Iugurthamque filium Maſtanabalis fratris, quem Maſiniſſa, quod ortus ex concubina erat, privatum reliquerat, eodem cultu, quo liberos ſuos, domi habuit. Qui, ubi primum adolevit, pollens viribus, decora facie, ſed multo maxume ingenio validus, non ſe luxu, neque inertiæ corrumpendum dedit; ſed, uti mos gentis illius eſt, equitare, jaculari, curſu cum æqualibus certare; &, cum omnis gloria anteiret, omnibus tamen carus eſſe: ad hoc, pleraque tempora in venando agere; leonem atque alias feras primus, aut in primis ferire; plurimum facere, & minumum ipſe de ſe loqui. Quibus rebus Micipſa tametſi initio lætus fuerat, exiſtumans virtutem Iugurthæ regno ſuo gloriæ fore: tamen poſtquam hominem adoleſcen-

ſcen-

entem, exacta ætate ſua, & parvis liberis, magis
agisque creſcere intellegit, vehementer eo ne-
otio permotus, multa cum animo ſuo volve-
at. Terrebat eum natura mortalium avida impe-
i, & præceps ad explendam animi cupidinem;
ræterea, opportunitas ſuæ Liberorumque ætatis,
uæ etiam mediocres viros ſpe prædę transvorſos
git. ad hoc, ſtudia Numidarum in Iugurtham
ccenſa; ex quibus, ſi talem virum dolis interfe-
iſſet, ne qua ſeditio, aut bellum oriretur, anxius
rat. His difficultatibus circumventus, ubi videt,
eque per vim, neque inſidiis opprimi poſſe ho-
ninem tam acceptum popularibus, quod erat
ugurtha manu promtus, & appetens gloriæ mi-
itaris, ſtatuit eum objectare periculis, & eo mo-
lo fortunam tentare. Igitur bello Numantino
Micipſa, cum populo R. equitum atque peditum
uxilia mitteret; ſperans vel oſtentando virtutem,
vel hoſtium ſævitia facile eum occaſurum, præ-
fecit Numidis, quos in Hiſpaniam mittebat. ſed
a res longe aliter, ac ratus erat, evenit. Nam Iu-
gurtha, ut erat impigro atque acri ingenio, ubi
naturam P. Scipionis, qui tum Romanis impera-
tor erat, & morem hoſtium cognovit; multo la-
bore, multaque cura, præterea modeſtiſſume pa-
rendo, & ſæpe obviam eundo periculis, in tantam
claritudinem brevi pervenerat, uti noſtris vehe-
menter carus, Numantinis maxumo terrori eſſet.
Ac ſane, quod difficillumũ in primis eſt, & prælio
ſtrenuus erat, & bonus conſilio: quorum alterum
ex providentia timorem, alterũ ex audacia teme-
ritatem adferre plerumque ſolet. Igitur imperator
omnis fere res aſperas per Iugurthã agere, in ami-
cis habere, magis magisque eum indies amplecti.
quippe cujus neque conſilium, neq; inceptum ul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

lum fruſtra erat. Huc accedebat munificentia animi, & ingenii ſollertia: quibus rebus ſibi multos ex Romanis familiari amicitia conjunxerat. Ea tempeſtate in exercitu noſtro fuere complures novi, atque nobiles, quibus divitiæ bono honeſtoque potiores erant, factioſi, domi potentes, apud ſocios clari magis, quam honeſti; qui Iugurthæ non mediocrem animum pollicitando accendebant, ſi Micipſa rex occidiſſet, fore uti ſolus imperio Numidiæ potiretur: in ipſo maxumam virtutem, Romæ omnia venalia eſſe. Sed poſtquam, Numantia deleta, P. Scipio dimittere auxilia, & ipſe revorti domum decrevit: donatum, atque laudatum magnifice pro concione Iugurtham in prætorium adduxit; ibique ſecreto monuit, uti potius publice, quam privatim, amicitiam populi R. coleret: neu quibus largiri inſueſceret, periculoſe à paucis emi, quod multorum eſſet. ſi permanere vellet in ſuis artibus, ultro illi & gloriam, & regnum venturum: ſin properantius pergeret, ſuamet ipſum pecunia præcipitem caſurum. Sic locutus, cum litteris eum, quas Micipſæ redderet, dimiſit. earum ſententia hæc erat. *Iugurthæ tui bello Numantino longe maxuma virtus fuit: quam rem tibi certe ſcio gaudio eſſe. nobis ob merita ſua carus eſt: ut idem S. P. Q. R. ſit, ſumma ope nitemur. Tibi quidem pro noſtra amicitia gratulor. en habes virum dignum te, atque avo ſuo Maſiniſſa.* Igitur rex, ubi ea quæ fama acceperat, ex litteris imperatoris ita eſſe cognovit, cum virtute, tum gratia viri permotus, flexit animum ſuum; & Iugurtham benificiis vincere aggreſſus eſt; ſtatimque eum adoptavit, & teſtamento pariter cum filiis heredem inſtituit. Sed ipſe paucos poſt annos, mor-

orbo, atque ætate confectus, çum ſibi finem vi-e adeſſe intelligeret, coram amicis, & cognatis, emque Atherbale, & Hiempſale filiis, dicitur ujuſcemodi verba cum Iugurtha habuiſſe.

Parvum ego te, Iugurtha, amiſſo patre, ſine ſpe, ne opibus, in meum regnum accepi, exiſtumans on minus me tibi, quam ſi genuiſſem, ob benificia arum fore. neque ea res falſum me habuit. Nam t alia magna, & egregia tua omittam, noviſſume ediens Numantia, meque regnumque meum gloria onoraviſti; tuaque virtute nobis Romanos ex ami-is amiciſſumos feciſti: in Hiſpania nomen fami-iæ renovatum eſt: poſtremo, quod difficilumum inter mortalis eſt, gloria invidiam viciſti. Nunc, quoniam mihi natura finem vitæ facit, per hanc dextram, per regni fidem moneo, obteſtorque, uti hos, qui tibi genere propinqui, benificio meo fratres ſunt, caros habeas; neu malis alienos adjungere, quam ſanguine conjunctos retinere. Non exercitus, neque theſauri, præſidia regni ſunt, verum amici; quos neque armis cogere, neque auro parare queas: officio & fide pariuntur. Quis autẽ amicior, quam frater fratri? aut quem alienum fidum invenies, ſi tuis hoſtis fueris? Equidem ego regnum vobis trado firmum, ſi boni eritis; ſi mali, imbecillum. Nam concordia res parvæ creſcunt, diſcordia maxumæ dilabuntur. Ceterum ante hos te, Iugurtha, quia ætate, & ſapientia prior es, ne aliter quid eveniat, providere, decet. Nam in omni certamine, qui opu-lentior eſt, etiam ſi accipit injuriam, tamen, quia plus poteſt, facere videtur. Vos autem, Atherbal, & Hiempſal, colite, obſervate talem hunc virum: imitamini virtutem, & enitimini, ne ego meliores liberos ſumſiſſe videar, quam genuiſſe.

Ad ea Iugurtha, tametſi regem ficta locutum

intelligebat, & ipſe longe aliter animo agitabat, tamen pro tempore benigne reſpondit. Micipſa paucis poſt diebus moritur. Poſtquam illi more regio juſta magnifice fecerant, reguli in unum convenerunt, ut inter ſe de negotiis cunctis diſceptarent. Sed Hiempſal, qui minumus ex illis erat, natura ferox, etiam antea ignobilitatem Iugurthæ, quia materno genere impar erat, deſpiciens, dextera Atherbalem adſedit; ne medius ex tribus, quod & apud Numidas honori ducitur, Iugurtha foret. Dein tamen, ut ætati concederet, fatigatus à fratre, vix in partem alteram transductus eſt. Ibi cum multa de adminiſtrando imperio diſſererent, Iugurtha inter alias res jacit, oportere quinquennii conſulta, & decreta omnia reſcindi. Nam per ea tempora confectum annis Micipſam parum animo valuiſſe. Tum idem Hiempſal placere ſibi reſpondit: nam ipſum illum tribus his proxumis annis adoptione in regnum perveniſſe. Quod verbum in pectus Iugurthæ altius, quam quisquam ratus, deſcendit. Itaque ex eo tempore ira & metu anxius, moliri, parare, atque ea modo in animo habere, quibus Hiempſal per dolum caperetur. Quæ ubi tardius procedunt, neque lenitur animus ferox: ſtatuit quovis modo inceptum perficere. Primo conventu, quem ab regulis factum ſupra memoravi, propter diſſenſionem placuerat dividi theſauros, finisque imperii ſingulis conſtitui. Itaque ad utramque rem tempus decernitur, ſed maturius ad pecuniam diſtribuendam. Reguli interea in loca propinqua theſauris alius alio conceſſere. Sed Hiempſal in oppido Thirmida forte ejus utebatur domo, qui proxumus lictor Iugurthæ, carus acceptusque ei ſemper fuerat: quem ille caſu miniſtrum oblatum

pro-

romiſſis onerat, impellitque, uti tamquam ſuam omum viſens eat: portarum claves adulterinas aret; nam veræ ad Hiempſalem referebantur: eterum, ubi res poſtularet, ſe ipſum cum magna enturum manu. Numida mandata brevi conicit: atque, uti doctus erat, noctu Iugurthæ milies introducit. Qui poſtquam in ædes irrupere; liverſi regem quærere; dormientis alios, alios ccurſantis interficere: ſcrutari loca abdita; clauа effringere: ſtrepitu & tumultu omnia miſcere: cum interim Hiempſal reperitur, occultans ſe ugurio mulieris ancillæ, quo initio pavidus, & gnarus loci profugerat. Numidæ caput ejus, uti uſſi erant, ad Iugurtham referunt. Ceterum fama tanti facinoris per omnem Africam brevi divulgatur: Atherbalem, omnisque, qui ſub Micipſæ imperio fuerant, metus invadit. In duas partis diſcedunt Numidæ: plures Atherbalem ſequuntur, ſed illum alterum bello meliores. Igitur Iugurtha quam maxumas poteſt copias armat: urbis partim vi, alias voluntate imperio ſuo adjungit: omni Numidiæ imperare parat. Atherbal, tametſi Romam legatos miſerat, qui ſenatum docerent de cæde fratris, & fortunis ſuis; tamen fretus multitudine militum, parabat armis contendere. Sed ubi res ad certamen venit, victus ex prœlio profugit in provinciam, ac dehinc Romam contendit. Tum Iugurtha patratis conſiliis, poſtquam omni Numidia potiebatur, in otio facinus ſuum cum animo reputans, timere populum R. neque advorſus iram ejus uſquam, niſi in avaritia nobilitatis, & pecunia ſua, ſpem habere. Itaque, paucis diebus, cum auro argentoque multo legatos Romam mittit: quìs præcipit, uti primum veteres amicos muneribus expleant:

dein novos anquirant: poſtremo, quemcunque poſſint largiundo parare, ne cunctentur. Sed ubi Romam legati venere, & ex præcepto regis hoſpitibus, aliisque, quorum ea tempeſtate in ſenatu auctoritas pollebat, magna munera miſere: tanta commutatio inceſſit, ut ex maxuma invidia in gratiam & favorem nobilitatis Iugurtha veniret. quorum pars ſpe, alii præmio inducti, ſingulos ex ſenatu ambiundo nitebantur, ne gravius in eum conſuleretur. igitur, ubi legati ſatis confidunt, die conſtituto ſenatus utrisque datur. Tum Atherbalem hoc modo locutum accepimus.

P. C. Micipſa pater meus moriens mihi præcepit, uti regni Numidiæ tantummodo procurationem exiſtumarem meam; ceterum jus, & imperium penes vos eſſe: ſimul eniterer domi militiæque quam maxumo uſui eſſe populo R. vos mihi cognatorum, vos in locum affinium ducerem: ſi ea feciſſem, in veſtra amicitia exercitum, divitias, munimenta regni me habiturum. Quæ præcepta patris mei cum agitaram; Iugurtha, homo omnium, quos terra ſuſtinet, ſceleratiſſumus, contemto imperio veſtro, Maſiniſſæ me nepotem, utique ab ſtirpe ſocium atq; amicum populi R. regno fortunisque omnibus expulit. Atque ego, P. C. quoniam eo miſeriarum venturus eram, vellem, potius ob mea, quam ob majorum meorum benificia poſſe me à vobis auxilium petere, ac maxume deberi mihi benificia à populo R. quibus non egerem; ſecundum ea, ſi deſideranda erant, uti debitis uterer. Sed quoniam parum tuta per ſe ipſa probitas eſt, neque mihi in manu fuit, Iugurtha qualis foret: ad vos confugi P. C. quibus, quod mihi miſerrumum eſt, cogor prius oneri, quam uſui eſſe. Ceteri reges, aut bello victi in amicitiam à vobis recepti ſunt, aut in ſuis

dubiis rebus ſocietatẽ veſtram appetiverunt. Familia noſtra cum populo R. bello Carthaginienſi amicitiam inſtituit, quo tempore magis fides ejus, quam fortuna petenda erat. Quorum progeniem vos, P. C. nolite pati me nepotem Maſiniſſæ fruſtra à vobis auxilium petere. Si ad impetrandum nihil cauſſæ haberem, præter miſerandam fortunam; quod paullo ante rex genere, fama, atque copiis potens, nunc deformatus ærumnis, inops, alienas opes exſpecto: tamen erat majeſtatis populi R. prohibere injuriam; neque pati, cujusquam regnum per ſcelus creſcere. Verum ego iis finibus ejectus ſum, quos majoribus meis populus R. dedit: unde pater, & avus meus una vobiſcum expulere Syphacem, & Carthaginienſes. Veſtra benificia mihi erepta ſunt, P. C. vos in mea injuria deſpecti eſtis. Eheu me miſerum! huccine, Micipſa pater, beneficia tua evaſere, uti quem tu parem cum liberis tuis, regnique participem feciſti, is potiſſumum ſtirpis tuæ exſtinctor ſit? numquam ne ergo familia noſtra quieta erit? ſemper ne in ſanguine, ferro, fuga verſabimur? Dum Carthaginienſes incolumes fuere, jure omnia ſæva patiebamur. hoſtis ab latere: vos amici procul: ſpes omnis in armis erat. Poſtquam illa peſtis ex Africa ejecta eſt, læti pacem agitabamus: quippe, quîs hoſtis nullus erat, niſi forte quem vos juſſiſſetis. Ecce autem ex improviſo Iugurtha, intoleranda audacia, ſcelere, atque ſuperbia ſeſe efferens, fratre meo, atque eodem propinquo ſuo interfecto, primum regnum ejus ſceleris ſui prædam fecit: poſt, ubi me iiſdem dolis nequit capere, nihil minus, quam vim aut bellum exſpectantem, in imperio veſtro, ſicuti videtis, extorrem patria, domo, inopem, & coopertum miſeriis effecit, ut ubivis tutius, quam in meo regno eſſem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ego ſic exiſtumabam, P. C. uti prædicantem audiveram patrem meum; qui veſtram amicitiam diligenter colerent, eos multum laborem ſuſcipere, ceterum ex omnibus maxume tutos eſſe. Quod in familia noſtra fuit, præſtitit, ut in omnibus bellis adeſſet vobis: nos uti per otium tuti ſimus, in manu veſtra eſt, P. C. Pater nos duos fratres reliquit: tertium Iugurtham benificiis ſuis ratus eſt nobis conjunctum fore. Alter eorum necatus: alter ipſe ego manus impias vix effugi. Quid agam? aut quo potiſſumum infelix accedam? generis præſidia omnia exſtincta ſunt: pater, uti neceſſe erat, naturæ conceſsit: fratri, quem minume decuit, propinquus per ſcelus vitam eripuit: affinis, amicos, propinquos ceteros meos, alium alia clades oppreſsit: capti ab Iugurtha, pars in crucem acti, pars beſtiis objecti ſunt: pauci, quibus relicta eſt anima, clauſi in tenebris cum mærore & luctu, morte graviorem vitam exigunt. Si omnia, quæ aut amiſi, aut ex neceſſariis adverſa facta ſunt, incolumia manerent: tamen, ſi quid ex improviſo mali accidiſſet, vos implorarem, P. C. quibus pro magnitudine imperii, jus & injurias omnis, curæ eſſe decet. Nunc vero exſul patria, domo, ſolus, atque omnium honeſtarum rerum egens, quos accedam, aut quos appellem? nationes ne, an reges, qui omnes familiæ noſtræ ob veſtram amicitiam infeſti ſunt? an quoquam mihi adire licet, ubi non majorum meorum hoſtilia monumenta plurima ſint? an quiſquam noſtri miſereri poteſt, qui aliquando vobis hoſtis fuit? Poſtremo, Maſiniſſa nos ita inſtituit, P. C. ne quem coleremus, niſi populum R. ne ſocietates, ne fœdera nova acciperemus: abunde magna præſidia nobis in veſtra amicitia fore: ſi huic imperio fortuna maturetur, una occidendum nobis eſſe. Virtute,

tute, ac diis volentibus, magni eſtis & opulenti: omnia ſecunda, & obedientia ſunt: quo facilius ſociorum injurias curare licet. Tantum illud vereor, ne quos privata amicitia Iugurthæ, parum cognita, transvorſos agat: quos ego audio maxuma ope niti, ambire, fatigare vos ſingulos, ne quid de abſente, incognita cauſſa, ſtatuatis: fingere me verba, & fugam ſimulare, cui licuerit in regno manere. Quod utinam illum, cujus impio facinore in has miſerias projectus ſum, eadem hæc ſimulantem videam: & aliquando aut apud vos, aut apud deos immortalis rerum humanarum cura oriatur: ut ille, qui nunc ſceleribus ſuis ferox atque præclarus eſt, omnibus malis excruciatus impietatis in parentem noſtrum, fratris mei necis, mearumque miſeriarum gravis pœnas reddat. Iamjam frater animo meo cariſſume, quamquam tibi immaturo, &, unde minume decuit, vita erepta eſt, tamen lætandum magis, quam dolendum puto caſum tuum. Non enim regnum, ſed fugam, exilium, egeſtatem, & has omnis, quæ me premunt, ærumnas cum anima ſimul amiſiſti: at ego infelix in tanta mala præcipitatus, pulſus ex patrio regno, rerum humanarum ſpectaculum præbeo: incertus quid agam, tuas ne injurias perſequar, ipſe auxilii egens, an regno conſulam, cujus vitæ, necisque poteſtas ex opibus alienis pendet. Vtinam, emori, fortunis meis honeſtus exitus eſſet: ne vivere contemtus viderer, ſi defeſſus malis injuriæ conceſſiſſem. Nunc quoniam neque vivere lubet, neque mori licet ſine dedecore, P. C. per vos, per liberos, atque parentes veſtros, per majeſtatem populi R. ſubvenite miſero mihi: ite obviam injuriæ: nolite pati regnum Numidiæ, quod veſtrum eſt, per ſcelus, & ſanguinem familiæ noſtræ tabeſcere,

Poſtquam rex finem loquendi fecit, legati Iu-

gurthæ

gurthæ largitione magis, quam cauſſa freti, paucis reſpondent: Hiempſalem, ob ſævitiam ſuam, ab Numidis interfectum: Atherbalem ultro bellum inferentem, poſtquam ſuperatus ſit, queri, quod injuriam facere nequiſſet: Iugurtham ab ſenatu petere, ne ſe alium putarent, ac Numantiæ cognitus eſſet; neu verba inimici ante facta ſua ponerent. Deinde utrique curia egrediuntur. Senatus ſtatim conſulitur: fautores legatorum, præterea magna pars gratia depravata, Atherbalis dicta contemnere; Iugurthæ virtutem laudibus extollere; gratia, voce, denique omnibus modis pro alieno ſcelere, & flagitio, ſua quaſi pro gloria, nitebantur. at contra pauci, quibus bonum & æquum divitiis carius erat, ſubveniundum Atherbali, & Hiempſalis mortem ſevere vindicandam cenſebant. ſed ex omnibus maxume Æmilius Scaurus, homo nobilis, impiger, factioſus, avidus potentiæ, honoris, divitiarum; ceterum vitia ſua callide occultans. Is poſtquam videt regis largitionem famoſam, impudentemque, veritus, quod in tali re ſolet, ne polluta licentia invidiam accenderet, animum à conſueta lubidine continuit. Vicit tamen in ſenatu pars illa, quæ vero pretium aut gratiam anteferebat. Decretum fit, uti decem legati regnum, quod Micipſa obtinuerat, inter Iugurtham, & Atherbalem dividerent. cujus legationis princeps fuit L. Opimius, homo clarus, & tum in ſenatu potens, quia conſul, C. Graccho & M. Fulvio interfectis, acerrume vindictam nobilitatis in plebem exercuerat. Eum Iugurtha, tametſi Romæ in amicis habuerat, tamen curatiſſume recepit: dando, & pollicendo multa, perfecit, uti fama, fide, poſtremo omnibus ſuis rebus commodum regis anteferret. reliquos legatos ea-

s eadem via aggreſſus, pleroſque capit: paucis rior fides, quam pecunia fuit. In diviſione, quæ rs Numidiæ Mauritaniam attingit, agro viriſ- ue opulentior, Iugurthæ traditur: illam alteram, ecie, quam uſu, potiorem, quæ portuoſior, & dificiis magis exornata erat, Atherbal poſſedit. es poſtulare videtur Africæ ſitum paucis expo- ere, & eas gentis, quibus cum nobis bellum aut micitia fuit, attingere. Sed quæ loca, & natio- es ob calorem, aut aſperitatem, item ſolitudines ninus frequentata ſunt, de iis haud facile com- ertum narraverim: cetera quam pauciſſumis ab- olvam.

In diviſione orbis terræ plerique in parte tertia Africam poſuere: pauci, tantummodo Aſiam, & uropam eſſe; ſed Africam in Europa. ea finis abet ab occidente, fretum noſtri maris & Ocea- ni: ab ortu ſolis declivem latitudinem: quem lo- um Catabathmon incolæ appellant. Mare ſæ- um, importuoſum. ager frugum fertilis, bonus ecori, arbori infecundus: cælo, terraque pænu- ia aquarum: genus hominum ſalubri corpore, velox, patiens laborum: pleroſque ſenectus diſ- ſolvit, niſi qui ferro, aut à beſtiis interiere. Nam morbus haud ſæpe quemquam ſuperat. ad hoc, malefici generis plurima animalia. Sed qui mor- tales initio Africam habuerint, quique poſtea ac- ceſſerint, aut quo modo inter ſe permixti ſint; quamquam ab ea fama, quæ pleroſque obtinet, diverſum eſt: tamen, ut ex libris Punicis, qui re- gis Hiempſalis dicebantur, interpretatum nobis eſt; utique rem ſeſe habere, cultores ejus terræ putant: quam pauciſſumis dicam. Ceterum fides ejus rei penes auctores erit. Africam initio ha- buere Gætuli, & Libyes, aſperi, incultique; quîs cibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

cibus erat caro ferina, atque humi pabulum, uti
pecoribus. Hi neque moribus, neque lege, aut im-
perio cujuſquam regebantur: vagi, palantes, quà
nox coegerat, ſedes habebant. Sed poſtquam in
Hiſpania Hercules, ſicut Afri putant, interiit,
exercitus ejus compoſitus ex gentibus variis, amiſ-
ſo duce, ac paſſim multis ſibi quiſque imperium
petentibus, brevi dilabitur. Ex eo numero Me
Perſæ, & Armenii, navibus in Africam tranſ
cti, proxumos noſtro mari locos occupave
Sed Perſæ intra Oceanum magis: hique alveos n
vium inverſos pro tuguriis habuere: quia nec
materia in agris, neque ab Hiſpanis emundi, a
mutandi copia erat. mare magnum, & igna
lingua commercia prohibebant. Hi paullatim p
connubia Gætulos ſecum miſcuere: & quia ſæ
tentantes agros, alia, deinde alia loca petiveran
ſemet ipſi Numidas appellavere. Ceterum adh
ædificia Numidarum aggreſtium, quæ mapa
illi vocant, oblonga, incurvis lateribus tecta, qua
navium carinæ ſunt. Medis autem, & Armen
acceſſere Libyes. Nam hi propius mare Africu
agitabant: Gætuli ſub ſole magis, haud procul a
ardoribus: hique mature oppida habuere. Nan
freto diviſi ab Hiſpania mutare res inter ſe inſt
tuerant. nomen eorum paullatim Libyes corru
pere, barbara lingua Mauros pro Medis appellan
tes. Sed res Perſarum brevi adolevit: ac poſte
Nomo-Numidæ, propter multitudinem, à paren
tibus digreſſi, poſſedere ea loca, quæ proxum
Carthaginem Numidia appellatur. Deinde, utri
que alteris freti, finitimos armis, aut metu ſub
imperium ſuum coegere; nomen gloriamque ſib
addidere; magis hi, qui ad noſtrum mare pro-
ceſſerant: quia Libyes, quam Gætuli, minus bel-
licoſi

ſi: denique Africæ pars inferior pleraque ab
midis poſſeſſa eſt: victi omnes in gentem no-
nque imperantium conceſſere. Poſtea Phœni-
, alii multitudinis domi minuendæ gratia, pars
perii cupidine ſolicitata plebe, & aliis novarum
um avidis, Hipponem, Adrimetum, Leptim,
aſque urbis in ora maritima condidere: eæque
evi multum auctæ, pars originibus ſuis præſi-
o, aliæ decori fuere. Nam de Carthagine ſilere
elius puto, quam parum dicere: quoniam alio
operare tempus monet. Igitur ad Catabath-
on, qui locus Ægyptum ab Africa dividit, ſe-
ndo mari prima Cyrene eſt, colonia Thereon,
deinceps duæ Syrtes, interque eas Leptis: dein-
Philenon aræ: quem locum Ægyptum verſus
nem imperii habuere Carthaginienſes: poſt aliæ
unicæ urbes. Cetera loca uſque ad Mauritaniam
Iumidæ tenent. proxime Hiſpaniam Mauri ſunt.
iper Numidiam Gætulos accepimus, partim in
uguriis, alios incultius vagos agitare. poſt eos
Ethiopas eſſe: dein loca exuſta ſolis ardoribus.
gitur bello Iugurthino pleraque ex Punicis op-
ida, & finis Carthaginenſium, quos noviſſume
abuerant, populus R. per magiſtratus admini-
ſtrabat: Gætulorum magna pars, & Numidæ ad
flumen uſque Mulucham ſub Iugurtha erant:
Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præ-
ter nomen, cetera ignarus populi R. itemque no-
bis neque bello, neque pace antea cognitus. De
Africa, & ejus incolis, ad neceſſitudinem rei ſatis
dictum.

Poſtquam, diviſo regno, legati Africa deceſſe-
re; & Iugurtha contra timorem animi præmia ſce-
leris adeptum ſeſe videt; certum ratus, quod ex
amicis apud Numantiam acceperat, omnia Ro-
mæ

mæ venalia eſſe; ſimul & illorum pollicitationi
accenſus, quos paullo ante muneribus explever
in regnum Atherbalis animum intendit. ipſe ac
bellicoſus: at is, quem petebat, quietus, imbel
placido ingenio, opportunus injuriæ, metu
magis, quam metuendus. Igitur ex improviſo
nis ejus cum magna manu invadit: multos m
talis cum pecore, atque alia præda capit: ædifi
incendit: pleraque hoſtiliter loca cum equitatu
cedit. Deinde cum omni multitudine in regnu
ſuum convertit, exiſtumans dolore permotu
Atherbalem injurias ſuas manu vindicaturu
eamque rem belli cauſſam fore. At ille, quod n
que ſe parem armis exiſtumabat, & amicitia p
puli R. magis, quam Numidis, fretus erat; legat
ad Iugurtham de injuriis queſtum miſit: q
tametſi contumelioſa dicta retulerant, prius t
men omnia pati decrevit, quam bellum ſumer
quia tentatum antea ſecus ceſſerat. Neque eo m
gis cupido Iugurthæ minuebatur: quippe qui t
tum ejus regnum animo jam invaſerat. Itaqu
non, ut antea, cum prædatoria manu, ſed magn
exercitu comparato, bellum gerere cœpit, & ape
te totius Numidiæ imperium petere. Ceterum
qua pergebat, urbis, agros vaſtare, prædas ager
ſuis animum, hoſtibus terrorem augere. Athe
bal ubi intelligit eo proceſſum, uti regnum aut re
linquendum eſſet, aut armis retinendum, neceſſa
rio copias parat, & Iugurthæ obvius procedit. In
terim haud longe à mari prope Cirtam oppidum
utriuſque conſedit exercitus: & quia diei extre
mum erat, prœlium non incœptum; ſed ubi ple
rumque noctis proceſſit, obſcuro etiam tum
lumine, milites Iugurthini, ſigno dato, caſtra
hoſtium invadunt; ſemiſomnos partim, alios
arma

ma ſumentes fugant, funduntque: Atherbal m paucis equitibus Cirtam profugit: &, ni multdo togatorum fuiſſet, quæ Numidas inſeentes mœnibus prohibuit, uno die inter duos entes mœnibus prohibuit, uno die inter duos es cœptum, atque patratum foret bellum. Igit Iugurtha oppidum circumſedit: vineis, turriſque, & machinis omnium generum expugnaaggreditur: maxume feſtinans tempus legatom antecapere, quos ante prœlium factum Roam ab Atherbale miſſos audiverat. Sed poſtam ſenatus de bello eorum accepit, tres adoleentes in Africam legantur, qui ambos reges deant; S.P.Q.R. verbis nuncient, velle, & cenre eos ab armis diſcedere: ita ſeque, illiſque dium eſſe. Legati in Africam maturantes veniunt, magis, quod Romæ, dum proficiſci parant, de rœlio facto, & oppugnatione Cirtæ audiebatur. ed is rumor clemens erat. Quorum Iugurtha acepta oratione reſpondit: ſibi neque majus quiduam, neque carius auctoritate ſenatus eſſe: ab dolescentia ſua ita ſe eniſum, ut ab optimo quoque probaretur: virtute, non malitia, P. Scipioni, ummo viro placuiſſe: ob eaſdem artis à Micipſa, non pænuria liberorum, in regnum adoptatum eſſe. ceterum, quo plura bene, atque ſtrenue feciſſet, eo animum ſuum injuriam minus tolerare: Atherbalem dolis vitæ ſuæ inſidiatum: quod ubi comperiſſet, ſceleri obviam iſſe: populum R. neque recte, neque pro bono facturum, ſi ab jure gentium ſeſe prohibuerit: poſtremo, de omnibus rebus legatos Romam brevi miſſurum. ita utrique digrediuntur. Atherbalis appellandi copia non fuit. Iugurtha ubi eos Africa deceſſiſſe ratus eſt, neque propter loci naturam Cirtam armis expugnare poteſt: vallo, atque foſſa mœnia circumdat:

turris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

turris exſtruit, eaſque præſidiis firmat: præter dies, nocteſque, aut per vim, aut dolis tentare: c ſenſoribus mœnium præmia modo, modo forn dinem oſtentare: ſuos hortando ad virtutem a rigere: prorſus intentus cuncta parare. Atherb ubi intellegit omnis fortunas ſuas in extremo tas, hoſtem infeſtum, auxilii ſpem nullam, pæn ria rerum neceſſarium bellum trahi non poſſe; e iis, qui una Cirtam profugerant, duos maxum impigros delegit: eos, multa pollicendo, ac m ſerando caſum ſuum, confirmat, uti per hoſtiu munitiones noctu ad proxumum mare, dein Ro mam pergerent. Numidæ paucis diebus juſſa eff ciunt: literæ Atherbalis in ſenatu recitatæ, quarum ſententia hæc fuit.

Non mea culpa ſæpe ad vos oratum mitto, P. C ſed vis Iugurthæ ſubigit: quem tanta lubido me ex ſtinguendi invaſit, uti neque vos, neque deos immor talis in animo habeat; ſanguinem meum, quam omnia, malit. Itaque quintum jam menſem ſociu & amicus populi R. armis obſeſſus teneor: neque mihi Micipſæ patris mei benificia, neque veſtra decreta auxiliantur: ferro, an fame acrius urgear, incertus ſum. Plura de Iugurtha ſcribere dehortatur me fortuna mea: etiam antea expertus ſum, parum fidei miſeris eſſe. Niſi tamen intellego illum, ſupra quam ego ſum, petere, neque ſimul amicitiam veſtram, & regnum meum ſperare. utrum gravius exiſtumet, nemini occultum eſt. Nam initio occidit Hiempſalem fratrem meum: dein patrio regno me expulit. Quæ ſane fuerint noſtræ injuriæ, nihil ad vos. Verum nunc regnum veſtrum armis tenet: me, quem vos imperatorem Numidis poſuiſtis, clauſum tenet atque obſidet: legatorum verba quanta fecerit, pericula mea declarant. Quid eſt reliquum, niſi

veſtra, quo moveri poßit? nam ego quidem vel-
n, & hæc quæ ſcribo, & illa quæ antea in ſenatu
eſtus ſum, vana forent potius, quam miſeria
ea fidem verbis faceret. Sed quoniam eo natus
m, ut Iugurthæ ſcelerum oſtentui eſſem: non jam
ortem, neque ærumnas, tantummodo inimici im-
rium, & cruciatus corporis deprecor. Regno Nu-
idiæ, quod veſtrum eſt, uti libet conſulite: me ex
anibus impiis eripite, per majeſtatem imperii, per
micitiæ fidem; ſi ulla apud vos memoria remanet
vi mei Maſiniſſæ.

His litteris recitatis, fuere qui exercitum in
fricam mittendum cenſerent, & quam primum
therbali ſubveniendum: de Iugurtha interim utî
onſuleretur, quoniam legatis non paruiſſet. Sed
iſdem illis regis fautoribus ſumma ope eniſum,
e tale decretum fieret. Ita bonum publicum, ut
pleriſque negotiis ſolet, privata gratia devi-
tum. Legantur tamen in Africam majores natu
obiles, amplis honoribus viſi: in quîs fuit M.
caurus, de quo ſupra memoravimus, conſularis,
tum ſenatus princeps. Hi, quod in invidia res
rat, ſimul & à Numidis obſecrati, triduo navim
ſcendere: dein brevi Vticam adpulſi, litteras ad
ugurtham mittunt, quam ociſſume ad provin-
iam accedat; ſe ad eum ab ſenatu miſſos. Ille,
bi accepit homines claros, quorum auctorita-
em Romæ pollere audiverat, contra inceptum
uum veniſſe: primo commotus metu, atque
ubidine, divorſus agitabatur. Timebat iram
ſenatus, ni paruiſſet legatis: porro animus cu-
pidine cæcus ad inceptum ſcelus rapiebat. Vicit
tamen in avido ingenio pravum conſilium. Igi-
tur, exercitu circumdato, ſumma vi Cirtam ir-
rumpere nititur, maxume ſperans, diducta manu
hoſtium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

hoſtium, aut vi, aut dolis ſeſe caſum victoriæ
venturum. quod ubi ſecus procedit, neque, qu
intenderat, efficere poteſt, uti prius, quam leg
tos conveniret, Atherbalis potiretur; ne ampli
morando Scaurum, quem plurimum metueba
incenderet, cum paucis equitibus in provincia
venit. Ac tametſi ſenatus verbis minæ graves nu
ciabantur, quod ab oppugnatione non deſiſtere
multa tamen oratione conſumta, legati fruſt
diſceſſere. Ea poſtquam Cirtæ audita ſunt, Italic
quorum virtute mœnia defenſabantur, confiſi, d
ditione facta, propter magnitudinem populi R
inviolatos ſeſe fore, Atherbali ſuadent, uti ſequ
& oppidum Iugurthæ tradat: tantum ab eo vita
paciſcatur; de ceteris ſenatui curæ fore. At ille
tametſi omnia potiora fide Iugurthæ rebatur; ta
men, quia penes eoſdem, ſi advorſaretur, cogen
di poteſtas erat, ita, uti cenſuerant Italici, dedi
tionem fecit. Igitur Iugurtha in primis Atherba
lem excruciatum necat: dein omnis puberes Nu
midas, atque negotiatores promiſcue, uti quiſqu
armatis obvius fuerat, interfecit. Quod poſtquan
Romæ cognitum eſt, & res in ſenatu agitari cœ
pta; iidem illi miniſtri regis interpellando, ac ſæpe
gratia, interdum jurgiis trahendo tempus, atroci-
tatem facti leniebant. ac ni C. Memmius, tribu-
nus pl. deſignatus, vir acer, & infeſtus potentiæ
nobilitatis, populum R. edocuiſſet id agi, uti per
paucos factioſos Iugurthæ ſcelus condonaretur:
profecto omnis invidia, prolatandis conſultatio-
nibus, dilapſa foret. tanta vis gratiæ, atque pecu-
niæ regis erat. Sed ubi ſenatus delicti conſcientia
populum timet: lege Sempronia provinciæ futu-
ris conſulibus Numidia, atque Italia decretæ: con-
ſules declarati P. Scipio Naſica, L. Beſtia Calpur-
nius:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

us: Calpurnio Numidia, Scipioni Italia obve-
. dein exercitus, qui in Africam portaretur,
ibitur; ſtipendium, aliaque, quæ bello uſui fo-
nt, decernuntur. At Iugurtha, contra ſpem
ıncio accepto, quippe cui, Romæ omnia veni-
, in animo hæſerat; filium, & cum eo duos fa-
iliaris ad ſenatum legatos mittit; iisque, ut illis,
ıos Hiempſale interfecto miſerat, præcipit,
nnis mortalis pecunia aggrediantur. qui poſt-
ıam Romam adventabant, ſenatus à Beſtia con-
ltus eſt, placeret ne legatos Iugurthæ recipi mœ-
bus: iique decrevere, ni regnum, ipſumque de-
tum veniſſent, ut in diebus proxumis decem
alia decederent. conſul Numidis ex ſenatus de-
reto nunciari jubet. ita infectis rebus illi do-
ıum diſcedunt. Interim Calpurnius, parato exer-
tu, legat ſibi homines nobilis, factioſos, quo-
ım auctoritate, quæ deliquiſſet, munita fore
ɔerabat: in quîs fuit Scaurus, cujus de natura &
abitu ſupra memoravimus. Nam in conſule no-
tro multæ bonæque artes animi, & corporis
rant: quas omnis avaritia præpediebat. patiens
aborum, acri ingenio, ſatis providens, belli haud
gnarus, firmiſſumus contra pericula & inſidias.
Sed legiones per Italiam Rhegium, atque inde Si-
ciliam, porro ex Sicilia in Africam transvectæ.
Igitur Calpurnius, initio paratis commeatibus,
acriter Numidiam ingreſſus eſt; multosque mor-
talis, & urbis aliquod pugnando cepit. Sed ubi
Iugurtha per legatos pecunia tentare, bellique,
quod adminiſtrabat, aſperitatem oſtendere cœpit:
animus æger avaritia facile coverſus eſt. ceterum
ſocius, & adminiſter omnium conſiliorum aſſu-
mitur Scaurus: qui tametſi à principio, plerisque
ex factione ejus corruptis, accerrume regem im-
pugna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

pugnaverat; tamen, magnitudine pecuniæ, à b
no honeſtoque in pravum abſtractus eſt. Sed
gurtha primum tantummodo belli moram re
mebat, exiſtumans ſeſe aliquid interim Ror
pretio, aut gratia effecturum: poſtea vero qu
participem negotii Scaurum accepit, in max
mam ſpem adductus recuperandæ pacis, ſtat
cum eis de omnibus pactionibus præſens age
Ceterum interea fidei cauſſa mittitur à conſ
Sextius quæſtor in oppidum Iugurthæ Vaccan
cujus rei ſpecies erat acceptio frumenti, qu
Calpurnius palam legatis imperaverat: quonia
deditionis mora induciæ agitabantur. Igitur re
uti conſtituerat, in caſtra venit: ac pauca præſe
ti conſilio locutus de invidia facti ſui, atque ut
deditionem acciperetur; reliqua cum Beſtia,
Scauro ſecreta transegit: dein poſtero die, qua
per ſaturam ſententiis exquiſitis, in deditione
accipitur. Sed, uti pro conſilio imperatum era
elephanti XXX. pecus, atque equi multi, cum par
vo argenti pondere, quæſtori traduntur. Calpu
nius Romam ad magiſtratus rogandos proficiſc
tur. in Numidia & exercitu noſtro pax agitaba
tur. Poſtquam res in Africa geſtas, quoque mod
actæ forent, fama divulgavit, Romæ per omni
locos, & conventus de facto conſulis agitari: a
pud plebem gravis invidia: patres ſoliciti erant
probarent ne tantum flagitium, an decretum con
ſulis ſubverterent, parum conſtabat. Ac maxume
eos potentia Scauri, quod is auctor & ſocius Be-
ſtiæ ferebatur, à vero bonoque impediebat. At C.
Memmius, cujus de libertate ingenii, & odio
potentiæ nobilitatis ſupra diximus; inter dubita-
tionem & moras ſenatus, concionibus populum
ad vindicandum hortari: monere, ne remp. ne
liber-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rtatem ſuam deſererent: multa ſuperba, cru-
a facinora nobilitatis oſtendere: prorſus in-
cus omni modo plebis animum accendebat.
quoniam ea tempeſtate Romæ Memmii fa-
cdia clara pollensque fuit; decere exiſtumavi
um ex tam multis orationem ejus perſcribere:
potiſſimum ea dicam, quæ in concione poſt
itum Beſtiæ hujuſcemodi verbis diſſeruit.

Multa me dehortantur à vobis, Quirites, ni
dium reip. omnia ſuperet; opes factionis, veſtra
ientia, jus nullum; ac maxume, quod innocen-
plus periculi, quam honoris eſt. Nam illa qui-
n piget dicere, his annis XV. *quam ludibrio fueri-*
ſuperbiæ paucorum; quam fœde, quamque in-
i perierint veſtri defenſores; uti vobis animus
ignavia, atque ſocordia corruptus ſit: qui ne
nc quidem, obnoxiis inimicis, exſurgitis; atque
am nunc timetis eos, quibus vos decet terrori eſſe.
l quamquam hæc talia ſunt: tamen, obviam
factionis potentiæ, animus ſubigit. Certe ego li-
tatem, quæ mihi à parente meo tradita eſt, ex-
riar: verum id fruſtra, an ob rem faciam, in
ſtra manu ſitum eſt, Quirites. Neque ego vos
rtor, quod ſæpe majores veſtri fecere, uti contra
urias armati eatis. Nihil vi, nihil ſeceſſione opus
: neceſſe eſt, ſuomet ipſi more præcipites eant. Oc-
ſo Ti. Graccho, quem regnum parare ajebant, in
bem Romanam quæſtiones graves habitæ ſunt.
ſt C. Gracchi, & M. Fulvii cædem, item ordinis
ſtri multi mortales in carcere necati ſunt. utrius-
e cladis non lex, verum lubido eorum finem fe-
t. Sed ſane fuerit regni paratio, plebi ſua reſti-
ere. Quidquid ſine ſanguine civium ulciſci ne-
itur, jure factum ſit. Superioribus annis taciti
dignabamini ærarium expilari; reges, & popu-

los li-

los liberos paucis nobilibus vectigal pendere; pe
eosdem & ſummam gloriam, & maxumas
tias eſſe: tamen hæc talia facinora impune ſu
piſſe, parum habuere: itaque poſtremo leges, ma
ſtas veſtra, divina & humana omnia hoſtibus
dita ſunt. neque eos, qui ea fecere, pudet, aut pœ
tet: ſed incedunt per ora veſtra magnificè, ſa
dotia, & conſulatus, pars triumphos ſuos oſten
tes: perinde quaſi ea honori, non prædæ, habe
ſervi ære parati injuſta imperia dominorum
perferunt: vos, Quirites, imperio nati, æquo a
mo ſervitutem toleratis? At qui ſunt hi, qui re
occupavere? homines ſceleratiſſumi, cruentis
nibus, immani avaritia, nocentiſſumi, idem
ſuperbiſſumi; quibus fides, decus, pietas, poſtr
honeſta, atque inhoneſta omnia quæſtui ſunt. P
eorum, occidiſſe tribunos pl. alii quæſtiones in
ſtas, plerique cædem in vos feciſſe, pro munime
habent. ita, quam quisq; peſſume fecit, tam ma
me tutus eſt: metum à ſcelere ſuo ad ignaviam
ſtram tranſtulere: quos omnis, eadem cupere,
dem odiſſe, eadem metuere in unum coegit. Sed
inter bonos amicitia, inter malos factio eſt. Quod
vos tam libertatis curam haberetis, quam illi
dominationem accenſi ſunt; profecto neque reſp.
uti nunc, vaſtaretur; & benificia veſtra penes
ptumos, non audaciſſumos, forent. Majores veſt
parandi juris, & majeſtatis conſtituendæ grat
bis per ſeceſſionem armati Aventinum occupaver
vos pro libertate, quam ab illis accepiſtis, non
ſumma ope nitemimi? atque eo vehementius, q
majus dedecus eſt, parta amittere, quam omni
non paraviſſe? Dicet aliquis, quid igitur cenſe
vindicandum in eos, qui hoſti prodidere remp. n
manu, neque vi; quod magis, vos feciſſe, qua

il

is accidiſſe, indignum eſt; verum quæſtionibus,
- indicio ipſius Iugurthæ. qui ſi deditiius eſt;
ofecto juſsis veſtris obediens erit: ſin ea conte-
nit; ſcilicet æſtimabitis, qualis illa pax, aut dedi-
o ſit, ex qua ad Iugurtham ſcelerum impunitas,
d paucos potentis maxumæ divitiæ, in remp. da-
na, atque dedecora pervenerint. Niſi forte nondum
iam vos dominationis eorum ſatietas tenet: &
la, quam hæc tempora, magis placent, cum re-
na, provinciæ, leges, jura, judicia bella, atque
aces; poſtremo divina & humana omnia penes
aucos erant: vos autem, hoc eſt, P. R. invicti ab ho-
ibus, imperatores omnium gentium, ſatis habebatis
nimam retinere. Nam ſervitutem quidem quis ve-
rum audebat recuſare? Atque ego tametſi viro
lagitioſiſſumum exiſtumo impune injuriam acce-
iſſe; tamen, vos hominibus ſceleratiſſumis ignoſce-
e, quoniam cives ſunt, æquo animo paterer, ni mi-
ericordia in perniciem caſura eſſet. Nam & illis,
uantum importunitatis habent, parum eſt impune
nale feciſſe, niſi deinde faciundi licentia eripitur,
& vobis æterna ſolicitudo remanebit, cum intelle-
retis aut ſerviendum eſſe, aut per manus libertatem
retinendam. Nam fidei quidem, aut concordiæ quæ
ſpes eſt? Dominari illi volunt, vos liberi eſſe: face-
re illi injurias, vos prohibere: poſtremo ſociis ve-
ſtris veluti hoſtibus, hoſtibus pro ſociis utuntur. Po-
teſt ne in tam diverſis mentibus pax, aut amicitia
eſſe? Quare moneo, hortorque vos, ne tantum ſce-
lus impunitum dimittatis. Non peculatus ærarii
factus eſt: neque per vim ſociis ereptæ pecuniæ: quæ
quamquam gravia ſunt, tamen conſuetudine jam
pro nihilo habentur. Hoſti acerrumo prodita ſenatus
auctoritas, proditum imperium veſtrum: domi
militiæque reſp. venalis fuit. quæ niſi quæſita erunt,

niſi vindicatum in noxios, quid erit reliquum, ni ut illis, qui ea fecere, obedientes vivamus? Na impune qualibet facere, id eſt regnum eſſe. Nequ ego vos, Quirites, hortor, uti jam malitis civi veſtros perperam, quam recte, feciſſe: ſed ne, igno ſcendo malis, bonos perditum eatis. Ad hoc, in rep multo præſtat, beneficii, quam maleficii, imme morem eſſe. Bonus tantummodo ſegnior fit, ubi ne glegas: at malus improbior. Ad hoc, ſi injuriæ no ſint, haud ſæpe auxilii egeas.

Hæc, atque alia hujuſcemodi ſæpe dicundo C. Memmius populo R. perſuadet, uti L. Caſſius qui tum prætor erat, ad Iugurtham mitteretur eumque, interpoſita fide publica, Romam duceret, quo facilius indicio regis, Scauri, & reliquorum, quos pecuniæ captæ arceſſebant, delicta patefierent. Dum hæc Romæ geruntur, qui in Numidia relicti ab Beſtia exercitui præerant, ſecuti morem imperatoris ſui, plurima, & flagitioſiſſuma facinora fecere. Fuere, qui auro corrupti, elephantos Iugurthæ traderent; alii perfugas venderent: pars ex pacatis prædas agebant. Tanta vis avaritiæ in animos eorum, veluti tabes, invaſerat. At Caſſius prætor, perlata rogatione à C. Memmio, ac perculſa omni nobilitate, ad Iugurtham proficiſcitur: eique timido, & ex conſcientia diffidenti rebus ſuis, perſuadet, quoniam ſe populo R. dedidiſſet, ne vim, quam miſericordiam ejus, experiri malit: privatim præterea fidem ſuam interponit, quam ille non minoris, quam publicam ducebat. Talis ea tempeſtate fama de Caſſio erat. Igitur Iugurtha, contra decus regium, cultu quam maxume miſerabili, Romam venit. Ac tametſi in ipſo magna vis animi erat, confirmatus ab omnibus, quorum potentia aut

ſcelere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

elere cuncta ea geſſerat, quæ ſupra memoravi-
ius, C. Bæbium tribunum pl. magna mercede
arat, cujus impudentia contra jus, & injurias
mnis munitus foret. Ac C. Memmius advocata
oncione; quamquam regi infeſta plebes erat, &
ars in vincula duci jubebat, pars, ni ſocios ſcele-
is aperiret, more majorum de hoſte ſupplicium
umi; dignitati magis, quam iræ conſulens, ſedare
notus, & animos eorum mollire; poſtremo con-
irmare, fidem publicam per per ſeſe inviolatam
ore. Poſt, ubi ſilentium cœpit, producto Iugurtha,
erba facit: Romæ, Numidiæque facinora ejus
nemorat; ſcelera in patrem, fratresque oſtendit:
quibus juvantibus, quibusque miniſtris ea ege-
rit, quamquam intellegat populus R. tamen velle
manifeſta magis ex illo habere: ſi verum aperiat,
in fide, & clementia populi R. magnam ſpem illi
ſitam: ſin reticeat, non ſociis ſaluti fore, ſed ſe
ſuasque ſpes corrupturum. Dein, ubi Memmius
dicendi finem fecit, & Iugurtha reſpondere juſſus
eſt, C. Bæbius tribunus pl. quem pecunia corru-
ptum ſupra diximus, regem tacere jubet: ac, ta-
metſi multitudo, quæ in concione aderat, vehe-
menter accenſa, terrebat eum clamore, vultu, ſæ-
pe impetu, atque aliis omnibus, quæ ira fieri a-
mat; vicit tamen impudentia. Ita populus, ludi-
brio habitus, ex concione diſcedit: Iugurthæ Be-
ſtiæque, & cæteris, quos illa quæſtio exagitabat,
animi augeſcunt. Erat ea tempeſtate Romæ Nu-
mida quidam, nomine Maſſiva, Guluſſæ filius,
Maſiniſſæ nepos: qui, quia in diſſenſione regum,
Iugurthæ advorſus fuerat, dedita Cirta, & Ather-
bale interfecto, profugus ex Africa abierat. Huic
Sp. Albinus, qui proxumo anno poſt Beſtiam
cum Q. Minucio Rufo conſulatum gerebat, per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſuadet, quoniam ex ſtirpe Maſiniſſæ ſit, Iugurtham ob ſcelera invidia cum metu urgeat, regnum Numidiæ ab ſenatu petat. Avidus conſul belli gerundi, moveri, quam ſeneſcere, omnia malebat. ipſi provincia Numidia, Minucio Macedonia evenerat. Quæ poſt quam Maſſiva agitare cœpit: neque Iugurthæ in amicis ſatis præſidii eſt; quod eorum alium conſcientia, alium mala fama, & timor animi impediebat: Bomilcari proxumo, ac maxume fido ſibi, imperat, pretio, ſicuti multa confecerat, inſidiatores Maſſivæ paret: ac maxume occulte; ſin id parum procedat, quovis modo Numidam interficiat. Bomilcar mature regis mandata exſequitur: & per homines talis negotii artifices, itinera, egreſſusque ejus, poſtremo loca, atque tempora cuncta explorat: dein, ubi res poſtulabat, inſidias tendit. Igitur unus ex eo numero, qui ad cædem parati erant, paullo inconſultius Maſſivam aggreditur, illum obtruncat: ſed ipſe deprehenſus, multis hortantibus, & in primis Albino conſule, indicium profitetur. fit reus magis ex æquo bonoque, quam ex jure gentium Bomilcar, comes ejus, qui Romam fide publica venerat. At Iugurtha, manifeſtus tanti ſceleris, non prius omiſit contra verum niti, quam animadvortit, ſuper gratiam, atque pecuniam ſuam, invidiam facti eſſe. Igitur quamquam in priore actione ex amicis quinquaginta vades dederat, regno magis, quam vadibus conſulens: clam in Numidiam Bomilcarem dimittit, veritus, ne reliquos popularis metus invaderet parendi ſibi, ſi de illo ſupplicium ſumtum foret. & ipſe paucis diebus eodem profectus eſt, juſſus à ſenatu Italia decedere. Sed poſt quam Roma egreſſus eſt, fertur, ſæpe tacitus eo reſpiciens, poſtremo

mo dixiſſe, Vrbem venalem, & mature perituram, ſi emtorem invenerit. Interim Albinus, renovato bello, commeatum, ſtipendium, aliaque, quæ militibus uſui forent, maturat in Africam portare; ac ſtatim ipſe profectus, ut ante comitia, quod tempus haud longe aberat, armis, aut deditione, aut quovis modo bellum conficeret. At contra Iugurtha trahere omnia, & alias, deinde alias moræ cauſſas facere; polliceri deditionem, ac deinde metum ſimulare: inſtanti cedere, & paullo poſt, ne ſui diffiderent, inſtare: ita belli modo, modo pacis mora conſulem ludificare. Ac fuere, qui tum Albinum haud ignarum conſilii regis exiſtumarent; neque ex tanta properantia tam facile tractum bellum ſocordia magis, quam dolo crederent. Sed poſtquam, dilapſo tempore, comitiorum dies adventabant; Albinus, Aulo fratre in caſtris proprætore relicto, Romam deceſſit. Ea tempeſtate Romæ ſeditionibus tribuniciis atrociter reſp. agitabatur. P. Lucullus, & L. Annius, tribuni pleb. reſiſtentibus collegis, continuare magiſtratum nitebantur: quæ diſſenſio totius anni comitia impediebat. Ea mora in ſpem adductus Aulus, quem proprætorem in caſtris relictum ſupra diximus, aut conficiundi belli, aut terrore exercitus ab rege pecuniæ capiundæ, milites menſe Ianuario ex hibernis in expeditionem evocat; magnisque itineribus hieme aſpera pervenit ad oppidum Suthul, ubi regis theſauri erant. Quod quamquam, & ſævitia temporis, & opportunitate loci, neque capi, neque obſideri poterat: (nam circum murum ſitum in prærupti montis extremo planicies limoſa hiemalibus aquis paludem fecerat) tamen, aut ſimulandi gratia, quo regi formidinem adderet; aut cupidine cæcus, ob

theſauros opidi potiundi, vineas agere, aggerem jacere; aliaque, quæ incepto uſui forent, properare. At Iugurtha, cognita vanitate atque imperitia legati, ſubdolus ejus augere amentiam: miſſitare ſupplicantis legatos: ipſe, quaſi vitabundus, per ſaltuoſa loca, & tramites exercitum ductare. Denique Aulum ſpe pactionis perpulit, uti, relicto Suthule, in abditas regiones ſeſe, veluti cedentem, inſequeretur: ita delicta occultiora fuere. Interea per homines callidos diu, noctuque exercitum tentabat: centuriones, ducesque turmarum partim, uti transfugerent, corrumpere; alii, ſigno dato, locum uti deſererent. Quæ poſtquam ex ſententia inſtruxit; intempeſta nocte de improviſio multitudine Numidarum Auli caſtra circumvenit. Milites Romani, perculſi tumultu inſolito, arma capere alii: alii ſe abdere: pars territos confirmare: trepidare: omnibus locis vis magna hoſtium: cælum nocte, atque nubibus obſcuratum: periculum anceps: poſtremo, fugegere, an manere, tutius foret, in incerto erat. Sed ex eo numero, quos paullo ante corruptos diximus, cohors una Ligurum, cum duabus turmis Thracum, & paucis gregariis militibus, tranſiere ad regem: & centurio primi pili tertiæ legionis per munitionem, quam, uti defenderet, acceperat, locum hoſtibus introeundi dedit: eaque Numidæ cuncti irrupere. Noſtri fœda fuga, plerique abjectis armis, proxumum collem occupavere. Nox, atque præda caſtrorum, hoſtis, quo minus victoria uterentur, remorata ſunt. Dein Iugurtha poſtero die cum Aulo in colloquio verba facit: tametſi ipſum cum exercitu fame ferroque clauſum tenet, tamen ſe memorem rerum humanarum, ſi ſecum fœdus faceret, incolumis omnis ſub jugum miſſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

iſſurum: præterea, uti diebus decem Numi-a decederet. Quæ gravia quamquam, & igitii plena erant: tamen, quia mortis metu itabant, ſicuti regi lubuerat, pax convenit. Sed bi ea Romæ comperta ſunt; metus atque mœ-or civitatem invaſere: pars dolere pro gloria nperii; pars inſolita rerum bellicarum timere bertati: Aulo omnes infeſti, ac maxume qui bello ſæpe præclari fuerant, quod armatus de-ecore potius, quam manu; ſalutem quæſive-it. Ob ea conſul Albinus, ex delicto fratris in-idiam, ac deinde periculum timens; ſenatum le fœdere conſulebat: & tamen interim exer-itui ſupplementum ſcribere; ab ſociis & no-mine Latino auxilia accerſere; denique omnibus modis feſtinare: ſenatus ita, uti par fuerat, de-cernit, ſuo atque populi injuſſu nullum potuiſſe fœdus fieri. Conſul impeditus à tribunis pl. ne, quas paraverat copias, ſecum portaret, paucis diebus in Africam proficiſcitur. Nam omnis exercitus, uti convenerat, Numidia deductus in provincia hiemabat. Poſtquam eo venit; quam-quam perſequi Iugurtham, & mederi fraternæ invidiæ animo ardebat; cognitis militibus, quos præter fugam, ſoluto imperio, licentia, atque laſcivia corruperat, ex copia rerum ſtatuit, ſibi nihil agitandum. Interea Romæ C. Mamilius Li-metanus Tr. pl. rogationem ad populum pro-mulgat, uti quæreretur in eos, quorũ conſilio Iu-gurtha ſenati decreta neglexiſſet; quique ab eo in legationibus, aut imperiis pecunias accepiſſent; qui elephantos, quique perfugas tradidiſſent; item, qui de pace, aut bello cum hoſtibus pactiones fe-ciſſent. Huic rogationi partim conſcii ſibi, alii ex partium invidia pericula metuentes, quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

aperte reſiſtere non poterant, quin illa, & alia talia placere ſibi faterentur, occulte per amicos, ac maxume per homines nominis Latini, & ſocios Italicos impedimenta parabant. Sed plebes, incredibile memoratu eſt, quantum intenta fuerit, quantaque vi rogationem juſſerit, decreverit, voluerit, magis odio nobilitatis, cui mala illa parabantur, quam cura reip. tanta lubido in partibus erat. Igitur, ceteris metu perculſis, M. Scaurus, quem legatum Beſtiæ fuiſſe ſupra memoravimus, inter lætitiam plebis, & ſuorum fugam, trepida etiam tum civitate, cum ex Mamiliana rogatione tres quæſitores rogarentur, effecerat, ut ipſe in eo numero crearetur. Sed, quæſtione exercita aſpere, violenterque ex rumore, & lubidine plebis, uti ſæpe nobilitatem, ſic ea tempeſtate plebem ex ſecundis rebus inſolentia ceperat. Ceterum mos partium popularium, & ſenatus factionum, ac deinde omnium malarum artium, paucis ante annis Romæ ortus eſt, otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt. Nam ante Carthaginem deletam, populus, & ſenatus R. placide modeſteque inter ſe remp. tractabant: neque gloriæ, neque dominationis certamen inter civis erat: metus hoſtilis in bonis artibus civitatem retinebat. ſed ubi formido illa mentibus deceſſit, ilicet ea, quæ ſecundæ res amant, laſcivia, atque ſuperbia inceſſere. Ita, quod in advorſis rebus optaverant, otium poſtquam adepti ſunt, aſperius, acerbiusque fuit. Namque cœpere nobilitas dignitatem, populus libertatem in lubidinem vertere: ſibi quiſque ducere, trahere, rapere. Ita omnia in duas partis abſtracta ſunt. reſp. quæ media fuerat, dilacerata. Ceterum nobilitas factione magis pollebat: plebis vis ſoluta, atque in mul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

in multitudinem diſperſa, minus poterat. paucorum arbitrio belli domique agitabatur: penes eoſdem ærarium, provinciæ, magiſtratus, gloriæ, triumphique erant: populus militia atque inopia urgebatur; prædas bellicas imperatores cum paucis diripiebant. Interea parentes, aut parvi liberi militum, uti quiſque potentiori confinis erat, ſedibus pellebantur. Ita cum potentia avaritia ſine modo, modeſtiaque invadere, polluere, & vaſtare omnia; nihil penſi, neque ſancti habere, quoad ſemet ipſa præcipitavit. Nam ubi primum ex nobilitate reperti ſunt, qui veram gloriam injuſtæ potentiæ anteponerent: moveri civitas, & diſſenſio civilis, quaſi permixtio terræ, oriri cœpit. Nam poſtquam Tiberius, & C. Gracchus, quorum majores Punico, atque aliis bellis multum reip. addiderant, vindicare plebem in libertatem, & paucorum ſcelera patefacere cœpere: nobilitas noxia, atque eo perculſa, modo per ſocios, & nomen Latinum, interdum per equites Romanos, quos ſpes ſocietatis à plebe dimoverat, Gracchorum actionibus obviam ierat; & primo Tiberium, dein paucos poſt annos eadem ingredientem Caium, Tribun. pl. alterum triumvirum coloniis deducendis, cum M. Fulvio Flacco ferro necaverat. Et ſane Gracchis, cupidine victoriæ, haud ſatis animus moderatus fuit. Sed bono vinci ſatius eſt, quam malo more injuriam vincere. Igitur ea victoria nobilitas ex lubidine ſua uſa, mortalis multos ferro aut fuga exſtinxit; plusque in reliquum ſibi timoris, quam potentiæ, addidit: quæ res plerumque magnas civitates peſſum dedit: dum alteri alteros vincere quovis modo, & victos acerbius ulciſci volunt. Sed de ſtudiis partium, & omnibus civitatis moribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſi ſingillatim, aut pro magnitudine parem diſſerere; tempus, quam res, maturius deſeret. quamobrem ad incœptum redeo. Poſt Auli fœdus, exercituſque noſtri fugam fœdam, Metellus, & Silanus conſules deſignati, provincias inter ſe partiverant: Metelloque Numidia evenerat, acri viro, & quamquam adverſo populi partibus, fama tamen æquabili, & inviolata. Is ubi primum magiſtratum ingreſſus eſt; alia omnia ſibi cum collega ratus, ad bellum, quod geſturus erat, animum intendit. Igitur diffidens veteri exercitui, milites ſcribere, præſidia undique accerſere: arma, tela, equos, & cetera inſtrumenta militiæ parare, ad hoc commeatum affatim, deniq; omnia, quæ in bello vario, & rerum multarum egenti, uſui eſſe ſolent. Ceterum ad ea patranda ſenatus auctoritate, ſocii, nomenque Latinum, & reges ultro auxilia mittendo, poſtremo omnis civitas ſummo ſtudio adnitebatur. Itaque, ex ſententia omnibus rebus paratis, compoſitiſque, in Numidiam proficiſcitur, magna ſpe civium, cum propter artis bonas, tum maxume quod advorſum divitias invictum animum gerebat: & avaritia magiſtratuum ante id tempus in Numidia noſtræ opes contuſæ, hoſtiumque auctæ erant. Sed, ubi in Africam venit, exercitus ei traditur à Sp. Albino proconſule, iners, imbellis, neque periculi, neque laboris patiens, lingua, quam manu, promtior, prædator ex ſociis, & ipſe præda hoſtium, ſine imperio, & modeſtia habitus. Ita imperatori novo plus ex malis moribus ſolicitudinis, quam ex copia militum auxilii, aut bonæ ſpei, accedebat. Statuit tamen Metellus, quamquam & æſtivorum tempus comitiorum mora imminuerat; &, exſpectatione eventus, civium animos inten-

tos

os putabat; non prius bellum attingere, quam majorum diſciplina milites laborare coegiſſet. Nam Albinus, Auli fratris, exercitusque clade perculſus, poſtquam decreverat non egredi provincia, quantum temporis æſtivorum in imperio fuit, plerumque milites in ſtativis caſtris habebat; niſi cum odos, aut pabuli egeſtas locum mutare ſubegerat. Sed neque more militari vigiliæ ducebantur. Vti cuique lubebat, ab ſignis aberat. lixæ permiſti cum militibus diu, noctuque vagabantur: & palantes agros vaſtare, villas expugnare, pecoris, & mancipiorum prædas certantes agere: eaque mutare cum mercatoribus vino advectitio, & aliis talibus: præterea, frumentum publice datum vendere, panem in dies mercari: poſtremo, quæcumque dici, aut fingi queunt ignaviæ, luxuriæque probra, in illo exercitu cuncta fuere, & alia amplius. Sed in ea difficultate Metellum non minus, quam in rebus hoſtilibus, magnum, & ſapientem virum fuiſſe comperior: tanta temperantia inter ambitionem, ſævitiamque moderatum. Namque edicto primo adjumenta ignaviæ ſuſtuliſſe, ne quiſquam in caſtris panem, aut quem alium cibum coctum venderet; ne lixæ exercitum ſequerentur; ne miles gregarius in caſtris, neve in agmine ſervum, aut jumentum haberet: ceteris arte modum ſtatuiſſe: præterea, transvorſis itineribus quotidie caſtra movere: juxta ac ſi hoſtes adeſſent, vallo, atque foſſa munire: vigilias crebras ponere, & eas ipſe cum legatis circuire: item in agmine in primis modo, modo in poſtremis, ſæpe in medio adeſſe, ne quisquam ordine egrederetur: uti, cum ſignis frequentes incederent, miles cibum, & arma portaret. Ita prohibendo à delictis magis, quam vindican-

dicando, exercitum brevi confirmavit. Interea Iugurtha ubi, quæ Metellus agebat, ex nunciis accepit; ſimul de innocenria ejus certior Roma factus, diffidere ſuis rebus, ac tum demum veram deditionem facere conatus eſt. Igitur legatos ad conſulem cum ſuppliciis mittit, qui tantummodo ipſi, liberisque vitam peterent, alia omnia dederent populo R. Sed Metello jam antea experimentis cognitum erat, genus Numidarum infidum, ingenio mobili, novarum rerum avidum eſſe. Itaque legatos alium ab alio diverſos aggreditur: ac paullatim tentando, poſtquam opportunos ſibi cognovit, multa pollicendo perſuadet, uti Iugurtham maxume vivum, ſin id parum procedat, necatum ſibi traderent: ceterum palam, quæ ex voluntate forent, regi nunciari jubet. Dein ipſe paucis diebus intento atque infeſto exercitu in Numidiam procedit: ubi, contra belli faciem, tuguria plena hominum, pecora, cultoresque in agris erant: ex oppidis, & mapalibus, præfecti regis obviam procedebant, parati frumentum dare, commeatum portare, poſtremo omnia, quæ imperarentur, facere. Neque Metellus iccirco minus, ſed pariter ac ſi hoſtes adeſſent, munito agmine incedere, late explorare omnia, illa deditionis ſigna oſtentui credere, & inſidiis locum tentare. Itaque ipſe cum expeditis cohortibus, item funditorum & ſagittariorum delecta manu apud primos erat: in poſtremo C. Marius legatus cum equitibus curabat: in utrumque latus equites auxiliarios tribunis legionum, & præfectis cohortium diſpertiverat: uti cum his permixti velites, quocumque accederent, equitatus hoſtium propulſarent. Nam in Iugurtha tantus dolus, tantaque peritia locorum, & militiæ erat,

ut, ab-

,abſens an præſens,pacem an bellum gerens per-
cioſior eſſet,in incerto haberetur. Erat haud lon-
ab eo itinere, quo Metellus pergebat, oppidum
umidarum,nomine Vacca, forum rerum vena-
um totius regni maxume celebratũ ; ubi & inco-
re, & mercari conſueverant Italici generis multi
ortales. Huc conſul, ſimul tentandi gratia , &,
paterentur opportunitates loci , præſidium im-
oſuit : præterea imperavit frumentum , & alia ,
uæ bello uſui forent, comportare: ratus id,quod
s monebat, frequentiam negotiatorum,& com-
eatum juvaturum exercitum , & jam paratis re-
us munimentum fore. Inter hæc negotia Iugur-
a impenſius modo legatos ſupplices mittere, pa-
em orare : præter ſuam , liberorumque vitam ,
mnia Metello dedere. Quos item , uti priores,
onſul illectos ad proditionem domum mittebat:
egi pacem, quam poſtulabat, neque abnuere, ne-
ue polliceri , & inter eas moras promiſſa legato-
um exſpectare. Iugurtha ubi Metelli dicta cum
ctis compoſuit,ac ſuis ſe artibus tentari animad-
ertit; quippe cui verbis pax nunciabatur , cete-
um re bellum aſperrumum erat , urbs maxuma
lienata , ager hoſtibus cognitus , animi popula-
ium tentari ; coactus rerum neceſſitudine , ſta-
uit armis certare. Igitur, explorato hoſtium iti-
ere, in ſpem victoriæ adductus , ex opportunita-
e loci , quam maxumas poteſt , copias omnium
enerum parat , ac per tramites occultos exerci-
um Metelli antevenit. Erat in ea parte Numidiæ,
quam Atherbal in diviſione poſſederat, flumen
oriens à meridie nomine Muthul : à quo aberat
mons ferme millia paſſuum xx. tractu pari , va-
tus ab natura , & humano cultu : ſed ex eo me-
dio quaſi collis oriebatur , in immenſum perti-
nens,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

nens, veſtitus oleaſtro, ac myrtetis, aliisque gen[e]ribus arborum, quæ humi arido, atque arenoſ[is] gignuntur. Media autem planicies deſerta, penu[ria] aquæ, præter fluminis propinqua loca. ea co[n]ſita arbuſtis, pecore atque cultoribus frequent[a]bantur. Igitur in eo colle, quem tranſvorſo itine[r]i porrectum docuimus, Iugurtha extenuata ſuo[rum] acie conſedit: elephantis, & parti copiaru[m] pedeſtrium Bomilcarem præfecit; eumque edo[]cet, quæ ageret: ipſe propior montem cum omn[i] equitatu, & peditibus delectis ſuos collocat: dei[n] ſingulas turmas, & manipulos circuiens monet atque obteſtatur, uti memores priſtinæ virtutis, & victoriæ, ſeſe, regnumque ſuum ab Romanoru[m] avaritia defendant: cum his certamen fore, quo[s] antea victos ſub jugum miſerint: ducem illis, no[n] animum, mutatum: quæ ab imperatore decuerint, omnia ſuis proviſa: locum ſuperiorem, ut prudentes cum imperitis, ne pauciores cum pluribus, aut rudes cum bello melioribus manum conſererent. Proinde parati, intentique eſſent, ſigno dato, Romanos invadere: illum diem aut omnis labores, & victorias confirmaturum, aut maxumarum ærumnarum initium fore. Ad hoc viritim, uti quemque ob militare facinus pecunia, aut honore extulerat, commonefacere benificii ſui, & eum ipſum aliis oſtentare: poſtremo, pro cujuſque ingenio pollicendo, minitando, obteſtando, alium alio modo excitare: cum interim Metellus, ignarus hoſtium, monte degrediens cum exercitu conſpicatur. Primo dubius, quidnam ininſolita facies oſtenderet; (nam inter virgulta equi, Numidæque conſederant, neque plane occultati humilitate arborum, & tamen incerti quidnam eſſet, cum natura loci, tum dolo ipſi, atque

ſigna

na militaria, obſcurati) dein, brevi cognitis in-
ſis, paulliſper agmen conſtituit. Ibi commutatis
linibus, in dextro latere, quod proxumum ho-
erat, triplicibus ſubſidiis aciem inſtruxit: in-
manipulos funditores, & ſagittarios diſpertit,
uitatum omnem in cornibus locat; ac pauca pro
mpore milites hortatus, aciem, ſicut inſtruxe-
; tranſvorſis principiis in planum deducit. Sed,
i Numidas quietos, neq; colle degredi animad-
rtit, veritus ex anni tempore, & inopia aquæ,
ſiti conficeretur exercitus, Rutilium legatum
m expeditis cohortibus, & parte equitum præ-
iſit ad flumen, uti locum caſtris ante caperet,
iſtumans hoſtes crebro impetu, & tranſvorſis
œliis iter ſuum remoraturos, &, quoniam ar-
is diffiderent, laſſitudinem & ſitim militum
ntaturos. Dein ipſe pro re, atque loco, ſicuti
onte deſcenderat, paullatim procedere: Marium
oſt principia habere: ipſe cum ſiniſtræ alæ equi-
bus eſſe, qui in agmine principes facti erant. At
ugurtha, ubi extremum agmen Metelli primos
uos prætergreſſum videt, præſidio quaſi duûm
nillium peditum montem occupat, qua Metellus
leſcenderat: ne forte cedentibus adverſariis re-
eptui, ac poſt munimento foret: dein, repente ſi-
gno dato, hoſtis invadit. Numidæ alii poſtremos
cædere: pars à ſiniſtra, ac dextera tentare: infenſi
adeſſe, atque inſtare; omnibus locis Romanorum
ordines conturbare. quorum etiam qui firmiori-
bus animis obvii hoſtibus fuerant, ludificati in-
certo prælio ipſi modo eminus ſauciabantur, ne-
que contra feriundi aut conferendi manum copia
erat. Ante jam docti ab Iugurtha equites, ubi-
cumque Romanorum turma inſequi cœperat,
non confertim, neque in unum ſeſe recipiebant,

ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſed alius alio quam maxume divorſi. ita nume
priores, ſi à perſequendo hoſtes deterrere nequ
verant, disjectos ab tergo, aut lateribus circumv
niebant: ſin opportunior fugæ collis, quam cam
pi fuerant; eo vero conſueti Numidarum eq
facile inter virgulta evadere; noſtros aſperitas,
inſolentia loci retinebat. Ceterum facies toti
negotii varia, incerta, fœda, atque miſerabilis
diſperſi à ſuis, pars cedere, alii inſequi: neque ſ
gna, neque ordines obſervare: ubi quemque p
riculum ceperat, ibi reſiſtere, ac propulſare: arm
tela, equi, viri, hoſtes, cives permixti: nihil con
ſilio, neque imperio agi: fors omnia regere. Ita
que multum diei proceſſerat, cum etiam tum
eventus in incerto erat. Denique omnibus labo
re, & æſtu languidis, Metellus, ubi videt Numi
das minus inſtare, paullatim milites in unum con
ducit: ordines reſtituit, & cohortes legionaria
quatuor advorſum pedites hoſtium collocat. Eo
rum magna pars ſuperioribus locis feſſa conſede-
rat. ſimul orare, hortari milites, ne deficerent,
neu paterentur hoſtes fugientis vincere: neque illis
caſtra eſſe, neque munimentum ullum, quo ce-
dentes tenderent: in armis omnia ſita. Sed nec Iu-
gurtha quidem interea quietus erat; circuire, hor-
tari, renovare prœlium, & ipſe cum delectis ten-
tare omnia: ſubvenire ſuis, hoſtibus dubiis in-
ſtare, quos firmos cognoverat, eminus pugnando
retinere. Eo modo duo imperatores ſummi viri,
inter ſe certabant: ipſi pares, ceterum opibus diſ-
paribus. Nam Metello virtus militum erat, locus
advorſus: Iugurthæ alia omnia, præter milites,
opportuna. Denique Romani, ubi intellegunt ne-
que ſibi profugium eſſe, neque ab hoſte copiam
pugnandi fieri; (& jam diei veſper erat,) advorſo
colle,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ce, ſicuti præceptum fuerat, evadunt. Amiſſo
o Numidæ fuſi, fugatique, pauci interiere: ple-
que velocitas, & regio hoſtibus ignara, tuta
t. Interea Bomilcar, quem elephantis, & parti
piarum pedeſtrium præfectum ab Iugurtha ſu-
diximus, ubi eum Rutilius prætergreſſus eſt,
llatim ſuos in æquum locum deducit: ac, dum
atus ad flumen, quo præmiſſus erat, feſtinans
rgit, quietus, uti res poſtulabat, aciem exornat:
que remittit, quid ubique hoſtis ageret, explo-
re. Poſtquam Rutilium conſediſſe jam, & ani-
o vacuum accepit, ſimulque ex Iugurthæ prœ-
clamorem augeri, veritus ne legatus cognita re,
borantibus ſuis auxilio foret, aciem, quam diffi-
ns virtuti militum arte ſtatuerat, quo hoſtium
nere officeret, latius porrigit; eoque modo ad
utilii caſtra procedit. Romani ex improviſo
lveris vim magnam animadvertunt. Nam pro-
ectum ager arbuſtis conſitus prohibebat. Et pri-
o rati humum aridam vento agitari: poſt, ubi
quabilem manere, &, ſicut acies movebatur,
nagis magisque appropinquare vident; cognita re
roperantes arma capiunt, ac pro caſtris, ſicut
nperabatur, conſiſtunt. Dein, ubi propius ven-
um eſt, utrimque magno clamore concurritur.
Numidæ tantummodo remorati, dum in ele-
hantis auxilium putant, poſtquam eos impedi-
os ramis arborum, atque ita disjectos circumve-
iri vident, fugam faciunt: ac plerique, abjectis
rmis, collis, aut noctis, quæ jam aderat, auxilio
ntegri abeunt. Elephanti quatuor capti, reliqui
omnes numero quadraginta interfecti. At Roma-
ni quamquam itinere, atque opere caſtrorum, &
prœlio feſſi, laſſique erant; tamen, quod Metellus
amplius opinione morabatur, inſtructi, intenti-
que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

que obviam procedunt. Nam dolus Numidar
nihil languidi, neque remiſſi patiebatur. Ac pri
obſcura nocte, poſtquam haud procul inte
erant, ſtrepitu, veluti hoſtes adventarent, al
apud alteros formidinem ſimul, & tumultum
cere: & pæne imprudentia admiſſum facinus
ſerabile, ni utrimque præmiſſi equites rem exp
raviſſent. Igitur pro metu repente gaudium ex
tum. milites alius alium læti appellant, acta e
cent, atque audiunt: ſua quiſque fortia facta
cælum fert. Quippe res humanæ ita ſeſe haben
in victoria vel ignavis gloriari licet: advorſæ
etiam bonos detrectant. Metellus in iſdem caſt
quatriduo moratus, ſaucios cum cura reficit; m
ritos in prœliis more militiæ donat, univerſos
concione laudat, atque agit gratias: hortatur,
cetera, quæ levia ſunt, parem animum gerant: p
victoria ſatis jam pugnatum, reliquos labores p
præda fore. Tamen interim transfugas, & ali
opportunos Iugurtha ubi gentium, aut quid a
taret, cum paucisne eſſet, an exercitum haber
uti ſeſe victus gereret, exploratum miſit. At i
ſeſe in loca ſaltuoſa, & natura munita recepera
ibique cogebat exercitum numero hominu
ampliorem, ſed hebetem, infirmumque, agri
pecoris magis, quam belli, cultorem. Id ea gra
eveniebat, quod præter equites regios nemo
mnium Numida ex fuga regem ſequitur. quo c
juſque animus fert, eo diſcedunt. neque id flag
tium militiæ ducitur: ita ſe mores habent. Igit
Metellus, ubi videt etiam tum regis animum fer
cem eſſe; bellum renovari, quod niſi ex illius l
bidine geri non poſſet: præterea iniquum cert
men ſibi cum hoſtibus; minore detrimento ill
vinci, quam ſuos vincere: ſtatuit non prœliis

nequ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

que acie, ſed alio more bellum gerundum. Ita-
: in loca Numidiæ opulentiſſima pergit: agros
tat: multa caſtella, & oppida, temere munita,
ſine præſidio, capit, incenditque: puberes in-
fici jubet, alia omnia militum præda eſſe. Ea
midine multi mortales Romanis dediti obſides:
mentum, & alia, quæ uſui forent, affatim præ-
a: ubicumque res poſtulabat, præſidium impo-
um. Quæ negotia multo magis, quam prœlium
ale pugnatum ab ſuis, regem terrebant. Quippe
jus ſpes omnis in fuga ſita erat, ſequi cogebatur;
qui ſua loca defendere nequiverat, in alienis
llum gerere. Tamen ex inopia, quod optumum
debatur, conſilium capit: exercitum plerumque
iſdem locis operiri jubet: ipſe cum delectis
uitibus Metellum ſequitur: nocturnis & aviis
ineribus ignoratus, Romanos palantis repente
ggreditur. Eorum plerique inermes cadunt, multi
piuntur: nemo omnium intactus profugit: &
lumidæ, prius quam ex caſtris ſubveniretur,
cuti juſſi erant, in proxumos collis diſcedunt. In-
erim Romæ gaudium ingens ortum cognitis
Metelli rebus: uti ſeque, & exercitum more ma-
orum gereret; in advorſo loco victor tamen vir-
ute fuiſſet; hoſtium agro potiretur; Iugurtham,
magnificum ex Auli ſocordia, ſpem ſalutis in ſo-
itudine, aut fuga coegiſſet habere. Itaque ſena-
us, ob ea feliciter acta, diis immortalibus ſuppli-
cia decernere: civitas trepida antea, & ſolicita de
belli eventu, læta agere: de Metello fama præclara
eſſe. Igitur eo intentior ad victoriam niti: omni-
bus modis feſtinare: cavere tamen, necubi hoſti
opportunus fieret: meminiſſe poſt gloriam invi-
diam ſequi. Ita, quo clarior, eo magis anxius erat;
neque poſt inſidias Iugurthæ effuſo exercitu præ-
dari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

dari. ubi frumento, aut pabulo opus erat, coh
tes cum omni equitatu præſidium agitabant: ex
citus partem ipſe, reliquos Marius ducebat.
igni magis, quam præda, ager vaſtabatur. Duo
locis haud longe inter ſe caſtra faciebant. Vbi
opus erat, cuncti aderant: ceterum, quo fuga,
que formido latius creſceret, divorſi agebant.
tempore Iugurtha per collis ſequi: tempus,
locum pugnæ quærere: qua venturum hoſt
audierat, pabulum, & aquarum fontis, quoru
pænuria erat; corrumpere: modo ſe Metello, i
terdum Mario oſtendere; poſtremos in agmi
tentare, ac ſtatim in collis regredi: rurſus aliis
poſt aliis minitari: neque prœlium facere, neq
otium pati, tantummodo hoſtem ab incœpto r
tinere. Romanus imperator ubi ſe dolis fatig
videt: neque ab hoſte copiam pugnandi fieri: u
bem magnam, & in ea parte, qua ſita erat, arce
regni, nomine Zamam, ſtatuit oppugnare; rat
id, quod negotium poſcebat, Iugurtham labora
tibus ſuis auxilio venturum, ibique prœlium for
At ille, quæ parabantur, à perfugis edoctus, m
gnis itineribus Metellum antevenit: oppidan
hortatur, mœnia defendant, additis auxilio pe
fugis: quod genus ex copiis regis, quia fallere ne
quibat, firmiſſumum erat. præterea pollicetur, i
tempore ſemet cum exercitu affore. Ita compoſi
tis rebus in loca quam maxume occulta diſcedit
ac paullo poſt cognoſcit, Marium ex itinere fru
mentatum cum paucis cohortibus Siccam mi
ſum: quod oppidum primum omnium poſt ma
lam pugnam ab rege defecerat. Eo cum delecti
equitibus noctu pergit, & jam egredientibus Ro-
manis in porta pugnam facit: ſimul magna voce
Siccenſes hortatur, uti cohortes ab tergo circum-

veniant:

eant: fortunam illis præclari facinoris caſum
: ſi id fecerint; poſtea ſeſe in regno, illos in
tate ſine metu ætatem acturos. ac ni Marius
n inferre, atque evadere oppido properaviſſet,
ecto cuncti, aut magna pars Siccenſium, fi-
mutaviſſent. Tanta mobilitate ſeſe Numidæ
ant. Sed milites Iugurthini paulliſper ab rege
entati, poſtquam majore vi hoſtes urgent,
cis amiſſis profugi diſcedunt. Marius ad Za-
m pervenit. id oppidum in campo ſitum, ma-
opere, quam natura munitum erat, nullius
neæ rei egens, armis viriſque opulentum. Igi-
Metellus, pro tempore atque loco paratis re-
, cuncta mœnia exercitu circumvenit: legatis
erat, ubi quiſque curaret. Dein, ſigno dato,
dique ſimul clamor ingens oritur. neque ea
Numidas terret: infenſi intentique ſine tu-
ltu manent: prœlium incipitur. Romani pro
enio quiſque, pars eminus glande, aut lapidi-
s pugnare: evadere alii, alii ſuccedere, ac mu-
m modo ſuffodere, modo ſcalis aggredi; cupe-
prœlium manibus facere. Contra ea oppidani
proxumos ſaxa volvere, ſudes, pila, præterea
ce & ſulphure tædam miſtam ardentia mittere.
d ne illos quidem, qui procul manſerant, timor
imi ſatis muniverat. Nam pleroſque jacula,
rmentis, aut manu emiſſa, vulnerabant: parique
riculo, ſed fama impari, boni atque ignavi
ant. Dum apud Zamam ſic certatur, Iugurtha
c improviſo caſtra hoſtium cum magna manu
vadit: remiſſis, qui in præſidio erant, & omnia
agis, quam prœlium, exſpectantibus, portam
rumpit. At noſtri, repentino metu perculſi, ſibi
uiſque pro moribus conſulunt: alii fugere, alii
rma capere: magna pars vulnerati, aut occiſi.

Ceterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ceterum ex omni multitudine non amplius qua-
draginta memores nominis Romani, grege facto
locum capere paullo, quam alii, editiorem: neque
inde maxuma vi depelli quiverunt: ſed tela emi-
nus miſſa remittere, pauci in pluribus minus fru-
ſtrati: ſin Numidæ propius acceſſiſſent, ibi ve-
virtutem oſtendere, & eos maxuma vi cædere,
fundere, atque fugare. Interim Metellus, cum
acerrume rem gereret, clamorem & tumultum
hoſtilem à tergo accepit: dein, converſo equo,
animadvortit fugam ad ſe vorſum fieri. quæ res
indicat popularis eſſe. Igitur equitatum omnem
ad caſtra propere mittit, ac ſtatim C. Marium cum
cohortibus ſociorum; eumque lacrumans pe-
amicitiam, perque remp. obſecrat, ne quam con-
tumeliam remanere in exercitu victore, neve ho-
ſtes inultos abire ſinat. ille brevi mandata effici-
At Iugurtha munimento caſtrorum impeditus,
cum alii ſuper vallum præcipitarentur, alii in an-
guſtiis ipſi ſibi properantes officerent, multi
amiſſis in loca munita ſeſe recipit. Metellus, in-
fecto negotio, poſtquam nox aderat, in caſtra cum
exercitu revortitur. Igitur poſtero die, priu-
quam ad oppugnandum egrederetur, equitatum
omnem in ea parte, qua regis adventus erat, pro
caſtris agitare jubet: portas, & proxuma loca
tribunis diſpertit: dein ipſe pergit ad oppidum, at-
que, uti ſuperiore die, murum aggreditur. In-
terim Iugurtha ex occulto repente noſtros inva-
dit. qui in primo locati fuerant, paulliſper territi
perturbantur: reliqui cito ſubveniunt. Neque diu-
tius Numidæ reſiſtere quiviſſent, ni pedites cum
equitibus permixti magnam cladem in congreſſu
facerent: quibus illi freti, non ut equeſtri prœ-
lio ſolet, ſequi, dein cedere, ſed advorſis equis

concur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ncurrere, implicare, ac perturbare aciem: ita,
peditis peditibus ſuis, hoſtis pæne victos dare.
odem tempore apud Zamam magna vi certaba-
r. Vbi quiſque legatus, aut tribunus curabat, eo
errume niti, neque alius in alio magis, quam in
ſe, ſpem habere: pariterque oppidani agere, pu-
nare, aut parare omnibus locis: avidius alteri al-
tros ſauciare, quam ſemet tegere. clamor per-
nixtus, hortatione, lætitia, gemitu: item ſtre-
tus armorum ad cælum ferri: tela utrimque vo-
re. Sed illi, qui mœnia defenſabant, ubi hoſtes
aullulum modo pugnam remiſerant, intenti prœ-
um equeſtre proſpectabant. Eos, uti quæque Iu-
urthæ res erant, lætos, modo pavidos animad-
erteres: ac, ſicubi audiri à ſuis, aut cerni poſ-
ent, monere alii, alii hortari, aut manu ſignifica-
e, aut niti corporibus: huc & illuc, quaſi vita-
undi, aut jacientes tela, agitare. Quod ubi Ma-
io cognitum eſt, (nam is in ea parte curabat)
onſulto lenius agere, ac diffidentiam rei ſimula-
e: pati Numidas ſine tumultu, regis prœlium vi-
ſere. Ita, illis ſtudio ſuorum adſtrictis, repente
magna vi murum aggreditur: & jam ſcalis egreſſi
milites prope ſumma ceperant, cum oppidani
concurrunt, lapides, ignem, alia præterea tela in-
gerunt. Noſtri primo reſiſtere: dein, ubi unæ,
atque alteræ ſcalæ comminutæ; qui ſuperſteterant
afflicti ſunt: cæteri, quo quiſque modo potuere,
pauci integri, magna pars confecti vulneribus,
abeunt. Deinde utrimque prœlium nox diremit.
Metellus poſtquam videt fruſtra inceptum; neque
oppidum capi, neque Iugurtham, niſi ex inſi-
diis, aut ſuo loco pugnam facere; & jam æſtatem
exactam eſſe; ab Zama diſcedit: & in iis urbibus,
quæ ab ſeſe defecerant, ſatisque munitæ loco, aut
mœni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

mœnibus erant, præſidia imponit. Ceter
exercitum in provinciam, quæ proxuma eſt N
midiæ, hiemandi gratia collocat. Neque id te
pus ex aliorum more quieti, aut luxuriæ conced
ſed, quoniam armis bellum parum procedeba
inſidias regi per amicos tendere, & eorum per
dia pro armis uti parat. Igitur Bomilcarem, q
Romæ cum Iugurtha fuerat, & inde clam, vad
bus datis, de Maſſivæ nece, judicium fugera
quod ei per maxumam amicitiam maxuma c
pia fallendi erat, multis pollicitationibus aggred
tur: ac primo efficit, ut ad ſe colloquendi grat
occultus veniat: dein, fide data, ſi Iugurtha
vivum, aut necatum ſibi tradidiſſet, fore, ut i
ſenatus impunitatem, & ſua omnia concederet
Facile Numidæ perſuadet, cum ingenio infid
tum metuenti, ne, ſi pax cum Romanis fieret, ip
per conditiones ad ſupplicium traderetur. Is, ul
primum opportunum fuit, Iugurtham anxium
ac miſerantem fortunas ſuas accedit: monet, a
que lacrumans obteſtatur, ut aliquando ſibi libe
riſque, & genti Numidarum optume merenti
provideat: omnibus prœliis ſeſe victos, agrum
vaſtatum, multos mortalis captos, occiſos, regn
opes comminutas eſſe: ſatis ſæpe jam & virtutem
militum, & fortunam tentatam: caveat, ne ill
cunctante, Numidæ ſibi conſulant. His, atque
talibus aliis ad deditionem regis animum impellit
Mittuntur ad imperatorem legati, qui Iugurtham
imperata facturum dicerent, ac ſine ulla pactione
ſeſe, regnumque ſuum in illius fidem tradere.
Metellus propere cunctos ſenatorii ordines ex
hibernis accerſiri jubet: eorum, atque aliorum,
quos idoneos ducebat, conſilium habet. Ita
more majorum, ex conſilii decreto, per lega-

tos

s Iugurthæ imperat , argenti pondo ducen- millia, elephantos omnis, equorum, & armo- m aliquantum. Quæ poſtquam ſine mora facta nt, jubet perfugas omnis vinctos adduci. Eo- m magna pars, uti juſſum erat, adducti: pauci, m primum deditio cœpit, ad regem Bocchum Mauritaniam abierant. Igitur Iugurtha, ubi rmis, virisque, & pecunia ſpoliatus eſt, cum i- ſe ad imperandum Tiſidium vocaretur, rurſus œpit flectere animum ſuum, & ex mala con- ientia digna timere. Denique, multis diebus per ubitationem conſumtis, cum modo tædio re- um advorſarum omnia bello potiora duceret; nterdum ſecum ipſe reputaret, quam gravis ca- us in ſervitium ex regno foret; multis, magnis- que præſidiis nequiquam perditis, de integro bel- um ſumit. Et Romæ ſenatus, de provinciis con- ſultus, Numidiam Metello decreverat. Per idem tempus Vticæ fortè C. Mario, per hoſtias diis ſupplicanti, magna, atque mirabilia portendi haruſpex dixerat: proinde, quæ animo agitabat, fretus diis ageret: fortunam quam ſæpiſſume ex- periretur; cuncta proſpere eventura. At illum jam antea conſulatus ingens cupido exagitabat: ad quem capiundum, præter vetuſtatem familiæ, alia omnia abunde erant; induſtria, probitas, militiæ magna ſcientia, animus belli ingens, do- mi modicus, lubidinis, & divitiarum victor, tan- tummodo gloriæ avidus. Sed is natus, & omnem pueritiam Arpini altus, ubi primum ætas militiæ patiens fuit, ſtipendiis faciundis, non Græca fa- cundia, neque urbanis munditiis ſeſe exercuit: ita inter artis bonas integrum ingenium brevi ad- olevit. Ergo ubi primum tribunatum militum à populo petit, pleriſque faciem ejus ignoranti-

bus facile notus per omnis tribus declaratur. Deinde ab eo magiſtratu, alium poſt alium ſibi peperit: ſemperque in poteſtatibus eo modo agitabat, ut ampliore, quam gerebat, dignus haberetur. tamen is ad id locorum talis vir (nam poſtea ambitione præceps datus eſt) conſulatum appetere non audebat. Etiam tum alios magiſtratus plebes, conſulatum nobilitas inter ſe per manus tradebat. Novus nemo tam clarus, neque tam egregiis factis erat, quin is indignus illo honore, & quaſi pollutus haberetur. Igitur, ubi Marius haruſpicis dicta eodem intendere videt, quo cupido animi hortabatur; ab Metello petundi gratia miſſionem rogat: cui quamquam virtus, gloria, atque alia optanda bonis ſuperabant, tamen inerat contemtor animus, & ſuperbia, commune nobilitatis malum. Itaque primum commotus inſolita re, mirari ejus conſilium, & quaſi per amicitiam monere, ne tam prava inciperet, neu ſuper fortunam animum gereret: non omnia omnibus cupienda eſſe: debere illi res ſuas ſatis placere: poſtremo caveret id petere à populo R. quod illi jure negaretur. Poſtquam hæc, atque alia talia dixit, neque animus Marii flectitur; reſpondit, ubi primum potuiſſet per negotia publica, facturum ſeſe, quæ peteret. ac poſtea ſæpius eadem poſtulanti fertur dixiſſe, ne feſtinaret abire: ſatis mature illum cum filio ſuo conſulatum petiturum. Is eo tempore contubernio patris ibidem militabat, annos natus circiter xx. quæ res Marium cum pro honore, quem affectabat, tum contra Metellum vehementer accenderat. Ita cupidine, atque ira peſſumis conſultoribus, graſſari: neque facto ullo, neque dicto abſtinere, quod modo ambitioſum foret: milites, quibus in hibernis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

nis præerat, laxiore imperio, quam antea, ha-e: apud negotiatores, quorum magna multi-lo Vticæ erat, criminoſe ſimul & magnifice de llo loqui: dimidia pars exercitus ſibi permitte-ur; paucis diebus Iugurtham in catenis habi-um: ab imperatore conſulto trahi, quod ho-o inanis, & ſuperbiæ regiæ, imperio nimis gau-ret. Quæ omnia illis eo firmiora videbantur, od diuturnitate belli res familiaris corruperant: animo cupienti nihil ſatis feſtinatur. Erat præ-rea in exercitu noſtro Numida quidam, nomi-Gauda, Maſtanabalis filius, Maſiniſſæ nepos, em Micipſa teſtamento heredem ſecundum ripſerat, morbis confectus, & ob eam cauſſam ente paullulum imminuta. Cui Metellus peten-more regum, uti ſellam juxta poneret, item oſtea cuſtodiæ cauſſa turmam equitum Roma-orum, utrumque negaverat: honorem, quod orum modo foret, quos populus R. reges appel-viſſet: præſidium, quod contumelioſum in eos oret, ſi equites Romani, ſatellites Numidæ tra-lerentur. Hunc Marius anxium aggreditur, atque ortatur, uti contumeliarum in imperatorem cum uo auxilio pœnas petat: hominem ob morbos nimo parum valido ſecunda oratione extollit: illum regem, virum ingentem, Maſiniſſæ nepo-tem eſſe: ſi Iugurtha captus, aut occiſus foret, imperium Numidiæ ſine mora habiturum: id adeo mature poſſe evenire, ſi ipſe conſul ad id bellum miſſus foret. Itaque & illum, & equites Romanos, milites, & negotiatores, alios ipſe, pleroſque pacis ſpes impellit, uti Romam ad ſuos neceſſarios aſpere in Metellum de bello ſcribant, Marium imperatorem poſcant. Sic illi à multis mortalibus honeſtiſſuma ſuffragatione conſula-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

tus petebatur. ſimul ea tempeſtate plebes, nobilitate fuſa per legem Mamiliam, novos extollebat. Ita Mario cuncta procedere. Interim Iugurtha, poſtquam, omiſſa deditione, bellum incipit, cum magna cura parare omnia, feſtinare, cogere exercitum: civitates, quæ ab ſe defecerant, formidine, aut oſtentando præmia affectare: communire ſuos locos: arma, tela, aliaque, quæ ſpe pacis amiſerat, reficere, aut commercari: ſervitia Romanorum allicere, & eos ipſos, qui in præſidiis erant, pecunia tentare: prorſus nihil intactum, neque quietum pati: cuncta agitare. Igitur Vaccenſes, quo Metellus initio, Iugurtha pacificante, præſidium impoſuerat, fatigati regis ſuppliciis, neque antea voluntate alienati, principes civitatis inter ſe conjurant: (nam vulgus, uti plerumque ſolet, & maxume Numidarum, ingenio mobili, ſeditioſum, atque diſcordioſum, erat cupidum novarum rerum, quieti & otio advorſum) dein, compoſitis inter ſe rebus, in diem tertium conſtituunt, quod is feſtus celebratusque per omnem Africam, ludum, & laſciviam magis, quam formidinem, oſtentabat. Sed, ubi tempus fuit, centuriones, tribunosque militaris, & ipſum præfectum oppidi T. Turpilium Silanum, alius alium domos ſuas invitant: eos omnis, præter Turpilium, inter epulas obtruncant: poſtea milites palantes, inermes, quippe in tali die, ac ſine imperio, aggrediuntur. Idem plebes facit, pars edocti ab nobilitate, alii ſtudio talium rerum incitati, quîs acta, conſiliumque ignorantibus tumultus ipſe, & res novæ ſatis placebant. Romani milites, improviſo metu, incerti ignarique quid potiſſumum facerent, trepidare ad arcem oppidi, ubi ſigna, & ſcuta erant: præſidium hoſtium,

portæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rtæ ante clauſæ fugam prohibebant, ad hoc ulieres, puerique pro tectis ædificiorum ſaxa, alia, quæ locus præbebat, certatim mittere. Ita eque caveri anceps malum, neque à fortiſſumis firmiſſumo generi reſiſti poſſe: juxta boni, maque, ſtrenui, & imbelles inulti obtruncati. In a tanta aſperitate, ſæviſſumis Numidis, & oppio undique clauſo, Turpilius præfectus unus ex mnibus Italicis profugit intactus: id miſericoria ne hoſpitis, an pactione, an caſu ita evenerit, arum comperimus; niſi, quia illi in tanto malo urpis vita integra fama potior fuit, improbus ineſtabilisque videtur. Metellus, poſtquam de reus Vaccæ actis comperit, paulliſper mæſtus è onſpectu abit: dein, ubi ira, & ægritudo pernixta ſunt, cum maxuma cura ultum ire injuias feſtinat. Legionem, cum qua hiemabat, & uam plurimos poteſt Numidas equites pariter cum occaſu ſolis expeditos educit: & poſtera die circiter horam tertiam pervenit in quamdam planitiem, locis paullo ſuperioribus circumvenam. Ibi milites feſſos itineris magnitudine, & iam abnuentes omnia, docet oppidum Vaccam non amplius mille paſſuum abeſſe: decere illos reliquum laborem æquo animo pati, dum pro civibus ſuis, viris fortiſſumis, atque miſerrumis, pœnas caperent. præterea prædam benigne oſtentat. Sic animis eorum arrectis, equites in primo latere, pedites quam artiſſume ire, & ſigna occultare jubet. Vaccenſes ubi animadvertere ad ſe vorſum exercitum pergere; primo, uti res erat, Metellum eſſe rati, portas clauſere: dein, ubi neque agros vaſtari, & eos, qui primi aderant, Numidas equites vident, rurſus Iugurtham arbitrati, cum magno gaudio obvii procedunt. Equites pe-

ditesque, repente ſigno dato, alii vulgum effuſ
oppido cædere; alii ad portas feſtinare; pars t
res capere: ira, atque ſpes prædæ amplius, qu
laſſitudo, poſſe. Ita Vaccenſes biduum modo
perfidia lætati: civitas magna, & opulens pœ
cuncta, aut prædæ fuit. Turpilius quem præ
ctum oppidi unum ex omnibus profugiſſe ſu
oſtendimus, juſſus à Metello cauſſam dice
poſtquam ſeſe parum expurgat, condemnat
verberatusque capite pœnas ſolvit. Nam is ci
ex Latio erat. Per idem tempus Bomilcar, cu
impulſu Iugurtha deditionem, quam metu de
ruit, incœperat, ſuſpectus regi, & ipſe eum
ſpiciens, novas res cupere: ad perniciem ejus d
lum quærere: diu noctuque fatigare animum
denique, omnia tentando, ſocium ſibi adjung
Nabdalſam, hominem nobilem, magnis opib
clarum, acceptumque popularibus ſuis: qui pl
rumque ſeorſum ab rege exercitum ductare,
omnis res exſequi ſolitus erat, quæ Iugurthæ fe
ſo, aut majoribus adſtricto ſuperaverant: ex qu
illi gloria, opesque inventæ. Igitur utriuſque co
ſilio dies inſidiis ſtatuitur: cetera, uti res poſc
ret, ex tempore parari placuit. Nabdalſa ad exe
citum profectus; quem inter hiberna Romano
rum juſſus habebat, ne ager inultis hoſtibus va
ſtaretur. Is poſtquam, magnitudine facinoris per
culſus, ad tempus non venit, metusque rem im
pediebat, Bomilcar ſimul cupidinibus incœpt
patrandi, & timore ſocii anxius, ne, omiſſo vete
re conſilio, novum quæreret; litteras ad eum pe
homines fidelis mittit: in quîs mollitiem, ſocor
diamque viri accuſare: teſtari deos, per quos ju
raviſſet: monere, ne præmia Metelli in peſtem
ſuam converteret; Iugurthæ exitium adeſſe: ce

terum,

erum, ſua ne, an Metelli virtute periret, id modo agitari: proinde reputaret cum animo ſuo, præmia an cruciatum mallet. Sed cum eæ litteræ allatæ, forte Nabdalſa, exercito corpore feſſus, in lecto quieſcebat. Vbi, cognitis Bomilcaris verbis, primo cura, dein, ut ægrum animum ſolet, ſomnus cepit. Erat ei Numida quidam negotiorum curator fidus, acceptusque, & omnium conſiliorum, niſi noviſſumi, particeps. Qui poſtquam allatas litteras audivit, ex conſuetudine ratus opera aut ingenio ſuo opus eſſe, in tabernaculum introit: dormiente illo, epiſtolam, ſuper caput in pulvino temere poſitam, ſumit, ac perlegit; dein propere, cognitis inſidiis, ad regem pergit. Nabdalſa, poſt paullo experrectus, ubi neque epiſtolam reperit, & rem omnem, ut acta erat, ex perfugis cognovit; primo indicem perſequi conatus; poſtquam id fruſtra fuit, Iugurtham placandi gratia, accedit: quæ ipſe paraviſſet, perfidia clientis ſui facere præventum: lacrumans obteſtatur per amicitiam, perque ſua antea fideliter acta, ne ſuper tali ſcelere ſuſpectum ſeſe haberet. Ad ea rex aliter, atque animo gerebat, placide reſpondit. Bomilcare, aliisque multis, quos ſocios inſidiarum cognoverat, interfectis, iram oppreſſerat, ne qua ex eo negotio ſeditio oriretur. Neque poſt id locorum Iugurthæ dies, aut nox ulla quieta fuit: neque loco, neque mortali cuiquam, aut tempori ſatis credere: civis, hoſtisque juxta metuere: circumſpectare omnia, & omni ſtrepitu paveſcere: alio, atque alio loco ſæpe contra decus regium noctu requieſcere: interdum ſomno excitus arreptis armis tumultum facere: ita formidine, quaſi vecordia, exagitari. Igitur Metellus, ubi de caſu Bomilcaris, & indicio pateſacto ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

perfugis cognovit; rurſus tamquam ad integru
bellum cuncta parat, feſtinatque. Marium, fat
gantem de profectione, ſimul & inviſum, & o
fenſum ſibi parum idoneum ratus, domum d
mittit. Et Romæ plebes, litteris, quæ de Metell
ac Mario miſſæ erant, cognitis, volentia de am
bobus acceperant. Imperatori nobilitas, quæ an
tea decori fuerat, invidiæ eſſe: at illi alteri generi
humilitas favorem addiderat: ceterum in utroqu
magis ſtudia partium, quam bona, aut mala ſua
moderata. Præterea ſeditioſi magiſtratus vulgun
exagitare, Metellum omnibus concionibus capi
tis arceſſere, Marii virtutem in majus celebrare
Denique plebes ſic accenſa, ut opifices, agreſtes
que omnes, quorum res, fidesque in manibus ſita
erant, relictis operibus frequentarent Marium, &
ſua neceſſaria poſt illius honorem ducerent. Ita
perculſa nobilitate, poſt multas tempeſtates novo
homini conſulatus mandatur: & poſtea populus
à Tr. pl. Manlio Mantino rogatus, quem vellet
cum Iugurtha bellum gerere, frequens Marium
juſſit. Sed ſenatus paullo ante Metello Numidiam
decreverat. ea res fruſtra fuit. Eodem tempore
Iugurtha, amiſſis amicis, quorum pleroſque ipſe
necaverat, ceteri formidine, pars ad Romanos,
alii ad regem Bocchum profugerant; cum neque
bellum geri ſine adminiſtris poſſet, & novorum
fidem in tanta perfidia veterum experiri pericu-
loſum duceret, varius incertusque agitabatur:
neque illi res, neque conſilium, aut quisquam ho-
minum ſatis placebat: itinera, præfectosque in
dies mutare: modo advorſum hoſtes, interdum
in ſolitudines pergere: ſæpe in fuga, at poſt paullo
in armis ſpem habere: dubitare, virtuti popula-
rium an fidei minus crederet. Ita, quocumque
inten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ntenderat, res advorſæ erant. Sed inter eas mo-
as repente ſe Metellus cum exercitu oſtendit.
Numidæ ab Iugurtha pro tempore parati, in-
ſtructique ſunt: dein prœlium incipitur. Qua in
parte rex pugnæ affuit, ibi aliquamdiu certatum:
ceteri omnes ejus milites primo congreſſu pulſi,
fugatique: Romani ſignorum, & armorum, &
aliquanto numero hoſtiũ potiti. Nam ferme Nu-
midas in omnibus prœliis magis pedes, quam ar-
ma, tuta ſunt. Ea fuga Iugurtha impenſius modo
rebus ſuis diffidens, cum perfugis, & parte equi-
tatus in ſolitudines, dein Thalam pervenit, in op-
pidum magnum, & opulentum: ubi plerique the-
ſauri, filiorumque ejus multus pueritiæ cultus e-
rat. Quæ poſtquam Metello comperta ſunt,
quamquam inter Thalam flumenque proxu-
mum, in ſpatio millium quinquaginta, loca arida,
atque vaſta eſſe cognoverat; tamen ſpe patrandi
belli, ſi ejus oppidi potitus foret, omnis aſperita-
tes ſupervadere, ac naturam etiam vincere aggre-
ditur. Igitur omnia jumenta ſarcinis levari jubet,
niſi frumento dierum x. ceterum utris modo, &
alia aquæ idonea portari. Præterea conquirit ex
agris quam plurimum poteſt domiti pecoris: eo-
que imponit vaſa cujusque modi, ſed pleraque
lignea, collecta ex tuguriis Numidarum. Ad hoc
finitumis imperat, qui ſe poſt regis fugam Metel-
lo dediderant, quamplurimum quisque aquæ
portaret: diem, locumque, ubi præſto forent
prædicit. Ipſe ex flumine, quam proxumam a-
quam oppido eſſe ſupra diximus, jumenta one-
rat. Eo modo inſtructus ad Thalam proficiſcitur.
Dein ubi ad id loci ventum, quo Numidis præ-
ceperat; & caſtra poſita, munitaque ſunt; tanta
repente cælo miſſa vis aquæ dicitur, ut ea modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

exercitui ſatis ſuperque foret. Præterea comme
tus ſpe amplior : quia Numidæ, ſicuti plerique
nova deditione, officia intenderant. Ceterum m
lites religione pluvia magis uſi : eaque res multu
animis eorum addidit. Nam rati ſeſe diis immo
talibus curæ eſſe, dein poſtera die, contra opinio
nem Iugurthæ, ad Thalam perveniunt. Oppida
ni, qui ſe locorum aſperitate munitos credide
rant, magna atque inſolita re perculſi, nihil
ſegnius bellum parare: idem noſtri facere. Se
rex nihil jam Metello infectum credens, quipp
qui omnia arma, tela, loca, tempora, deniqu
naturam ipſam, ceteris imperitantem, induſtri
vicerat, cum liberis, & magna parte pecuniæ e
oppido noctu profugit; neque poſtea in ullo loco
amplius una die, aut una nocte moratus : ſimu
labat ſeſe negotii gratia properare; ceterum pro
ditionem timebat, quam vitare poſſe celeritate
putabat. Nam talia conſilia per otium & ex opportunitate capi. At Metellus ubi oppidanos prœlio intentos, ſimul oppidum & operibus, & loco munitum videt, vallo foſſaque mœnia circumvenit. Dein jubet locis ex copia maxume idoneis vineas agere: ſuperque eas aggerem jacere, & ſuper aggerem impoſitis turribus opus & adminiſtros tutari. Contra hæc oppidani feſtinare, parare; prorſus ab utriſque nihil reliquum fieri. Denique Romani, multo ante labore prœliisque fatigati, poſt dies quadraginta, quam eo ventum erat, oppido modo potiti : præda omnis à perfugis corrupta. Hi poſtquam murum arietibus feriri, resque ſuas afflictas vident, aurum, argentumque, & alia, quæ prima ducuntur, domum regiam comportant: ibi vino, & epulis onerati, illaque, & domum, & ſemet igni corrumpunt; & quas

ƈi ab hoſtibus pœnas metuerant, eas ipſi vo-
ntes pependere. Sed pariter cum capta Thala
gati ex oppido Lepti ad Metellum venerant,
antes uti præſidium, præfectumque eo mitte-
t: Hamilcarem quemdam, hominem nobilem,
ƈtioſum, novis rebus ſtudere; advorſum quem
eque imperia magiſtratuum, neque leges vale-
nt: ni id feſtinaret, in ſummo periculo ſuam
lutem, illorum ſocios fore. Nam Leptitani jam
ide à principio belli Iugurthini ad Beſtiam con-
ilem, & poſtea Romam miſerant, amicitiam,
ocietatemque rogatum. Dein, ubi ea impetrata
ere, ſemper boni, fideleſque manſere; & cuncta
Beſtia, Albino, Metelloque imperata navi fece-
ant. Itaque ab imperatore facile, quæ petebant,
depti. Emiſſæ eo cohortes Ligurum quatuor, &
C. Annius præfectus. Id oppidum ab Sidoniis
onditum eſt, quos accepimus profugos ob diſ-
cordias civilis, navibus in eos locos veniſſe; ce-
erum ſitum inter duas Syrtis: quibus nomen ex
e inditum. Nam duo ſunt ſinus prope in extrema
Africa, impares magnitudine, pari natura: quo-
rum proxuma terræ præalta ſunt, cetera, uti fors
tulit, alta; alia in tempeſtate vadoſa. Nam ubi ma-
re magnum eſſe, & ſævire ventis cœpit, limum,
arenamque, & ſaxa ingentia fluctus trahunt: ita
facies locorum cum ventis ſimul mutatur. Syrtes
ab tractu nominatæ. Ejus civitatis lingua modo
converſa connubio Numidarum. Legum, cul-
tusque pleraque Sidonica: quæ eo facilius retine-
bant, quod procul ab imperio regis ætatem age-
bant. Inter illos, & frequentem Numidiam incul-
ti vaſtique loci erant.

Sed, quoniam in has regiones per Leptitano-
rum negotia venimus, non indignum videtur,
egre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

egregium, atque memorabile facinus duorum Carthaginienſium memorare. eam rem nos locus admonuit. Qua tempeſtate Carthaginienſes pleræque Africæ imperitabant, Cyrenenſes quoque magni, atque opulenti fuere. Ager in medio arenoſus, una ſpecie: neque flumen, neque mons erat, qui finis eorum diſcerneret: quæ res eos in magno diuturnoque bello inter ſe habuit. Poſtquam utrimque legiones, item claſſes ſæpe fuſæ, fugatæque, & alteri alteros aliquantum attriverant; veriti ne mox victos, victoresque defeſſos alius aggrederetur, per inducias ſponſionem faciunt, uti certo die legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe obvii fuiſſent, is communis utriuſque populi finis haberetur. Igitur duo fratres Carthagine miſſi, quibus nomen Philænis erat, maturavere iter pergere: Cyrenenſes tardius iere. Id ſocordiane, an caſu acciderit, parum cognovi. Ceterum ſolet in locis illis tempeſtas haud ſecus, atque in mari, retinere. Nam, ubi per loca æqualia, & nuda gignentium ventus coortus arenam humo excitavit, ea magna vi agitata, ora, oculosque implere, ita proſpectu impedito, morari iter. Poſtquam Cyrenenſes aliquanto poſteriores ſe eſſe vident, & ob rem corruptam domi pœnas metuunt; criminari Carthaginienſes ante tempus domo digreſſos; conturbare rem; denique omnia malle, quam victi abire. Sed cum Pœni aliam conditionem, tantummodo æquam, peterent, Græci optionem Carthaginienſium faciunt; uti vel illi, quos finis populo ſuo peterent, ibi vivi obruerentur; vel eadem conditione ſeſe, quem in locum vellent, proceſſuros. Philæni, conditione probata, ſeque, vitamque ſuam reip. condonavere: ita vivi obruti, Carthaginienſes in

eo lo-

loco Philænis fratribus aras conſecravere: aque illis domi honores inſtituti. Nunc ad rem eo.

Iugurtha poſtquam, amiſſa Thala, nihil ſatis num contra Metellum putat; per magnas ſolidines cum paucis profectus, pervenit ad Gætul, genus hominum ferum, incultumque, & eo mpore ignarum nominis Romani. Eorum multudinem in unum cogit: ac paullatim conſueit ordines habere, ſigna ſequi, imperium obvare, item alia militaria facere. Præterea regis occhi proxumos magnis muneribus, & majobus promiſſis ad ſtudium ſui perducit; quîs adtoribus regem aggreſſus, impellit, ut advorm Romanos bellum ſuſcipiat. Id ea gratia facius, proniusque fuit, quod Bocchus initio huſce belli legatos Romam miſerat, fœdus, & micitiam petitum. Quam rem opportuniſſunam incœpto belli pauci impediverant, cæci avaia, quîs omnia honeſta, atque inhoneſta vendere nos erat. Etiam antea Iugurthæ filia Bocchi nuſerat. Verum ea neceſſitudo apud Numidas, Maurosque levis ducitur: quod ſinguli pro opibus, quiſque quam plurimas uxores, denas alii, alii plures habeant; ſed reges eo amplius. Ita animus multitudine diſtrahitur; nullam pro ſocia obtinet: pariter omnes viles ſunt. Igitur in locum ambobus placitum exercitus conveniunt. Ibi, fide data, & accepta, Iugurtha Bocchi animum oratione accendit: Romanos injuſtos, profunda avaritia, communes omnium hoſtis eſſe: eandem illos cauſſam belli cum Boccho habere, quam ſecum, & cum aliis gentibus, lubidinem imperitandi, quîs omnia regna advorſa ſint: tum ſeſe, paullo ante Carthaginienſes, item Regem Perſen, poſt,

uti

uti quiſque opulentiſſumus videatur; ita Roma-
nis hoſtem fore. His, atque aliis talibus dict
ad Cirtam oppidum iter conſtituunt: quod lo
Q. Metellus prædam, captivosque, & impedi-
menta locaverat. Ita Iugurtha ratus, aut, cap
urbe, operæ pretium fore; aut, ſi Romanus aux
lio ſuis veniſſet, prœlio ſeſe certaturos. Nam ca
lidus id modo feſtinabat, Bocchi pacem imm
nuere; ne, moras agitando, aliud, quam bellum
mallet. Imperator poſtquam de regum ſocieta
cognovit, non temere, neque uti ſæpe jam vict
Iugurtha conſueverat, omnibus locis pugnādi co
piam facit: ceterum, haud procul ab Cirta caſtr
munitis, reges opperitur; melius eſſe ratus, co
gnitis Mauris, quoniam is novus hoſtis acceſſe
rat; ex commodo pugnam facere. Interim Ro
ma per litteras fit certior, Mario provinciam Nu
midiam datam. Nam conſulem factum ante acce
perat. Quibus rebus ſupra bonum atque hone-
ſtum perculſus, neque lacrumas tenere, neque mo-
derari linguam: vir egregius in aliis artibus, ni-
mis molliter ægritudinem pati. Quam rem alii in
ſuperbiam vortebant: alii bonum ingenium con-
tumelia accenſum eſſe: multi, quod jam parta vi-
ctoria ex manibus eriperetur: nobis ſatis cogni-
tum, illum magis honore Marii, quam injuria ſua
excruciatum, neque tam anxie laturum fuiſſe, ſi
adempta provincia alii, quam Mario, traderetur.
Igitur eo dolore impeditus, & quia ſtultitiæ vide-
batur, alienam rem periculo ſuo curare, legatos
ad Bocchum mittit, poſtulatum, ne ſine cauſſa
hoſtis populo R. fieret: habere eum magnam co-
piam ſocietatis, amicitiæque conjungendæ, quæ
potior bello eſſet; quamquam opibus ſuis confide-
ret, tamen non debere incerta pro certis mutare:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ne bellum ſumi facile, ceterum ægerrume deſi-
e: non in ejuſdem poteſtate initium ejus, &
em eſſe: incipere cuivis etiam ignavo licere; de-
ni, cum victores velint: proinde ſibi, regnoque
conſuleret: neu florentis res ſuas cum Iugur-
e perditis miſceret. Ad ea rex ſatis placide ver-
facit: ſeſe pacem cupere, ſed Iugurthæ fortuna-
m miſereri: ſi eadem illi copia fieret, omnia
nventura. Rurſus imperator, contra poſtulata
cchi, nuncios mittit. Ille probare partim, alia
nuere. Eo modo, ſæpe ab utroque miſſis re-
iſſisque nunciis, tempus procedere, & ex Me-
lli voluntate bellum intactum trahi. At Marius,
i ſupra diximus, cupientiſſuma plebe conſul fa-
us, poſtquam ei provinciam Numidiam popu-
s juſſit, antea jam infeſtus nobilitati, tum vero
ultus, atque ferox inſtare: ſingulos modo, mo-
o univerſos lædere: dictitare, ſeſe conſulatum ex
ctis illis ſpolia cepiſſe: alia præterea magnifica
ro ſe, & illis dolentia: interim, quæ bello opus
rant, prima habere; poſtulare legionibus ſup-
lementum: auxilia à populis, & regibus, ſociis-
ue accerſire: præterea ex Latio fortiſſumum
uemque, pleroſque militia, paucos fama cognitos
ccire, & ambiundo cogere homines emeritis ſti-
endiis ſecum proficiſci. Neque illi ſenatus, quam-
uam advorſus erat, de ullo negotio negare aude-
bat: ceterum ſupplementum etiam lætus decreve-
rat: quia, neque plebi militia volenti putabatur,
& Marius aut belli uſum, aut ſtudia vulgi amiſſu-
rus. ſed ea res fruſtra ſperata. Tanta lubido cum
Mario eundi pleroſque invaſerat. ſeſe quiſque
præda locupletem fore, victorem domum redi-
turum, alia hujuſcemodi animis trahebant: &
eos non paullum oratione ſua Marius arrexerat.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Nam poſtquam, omnibus, quæ poſtulaverat
cretis, milites ſcribere vult, hortandi cauſſa, ſi
& nobilitatem, uti conſueverat, exagitandi,
cionem populi advocavit. deinde hoc modo
ſeruit :

*Scio ego, Quirites, pleroſque non iſdem ar
imperium à vobis petere, &, poſtquam adepti ſ
gerere : primo induſtrios, ſupplices, modicos
dein per ignaviam, & ſuperbiam ætatem agere.
mihi contra videtur. Nam, quo univerſa reſp. p
ris eſt quam conſulatus, aut prætura, eo majore
ra illam adminiſtrari, quam hæc peti debere. Ne
me fallit, quantum cum maxumo beneficio ve
negotii ſuſtineam. Bellum parare, ſimul & æra
parcere; cogere ad militiam eos, quos nolis offend
domi, foriſque omnia curare; & ea agere inter
vidos, occurſantis, factioſos; opinione, Quirit
aſperius eſt. Ad hoc, alii ſi deliquere, vetus nobi
tas, majorum facta fortia, cognatorum & affiniu
opes, multæ clientelæ, omnia hæc præſidio adſun
mihi ſpes omnes in memet ſitæ; quas neceſſe eſt
virtute, & innocentia tutari. nam alia infirm
ſunt. Et illud intellego, Quirites, omnium ora
me converſa eſſe, æquos, bonoſque favere : quip
benefacta mea reip. procedunt : nobilitatem locu
invadendi quærere. Quo mihi acrius adnitendu
eſt, uti neque vos capiamini, & illi fruſtra ſin
Ita ad hoc ætatis à pueritia fui, ut omnis labores
pericula conſueta habeam. Quæ ante veſtra benefi-
cia gratuito faciebam, ea uti, accepta mercede
deſeram, non eſt conſilium, Quirites. Illis difficil
eſt in poteſtatibus temperare, qui per ambitionem
ſeſe probos ſimulavere : mihi, qui omnem ætatem
in optumis artibus egi, bene facere jam ex conſue-
tudine in naturam vertit. Bellum me gerere cum*

Jugur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rtha juſſiſtis: quam rem nobilitas ægerrume
. Quæſo, reputate cum animis veſtris, num
utari melius ſit, ſi quem ex illo globo nobili-
ad hoc, aut aliud tale negotium mittatis,
inem veteris proſapiæ, ac multarum imagi-
, & nullius ſtipendii; ſcilicet ut in tanta re
rus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem
populo monitorem officii ſui. Ita plerumque
nit; uti, quem vos imperare juſſiſtis, is ſibi im-
torem alium quærat. At ego ſcio, Quirites,
, poſtquam conſules facti ſunt, acta majorum,
Græcorum militaria præcepta legere cœperint;
nines præpoſteri. Nam gerere, quam fieri, tem-
e poſterius, re, atque uſu prius eſt. Comparate
nc, Quirites, cum illorum ſuperbia me homi-
n novum. Quæ illi audire, & legere ſolent, eo-
m partem vidi, alia egomet geſſi. quæ illi litte-
, ea ego militando didici. nunc vos exiſtumate,
cta, an dicta pluris ſint. Contemnunt novitatem
eam, ego illorum ignaviam. Mihi fortuna, illis
obra objectantur. Quamquam ego naturam
nam, & communem omnium exiſtumo, ſed for-
ſſumum quemque generoſiſſumum eſſe. Ac ſi
m ex patribus Albini, aut Beſtiæ quæri poſſet,
e ne, an illos ex ſe gigni maluerint: quid reſpon-
ros creditis, niſi, ſeſe liberos quam optumos vo-
iſſe? Quod ſi jure deſpiciunt me; faciant idem
najoribus ſuis; quibus, uti mihi, ex virtute nobi-
itas cœpit. Invident honori meo: ergo invideant la-
ori, innocentiæ, periculis etiam meis: quoniam per
æc illum cepi. Verum homines corrupti ſuperbia,
ita ætatem agunt, quaſi honores veſtros conte-
mnant: ita hos petunt, quaſi honeſte vixerint. Næ
illi falſi ſunt, qui diverſiſſumas res pariter exſpe-
ctant, ignaviæ voluptatem, & præmia virtutis.

Atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Atque etiam cum apud vos, aut in ſenatu v
faciunt, pleraque oratione majores ſuos extol
eorum fortia facta memorando clariores ſeſe
tant: quod contra eſt. Nam, quanto vita illo
præclarior, tanto horum ſocordia flagitioſior
profecto ita ſe res habet. majorum gloria poſ
lumen eſt, neque bona, neque mala eorum in
culto patitur. Hujuſce rei ego inopiam patior, Q
rites. Verum id, quod multo præclarius eſt, m
met facta mihi dicere licet. Nunc videte, q
iniqui ſint. Quod ex aliena virtute ſibi arroga
id mihi ex mea non concedunt: ſcilicet quia imi
nes non habeo, & quia mihi nova nobilitas
quam certe peperiſſe melius eſt, quam accep
corrupiſſe. Equidem ego non ignoro, ſi jam m
reſpondere velint, abunde illis facundam, & co
poſitam orationem fore. Sed in maxumo veſtro
nificio, cum omnibus locis me, voſque maledictis
cerent, non placuit reticere: ne quis modeſtiam
conſcientiam duceret. Nam me quidem, ex ani
ſententia nulla oratio lædere poteſt. Quippe ver
neceſſe eſt bene prædicet: falſam vita, moresq
mei ſuperant. Sed quoniam veſtra conſilia acc
ſantur, qui mihi ſummum honorem, & maxumu
negotium impoſuiſtis: etiam atque etiam reputat
num id pænitendum ſit. Non poſſum, fidei cauſ
imagines, neque triumphos, aut conſulatus ma
rum meorum oſtentare: at, ſi res poſtulet, haſta
vexillum, phaleras, alia dona militaria, præter
cicatrices advorſo corpore. Hæ ſunt meæ imagine
hæc nobilitas, non hereditate relicta, ut illa illis, ſ
quæ ego plurimis meis laboribus, & periculis quæſ
vi. Non ſunt compoſita verba mea. Parũ id facio. Ip
ſe virtus ſatis oſtẽdit: illis artificio opus eſt, uti turpi
facta oratione tegant. Neque litteras Græcas didic

parum

m placebat eas diſcere, quippe quæ ad virtutem
oribus nihil profuerunt. At illa multo optuma
doctus ſum; hoſtis ferire, præſidia agitare, nihil
uere, niſi turpem famam; hiemem, & æſtatem
ta pati, humi requieſcere; eodem tempore ino-
m, & laborem tolerare. His ego præceptis milites
tabor: neque illos arte colam, me opulenter; neque
riam meam laborem illorum faciam. Hoc eſt
le, hoc civile imperium. Namque, cum tute
mollitiem agas, exercitum ſupplicio cogere; hoc
, dominum, non imperatorem eſſe. Hæc, atque
ia majores veſtri faciundo, ſeque, remque pu-
cam celebravere. Quîs nobilitas freta, ipſa diſ-
ilis moribus, nos illorum æmulos contemnit; &
nis honores, non ex merito, ſed quaſi debitos, à
bis repetit. Ceterum homines ſuperbiſſumi procul
rant. Majores eorum omnia, quæ licebat, illis
liquere, divitias, imagines, memoriam ſui præ-
aram. virtutem non reliquere; neque poterant.
a ſola neque datur dono, neque accipitur. Sordi-
um me, & incultis moribus ajunt; quia parum
cite convivium exorno, neque hiſtrionem ullum,
eque pluris pretii coquum, quam villicum, ha-
eo. quæ mihi lubet confiteri, Quirites. Nam &
x parente meo, & ex aliis ſanctis viris ita accepi.
munditias mulieribus, viris laborem convenire,
omnibusque bonis oportere plus gloriæ, quam di-
vitiarum eſſe; arma, non ſupellectilem, decori
eſſe. Quin ergo, quod juvat, quod carum æſtu-
mant, id ſemper faciant: ament, potent: ubi ado-
leſcentiam habuere, ibi ſenectutem agant, in con-
viviis, dediti ventri, & turpiſſumæ parti corpo-
ris: ſudorem, pulverem, & alia talia relinquant
nobis, quibus illa epulis jucundiora ſunt. Verum
non ita eſt. Nam, ubi ſe flagitiis dedecoravere tur-

piſſumi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

piſſumi viri, bonorum præmia ereptum eunt. It injuſtiſſume luxuria, & ignavia, peſſumæ arte illis, qui coluere eas, nihil officiunt, reip. innoxi cladi ſunt. Nunc, quoniam illis, quantum more mei, non illorum flagitia poſcebant, reſpondi; pauc de rep. loquar. Primum omnium de Numidia bo num habete animum, Quirites. Nam quæ ad ho tempus Iugurtham tuta ſunt, omnia removiſtis avaritiam, imperitiam, ſuperbiam. Dein exercitu ibi eſt locorum ſciens, ſed mehercule magis ſtrenuus, quam felix. Nam magna pars ejus avaritia, aut temeritate ducum attrita eſt. Quamobrem vos, quibus militaris ætas eſt, adnitimini mecum, & capeſſite remp. neque quemquam ex calamitate aliorum, aut imperatorum ſuperbia metus ceperit. Egomet in agmine, in prælio conſultor idem, & ſocius periculi vobiſcum adero; meque, vosque in omnibus rebus juxta geram. Et profecto, diis juvantibus, omnia matura ſunt, victoria, præda, laus: quæ ſi dubia, aut procul eſſent, tamen omnis bonos reip. ſubvenire decet. Etenim nemo ignavia immortalis factus: neque quiſquam parens liberis, ut æterni forent, optavit; magis, uti boni, honeſtique vitam exigerent. Plura dicerem, Quirites, ſi timidis virtutem verba adderent. nam ſtrenuis abunde dictum puto.

Hujuſcemodi oratione habita, Marius poſtquam plebis animos arrectos videt, propere commeatu, ſtipendio, armis, aliiſque utilibus navis onerat. cum his A. Manlium legatum proficiſci jubet. Ipſe interea milites ſcribere non more majorum, neque ex claſſibus, ſed uti cujuſque lubido erat, capite cenſos pleroſque. Id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem conſulis memorabant; quod ab eo genere celebratus, auctusque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ie erat, & homini potentiam quærenti egentiſ-
mus quiſque opportuniſſumus, cui neque ſua
iræ (quippe quæ nulla ſunt) & omnia cum pre-
o honeſta videntur. Igitur Marius cum aliquan-
majore numero, quam decretum erat, in Afri-
am profectus, paucis diebus Vticam advehitur.
xercitus ei traditur à P. Rutilio legato. Nam Me-
llus conſpectum Marii fugerat; ne videret ea,
uæ audita animus tolerare nequiverat. Sed con-
ıl, expletis legionibus, cohortibusque auxilia-
iis; in agrum fertilem, & præda onuſtum profi-
iſcitur. Omnia ibi capta militibus donat: dein
aſtella, & oppida natura & viris parum munita
ggreditur: prælia multa, ceterum alia levia aliis
ocis facere. Interim novi milites ſine metu pu-
gnæ adeſſe: videre fugientis capi, aut occîdi; for-
iſſumum quemque tutiſſumum: armis liberta-
tem, patriam parentesque, & alia omnia tegi;
gloriam, atque divitias quæri. Sic brevi ſpatio novi
veteresque coaluere, & virtus omnium æqualis
facta. At reges ubi de adventu Marii cognoverunt,
diverſi in locos difficiles abeunt. Ita Iugurthæ
placuerat, ſperanti, mox effuſos hoſtis invadi
poſſe; Romanos, ſicuti pleroſque, remoto metu
laxius, licentiuſque futuros. Metellus interea Ro-
mam profectus, contra ſpem ſuam lætiſſumis ani-
mis excipitur, plebi, patribusque, poſtquam in-
vidia deceſſerat, juxta carus. Sed Marius impi-
gre, prudenterque ſuorum, & hoſtium res pari-
ter attendere; cognoſcere quid boni utriſque, aut
contra eſſet: explorare itinera regum; conſilia, &
inſidias eorum antevenire: nihil apud ſe remiſ-
ſum, neque apud illos tutum pati. Itaque & Gæ-
tulos, & Iugurtham, ex ſociis noſtris prædas agen-
tes, ſæpe aggreſſus in itinere fuderat, ipſumque
regem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

regem haud procul ab oppido Cirta armis exue-rat. Quæ poſtquam glorioſa modo, neque bel-li patrandi cognovit, ſtatuit urbis, quæ viris, aut lo-co pro hoſtibus, & advorſum ſe opportuniſſuma erant, ſingulas circumvenire: ita Iugurtham au-t præſidiis nudatum, ſi ea pateretur, aut prœlio certaturum. Nam Bocchus nuncios ſæpe ad eum miſerat, velle populi R. amicitiam, ne quid ab ſe hoſtile timeret. Id ſimulaverit ne, quo improvi-ſus gravior accederet, an mobilitate ingenii pa-cem atque bellum mutare ſolitus, parum explora-tum eſt. Sed conſul, uti ſtatuerat, oppida, caſtel-laque munita adire: partim vi, alia metu, aut præ-mia oſtentando, avertere ab hoſtibus. Ac primo mediocria gerebat, exiſtumans Iugurtham ob ſuos tutandos in manus venturum. Sed ubi illum procul abeſſe, & aliis negotiis intentum accepit; majora, & magis aſpera aggredi tempus viſum eſt. Erat inter ingentis ſolitudines oppidum ma-gnum, atque valens, nomine Capſa: cujus con-ditor Hercules Libys memorabatur. Ejus cives apud Iugurtham immunes, levi imperio, & ob ea fideliſſumi habebantur: muniti advorſum hoſtes non mœnibus modo, & armis atque viris, ve-rum etiam multo magis locorum aſperitate. Nam præter oppido propinqua, alia omnia vaſta, in-culta, egentia aquæ, infeſta ſerpentibus: quarum vis, ſicut omnium ferarum, inopia cibi acrior: ad hoc, natura ſerpentium ipſa pernicioſa, ſiti ma-gis, quam alia re accenditur. Ejus potiundi Ma-rium maxuma cupido invaſerat, cum propter uſum belli, tum quia res aſpera videbatur: & Me-tellus oppidum Thalam magna gloria ceperat, haud diſſimiliter ſitum, munitumque: niſi quod apud Thalam non longe à mœnibus aliquot fon-

tes

erant. Capſenſes una modo, atque ea intra op-
um jugi aqua, cetera pluvia utebantur. Id ibi-
, & in omni Africa, quæ procul à mare in-
tius agebat, eo facilius tolerabatur, quia Numi-
plerumque lacte, & ferina carne veſcebantur,
neque ſalem, neque alia gulæ irritamenta quæ-
bant. Cibus illis advorſum famem, & ſitim,
n lubidini, neque luxuriæ erat. Igitur conſul,
nibus exploratis, credo diis fretus, (nam con-
tantas difficultates conſilio ſatis providere non
terat: quippe etiam frumenti inopia tentaba-
r, quod Numidæ pabulo pecoris magis, quam
vo, ſtudent, &, quodcumque natum fuerat,
ſu regis in loca munita contulerant: ager au-
m aridus, & frugum vacuus ea tempeſtate: nam
tatis extremum erat) tamen pro rei copia ſatis
ovidenter exornat: pecus omne, quod ſuperio-
bus diebus præda fuerat, equitibus auxiliariis
gendum attribuit: A. Manlium legatum cum co-
ortibus expeditis ad oppidum Laris, ubi ſtipen-
ium, & commeatum locaverat, ire jubet: dicitq;
prædabundum poſt paucos dies eodem ventu-
um. Sic incœpto ſuo occultato, pergit ad flu-
nen Tanaim. Ceterum in itinere quotidie pecus
xercitui per centurias, item turmas æqualiter di-
tribuerat; &, ex coriis utres uti fierent, curabat:
ſimul & inopiam frumenti lenire, & ignaris om-
nibus, parare, quæ mox uſui forent: denique
ſexto die, cum ad flumen ventum eſt, maxuma
vis utrium effecta. Ibi caſtris levi munimento po-
ſitis, milites cibum capere, atque, uti ſimul cum
occaſu ſolis egrederentur, paratos eſſe jubet;
omnibus ſarcinis abjectis, aqua modo ſeque, &
jumenta onerare. Dein, poſtquam tempus viſum,
caſtris egreditur: noctemque totam itinere facto
conſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

conſedit. idem proxuma facit. Dein tertia mul
ante lucis adventum pervenit in locum tumul
ſum, ab Capſa non amplius duûm millium inte
vallo: ibique, quam occultiſſume poteſt, cu
omnibus copiis opperitur. Sed, ubi dies cœpi
& Numidæ, nihil hoſtile metuentes, multi opp
do egreſſi; repente omnem equitatum, & cu
his velociſſumos pedites curſu tendere ad Capſan
& portas obſidere jubet: deinde ipſe intentus pr
pere ſequi, neque milites prædari ſinere. quæ poſt
quam oppidani cognovere; res trepidæ, metus in
gens, malum improviſum, ad hoc pars civium ex
tra mœnia in hoſtium poteſtate, coegere, uti dedi
tionem facerent. Ceterum oppidum incenſum
Numidæ puberes interfecti, alii omnes venum
dati. præda militibus diviſa. Id facinus contr
jus belli non avaritia, neque ſcelere conſulis ad
miſſum; ſed quia locus Iugurthæ opportunus,
nobis aditu difficilis; genus hominum mobile,
infidum, ante neque beneficio, neque metu coercitum. Poſtquam tantam rem Marius ſine ullo ſuorum incommodo patravit, magnus, & clarus antea, major, atque clarior haberi cœpit. Omnia non bene conſulta in virtutem trahebantur. Milites modeſto imperio habiti, ſimul & locupletes, ad cælum ferre: Numidæ magis, quam mortalem, timere: poſtremo omnes ſocii, atque hoſtes credere, illi aut mentem divinam eſſe, aut deorum nutu cuncta portendi. Sed conſul, ubi ea res bene evenit, ad alia oppida pergit. pauca, repugnantibus Numidis, capit. plura, deſerta propter Capſenſium miſerias, igni corrumpit. luctu, atque cæde omnia complentur. Denique multis locis potitus, ac pleriſque exercitu incruento, aliam rem aggreditur, non eadem aſperitate, qua Capſenſium,

cete-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ceterum haud ſecus difficilem. Namque haud longe à flumine Mulucha, quod Iugurthæ, Bocchique regnum disjungebat, erat inter ceteram planitiem mons ſaxeus, mediocri caſtello, ſatis patens, immenſum editus, uno peranguſto aditu relicto: nam omnia natura, velut opere, atque conſulto, præceps. Quem locum Marius, quod ibi regis theſauri erant, ſumma vi capere intendit: ſed ea res forte, quam conſilio, melius geſta. Nam caſtello virorum, atque armorum ſatis magna vis, & frumenti, & fons aquæ: aggeribus, turribusque, & aliis machinationibus locus importunus. Iter caſtellanorum anguſtum admodum, utrimque præciſum. Vineæ cum ingenti periculo fruſtra agebantur. nam cum eæ paullo proceſſerant, igni, aut lapidibus corrumpebantur. Milites neque pro opere conſiſtere, propter iniquitatem loci; neque inter vineas ſine periculo adminiſtrare: optumus quiſque cadere, aut ſauciari; ceteris metus augeri. At Marius, multis diebus, & laboribus conſumtis, anxius trahere cum animo ſuo, omitteret ne inceptum, quoniam fruſtra erat, an fortunam opperiretur, qua ſæpe proſpere uſus fuerat. Quæ cum multos dies, noctesque æſtuans agitaret, forte quidam Ligus, ex cohortibus auxiliariis miles gregarius, caſtris aquatum egreſſus, haud procul ab latere caſtelli, quod advorſum prœliantibus erat, animadvertit inter ſaxa repentes cochleas: quarum cum unam, atque alteram, dein plures peteret, ſtudio legundi paulatim prope ad ſummum montis egreſſus eſt. Vbi poſtquam ſolitudinem intellexit, more humanæ cupidinis ignara viſundi animum vortit. Et forte in eo loco grandis ilex coaluerat inter ſaxa, paullulum modo prona, dein flexa, atque aucta in altitudinem, quo

cuncta gignentium natura fert: cujus ramis modo, modo eminentibus ſaxis niſus Ligus, caſtelli planitiem perſcribit; quod cuncti Numidæ intenti prœliantibus aderant. Exploratis omnibus, quæ mox uſui fore ducebat, eodem regreditur, non temere, ut aſcenderat, ſed tentans omnia, & circumſpiciens. Itaque Marium propere adit: acta edocet: hortatur, ab ea parte, qua ipſe deſcenderat, caſtellum tentet: pollicetur ſeſe itineris periculique ducem. Marius cum Ligure promiſſa ejus cognitum ex præſentibus miſit: quorum, uti cujuſque ingenium erat, ita rem difficilem, aut facilem renunciavere. Conſulis animus tamen paullulum arrectus. Itaque ex copia tubicinum, & cornicinum, quinque numero quam velociſſimos delegit, & cum his, præſidio qui forent, quattuor centuriones: omniſque Liguri parere jubet: & ei negotio proxumum diem conſtituit. Sed ubi ex præcepto tempus viſum; paratis, compoſitiſque omnibus, ad locum pergit. Ceterum illi, qui centuriis præerant, prædocti ab duce, arma, ornatumque mutaverant, capite, atque pedibus nudis, uti proſpectus, niſuſque per ſaxa facilius foret: ſuper terga gladii, & ſcuta; verum ea Numidica ex coriis, ponderis gratia; ſimul & offenſa quo lenius ſtreperent. Igitur prægrediens Ligus, ſaxa, & ſi quæ vetuſtate radices eminebant, laqueis vinciebat, quibus allevati milites facilius adſcenderent: interdum timidos inſolentia itineris levare manu: ubi paullo aſperior adſcenſus erat, ſingulos præ ſe inermos mittere; dein ipſe cum illorum armis ſequi: quæ dubia niſui videbantur, potiſſumus tentare: ac ſæpius eadem adſcendens, ac deſcendens, dein ſtatim digrediens, ceteris audaciam addere. Igitur diu, multumque

umque fatigati, tandem in caſtellum perveniunt, deſertum ab ea parte: quod omnes, ſicut aliis diebus, advorſum hoſtes aderant. Marius, ubi ex nunciis, quæ Ligus egerat, cognovit; quamquam toto die intentos prœlio Numidas habuerat, tum vero cohortatus milites, & ipſe extra vineas egreſſus, teſtudine acta ſuccedere, & ſimul hoſtem tormentis, ſagittariisque, & funditoribus eminus terrere. At Numidæ, ſæpe antea vineis Romanorum ſubverſis, item incenſis, non caſtelli mœnibus ſeſe tutabantur; ſed pro muro dies, noctesque agitare; maledicere Romanis; ac Mario vecordiam objectare, militibus noſtris Iugurthæ ſervitium minari; ſecundis rebus feroces eſſe. Interim, Romanis omnibus, hoſtibuſque prœlio intentis, magna vi utrimque, pro gloria atque imperio his, illis pro ſalute certantibus, repente à tergo ſigna canere: ac primo mulieres, & pueri, qui viſum proceſſerant, fugere, deinde, uti quiſque muro proxumus erat, poſtremo cuncti armati, inermesque. Quod ubi accidit, eo acrius Romani inſtare, fundere, ac pleroſque tantummodo ſauciare, dein ſuper occiſorum corpora vadere, avidi gloriæ certantes murum petere; neque quemquam omnium præda morari. Sic forte correcta Marii temeritas, gloriam ex culpa invenit. Ceterum, dum ea res geritur, L. Sulla quæſtor cum magno equitatu in caſtra venit: quod, ut ex Latio, & à ſociis cogeret, Romæ relictus erat. Sed quoniam nos tanti viri res admonuit; idoneum viſum eſt, de natura, cultuque ejus paucis dicere. Neque enim alio loco de Sullæ rebus dicturi ſumus: & L. Siſenna optume, & diligentiſſume omnium, qui eas res dixere, perſecutus, parum mihi libero ore locutus videtur. Igitur Sulla gentis patriciæ no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

bilis fuit, familia prope jam exſtincta majorum ignavia, litteris Græcis, atque Latinis juxta, atque doctiſſume eruditus, animo ingenti, cupidus voluptatum, ſed gloriæ cupidior: otio luxurioſo eſſe; tamen ab negotiis numquam voluptas remorata, niſi quod de uxore potuit honeſtius conſuli: facundus, callidus, & amicitia facilis: ad ſimulanda negotia altitudo ingenii incredibilis: multarum rerum, ac maxume pecuniæ largitor: atque illi, feliciſſumo omnium ante civilem victoriam, nunquam ſuper induſtriam fortuna fuit; multique dubitavere, fortior, an felicior eſſet. Nam, poſtea quæ fecerit, incertum habeo, pudeat magis, an pigeat diſſerere. Igitur Sulla, uti ſupra dictum eſt, poſtquam in Africam, atque in caſtra Marii cum equitatu venit, rudis antea & ignarus belli, ſollertiſſumus omnium in paucis tempeſtatibus factus eſt. Ad hoc milites benigne appellare: multis rogantibus, aliis per ſe ipſe dare, beneficia invitus accipere; ſed ea properantius, quam æs mutuum, reddere, ipſe ab nullo repetere: magis id laborare, ut illi quam plurimi deberent: joca atque ſeria cum humilumis agere. In operibus, in agmine, atque ad vigilias multus adeſſe: neque interim, quod ambitio prava ſolet, conſulis, aut cujuſquam boni famam lædere: tantummodo neque conſilio, neque manu priorem alium pati: pleroſque antevenire. Quibus rebus, & artibus brevi Mario, militibusque cariſſumus factus. At Iugurtha poſtquam oppidum Capſam, alioſque locos munitos, & ſibi utilis, ſimul & magnam pecuniam amiſerat; ad Bocchum nuncios mittit, quam primum in Numidiam copias adduceret: prœlii faciundi tempus adeſſe. Quem ubi cunctari accepit, dubium belli atque pacis rationes trahere: rurſus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rurſus, ut antea, proxumos ejus donis corrumpit: ipſique Mauro pollicetur Numidiæ tertiam partem, ſi aut Romani Africa expulſi, aut, integris ſuis finibus, bellum compoſitum foret. Eo præmio illectus Bocchus cum magna multitudine Iugurtham accedit. Ita, amborum exercitu conjuncto, Marium jam in hiberna proficiſcentem, vix decima parte die reliqua invadunt, rati noctem, quæ jam aderat, victis ſibi munimento fore, &, ſi viciſſent, nullo impedimento, quia locorum ſcientes erant: contra Romanis utrumque caſum in tenebris difficiliorem fore. Igitur ſimul conſul ex multis de hoſtium adventu cognovit: & ipſi hoſtes aderant: & prius quam exercitus aut inſtrui, aut ſarcinas colligere, denique, ante quam ſignum, aut imperium ullum accipere quivit, equites Mauri, atque Gætuli, non acie, neque ullo more prœlii, ſed catervatim, uti quoſque fors conglobaverat, in noſtros incurrunt. Qui omnes trepidi improviſo metu, attamen virtutis memores, aut arma capiebant, aut capientis alios ab hoſtibus defenſabant: pars equos eſcendere, obviam hoſtibus ire: pugna latrocinio magis, quam prœlio ſimilis fieri: ſine ſignis, ſine ordinibus, equites pedites permixti, cædere alios, alios obtruncare: multos contra adverſos acerrume pugnantes ab tergo circumvenire: neque virtus, neque arma ſatis tegere; quod hoſtes numero plures, & undique circumfuſi erant: denique Romani veteres, novique, & ob ea ſcientes belli, ſi quos locus, aut caſus conjunxerat, orbes facere: atque ita ab omnibus partibus ſimul tecti, & inſtructi hoſtium vim ſuſtentabant. Neque in eo tamque aſpero negotio Marius territus, aut magis, quam antea, demiſſo animo fuit; ſed cum turma ſua, quam ex for-

fortiſſumis magis, quam familiariſſumis paraverat, vagari paſſim; ac modo laborantibus ſuis ſuccurrere, modo hoſtis, ubi confertiſſumi obſtiterant, invadere manu: conſulere militibus, quoniam imperitare conturbatis omnibus non poterat. Iamque dies conſumtus erat, cum tamen barbari nihil remittere; atque, uti reges præceperant, noctem pro ſe rati, acrius inſtare. Tum Marius ex copia rerum conſilium trahit: atque, uti ſuis receptui locus eſſet, collis duos propinquos inter ſe occupat. Quorum in uno, caſtris parum amplo, fons aquæ magnus erat: alter uſui opportunus, quia magna parte editus, & præceps, pauca munimenta egebat. Ceterum apud aquam Sullam cum equitibus noctem agitare jubet. Ipſe milites diſperſos paullatim, neque minus hoſtibus conturbatis, in unum contrahit: dein cunctos pleno gradu in collem ſubducit. Ita reges, loci difficultate coacti, prœlio deterrentur; neque tamen ſuos longius abire ſinunt, ſed, utroque colle multitudine circundato effuſi conſedere. Dein, crebris ignibus factis, plerumque noctis barbari more ſuo lætari, exſultare, ſtrepere vocibus: & ipſi duces feroces, quod non fugere, ac pro victoribus agere. Sed ea cuncta Romanis ex tenebris, & editioribus locis facilia viſu, magnoque hortamento erant. Plurimum vero Marius imperitia hoſtium confirmatus, quam maxumum ſilentium haberi jubet: ne ſigna quidem, uti per vigilias ſolebant, canere: dein, ubi lux adventabat, defeſſis jam hoſtibus, ac paullo ante ſomno captis, de improviſo vectigalis, item cohortium, turmarum, legionum tubicines ſimul omnes ſigna canere, milites clamorem tollere, atque portis erumpere. Mauri, atque Gætuli, ignoto atque horribili ſonitu repente exciti,
neque

neque fugere, neque arma capere, neque omnino facere, aut providere quidquam poterant. Ita cunctos ſtrepitu, clamore, nullo ſubveniente, noſtris inſtantibus tumultu, terrore, formidine, quaſi vecordia ceperat: denique omnes fuſi, fugatique: arma, & ſigna militaria pleraque capta: pluresque eo prœlio, quam omnibus ſuperioribus, interemti. Nam ſomno, & metu inſolito impedita fuga. Dein Marius, uti cœperat, in hiberna proficiſcitur, quæ propter commeatum in oppidis maritumis agere decreverat: neque tamen victoria ſocors, aut inſolens factus; ſed pariter, atque in conſpectu hoſtium, quadrato agmine incedere. Sulla cum equitatu apud dextimos, in ſiniſtra parte A. Manlius cum funditoribus, & ſagittariis, præterea cohortes Ligurum curabat: primos, & extremos cum expeditis manipulis tribunos locaverat. Perfugæ, regionum ſcientiſſumi, hoſtium iter explorabant. Simul conſul, quaſi nullo impoſito, omnia providere: apud omnis adeſſe, laudare, increpare merentis. Ipſe armatus, intentusque item milites cogebat: neque ſecus, atque iter faceret, caſtra munire, excubitum in porta cohortis ex legionibus, pro caſtris equites auxiliarios mittere: præterea alios ſuper vallum in munimentis locare, vigilias ipſe circuire, non tam diffidentia futuri, quæ imperaviſſet, quam uti militibus exæquatus cum imperatore labos volentibus eſſet. Et ſane Marius illoque aliisque temporibus Iugurthini belli, pudore magis, quam malo, exercitum coercebat: quod multi per ambitionem fieri ajebant: pars quod à pueritia conſuetam duritiam, & alia, quæ ceteri miſerias vocant, voluptati habuiſſet. Niſi tamen reſp. pariter, ac ſæviſſumo imperio, bene, atque decore geſta. Igitur

quarto denique die haud longe ab oppido Cirtæ ſimul undique ſpeculatores citi ſeſe oſtendunt: quare hoſtis adeſſe intelligitur. Sed quia divorſi redeuntes, alius ab alia parte, atque omnes idem ſignificabant; conſul incertus, quonam modo aciem inſtrueret, nullo ordine commutato, advorſum omnia paratus ibidem opperitur. Igitur Iugurtham ſpes fruſtrata: qui copias in quatuor partis diſtribuerat, ratus ex omnibus æque aliquos ab tergo hoſtibus venturos. Interim Sulla, quem primum hoſtes attigerant, cohortatus ſuos, turmatim, & quam maxume confertis equis, ipſeque aliique Mauros invadunt: ceteri in loco manentes, ab jaculis eminus emiſſis corpora tegere, &, ſi qui in manus venerant, obtruncare. Dum eo modo equites prœliantur, Bocchus cum peditibus, quos Volux filius ejus adduxerat, neque in priore pugna, in itinere morati, adfuerant, poſtremam Romanorum aciem invadunt. Tum Marius apud primos agebat, quod ibi Iugurtha cum plurimis erat. Dein Numida, cognito Bocchi adventu, clam cum paucis ad pedites convortit: ibi Latine (nam apud Numantiam loqui didicerat) exclamat, noſtros fruſtra pugnare: paullo ante Marium ſua manu interfectum: ſimul gladium ſanguine oblitum oſtendere, quem in pugna, ſatis impigre occiſo pedite noſtro, cruentaverat. Quod ubi milites accepere, magis atrocitate rei, quam fide nuncii, terrentur: ſimulque barbari animos tollere, & in perculſos Romanos acrius incedere. Iamque paullum à fuga aberat, cum Sulla, profligatis iis, quos advorſum ierat, rediens ab latere Mauros incurrit. Bocchus ſtatim avertitur. At Iugurtha, dum ſuſtentare ſuos & prope jam adeptam victoriam retinere cupit, circumventus ab

equi-

equitibus dextra ſiniſtra, omnibus occiſis, ſolus inter tela hoſtium vitabundus erumpit. Atque interim Marius, fugatis equitibus, accurrit auxilio ſuis, quos pelli jam acceperat. Denique hoſtes jam undique fuſi. Tum ſpectaculum horribile in campis patentibus; ſequi, fugere; occîdi, capi; equi, atque viri afflicti: ac multi, vulneribus acceptis, neque fugere poſſe, neque quietem pati; niti modo, ac ſtatim concidere: poſtremo omnia, qua viſus erat, conſtrata telis, armis, cadaveribus, & inter ea humus infecta ſanguine. Poſtea loci conſul, haud dubie jam victor, pervenit in oppidum Cirtam, quo initio profectus intenderat. Eo poſt diem quinctum, quam iterum barbari male pugnaverant, legati à Boccho veniunt: qui regis verbis à Mario petivere duos quam fidiſſumos ad eum mitteret; velle de ſuo, & de populi R. commodo cum iis diſſerere. Ille ſtatim L. Sullam, & A. Manlium ire jubet. qui quamquam acciti ibant; tamen placuit verba apud regem facere; ingenium aut avorſum uti flecterent; aut cupidum pacis vehementius accenderent. Itaque Sulla, cujus facundiæ, non ætati, à Manlio conceſſum, pauca verba hujuſcemodi locutus.

Rex Bocche, magna lætitia nobis eſt, cum te talem virum dii monuere; ut aliquando pacem, quam bellum, malles; neu te optumum cum peſſumo omnium Iugurtha miſcendo commaculares; ſimul nobis demeres acerbam neceſſitudinem, pariter te errantem, & illum ſceleratiſſumum perſequi. Ad hoc, populo R. jam à principio inopi, melius viſum, amicos, quam ſervos, quærere: tutiusque rati, volentibus, quam coactis, imperitare. Tibi vero nulla opportunior amicitia noſtra: primum quod procul abſumus; in quo offenſæ minumum, gratia par; ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſi prope adeſſemus: dein, quod parentes abunde habemus, amicorum neque nobis, neque cuiquam omnium ſatis fuit. Atque hoc utinam à principio tibi placuiſſet: profecto ex P.R. ad hoc tempus multo plura bona accepiſſes, quam mala perpeſſus eſſes. Sed quoniam humanarum rerum fortuna pleraque regit; cui ſcilicet placuit & vim, & gratiam noſtram experiri: nunc, quando per illam licet, feſtina; atque, uti cœpiſti, perge. Multa, atque opportuna habes, quo facilius errata officiis ſuperes. Poſtremo hoc in pectus tuum demitte, numquam populum R. beneficiis victum eſſe. Nam, bello quid valeat, tute ſcis.

Ad ea Bocchus placide, & benigne ſimul pauca pro delicto ſuo verba facit; Se non hoſtili animo, ſed ob regnum tutandum arma cepiſſe. Nam Numidiæ partem, unde Iugurtham expulerit, jure belli ſuam factam: eam vaſtari à Mario, pati nequiviſſe: præterea, miſſis antea Romam legatis, repulſum ab amicitia. Ceterum vetera omittere, ac tum, ſi per Marium liceret, legatos ad ſenatum miſſurum. Dein, copia facta, animus barbari ab amicis flexus, quos Iugurtha, cognita legatione Sullæ, & Manlii, metuens id, quod parabatur, donis corruperat. Marius interea, exercitu in hibernaculis compoſito, cum expeditis cohortibus, & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola, obſeſſum turrim regiam, quo Iugurtha perfugas omnis præſidium impoſuerat. Tum rurſus Bocchus, ſeu reputando, quæ ſibi duobus præliis evenerant, ſeu admonitus ab aliis amicis, quos incorruptos Iugurtha reliquerat, ex omni copia neceſſariorum quinque delegit, quorum & fides cognita, & ingenia validiſſuma erant. Eos ad Marium, ac dein, ſi placeat, Romam legatos ire jubet: agenda-

gendarum rerum, & quocumque modo belli omponendi licentiam ipſis permittit. Illi mature ad hiberna Romanorum proficiſcuntur. dein Gætulis latronibus in itinere circumventi, ſpoatique, pavidi, ſine decore ad Sullam profugiunt; quem conſul, in expeditionem proficiſcens, pro prætore reliquerat. Eos ille non pro vanis hoſtibus, uti meriti erant, ſed accurate & liberaliter habuit. Qua re barbari & famam Romanorum avaritiæ falſam, & Sullam ob munificentiam in ſeſe amicum rati. Nam etiam tum largitio multis ignota erat: munificus nemo putabatur, niſi pariter volens: dona omnia in benignitate habebantur. Igitur quæſtori mandata Bocchi patefaciunt: ſimul ab eo petunt, uti fautor, conſultorque ſibi adſit: copias, fidem, magnitudinem regis ſui, & alia, quæ aut utilia, aut benevolentia eſſe credebant, oratione extollunt: dein, Sulla omnia pollicito, docti quo modo apud Marium, item apud ſenatum verba facerent, circiter dies XL. ibidem opperiuntur. Marius poſtquam infecto negotio, quo intenderat, Cirtam redit, de adventu legatorum certior factus, illosque, & Sullam venire jubet, itemque L. Bellienum prætorem Vtica, præterea omnis undique ſenatorii ordinis: quibus cum mandata Bocchi cognoſcit: in quibus, legatis poteſtas eundi Romam fit: ab conſule interea induciæ poſtulabantur. Ea Sullæ, & plerisque placuere: pauci ferocius decernunt, ſcilicet ignari humanarum rerum, quæ fluxæ, & mobiles ſemper in advorſa mutant. Ceterum Mauri, impetratis omnibus, tres Romam profecti ſunt cum Cn. Octavio Ruſone, qui quæſtor ſtipendium in Africam portaverat: duo ad regem redeunt. Ex his Bocchus cum cetera, tum maxume benignitatem,

& ſtudium Sullæ accepit. Romæque legatis eju[s] poſtquam, erraſſe regem, & Iugurthæ ſcele[re] lapſum, deprecati ſunt, amicitiam & fœdus pe[ti]tentibus hoc modo reſpondetur:

S. P. Q. R. benificii, & injuriæ memor eſſe ſole[t]. Ceterum Boccho, quoniam pœnitet, delicti gratia[m] facit. fœdus & amicitia dabuntur, cum meruerit.

Quibus rebus cognitis, Bocchus per littera[s] à Mario petivit, uti Sullam ad ſe mitteret; cuju[s] arbitratu communibus negotiis conſuleretur. I[s] miſſus cum præſidio equitum, atque peditum, funditorum Balearium: præterea iere ſagitarii & cohors Pæligna cum velitaribus armis, itineris properandi cauſſa: neque his ſecus, atque aliis armis, advorſus tela hoſtium, quod ea levia ſunt, muniti. Sed in itinere, quincto denique die, Volux, filius Bocchi, repente in campis patentibus cum mille non amplius equitibus ſeſe oſtendit: qui temere & effuſe euntes, Sullæ aliisque omnibus & numerum ampliorem vero, & hoſtilem metum efficiebant. Igitur ſe quiſque expedire: arma, atque tela tentare, intendere: timor aliquantus, ſed ſpes amplior, quippe victoribus, & advorſum eos, quos ſæpe vicerant. Interim equites, exploratum præmiſſi, rem, ut erat, quietam nunciant. Volux adveniens quæſtorem appellat: ſe à patre Boccho obviam illis ſimul, & præſidio miſſum. Dein eum, & proxumum diem ſine metu conjuncti eunt. Poſt, ubi caſtra locata, & diei veſper erat; repente Maurus, incerto vultu pavens, ad Sullam accurrit; dicitque ſibi ex ſpeculatoribus cognitum, Iugurtham haud procul abeſſe; ſimul, uti noctu clam ſecum profugeret, rogat, atque hortatur. Ille animo feroci negat ſe totiens fuſum Numidam pertimeſcere: virtuti

ſuorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſuorum ſatis credere: etiam ſi certa peſtis adeſſet, manſurum potius, quam, proditis quos ducebat, turpi fuga incertæ, ac forſitan poſt paullo morbo interituræ vitæ parceret. Ceterum ab eodem monitus, uti noctu proficiſcerentur, conſilium adprobat: ac ſtatim milites cænatos eſſe in caſtris, ignisque quam creberrumos fieri, dein prima vigilia ſilentio egredi jubet. Iamque nocturno itinere feſſis omnibus, Sulla pariter cum ortu ſolis caſtra metabatur; cum equites Mauri nunciant, Iugurtham, circiter duum millium intervallo, ante eos conſediſſe. Quod poſtquam auditum eſt, tum vero ingens metus noſtros invadit: credere ſe proditos à Voluce, & inſidiis circumventos. Ac fuere qui dicerent manu vindicandum, neque apud illum tantum ſcelus inultum relinquendum. At Sulla, quamquam eadem exiſtumabat, tamen ab injuria Maurum prohibet: ſuos hortatur, uti fortem animum gererent: ſæpe ante paucis ſtrenuis advorſus multitudinem bene pugnatum: quanto ſibi in prœlio minus peperciſſent, tanto tutiores fore, nec decere quemquam, qui manus armaverit, ab inermis pedibus auxilium petere, & in maxumo omnium metu nudum, & cæcum corpus ad hoſtis vortere. Dein Volucem, quoniam hoſtilia faceret, Iovem maxumum obteſtatus, uti ſceleris, atque perfidiæ Bocchi teſtis adeſſet, caſtris abire jubet. Ille lacrumans orare, ne ea crederet: nihil dolo factum, ac magis calliditate Iugurthæ; cui videlicet ſpeculanti iter ſuum cognitum eſſet. Ceterum, quoniam neque ingentem multitudinem haberet; & ſpes, opesque ejus ex patre ſuo penderent; credere illum nihil palam auſurum, cum ipſe filius teſtis adeſſet. Quare optumum factum videri, per media ejus caſtra

palam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

palam tranſire; ſeſe, vel præmiſſis, vel ibidem relictis Mauris, ſolum cum Sulla iturum. Ea res, ut in tali negotio, probata: ac ſtatim profecti: quia de improviſo acceſſerant, dubio, atque hæſitante Iugurtha, incolumis tranſeunt. Dein paucis diebus, quo ire intenderant, perventum eſt. Ibi cum Boccho Numida quidam Aſpar nomine multum, & familiariter agebat, præmiſſus ab Iugurtha, poſtquam Sullam accitum audierat, orator, & ſubdole ſpeculatum Bocchi conſilia: præterea Dabar, Maſſugradæ filius, ex gente Maſiniſſæ, ceterum materno genere impar; (nam pater ejus ex concubina ortus erat,) Mauro ob ingenii multa bona carus, acceptusque, quem Bocchus fidum eſſe Romanis multis antea tempeſtatibus expertus, illico ad Sullam nunciatum mittit, paratum ſeſe facere, quæ populus R. vellet: colloquio diem, locum, tempus ipſe deligeret: conſulta ſeſe omnia cum illo integra habere: neu Iugurthæ legatum pertimeſceret; quo res communis licentius gereretur; nam ab inſidiis ejus aliter caveri nequiviſſe. Sed ego comperior, Bocchum magis Punica fide, quam ob ea, quæ prædicabat, ſimul Romanos, & Numidam ſpe pacis attinuiſſe: multumque cum animo ſuo volvere ſolitum, Iugurtham Romanis, an illi Sullam traderet? lubidinem advorſum nos, metum pro nobis ſuaſiſſe. Igitur Sulla reſpondit, pauca ſe coram Aſpare locuturum; cetera occulte, nullo, aut quam pauciſſumis præſentibus: ſimul edocet, quæ ſibi reſponderentur. Poſtquam, ſicuti voluerant, congreſſi; dicit ſe miſſum à conſule veniſſe quæſitum ab eo, pacem, an bellum agitaturus foret. Tum rex, uti præceptum fuerat, poſt diem decimum redire jubet; ac nihil etiam nunc decre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ecreviſſe, ſed illo die reſponſurum. Dein ambo
n caſtra ſua digreſſi. Sed ubi plerumque noctis
roceſſit, Sulla à Boccho occulte accerſitur: ab
troque tantummodo fidi interpretes adhiben-
ur. Præterea Dabar internuncius ſanctus vir,
x ſententia ambobus jurat: ac ſtatim rex ſic
ncipit:

Numquam ego ratus ſum fore, uti rex maxu-nus in hac terra, & omnium, quos novi, opulen-iſſumus, privato homini gratiam deberem. Et her-ule Sulla, ante te cognitum, multis orantibus aliis ultro egomet opem tuli, nullius indigui. Id immi-nutum, quod ceteri dolere ſolent, ego lætor. Fuerit mihi pretium, eguiſſe aliquando tuæ amicitiæ; qua apud animum meum nihil carius habeo. Id adeo experiri licet: arma, viros, pecuniam, poſtremo quidquid animo lubet, ſume, utere: &, quoad vi-ves, nunquam tibi redditam gratiam putaveris; ſemper apud me integra erit: denique nihil me ſcien-te fruſtra voles. Nam, ut ego exiſtumo, regem armis, quam munificentia, vinci, minus flagitio-ſum. Ceterum de rep. veſtra, cujus curator huc miſſus es, paucis accipe. Bellum ego populo R. ne-que feci, neque factum umquam volui: finis meos advorſum armatos armis tutus ſum. id omitto: quando vobis ita placet, gerite, uti vultis, cum Iugurtha bellum. Ego flumen Mulucham, quod inter me & Micipſam fuit, non egrediar, neque id intrare Iugurtham ſinam. Præterea, ſi quid me-que vobiſque dignum petiveris, haud repulſus a-bibis.

Ad ea Sulla pro ſe breviter, & modice; de pa-ce, & de communibus rebus multis diſſeruit. Denique regi patefecit, quod polliceatur, ſena-tum & populum R. quoniam armis amplius va-luiſſent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

luiſſent, non in gratia habituros: faciundum aliquid, quod illorum magis, quam ſua, retuliſſe videretur; id adeo in promtu eſſe; quoniam copiam Iugurthæ haberet: quem ſi Romanis tradidiſſet, fore ut illi plurimum deberetur: amicitiam, fœdus, Numidiæ partem, quam nunc peteret, tunc ultro adventuram. Rex primum negare: cognationem, affinitatem, præterea fœdus interveniſſe: ad hoc metuere, ne fluxa fide uſus popularium animos averteret: quîs & Iugurtha carus, & Romani inviſi eſſent. Denique ſæpius fatigatus, lenitur, & ex voluntate Sullæ omnia ſe facturum promittit. Ceterum ad ſimulandam pacem, cujus Numida, defeſſus bello, avidiſſimus, quæ utilia viſa, conſtituunt. Ita, compoſito dolo digrediuntur. At rex poſtero die Aſparem, Iugurthæ legatum, appellat: dicitque ſibi per Dabarem ex Sulla cognitum, poſſe conditionibus bellum componi: quamobrem regis ſui ſententiam exquireret. Ille lætus in caſtra Iugurthæ proficiſcitur. Dein ab illo cuncta edoctus, properato itinere, poſt diem octavum redit ad Bocchum; & ei nunciat, Iugurtham cupere omnia, quæ imperarentur, facere; ſed Mario parum fidere: ſæpe antea cum imperatoribus Romanis pacem conventam, fruſtra fuiſſe. Ceterum Bocchus, ſi ambobus conſultum, & ratam pacem vellet, daret operam, ut una ab omnibus, quaſi de pace, in colloquium, veniretur, ibique ſibi Sullam traderet: cum talem virum in poteſtate habuiſſet, tum fore, uti juſſu S. P. Q. R. fœdus fieret; neque hominem nobilem non ſua ignavia, ſed ob rempub. in hoſtium poteſtate relictum iri. Hæc Maurus ſecum ipſe diu volvens, tandem promiſit. Ceterum dolo, an vere cunctatus, parum comperimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

us. Sed plerumque regiæ voluntates, uti vehe-
entes, ſic mobiles, ſæpe ipſæ ſibi advorſæ. Poſt-
, tempore & loco conſtituto, in colloquium
i de pace veniretur, Bocchus Sullam modo, mo-
Iugurthæ legatum appellare: benigne habere:
em ambobus polliceri. Illi pariter læti, ac ſpei
onæ pleni eſſe. Sed nocte ea, quæ proxuma fuit
nte diem colloquio decretum, Maurus adhibitis
micis, ac ſtatim immutata voluntate, remotis ce-
eris dicitur ſecum ipſe multum agitaviſſe, vultu,
olore, ac motu corporis pariter atque animo va-
ius: quæ ſcilicet, tacente ipſo, occulta oris pa-
efeciſſe. Tamen poſtremo Sullam accerſi jubet;
& ex illius ſententia Numidæ inſidias tendit. De-
inde, ubi dies advenit; & ei nunciatum eſt, Iu-
gurtham haud procul abeſſe; cum paucis amicis,
& quæſtore noſtro, quaſi obvius honoris cauſſa
procedit in tumulum facilumum viſu inſidianti-
bus. Eodem Numida cum plerisque neceſſariis
ſuis inermis, uti dictum erat, accedit: ac ſtatim
ſigno dato, undique ſimul ex inſidiis invaditur.
Ceteri obtruncati: Iugurtha Sullæ vinctus tradi-
tur, & ab eo ad Marium deductus. Per idem tem-
pus advorſum Gallos ab ducibus noſtris Q. Sci-
pione, & M. Manlio male pugnatum. Quo metu
Italia omnis contremuerat. Illiq; & uſque ad no-
ſtram memoriam Romani ſic habuere, alia omnia
virtuti ſuæ prona eſſe; cum Gallis pro ſalute, non
pro gloria certari. Sed poſtquam bellum in Numi-
dia confectum, & Iugurtham Romam vinctũ ad-
duci nunciatum eſt; Marius conſul abſens factus
eſt; & ei decreta provincia Gallia: isque Kalendis
Ianuar. magna gloria conſul triumphavit. Ex ea
tempeſtate ſpes, atque opes civitatis in illo ſitæ
erant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

C. SALLUSTII CRISPI HISTORIARUM FRAGMENTA.

Lib. I.

RES populi R. M. Lepido, Q. Catu Coſs. ac deinde militiæ & domi g ſtas compoſui. *Donatus & Pom Meſſalinus.*

Cato Romani generis diſſertiſſu mus multa paucis abſolvit. *Servius & Acron.*

Fannius vere. *Victorinus.*

Nos in tanta doctiſſumorum hominum copia *Servius.*

Neque me diverſa pars in civilibus armis mo vit à vero. *Aruſianus.*

Nobis primæ diſſenſiones vitio humani ingeni evenere: quod inquies, atque indomitum, ſem per in certamine libertatis, aut gloriæ, aut do minationis agit. *Priſcianus.*

Nam à primordio urbis ad bellum Perſi Macedonicum. *Idem.*

Res Romana plurimum imperio valuit, Ser. Sulpitio & M. Marcello Coſs. omni Gallia ciſ Rhenum, atque inter mare noſtrum, atque Oceanum, niſi quæ à paludibus invia fuit, perdomita. Optumis autem moribus, & maxuma concordia egit populus R. inter ſecundum atque poſtremum bellum Carthaginenſe. *Victorinus & Auguſtinus.*

At di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

At diſcordia, & avaritiæ, atque ambitio, & tera ſecundis rebus oriri ſueta mala, poſt Caraginis exſcidium maxume aucta ſunt. Nam intiæ validiorum, & ob eas diſceſſio plebis à paibus, aliæque diſſenſiones domi fuere jam inde principio: neque amplius, quam regibus exactis, ım metus à Tarquinio & bellum grave cum truria poſitum eſt, æquo & modeſto jure agitaım: dein, ſervili imperio patres plebem exerere; de vita atque tergo regio more conſulere; gro pellere, &, ceteris expertibus, ſoli in impeio agere. Quibus ſævitiis, & maxume fenoris nere oppreſſa plebes, cum aſſiduis bellis tribuım ſimul & militiam toleraret, armata montem acrum, atque Aventinum inſedit. Tumque trib. l. & alia ſibi jura paravit. Diſcordiarum & ceraminis utrimque finis fuit ſecundum bellum Puiicum. *Auguſtinus.*

Poſtquam, remoto metu Punico, ſimultates exercere vacuum fuit, plurimæ turbæ, ſeditiones, & ad poſtremum bella civilia orta ſunt: dum pauci potentes, quorum in gratia plerique conceſſerant, ſub honeſto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant, bonique & mali cives appellati, non ob merita in rempublicam, omnibus pariter corruptis, ſed uti quiſque locupletiſſumus, & injuria validior, quia præſentia defendebat, pro bono ducebatur. Ex quo tempore majorum mores non paullatim, ut antea, ſed torrentis modo præcipitati: adeo juventus luxu atque avaritia corrupta eſt; uti merito dicatur, genitos eſſe, qui neque ipſi habere poſſent res familiares, neque alios pati. *Agellius & Auguſtinus.*

Igitur venditis proſcriptorum bonis, aut dilargitis. *Agellius.*

Id bel-

Id bellum excitabat metus Pompeii victo
Hiempſalem in regnum reſtituentis. *Idem.*

Maxumeque ferocia regis Mithridatis in ten
pore bellaturi. *Donatus & Aruſianus.*

Quin lenones & vinarii laniique, quorum pr
terea vulgus in dies uſum habet, precio comp
ſiti. *Cariſius.*

Genus armis ferox, & ſervitii inſolitum. *A*
ruſianus.

M. Æmilii Lepidi Coſ. ad P. R. oratio contr
Sullam.

Clementia & probitas veſtra, Quirites, quib
per ceteras gentis maxumi, & clari eſtis, plur
mum timoris mihi faciunt, advorſus tyrannider
L. Sullæ: ne aut ipſi, nefanda quæ æſtumatis, ea pa
rum credendo de aliis circumveniamini: præſer
tim cum illi ſpes omnis in ſcelere atque perfidi
ſit; neque ſe aliter tutum putet, quam ſi pejor at
que inteſtabilior metu veſtro fuerit, quo captivi
libertatis curam miſeria eximat: aut ſi provideri
tis, in tutandis periculis magis, quam in ulci
ſcendo teneamini. Satellites quidem ejus, homi
nes maxumi nominis, non minus optumis majo
rum exemplis, nequeo ſatis mirari, dominationis
in vos, ſervitium ſuum mercedem dant: & u-
trumque per injuriam malunt, quam optumo ju-
re liberi agere: præclara Brutorum, atque Æmi-
liorum & Lutatiorum proles, geniti ad ea, quæ
majores virtute peperere, ſubvertunda. Nam
quid à Pyrrho, Hannibale, Philippoque & An-
tiocho defenſum eſt aliud, quam libertas, & ſuæ
cuique ſedes; neu cui, niſi legibus, pareremus?
quæ cuncta ſævus iſte Romulus, quaſi ab exter-
nis rapta, tenet, non tot exercituum clade, neque
conſulis, & aliorum principum, quos fortuna

belli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

i conſumſerat, ſatiatus; ſed tum crudelior, n pleroſque ſecunda res in miſerationem ex vertunt. Quin ſolus omnium, poſt memoriam minum, ſupplicia in poſt futuros compoſuit: s prius injuria quam vita certa eſſe: praviſſu- que per ſceleris immanitatem adhuc tutus fu- ; dum vos, metu gravioris ſervitii, à repetun- libertate terremini. Agendum atque obviam ndum eſt, Quirites; ne ſpolia veſtra penes il- n ſint: non prolatandum, neque votis paranda xilia; niſi forte ſperatis, per tædium jam, aut pu- rem tyrannidis, eſſe eum per ſcelus occupata, riculoſius dimiſſurum. At ille eo proceſſit, uti hil glorioſum, niſi tutum, & omnia retinendæ minationis honeſta exiſtumet. Itaq; illa quies, otium cum libertate, quæ multi probi potius, iam laborem cum honoribus, capeſſebant, nulla nt. Hac tempeſtate ſerviundum, aut imperitan- um: habendus metus eſt, aut faciundus, Quiri- s. Nam, quid ultra? quæve humana ſuperant, ut divina impolluta ſunt? populus Romanus pau- ante gentium moderator, exſutus imperio, loria, jure, agitandi inops, deſpectusque ne ſer- ilia quidem alimenta reliqua habet. Sociorum, & Latii magna vis, civitate pro multis, & egre- giis factis, à vobis data, per unum prohibentur: & plebis innoxiæ patrias ſedes occupavere pauci ſatellites, mercedem ſcelerum. Leges, judicia, ærarium, provinciæ, reges, penes unum; denique necis civium, & vitæ licentia. Simul humanas hoſtias vidiſtis, & ſepulchra infecta ſanguine civili. Eſt ne viris reliqui aliud, quam ſolvere injuriam, aut mori per virtutem? quoniam quidem unum omnibus finem natura vel ferro ſeptis ſtatuit: neque quiſquam extremam neceſſitatem nihil au-

hil auſus, niſi muliebri ingenio, exſpectat. Ver
ego ſeditioſus, uti Sulla ait, qui præmia turbar
queror; & bellum cupiens, quia jura pacis repo
Scilicet, quia non aliter ſalvi, ſatisque tuti in i
perio eritis, niſi Vettius Picens, ſcriba Corneli
aliena bene parata prodegerint: niſi approbave
tis omnis proſcriptiones innoxiorum, ob di
tias; cruciatus virorum illuſtrium; vaſtam urb
fuga, & cædibus; bona civium miſerorum, qu
Cimbricam prædam, venum, aut dono data
At objectat mihi poſſeſſiones ex bonis proſc
ptorum: quod quidem ſcelerum illius vel max
mum eſt, non me, neque quemquam omniu
ſatis tutum fuiſſe, ſi recte faceremus. Atque i
quæ tum formidine mercatus ſum, precio ſolut
jure, dominis tamen reſtituo: neque pati con
lium eſt, ullam ex civibus prædam eſſe. Satis i
fuerint, quæ, rabie contracta, toleravimus, m
nus conſerentes inter ſe Romanos exercitus,
arma ab externis in noſmet verſa. Scelerum &
contumeliarum omnium finis ſit. Quorum ade
Sullam non pœnitet, ut & facta in gloria num
ret, &, ſi liceat, avidius fecerit. Neque jam, qui
exiſtumetis de illo, ſed quantum vos audeatis ve
reor: ne, alius alium principem exſpectantes, an
te capiamini, non opibus ejus, quæ futiles & cor
ruptæ ſunt, ſed veſtra ſocordia, quam captum i
licet, & quam audeat tam videri felicem. Nan
præter ſatellites commaculatos, quis eadem vul
aut quis non omnia mutata, præter victoriam
ſcilicet milites: quorum ſanguine, Tarrulæ, Scyr
roque, peſſimis ſervorum, divitiæ partæ ſunt
an, quibus prælatus in magiſtratibus capiundi
Fufidius, ancilla turpis, honorum omnium deho
neſtamentum? Itaque maxumam mihi fiduciam
pari

it victor exercitus, cui per tot vulnera & labores, nihil præter tyrannum quæſitum eſt. Niſi te tribuniciam poteſtatem everſum profecti nt per arma, conditam à majoribus ſuis; utique a & judicia ſibimet extorquerent : egregia ſci- et mercede, cum relegati in paludes & ſilvam, ntumeliam atque invidiam ſuam, præmia pe- s paucos intellegerent. Quare igitur tanto agmi- atque animis incedit? quia ſecundæ res mire nt vitiis obtentui: quibus labefactatis, quam rmidatus antea eſt, tam contemnetur: niſi forte eci e concordiæ & pacis, quæ ſceleri & parricidio o nomina indidit. Neque aliter populo Romano le belli finem ait, niſi maneat expulſa agris ple- es, præda civilis acerbiſſuma, jus, judiciumque mnium rerum penes ſe, quod populi Romani uit. Quæ, ſi vobis pax, & concordia intelleguntur, naxuma turbamenta reip. atque exitia probate : nnuite legibus impoſitis : accipite otium cum ervitio : & tradite exemplum poſteris ad popu- um Romanum ſuimet ſanguinis cæde circum- eniundum. Mihi, quamquam per hoc ſummum mperium ſatis quæſitum erat nomini majorum, lignitati, atque etiam præſidio; tamen non fuit conſilium, privatas opes facere; potiorque viſa eſt periculoſa libertas, quieto ſervitio. Quæ ſi pro- batis, adeſte Quirites; &, bene juvantibus diis, M. Æmilium Conſulem ducem & authorem ſe- quimini ad recipiundam libertatem.

Tunc vero & poſci. cum ceteri ejuſdem cauſſa ducem ſenatus rati, maxumo gaudio bellum irritare. *Nonius, irritare, provocare.*

Curionem quæſivit, ut adoleſcentior, & populi ſuffragiis integer, ætati concederet Mamerci. *Priſcianus lib.* x.

Philip-

Philippus, qui ætate & conſilio ceteros an
ibat. *Servius lib.* IX.

Oratio L. Philippi contra Lepidum.

Maxume vellem, P. C. remp. quietam eſſe, a
in periculis à promtiſſumo quoque defendi: d
nique prava incœpta conſultoribus noxæ eſſe. S
contra, ſeditionibus omnia turbata ſunt, &
iis, quos prohibere magis decebat. Poſtrem
quæ peſſumi & ſtultiſſumi decrevere, ea bonis
ſapientibus faciunda ſunt. Nam bellum, atque a
ma, quamquam vobis inviſa, tamen, quia Lepid
placent, ſumenda ſunt. Niſi forte cui pacem pr
ſtare, & bellum pati conſilium eſt. Prô, dii bon
qui hanc urbem, omiſſa cura, adhuc regitis; M
Æmilius omnium flagitioſorum poſtremus, qu
peior an ignavior ſit, deliberari non poteſt, exe
citum opprimundæ libertatis habet, & ſe è con
temto metuendum effecit: vos muſſantes, & r
tractantes verbis, & vatum carminibus, pace
optatis magis quam defenditis: neque intellegit
mollitia decretorum, vobis dignitatem, illi me
tum detrahi. Atque id jure: quoniam ex rapin
conſulatum, ob ſeditonem provinciam cum exe
citu adeptus eſt. Quid ille ob benefacta cepiſſe
cujus ſceleribus tanta præmia tribuiſtis? At ſcili
cet, ii, qui ad poſtremum uſque, legatos, pacem
concordiam, & alia hujuſcemodi decreverun
gratiam ab eo peperere. Immo deſpecti & indign
rep. habiti, prædæ loco æſtumantur: quippe me-
tu pacem repetentes, quo habitam amiſerant. E-
quidem à principio, cum Etruriam conjurare,
proſcriptos accerſiri, largitionibus rempubl. la-
cerari videbam; maturandum putabam, & Catu-
li conſilia cum paucis ſecutus ſum. Cæterum illi,
qui gentis Æmiliæ benefacta extollebant, & igno-
ſcendo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

endo populi Romani magnitudinem auxiſſe, uſquam etiam tum Lepidum progreſſum videant; cum privata arma opprimundæ libertatis epiſſet, ſibi quisque opes aut patrocinia quærendo; conſilium publicum corruperunt. At tum erat Lepidus latro cum calonibus, & paucis ſicariis; quorum nemo non diurna mercede vitam mutaverit: nunc eſt proconſul cum imperio, non mto; ſed dato à vobis, cum legatis adhuc jure arentibus: & ad eum concurrere homines omnium ordinum corruptiſſumi; flagrantes inpia & cupidinibus, ſcelerum conſcientia exagiati: quibus quies, in ſeditionibus; in pace, turbæ unt: hi tumultum ex tumultu, bellum ex bello erunt, Saturnini olim, poſt Sulpicii, dein Marii, Damaſippique, nunc Lepidi ſatellites. Præterea Etruria, atque omnes reliquiæ belli arrectæ: Hipaniæ armis ſolicitatæ: Mithridates in latere vectigalium noſtrorum, quibus adhuc ſuſtentamur, diem bello circumſpicit: quin, præter idoneum ducem, nihil abeſt ad ſubvertendum imperium. Quod ego vos oro, atque obſecro P. C. ut animadvortatis; neu patiamini licentiam ſcelerum, quaſi rabiem, ad integros contactu procedere. Nam, ubi malos præmia ſequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus eſt. An exſpectatis dum exercitu rurſus admoto, ferro, atque flamma urbem invadat? quod multo propius eſt ab eo, quo agitat, ſtatu, quam ex pace & concordia ad arma civilia: quæ ille advorſum divina & humana omnia cepit, non pro ſua, aut quorum ſimulat injuria, ſed legum ac libertatis ſubvertundæ. Angitur enim, ac laceratur animi cupidine, & noxarum metu, expers conſilii, inquies; hæc atque illa tentans, metuit otium, odit bellum; luxu atque licen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

licentia carendum videt, atque interim abutitu veſtra ſocordia. Neque mihi ſatis conſilii, metum an ignaviam, an dementiam eam appellem: qu videmini intenta mala quaſi fulmen optare ſ quisque ne attingat, ſed prohibere ne conari qui dem. Et quæſo conſiderate quam converſa rerun natura ſit. Antea malum publicum, occulte; au xilia palam inſtruebantur, & eo boni malos facil anteibant: nunc pax, & concordia diſturbantu palam; defenduntur occulte. Quibus illa placent in armis ſunt; vos, in metu. Quid exſpectatis? ni ſi forte pudet, aut piget recte facere. An Lepid mandata animos movent? qui placere ait ſua cui que reddi, & aliena tenet: belli jura reſcindi, cum ipſe armis cogat: civitatem confirmari, qui ad emtam negat: concordiæ gratia plebei tribuni ciam poteſtatem reſtitui, ex qua omnes diſcordia accenſæ. Peſſume omnium, atque impudentiſſu me, tibi ne egeſtas civium, & luctus curæ ſunt, cui nihil eſt domi, niſi armis partum, aut per injuriam? alterum conſulatum petis, quaſi primum reddideris: bello concordiam quæris, quo parta diſturbatur: noſtri proditor, iſtis invidus, hoſtis omnium bonorum, ut te neque hominum, neque deorum, pudet, quos perfidia aut perjurio violaſti! qui, quando talis es, maneas in ſententia, & retineas arma, te hortor: neu prolatandis ſeditionibus inquies ipſe, nos in ſolicitudine retineas. Neque te provinciæ, neque leges, neque dii penates civem patiuntur. Perge, qua cœpiſti; ut quam maturrume merita invenias. Vos autem, P. C. quouſque cunctando remp. intutam patiemini, & verbis arma tentabitis? Delectus advorſum vos habiti; pecuniæ publice, & privatim extortæ; præſidia deducta atque impoſita; ex lubidine

ſine leges imperantur: cum interim vos legatos & decreta paratis. Et quanto, mehercule, avidius pacem petieritis, tanto bellum acrius erit; cum intelleget ſe metu magis, quam æquo & bono ſuſtentatum. Nam, qui turbas, & cædem civium odiſſe ait, & ob id armato Lepido vos inermes retinet, quæ victis toleranda ſunt, ea, cum facere poſſitis, patiamini potius cenſet. Ita illi à vobis pacem, vobis ab illo bellum ſuadent. Hæc ſi placent; ſi tanta torpedo animos oppreſſit, ut obliti ſcelerum Cinnæ, cujus in urbem reditu, decus, atque ordines omnes interierunt, nihilo minus vos, atque conjuges, & liberos, Lepido permiſſuri ſitis; quid opus decretis? quid auxilio Catuli? quin is & alii boni remp. fruſtra curant. Agite, uti lubet; parata vobis Cethegi, atque alia proditorum patrocinia, qui rapinas & incendia inſtaurare cupiunt, & rurſum advorſum deos penates manus armare. Sin libertas & bella magis placent; decernite digna nomine, & augete ingenium viris fortibus. Adeſt novus exercitus, &, ad hoc, coloniæ veterum militum, nobilitas omnis, duces optumi; fortuna meliores ſequitur. Iam illa, quæ collecta ſunt ſocordia noſtra dilabentur. Quare ita cenſeo, quoniam Lepidus exercitum privato conſilio, paratum cum peſſumis, & hoſtibus reip. contra hujus ordinis auctoritatem ad urbem ducit; ut Appius Claudius interrex cum Q. Catulo proconſule, & ceteris quibus imperium eſt, urbi præſidio ſint; operamque dent ne quid reſp. detrimenti capiat.

Vti lepidus, & Catulus decretis exercitibus maturrumè proficiſcerentur. *Cariſius lib.* 11.

M. Lepido cum omnibus copiis Italia pulſo, ſegnior neque minus gravis, ſed multiplex cura pa-

tres exercebat. *Servius. Marius Victorinus in Ciceronem.*

Obviam ire, & commori hoſtibus. *Aruſianus Meſſus.*

Lepidus pœnitens conſilii. *Cariſius lib.* III.

Sic vero quaſi formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere. *Nonius, Competere, rei cujuſque meminiſſe, aut conſtanter valere.*

Prudens omnium, quæ ſenatus cenſuerat. *Aruſianus.*

Magnis operibus profectus, oppidum cepit, per L. Catilinam legatum. *Feſtus.*

Domitium proconſulem ex citeriori Hiſpania cum omnibus copiis, quas paraverat, arceſſivit. *Priſcianus lib.* X. *Arceſſivit, inquit, & laceſſivit.*

Sanctus aliter, & ingenio validus. *Cariſius lib.* I. *aliter pro alias.*

Gens raro egreſſa finis ſuos. *Servius ad lib.* XI. *Æneidos. Aruſianus Meſſus.*

Niſi cum ira belli deſenuiſſet. *Priſcianus lib.* X.

Maturaverunt exercitum Dyrrhachium cogere. *Aruſianus Meſſus.*

Illo profectus, vicos, caſtellaque incendere, &, fuga cultorum deſerta, igni vaſtare: neque elato, aut ſecuro eſſe animo, metu gentis ad furta belli peridoneæ. *Nonius. Servius ad* XI. *Æneidos.*

Liberis ejus avunculus erat. *Donatus ad Phormionem Terentii.*

Nihil ob tantam mercedem ſibi abnuituros. *Aruſianus Meſſus,*

Inſanum aliter ſua ſententia, atque aliarum mulierum. *Cariſius lib.* I. *aliter pro alias.*

Solis viis. *Donatus Phorm. act.* V. *ſcen.* VIII.

Iuſſu Metelli cornicines occanuerunt. *Priſcianus*

ſcianus lib. X. *Servius* II. *Georg. Virg. Diomed. lib.* I. *cap.* IV.

Nexuit catenæ modo. *Priſcianus lib.* X.

Doctus militiam. *Aruſianus Meſſus.*

Neque ſe recipere aut inſtruere prœlio quivere. *Priſcianus lib.* X.

Equi ſine rectore exterriti, aut ſaucii conſternantur. *Idem lib.* IV.

Occupatusque collis editiſſumus apud Hilerdam: & cum multa opera circumdata. *Priſcianus lib.* V.

At inde nulla munitionis, aut requie mora, proceſſit ad oppidum. *Priſcianus lib.* XVIII. *requie pro requiei.*

Agreſte. *Cariſ. lib.* I.

Ardebat omnis Hiſpania citerior. *M. Fabius Victorinus de invent. Ciceronis lib.* I.

* & ponere validam urbem multos dies reſtantem pugnando vicit. *Nonius.*

Itaque Sertorius, levi præſidio relicto in Mauritania, nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtivaq; celeritate, vitare prœlium in tranſgreſſu conatus eſt. *Agellius lib.* 10. *c.* 26. *Nonius Marcellus.*

Tranſgreſſos omnis, recipit mons Ballera, præceptus à Luſitanis. *Idem ibidem.*

Earum aliæ paullulum progreſſæ, nimio ſimul & incerto onere, cum pavor corpora agitaverat, deprimebantur. *Idem.*

Locum editiorem, quam victoribus decebat, capit. *Servius* VIII *Æneidos. Aruſianus Meſſus.*

Et mox Fufidius adveniens cum legionibus, poſtquam tantas aſperitates, haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hoſti quam ſuis opportuniora videt. *Nonius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Cum Sertorius neque erumperet, tam levi copia navibus fugam maturabat. *Servius Fuldanus. Meſſus.*

Itineris eorum Metellus per litteras gnarus. *Aruſianus.*

Itaque Servilius ægrotum Tarenti collegam prior tranſgreſſus, iter vortit ad Corycum urbem inclutam: paſtusque nemore, in quo crocum gignitur. *Priſcianus. Nonius.*

Ad Olympum atque Phaſelida. *Priſcianus.*

Apud Corycum. *Idem.*

Apud Læte oppidum, cui nomen oblivionis condiderant. *Idem. Servius ad* I. *Æneidos.*

Repulſus à Læte oppido. *Idem. Priſcianus.*

Apud Mutinam. *Idem.*

Apud Præneſte locatus. *Idem.*

Medio diei. *Meſſus.*

Quietam à bellis civitatem. *Idem.*

Militiæ peritus. *Idem.*

Sertorius portis turbam morantibus, & nullo, ut in terrore ſolet, generis aut imperii diſcrimine, per calonum corpora, ad medium quaſi deinſuper adſtantium manibus in murum attollitur. *Nonius. Servius.*

Neque detruſus aliquotiens terretur. *Priſcianus lib.*XV.

Dubitavit acie pars. *Idem.*

Quos inter maxume. *Cariſius.*

Rŭmore primo. *Cariſius.*

Idem fecere Octavius & Q. Cæpio ſine gravi cujuſquam exſpectatione, neque ſane ambiti publici. *Servius ad lib.*IV. *Æneidos: Ambire ſignificat & rogare. Salluſtius in Iugurtha: Quos ego audio ambire, fatigare vos ſingulos. Dicebatur & ambio illum, pro rogo. Salluſt. in* I. Idem fecere *&c.*

Cum

Cum aræ & alia diis ſacrata, ſupplicum ſanguine fædarentur. *Idem.*

Poſtremo ipſos colonos per miſerias & incerta humani generis orare. *Idem ad illud* XI. *Æneidos,*

——per everſæ genitor fumantia Trojæ
Exſcidia obteſtor.

Ea paucis quibus peritia & verum ingenium eſt abnuentibus. *Idem.*

Perpenna tam paucis profectus vera eſt æſtimanda. *Idem ad* XII. *Æneidos.*

FRAGMENTA
LIB. II.
HISTORIARVM.

SArdinia in Africo mari facie veſtigii humani, in orientem, quam in occidentem latior prominet. *Agellius lib.* XIII. *cap.* XVIII. *Nonius : Faciem totius corporis formam,* πρόσωπον, *id eſt, os, poſuit antiquitas prudens; ut ab aſpectu ſpecies, & à fingendo figura, ita à factura corporis facies. Salluſt. hiſt. lib.* II. *Sardinia, &c. Iſidorus.*

Inde Ichnuſa appellata. *Solinus.*

Dubium an inſula ſit, quod Euri atque Auſtri ſuperjactis fluctibus, circumlavit. *Nonius, lavit pro lavat.*

Nam Sullam conſulem de reditu ejus legem ferentem ex compoſito trib. pl. C. Herennius prohibuerat. *Notat Agellius lib.* X. *cap.* XX. *Salluſtium proprietatis in verbis retinentiſſimum conſuetudini conceſſiſſe, & privilegium, quod de Cn. Pompeii Magni patris reditu ferebatur, legem appellaſſe.*

Nam procul,& diverſis ex regionibus. *Cariſius. Aſper, procul, inquit, eſt è loco.*

Obviam fuere. *Cariſius ibidem. Aſper, ait, vetuſtè* obviam fuere, *adverbio quam nomine uti maluit.*

Vrbe, patriaque extorres. *Meſſus.*

Genus militum ſuetum à pueritia latrociniis. *Idem.*

Inter læva mœnium, & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam parvo intervallo præterfluit. *Priſcianus lib.*V. *&* VI. *Turiam dixit, qui accuſativus generis maſculini eſt, non neutri.*

In fiducia, quam argumentis, purgatiores dimittuntur. *Donatus Phorm. act.* I. *ſc.* III. *& Hecyr. act.* IV. *ſc.* IV. *Nonius. Fiducia eſt audacia. Servius.*

Antequam regreſſus Sertorius inſtrueret pugnæ ſuos. *Aruſianus.*

Ipſe animi atrox. *Idem.*

Copiis integra. *Idem.*

Eodem anno in Macedonia C. Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit modis dictas pecunias coegit. *Nonius, dicere eſt promittere.*

Poſt, ubi fiducia nimius. *Aruſianus.*

Sed ipſi ferunt taurum ex grege, quem prope litora regebat Corſa nomine Ligus mulier. *Priſcianus lib.*VI.

Nam quædam Corſa nomine Ligus mulier cum taurum ex grege, quem prope littora regebat, tranſnatare ſolitum, atque per intervalla corpore aucto remeare videret, cupiens ſcire incognita ſibi pabula, taurum à cæteris degredientem uſque ad inſulam navigio proſecuta eſt. Cujus regreſſu inſulæ fertilitatem cognoſcentes Ligures, ratibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ò profecti ſunt, eamque nomine mulieris aucto-is & ducis appellaverunt. *Iſidorus lib.* 14. *cap.* 6.

Ne illa tauro parata ſint. *Donatus actu* IV. *ſcena* II. *Andriæ.*

Dædalum ex Sicilia profectum, cùm Minois ugeret iram, atque opes. *Priſcianus libro* VI. *Servius.*

Quem ex Mauritania rex Leptaſta proditionis inſimulatum cum cuſtodibus miſerat. *Priſcianus lib,* I.

Quos advorſum multi ex Bithynia volentes occurrere, falſum filium arguituri. *Priſcianus lib.* X.

Vt actione deſiſteret. *Meſſus.*

Veſpera. *Cariſius lib.* II.

Argentum mutuum arceſſivit. *Priſcianus lib.* X.

Eam deditionem ſenatus, per nuncios Oreſtis cognitam, approbat. *Priſcianus lib.* VI.

Niſi qua flumen Lurda Tauro monte defluens. *Idem ibidem.*

Frugum, pabulique lætus ager. *Aruſianus. Servius lib.* I. *Æneidos.*

Neque virgines nuptum à parentibus mittebantur, ſed ipſæ belli promptiſſumos delegebant. *Meſſus.*

Modeſtus ad omnia alia, niſi ad dominationem. *Donatus Phor. act.* I. *Sc.* II.

Noctu, diuque ſtationes, & vigilias tentare. *Cariſius lib.* II.

At Lucullum regis cura machinata fames brevi fatigabat. Multique commeatus interierant inſidiis latronum. *Priſcianus lib.* VII. *& Nonius.*

Namque primum Iaſonem novo itinere maris Æetæ hoſpitis domum violaſſe. *Priſcianus lib.* VIII.

Tarteſſum Hiſpaniæ civitatem, quam nunc

Tyrii mutato nomine Gadir habent. *Priſcianus lib.* V.

Neque ſubſidiis, uti ſoluerat, compoſitis. *Priſcianus lib.* X. *Soluerat autem eſt ſolitus fuerat.*

Neque inermos ex prœlio viros quemquam agnoturum. *Idem ibidem.*

Ea continentia vir gravis, & nulla arte cuiquam inferior. *Aruſianus. Nonius in Gravis.*

Omnes qui circum ſunt, præminent altitudine millium paſſuum duorum. *Aruſianus.*

* & Pœni ferunt adverſus A. N. C. M. *Donatus.*

Quia corpore, & lingua percitum, & inquietem, nomine hiſtrionis vix ſani, Barbuleium appellabant. *Priſcianus lib.* VI.

Audaciter. *Idem* XV.

Ibi Fimbriana ſeditione, qui regi per obſequelam orationis, & maxume odium Sullæ, graves, carique erant. *Nonius: obſequium neut. genere, obſequela fem.*

Mœnibus deturbat. *Nonius deturbare.*

E muris canes ſportis demittebant. *Idem.*

Ad hoc rumoribus, advorſa in pravitatem; ſecunda in caſum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant. *Idem.*

At Metellus in ulteriorem Hiſpaniam poſt annum regreſſus; magna gloria concurrentium undique virile & muliebre ſecus, per vias ac tecta omnium viſebatur: cum quæſtor C. Vrbinus, aliique, cognita voluntate, eum ad cenam invitaverant; ultra Romanorum, & mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & inſignia, ſcenisque ad oſtentationem hiſtrionum fabricatis; ſimul croco ſparſa humus, & alia, in modum templi celeberrumi. Præterea cum ſedenti

denti

enti tranſenna demiſſum Victoriæ ſimulacrum um machinato ſtrepitu tonitruum coronam ca- ti imponebat: tum venienti ture quaſi deo ſup- icabatur. Toga picta plerumque amiculo erat ei ccumbenti: epulæ quæſitiſſumæ; neque per mnem modo provinciam, ſed trans maria, ex Mauritania volucrum, & ferarum incognita an- ea plura genera. quibus rebus, aliquantam par- em gloriæ demſerat, maxume apud veteres & anctos viros, ſuperba illa, gravia, indigna R. im- perio exiſtumantes. *Macrob. Saturnal. lib.* III. *ap.* XIII. *Nonius. Soſipater lib.* I.

Ruuntque pars magna ſuiſmet, aut proxumo- rum telis, ceteri vice pecorum obtruncabantur. *Nonius.*

Occurrere duci, & prœlium accendere, adeo uti Metello in ſagum, Hirtuleio in brachium tela venirent. *Idem.*

Avidiſque ita, promtiſque ducibus, uti Metel- lus ictu tragulæ ſauciaretur. *Idem.*

Sed Metellus in vulnere. *Donatus actu* V. *ſcena* II. *And.*

Primo incidit forte per noctem in renunculo piſcantis. *Nonius.*

Ad hoc pauca piraticæ adjungit actuaria navi- gia. *Idem in, Piraticæ naviculæ.*

Omnia ſacrata corpora in ratem impoſuiſſe. *Aruſianus.*

Suos equites hortatus vado tranſmittit. *Idem.*

Ictu eorum, qui in flumine ruebant, necabantur. *Donatus Adelph. act.* III. *ſc.* II.

Circumventi dextra, unde ferrum erat, ſaxa, aut quid tale capiti affligebant. *Aruſianus.*

Sed Metellus in ulteriore provincia. *Donatus ad Phorm. act.* I. *ſc.* IV.

Imma-

Immane quantum animi exarſere. *Nonius, Nomen poſitum pro Adverbio.*

At illi quibus res incognita erat, ivere cuncti ad portas incognita tendere. *Servius F. Vrſini.*

Murum ab angulo dextri lateris ad paludem haud procul remotam duxit. *Servius Fuldanus.*

FRAGMENTA

LIB. III.

HISTORIARVM.

EXaudirique ſonus Bacchanaliorum. *Macrob. lib. I. cap. IV. Saturnal. Nonius.*

Diverſa, uti ſolet rebus perditis, capeſſunt. namque alii fiducia gnaritatis locorum in occultam fugam ſparſi; alii, globis eruptionem tentavere. *Priſcianus lib. X. Nonius.*

Vnus conſtitit in agro Lucano, gnarus loci, nomine Publipor. *Idem lib. VI. Probus Catholicis.*

Male jam aſſuetum ad omnis vis controverſiarum. *Priſcianus lib. VI.*

Conjuratione claudit. *Idem lib. X.*

Quaſi par in oppido feſtinatio, & ingens terror erat, ne ex latere nova munimenta madore infirmarentur: nam mœnia oppidi ſtagnabant, redundantibus cloacis adverſo æſtu maris. *Nonius in Mador.*

Equis, & armis decoribus cultus. *Priſcianus lib. VI.*

Dedecores, inultique terga ab hoſtibus cædebantur. *Idem.*

Contra ille calui ratus quærebat num ſomnio theſau-

eſaurus portenderetur. *Idem lib.* VIII. *Nonius Caluitur.*

Parte conſumta, reliqua cadaverum ad diuturitatem uſus fallerent. *Priſcianus lib.*x.

Epiſtola Cn. Pompei ad ſenatum.

Si advorſus vos, patriamque, & deos penates, otiens labores & pericula ſuſcepiſſem, quotiens à rima adoleſcentia ductu meo ſceleſtiſſumi hotes fuſi, & vobis ſalus quæſita eſt: nihil amplius n abſentem me ſtatuiſſetis, quam adhuc agitis P. C. quem contra ætatem projectum ad bellum æviſſumum, cum exercitu optume merito, quanum eſt in vobis, fame, miſerruma omnium more, confeciſtis. Hac in ſpe populus R. liberos ſuos d bellum miſit? Hæc ſunt præmia pro vulneribus; & totiens ob remp. fuſo ſanguine? feſſus ſcribundo, mittundoque legatos, omnis opes & ſpes privatas meas conſumſi: cum interim à vobis per triennium vix annuus ſumtus datus eſt. Per deos immortalis, utrum cenſetis me vicem ærarii præſtare, an exercitum ſine frumento & ſtipendio habere poſſe? equidem fateor me ad hoc bellum majore ſtudio, quam conſilio, profectum: quippe qui nomine modo imperii à vobis accepto, diebus quadraginta exercitum paravi; hoſtiſque in cervicibus jam Italiæ agentis ab Alpibus in Hiſpaniam ſummovi. Per eas, iter aliud atque Hannibal, nobis opportunius patefeci. Recepi Galliam, Pyrenæum, Lacetaniam, Ilergetum: & primum impetum Sertorii victoris novis quidem militibus, & multo paucioribus ſuſtinui: hiememque in caſtris inter ſæviſſumos hoſtis, non per oppida, neque ex ambitione mea, egi. Quid dein prœlia, aut expeditiones hibernas, oppida exciſa, aut recepta enumerem? quando res plus valent

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

quam verba. Caſtra hoſtium apud Sucronem capta, & prœlium apud flumen Durium, & dux hoſtium C. Herennius cum urbe Valentia, & exercitu deleti, ſatis clara vobis ſunt pro quîs, ô grati patres, egeſtatem, & famam redditis. Itaque meo & hoſtium exercitui par conditio eſt. Namque ſtipendium neutri datur: victor uterque in Italiam venire poteſt. Quod ego vos moneo, quæſoque ut animadvortatis; neu cogatis neceſſitatibus privatim mihi conſulere. Hiſpaniam citeriorem, quæ non ab hoſtibus tenetur, nos aut Sertorius ad internecionem vaſtavimus; præter maritumas civitates, quæ ultro nobis ſumtui, onerique. Gallia ſuperiore anno Metelli exercitum ſtipendio frumentoque aluit: & nunc malis fructibus, ipſa vix agitat. Ego non rem familiarem modo, verum etiam fidem conſumſi. Reliqui vos eſtis: qui niſi ſubvenitis, invito & prædicente me, exercitus hinc, & cum eo omne bellum Hiſpaniæ in Italiam transgreditur.

Namque his, præter ſolita vitioſis magiſtratibus, cum per omnem provinciam infecunditate biennii proxumi grave pretium fructibus eſſet. *Nonius, Grave eſt multum.*

Hi ſaltibus occupatis tum externorum agros invaſere: frumentique ex inopia gravi ſatias facta. *Idem, Satias pro ſatietas.*

Neque jam ſuſtineri poterat immenſum aucto mari, & vento gliſcenti. *Idem, gliſcit eſt congelaſcit, colligitur, igneſcit, creſcit.*

Ac tum maxume, uti ſolet extremis in rebus, ſibi quiſque cariſſumum domi recordari, cunctique omnium ordinum extrema munia ſequi. *Idem, Munia officia.*

Et forte in navigando cohors una, grandi faſelo ve-

…ecta, à ceteris deerravit, marique placido à …obus prædonum myoparonibus circumventa. *…m in voce Faſelus, & Myoparo.*

…Eum, atque Metrophanem ſenatus magna in…ſtria perquirebat, cum per tot ſcaphas, quas ad …ia cum paucis fidis percunctatum miſerant. *…em, & Cariſius lib.* 1.

…Duos quam maxumos utres levi tabulæ ſubje… : qua ſuper omni corpore quietus invicem tra…ı pedis quaſi gubernator exiſteret: ea inter mo…m, atque inſulam mari vitabundus claſſem ho…ıum, ad oppidum pervenit. *Idem.*

Nam qui enare conati fuerant, icti ſæpe ferra…ıentis navium, aut vulnerati à ſuis, aut afflicti …veos undarum vi, multato fœde corpore, po…remo tamen periere. *Idem, & Aruſianus Meſſus.*

Nam tertia tunc erat, & ſublima nebula cælum …bſcurabat. *Nonius.*

Illum nautis forum. *Idem.*

…ratio M. Lepidi tribuni plebis ad plebem.

Si, Quirites, parum exiſtumaretis, quid inter …us à majoribus relictum vobis, & hoc à Sulla pa…atum, ſervitium intereſſet, multis mihi diſſe…rendum fuiſſet, docendumque, quas ob injurias, & quotiens à patribus armata plebes ſeceſſiſſet; …utique vindices parviſſet omnis juris ſui tribu…nos pleb. Nunc hortari modo reliquum eſt, & ire primum via, qua capeſſundam arbitror liberta-tem. Neque me præterit quantas opes nobilitatis ſolus, impotens, inani ſpecie magiſtratus, pelle-re dominatione incipiam; quantoque tutius factio noxiorum agat, quam ſoli innocentes. Sed præter ſpem bonam ex vobis, quæ metum vicit, ſtatui certaminis advorſa, pro libertate potiora eſſe for-ti viro, quam omnino non certaviſſe. Quamquam

omnes

omnes alii creati pro jure veſtro vim cunctan
& imperia ſua gratia, aut ſpe, aut præmiis in vo
convortere; meliuſque habent, mercede delin
quere, quam gratis recte facere. Itaque omne
conceſſere jam in paucorum dominationem, qu
per militare nomen, ærarium, exercitus, regna
provincias occupavere, & arcem habent ex ſpo
liis veſtris: cum interim more pecorum vo
multitudo ſingulis habendos, fruendoſque præ
betis, exſuti omnibus, quæ majores reliquere
niſi quia voſmet ipſi per ſuffragia, uti præſide
olim, nunc dominos deſtinatis. Itaque conceſſe
re illuc omnes: & mox ſi veſtra receperitis, ad vo
redibunt plerique. Rarus enim animus eſt ad ea,
quæ placent defendenda. Cetera validiorum ſunt
An dubium habetis, ne officere quid vobis uno
animo pergentibus poſſit, quos languidos ſocor-
deſque pertimuere? niſi forte C. Cotta ex factio-
ne media conſul, aliter quam metu jura quædam
tribunis pleb. reſtituit, & quamquam L. Sicinius
primus de poteſtate trib. loqui auſus, muſſanti-
bus vobis circumventus erat: tamen prius illi
invidiam metuere, quam vos injuriæ pertæſum
eſt. Quod ego nequeo ſatis mirari, Quirites. Nam
ſpem fruſtra fuiſſe intellexiſtis. Sulla mortuo, qui
ſceleſtum impoſuerat ſervitium, finem mali cre-
debatis. Ortus eſt longe ſævior Catulus. Tumul-
tus interceſſit Bruto, & Æmilio Mamerco Coſs.
dein C. Curio ad exitium uſque inſontis tribuni
dominatus eſt. Lucullus ſuperiore anno quantis
animis ierit in L. Quinctium, vidiſtis: quantæ
denique nunc mihi turbæ concitantur! quæ pro-
fecto incaſſum agerentur, ſi, prius quam vos ſer-
viundi finem, illi dominationis facturi erant: præ-
ſertim cum his civilibus armis dicta alia, ſed cer-

tatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

atum utrimque de dominatione in vobis ſit. Itaque cetera ex licentia, aut odio, aut avaritia in empus arſere. Permanſit una res modo, quæ utrimque quæſita eſt: & erepta in poſterum vis ribunicia, telum à majoribus libertati paratum. quod ego vos moneo, quæſoque, ut animadvertatis: neu nomina rerum ad ignaviam mutantes, otium pro ſervitio appelletis. quo jam ipſo frui, ſi vera & honeſta flagitium ſuperaverit, non eſt conditio: fuiſſet; ſi omnino quieſſetis. Nunc animum advortite: &, niſi viceritis, quoniam omnis injuria gravitate tutior eſt, artius habebunt. Quid cenſes igitur? aliquis veſtrum ſubjecerit. Primum omnium, omittendum morem hunc quem agitis, impigræ linguæ, animi ignavi, non ultra concionis locum memores libertatis. Dein ne vos ad virilia illa vocem, quo tribunis plebei mandando patricium magiſtratum, libera ab auctoribus patriciis ſuffragia majores veſtri paravere: quamvis, Quirites, in vobis ſit, uti, quæ juſſa nunc pro aliis toleratis, pro vobis agere aut non agere certe poſſitis. Iovem aut alium quem deum conſultorem exſpectatis? magna illa conſulum imperia & patrum decreta, vos exſequendo rata efficitis, Quirites: ultroque licentiam in vos auctum, atque adjutum properatis. Neq: ego vos ultum injurias hortor; magis uti requiem capiatis: neque diſcordias, ut illi criminantur, ſed earum finem volens jure gentium res repeto: &, ſi pertinaciter retinebunt, non arma, neque ſeceſſionem, tantummodo ne amplius ſanguinem veſtrum præbeatis cenſeo. Gerant, habeantque ſuo modo imperia; quærant triumphos: Mithridatem, Sertorium & reliquias exſulum perſequantur cum imaginibus ſuis. Abſit periculum & labos, quibus nulla pars

fructus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

fructus eſt; niſi forte repentina iſta frumentari lege munia veſtra penſantur. Qua tamen quini modiis libertatem omnium æſtumavere, qui profecto non amplius poſſunt alimentis carceris. Namque ut illis exiguitate mors prohibetur; ſenescunt vires: ſic neque abſolvit cura familiari tam parva res; & ignaviſſumi quique tenuiſſumâ ſpe fruſtrantur: quæ tamen quamvis ampla, quoniam ſervitii pretium oſtentaretur, cujus torpedinis erat decipi & veſtrarum rerum ultro injuria gratiam debere? Namque alio modo, neque valent in univerſos, neque conabuntur. Cavendus tamen dolus eſt. Itaque ſimul comparant delenimenta, & differunt vos in adventum Cn. Pompeii: quem ipſum ubi pertimuere, ſublatum in cervices ſuas, mox demto metu lacerant. Neque eos pudet vindices, uti ſe ferunt, libertatis, tot viros ſine uno, aut remittere injuriam non audere, aut jus non poſſe defendere. Mihi quidem ſatis ſpectatum eſt, Pompeium tantæ gloriæ adoleſcentem malle principem volentibus vobis eſſe, quam illis dominationis ſocium, auctoremque in primis fore tribuniciæ poteſtatis. Verum, Quirites, antea ſinguli cives in pluribus, non in uno cuncti præſidia habebatis: neque mortalium quiſquam dare, aut eripere, talia unus poterat. Itaque verborum ſatis dictum eſt. Neque enim ignorantia res claudit. Verum occupavit vos neſcio quæ torpedo, quia neque gloria movemini, neque flagitio; cunctaque præſenti ignavia mutaſtis: abunde libertatem rati, quia tergis abſtinetur, & huc ire licet atque illuc, munere ditium dominorum. Atque hæc eadem non ſunt agreſtibus; ſed cæduntur inter potentium inimicitias, donoque dantur in provincias magiſtratibus. Ita pugnatur,

& vin-

vincitur à paucis: plebes, quodcumque accipro victa eſt: & in dies magis erit: ſi quidem jore cura dominationem illi retinuerint, quam s repetiveritis libertatem.

Poſtquam egreſſus anguſtias. *Meſſus.*

Ad Cyzicum perrexit firmatus animi. *Ex eom.*

Vt ſuſtinere corpora plerique nequeuntes, feſſi, ma ſua quisque ſtantes incumberent. *Idem, & rvius.*

Ac ſtatim fugitivi, contra præceptum ducis, pere ad ſtuprum virgines, matronasque. *Nonius.*

Quibus à Sertorio triplices inſidiæ per idoneos ltus poſitæ erant: prima, quæ fonte venientes xciperet. *Servius.*

Ingens ipſe virium, atque animi. *Aruſianus.*

Locum nullum niſi in quo armati inſtitiſſent. *dem.*

At Oppius poſtquam orans nihil proficiebat, imide veſte tectum pugionem expedire conatus, Cotta, Vulſcioque impeditur. *Nonius, Pugio ſt brevis gladius.*

Caſtrisque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebatur. *Idem.*

Sed Pompeius à prima adoleſcentia, ſermone fautorum, ſimilem fore ſe credens Alexandro regi, facta, conſultaque ejus quidem æmulus erat. *Nonius.*

Dubius conſilii. *Aruſianus.*

Poſt reditum eorum, quibus ſenatus belli Lepidani gratiam fecerat. *Idem.*

Quod ubi fruſtra tentatum eſt, ſocordius ire milites occœpere, non aptis armis, ut in principio, & laxiore agmine. *Nonius.*

Atque eum Curio laudatum, accenſumque præ-

præmiorum ſpe, quibus cum optaviſſet, ire ju-
bet. *Idem.*

Eodem tempore Lentulus duplici acie locum editum multo ſanguine ſuorum defenſus, poſtquam ex ſarcinis paludamenta adſtari, & delectas cohortes intelligi cœpere. *Idem.*

Si nihil ante adventum ſuum inter plebem & patres conveniſſet, coram ſe daturum operam. *Priſcianus lib.* XIV.

Fine inguinum ingrediuntur mare. *Aruſianus.*

M. Antonius perdundæ pecuniæ genitus, vacuusque curis, niſi inſtantibus. *Idem.*

Muros ſucceſſerant. *Idem.*

Saxaque ingentia, & axe vinctæ trabes per pronum incitabantur, axibusque eminebant in modum ericii militaris veruta binum pedum. *Nonius. Servius.*

Octavium mitem, & captum pedibus. *Aruſianus.*

Igitur diſcubuere, Sertorius inferior in medio, ſuper eum L. Fabius Hiſpanienſis ſenator ex proſcriptis, in ſummo Antonius, & infra, ſcriba Sertorii Verſius: & alter ſcriba Mæcenas in imo; medius inter Tarquitium, & dominum Perpernam. *Nonius. Servius.*

Quarum unam epiſtolam forte cum ſervo nacti prædatores Valeriani ſcorpione in caſtra miſere. *Nonius.*

FRAG-

FRAGMENTA LIB. IV. HISTORIARUM.

AT Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega ejus, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior, an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remiſerat, exigunda, promulgavit. *Agellius lib.* XVIII. *cap.* IV.

Omnes, quibus ætas ſenecto corpore, animus militaris erat. *Priſcianus lib.* IX. & X.

Dein lenita jam ira, poſtero die liberalibus verbis permulcti ſunt. *Idem lib.* IX.

Implicitæ rates miniſteria prohibebant. *Idem ibidem.*

Igitur legiones pridie in monte poſitas arceſſivit. *Idem lib.* X.

Anxius animi, atque incertus. *Aruſianus.*

Magnam exorſus orationem. *Idem.*

Impotens, & nimius animi eſt. *Idem.*

Amiſumq; aſſideri ſine prœliis audiebat. *Priſcianus lib.* VIII. *Obſideo & aſſideo activa ſunt; faciunt enim aſſideor & obſideor.*

Qui quidem mos, uti tabes, in urbem conjectus. *Feſtus.*

Caſtella cuſtodias theſaurorum in deditionem acciperentur. *Servius. Cariſius lib.* I.

Reliqua cadavera ſalita. *Diomedes lib.* I. *cap.* IIII.

Epiſtola Regis Mithridatis ſcripta ad Regem Arſacem.

REX MITHRIDATES REGI ARSACI S. Omnes, qui ſecundis rebus ſuis ad belli ſocieta-

cietatem orantur, conſiderare debent, liceat
tum pacem agere. Dein quod quæritur, ſatis
pium, tutum, glorioſum, an indecorum ſit. T
bi, perpetua pace frui liceret, niſi hoſtes opport
ni, & ſceleſtiſſumi. Egregia fama, ſi Roman
oppreſſeris, futura eſt. Neque petere audeam ſ
cietatem: & fruſtra mala mea cum tuis bon
miſceri ſperem. Atqui ea, quæ te morari poſſe v
dentur, ira in Tigranem recentis belli, & meæ r
parum proſperæ, ſi vera æſtumare voles, maxi
me hortabuntur. Ille enim obnoxius, qualem
tu voles, ſocietatem accipiet: mihi fortuna, mu
tis rebus ereptis, uſum dedit bene ſuadendi: &
quod florentibus optabile eſt, ego non validiſſi
mus præbeo exemplum, quo rectius tua compo
nas. Namque Romanis, cum nationibus, popu
lis, regibus cunctis, una & ea vetus cauſſa bellan
di eſt, cupido profunda imperii, & divitiarum
qua primum cum rege Macedonum Philippo bel
lum ſumſere. Dum à Carthaginienſibus preme
bantur, amicitiam ſimulantes, ei ſubvenientem
Antiochum conceſſione Aſiæ per dolum averte-
re: ac mox à Philippo Antiochus, omni cis Tau-
rum agro, & decem millibus talentorum ſpoliatus
eſt. Perſen deinde Philippi filium, poſt multa &
varia certamina, apud Samothracas deos acce-
ptum in fidem, callidi, & repertores perfidiæ,
quia pacto vitam dederant, inſomniis occidere.
Eumenem, cujus amicitiam glorioſe oſtentant,
initio prodidere Antiocho, pacis mercedem; poſt
Attalũ cuſtodem agri captivi ſumtibus & contu-
meliis ex rege miſerrumum ſervorum effecere: ſi-
mulatoq; impio teſtamento, filium ejus Ariſtoni-
cum, quia patriũ regnum petiverat, hoſtium more
per triumphum duxere: Aſia ab ipſis obſeſſa eſt:
poſtre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

oſtremo totam Bithyniam, Nicomede mortuo,
iripuere, cum filius Nuſæ, quam reginam ap-
ellaverant, genitus haud dubie eſſet. Nam quid
go me appellem ? quem disjunctum undique
egnis, & tetrarchiis ab imperio eorum, quia fa-
na erat divitem, neque ſerviturum eſſe, per Ni-
omedem bello laceſſiverunt ; ſceleris eorum
aud ignarum, & ea, quæ accidere, teſtatum an-
ea, Cretenſes ſolos omnium liberos ea tempeſta-
e, & regem Ptolemæum. Atque ego ultus in-
urias, Nicomedem Bithynia expuli ; Aſiamque
ſpolium regis Antiochi recepi, & Græciæ demſi
grave ſervitium. Incœpta mea poſtremus ſervo-
rum Archelaus, exercitu prodito, impedivit : il-
lique, quos ignavia aut prava calliditas, uti meis
laboribus tuti eſſent, armis abſtinuit, acerbiſſu-
mas pœnas ſolvunt. Ptolemæus precio diem belli
prolatat. Cretenſes impugnati ſemel jam, neque
finem niſi excidio habituri. Equidem cum mihi
ob ipſorum interna mala dilata prœlia magis,
quam pacem datam intellegerem ; abnuente Ti-
grane, qui mea dicta ſero probat, te remoto pro-
cul, omnibus aliis obnoxiis, rurſus tamen bel-
lum cœpi : Marcumque Cottam Romanum du-
cem apud Chalcedona terra fudi : mari exſui claſ-
ſe pulcerruma. Apud Cyzicum magno cum exer-
citu, in obſidione moranti frumentum defuit,
nullo circumadnitente : ſimul hiems mari prohi-
bebat. Ita, ſine vi hoſtium regredi coactus in pa-
trium regnum, naufragiis apud Param, & Hera-
cleam, militum optumos cum claſſibus amiſi. Re-
ſtituto deinde apud Cabira exercitu, & variis in-
ter me atque Lucullum prœliis, inopia rurſus am-
bos inceſſit. Illi ſuberat regnum Ariobarzanis
bello intactum : ego vaſtatis circum omnibus lo-
cis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

cis, in Armeniam conceſſi: ſecutique Roman non me, ſed morem ſuum omnia regna ſubvertendi, quia multitudinem artis locis pugna prohibuere, imprudentiam Tigranis pro victoria oſtentant. Nunc quæſo conſidera, nobis oppreſſi utrum firmiorem te ad reſiſtendum, an finem belli futurum putes? ſcio equidem tibi magnas opes, virorum, armorum, & auri eſſe: &, ea re à nobis ad ſocietatem, ab illis ad prædam peteris. Ceterum conſilium eſt Tigranis, regno integro, meis militibus belli prudentibus, procul ab domo, parvo labore, per noſtra corpora bellum conficere: quando neque vincere, neque vinci ſine tuo periculo poſſumus. An ignoras Romanos, poſtquam ad occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertiſſe? neque quicquam à principio niſi raptum habere, domum, conjuges, agros, imperium? convenas, olim ſine patria, ſine parentibus, peſte conditos orbis terrarum: quibus non humana ulla, neque divina obſtant, quin ſocios, amicos, procul juxtaque ſitos, inopes potentisque trahant, excidantque; omniaque non ſerva & maxume regna hoſtilia ducant. Namque pauci libertatem, pars magna juſtos dominos volunt: nos ſuſpecti ſumus æmuli, & in tempore vindices affuturi. Tu vero, cui Seleucia maxuma urbium, regnumque Perſidis inclitis divitiis eſt, quid ab illis, niſi dolum in præſens, & poſteà bellum exſpectas? Romani in omnis arma habent, acerruma in eos quibus victis ſpolia maxuma ſunt; audendo & fallendo, & bella ex bellis ſerendo, magni facti. Per hunc morem exſtinguent omnia, aut occident: quod difficile non eſt, ſi tu Meſopotamia, nos Armenia circumgredimur exercitum ſine frumento, ſine

auxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

auxiliis : fortuna autem noſtris vitiis adhuc incolumis. Teque illa fama ſequetur auxilio profectum magnis regibus , latrones gentium oppreſſiſſe. Quod uti facias moneo, hortorque; neu malis pernicie noſtra unum imperium prolatare, quàm ſocietate victor fieri.

Curio Vulcanaliorum die ibidem moratus. *Nonius de mutata declinatione. Cariſius lib.* 1.

Scalas pares mœnium altitudine. *Aruſianus.*

Diſſidere inter ſe cœpere, neque in medium conſultare. *Idem.*

Multisque ſuſpicionibus volentia plebi facturus videbatur. *Nonius, Volentia quæ plebs vellet.*

Suſpectusque fuit, incertum vero an per neglegentiam, ſocietatem prædarum cum latronibus compoſuiſſe. *Idem, Componere conjungere.*

Collegam minorem, & ſui cultorem exſpectans. *Aruſianus.*

Quam maxumis itineribus per regnum Ariobarzanis contendit, ad flumen Euphratem; qua in parte Cappadocia ab Armenia disjungitur. Et quamquam ad id naves codicariæ occulto per hiemen fabricatæ aderant. *Nonius, Codicariæ naves, quæ in flumine uſui eſſe poſſunt.*

Qui prætergrediebantur equites cataphracti, ferrea omni ſpecie. *Idem.*

Cum interim, lumine etiam tum incerto, duæ Galliæ mulieres conventum vitantes ad menſtrua ſolvenda montem aſcendunt. *Idem.*

Pluteosq; reſcindit, ac munitiones demolitur; locoq; ſummo potitur. *Idem, demoliri eſt diruere.*

Exercitum dimiſit ut primum Alpes degreſſus eſt. *Aruſianus.*

Tetrarchas, regesque territos animi firmavit. *Idem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Simul eos, & cunctos jam inclinatos laxitate loci, plures cohortes, atque omnes, ut in ſecunda re, pariter acre invadunt. *Nonius.*

Hi locorum perignari, & ſoliti nectere ex viminibus vaſa agreſtia, ibi tum, quòd inopia ſcutorum fuerat, ad eam artem ſe quiſque in formam parmæ equeſtris armabat. *Nonius, Parma eſt ſcutum breve.*

De pecore coria recens detracta, quaſi glutino adoleſcebant. *Cariſius lib. 1. Servius.*

Avidior modo properandi factus. *Aruſianus.*

Conſilii æger. *Idem.*

Reverſi poſtero die, multa, quæ properantes deſeruerant in caſtris, nacti, cum ſe ibi cibo, vinoque læti invitarent. *Nonius, Invitare eſt repleri.*

Atque hiavit humus multa, vaſta & profunda. *Idem, Hiare aperire.*

Rurſus jumenta nacti ad oppidum ire contendunt. *Nonius.*

Vbi ſe laniata navigia fundo emergunt. *Aruſianus.*

Tum vero Bithyni propinquantes jam amnem Tartanium. *Idem.*

Eos qui hoc malum publicum clandeſtinis conſiliis comparaverunt. *Nonius.*

In quîs notiſſumus quiſque, aut malo dependens verberabatur, aut immutilato corpore improbi patibulo eminens affigebatur. *Idem, Patibulum eſt crux.*

Ad Siciliam vergens faucibus, non amplius patet millibus v. & xxx. *Meſſus.*

Clauſi lateribus pedem. *Idem.*

Naphthas. *Probus Catholicis.*

FRAGMEN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

FRAGMENTA
LIB. V.
HISTORIARVM.

AT Lucullus, audito Q. Marcium Regem pro conſule per Lycaoniam cum tribus legionibus in Ciliciam tendere. *Priſcianus lib.* XVIII.

Legiones Valerianæ comperto, lege Gabinia Bithyniam, & Pontum conſuli datam: miſſos eſſe. *Idem ibidem.*

Regem averſabatur. *Aruſianus.*

Ceteri negotia ſequebantur familiaria legatorum, aut tribunorum; & pars ſua commeatibus mercatis. *Nonius.*

Et uxori ejus frater erat. *Aruſianus.*

Sæpe celebritatem nominis intellego timentem. *Priſcianus. lib.* XVIII.

Video ingentia dona quæſitum ire properantem. *Idem ibidem.*

Nam ſi Pompeio quid humani eveniſſet. *Aruſianus.*

Quibus de cauſſis Sullam in victoria dictatorem, equo deſcendere, ſibi uni aſſurgere de ſella, caput aperire ſolitum. *Nonius. Aruſianus. Servius.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

C. SALLVSTII CRISPI FRAGMENTA

Incertorum librorum.

NE inrumiendi po......
ſublicibus cavata........
ſent. *Feſtus.*

Cujus duas inſulas propinquas inter ſe, & decem ſtadium procul à Gadibus ſitas, conſtabat ſuopte ingenio alimenta mortalibus gignere. *Nonius.*

Serum bellum in anguſtiis futurum. *Iunius Philarg. ad Georg. Virgilii.*

Illi tertio menſe pervenere in Pontum multo celerius ſpe Mithridatis. *Aruſianus.*

Ergo ſenati decreto ſerviundum ne ſit. *Donatus act.* II. *ſc.* II.

Pompeius oris improbi, animoque inverecundo. *Suetonius de claris gram. cap.* XIV.

Simulans ſibi alvum purgari. *Iſidorus lib.* XI. *in voce Alvus. Serv. ad lib.* III. *Æneid.*

Fecit ut nunciis confeſtim lugubribus. *Chariſius lib.* II.

Communem habitum tranſgreſſus. *Priſcianus lib.* XIV.

Inter arma civilia æqui boni famam petit. *Seneca lib.* XX. *epiſt.* CXV.

Haud impigre, neque inultus occiditur. *Donatus ad And. Terentii act.* I. *ſc.* II.

Feſtinantibus in ſumma inopia patribus. *Idem ad Eunuch. act.* IV. *ſc.* III.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Hoſtes oppreſſi, aut delapſi forent. *Iſidorus lib.* XVIII.

Exercitum argento fecit. *Seneca lib.* XX. *epiſtol.* CXV.

Togam paludamento mutavit. *Iſidorus lib.* XIX. *Servius.*

Hiero rex Syracuſanorum bellum fecit. *Seneca.*

Ibi triennio fruſtra trito. *Servius ad* IV. *Æneidos.*

Oratio C. Cottæ Conſulis ad Populum.

Quirites, multa mihi pericula domi, militiæ multa advorſa fuere; quorum alia toleravi, partim repuli deorum auxiliis, & virtute mea: in quîs omnibus, neque animus negotio defuit; neque decretis labos. Malæ, ſecundæque res, opes non ingenium mihi mutabant. At contra in his miſeriis cuncta me cum fortuna deſeruere. Præterea ſenectus, per ſe gravis, curam duplicat: cui miſero, ſenecta jam ætate, ne mortem quidem honeſtam ſperare licet. Nam, ſi parricida veſtri ſum, & bis genitus hîc deos Penates meos, patriamque, & ſummum imperium vilia habeo: quis mihi vivo cruciatus ſatis eſt, aut quæ pœna mortuo? cum omnia memorata apud inferos ſupplicia ſcelere meo vici. A prima adoleſcentia in ore veſtro, privatus, & in magiſtratibus egi: qui lingua, qui conſilio meo, qui pecunia voluere, uſi ſunt: neque ego callidam facundiam, neque ingenium ad malefaciendum exercui: avidiſſumus privatæ gratiæ maxumas inimicitias pro republica ſuſcepi; qui victus cum illâ ſimul, cùm egens alienæ opis, plura mala exſpectarem; vos, Quirites, rurſus mihi patriam, deos Penates, cum ingenti dignitate dediſtis. Pro quibus beneficiis, vix ſatis gratus videar, ſi ſingulis animam, quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

nequeo, conceſſerim. Nam vita & mors jura naturæ ſunt: uti ſine dedecore cum civibus, fama & fortunis integer agas, id dono datur atque accipitur. Conſules nos feciſtis, Quirites, domi, bellique impeditiſſuma rep. Namque Imperatores Hiſpaniæ ſtipendium, milites, arma, frumentum poſcunt: & id res cogit: quoniam poſt defectionem ſociorum, & Sertorii per montis fugam, neq; manu certare poſſunt, neque utilia parare. Exercitus in Aſia Ciliciaque ob nimias opes Mithridatis aluntur: Macedonia plena hoſtium eſt: nec minus Italiæ marituma, & provinciarum: cùm interim vectigalia parva, & bellis incerta, vix partem ſumtuum ſuſtinent: ita claſſe, qua commeatus vehebatur, minore quam antea navigamus. Hæc ſi dolo aut ſocordia noſtra contracta ſunt, agite & uti lubet ita ſupplicium ſumite: ſin communis fortuna aſperior eſt, quare indigna vobis, nobisque, & rep. incipitis? Atque ego, cujus ætati mors propior eſt, non deprecor, ſi quid ea vobis incommodi demitur: neque mox ingenuo corpori honeſtius, quam pro veſtra ſalute finem vitæ fecerit. Adſum en C. Cotta conſul, facio quod ſæpe majores aſperis bellis fecere; voveo, dedoque me pro rep. quam deinde cui mandetis circumſpicite. Nam talem honorem bonus nemo volet, cum fortunæ, & pacis, & belli ab aliis acti, ratio reddenda, aut turpiter moriendum ſit. Tantummodo in animis habetote, non me ob ſcelus, aut avaritiam cæſum, ſed volentem pro maxumis beneficiis animam dono dediſſe. Per vos igitur, Quirites, & gloriam majorum, tolerate advorſa, & conſulite reip. Multa cura ſummo imperio ineſt, multi ingentes labores: quos nequicquam abnuitis, & pacis opulentiam quæritis: cum omnes

nes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

es provinciæ, regna, maria, terræque aſpera, aut
eſſa bellis ſint.

Germani intectum renonibus corpus tegunt.
Iſidorus.

Vnde pons in oppidum pertinens explicatur.
Aruſianus.

Et ei voce magna vehementer gratulabantur.
Donatus.

Et Marius victus duplicaverat bellum. *Servius.*

Atque eos à tergo incurrerunt. *Rufinianus.*

In hunc modum diſſeruit. *Priſcianus.*

Inde ortus ſermo percunctantibus utrimque, Satin ſalvæ, quàm grati ducibus ſuis, quantis familiaribus copiis augerentur. *Donatus.*

Fugam noſtris fecere. *Seneca.*

Quæ audita Panormitanos dedere Romanis fecere. *Idem.*

Quo cupidius in ore ducis ſeſe quiſque bonum, & ſtrenuum oſtentantes. *Iſidorus. Servius* x.

Ventis per cava terræ citatis, rupti aliquot montes, tumulique ſedere. *Iſidorus. Servius.*

Vbi multa nefande caſu ſuper auſi, atque paſſi.
Priſcianus.

Saguntium. *Cariſius.*

Tota autem inſula modica, & cultoribus inanis eſt. *Martianus.*

Immodicus animi. *Aruſianus.*

Pugnam illã pro omine belli futuram. *Servius.*

Tantum antiquitatis, curæque majoribus pro Italica gente fuit. *Idem.*

Opprobrii gratia. *Agrætius.*

Maxumis ducibus, fortibus ſtrenuisque miniſtris. *Diomedes lib.* II.

Non repugnantibus modo, ſed ne deditis quidem. A.B.C.M. *Donatus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

In ſilva Sila fuerunt. *Servius.*

In nuda injecta corpora. *Diomedes.*

Apollinis filia & Cyrenes. *Probus.*

Ne ſimplici quidem morte moriebantur. *Servius.*

Cum prædixero poſitum inſulæ. *Donatus.*

Cujus adverſa voluntate, colloquio militibus permiſſo corruptio facta paucorum, & exercitus Sullæ datus eſt. *Idem.*

A Gracco ſeditiones graves ortæ. *Auguſtinus.*

M. Atilius Palicanus humili loco, Picens, loquax magis, quam facundus. *Quintilianus lib.* IV. *cap.* II.

Inſolens vera accipiundi. *Donatus.*

Quæ pecunia ad Hiſpanienſe bellum Metello facta erat. *Idem.*

Curubis. *Probus.*

Tharros. *Idem.*

Camiſos. *Idem.*

Luces. *Sergius.*

Primam modo Iapydiam ingreſſus. *Servius.*

Carbo turpi formidine Italiam, atque exercitum deſeruit. *Idem.*

Quæ pacta in conventione non præſtitiſſent. *Donatus.*

Crebritate fluctuum ut Aquilo ſolet. *Servius.*

Mithridates corpore ingenti perinde armatus. *Quintilianus lib.* VIII. *cap.* III.

Tyrannumque, & Cinnam appellantes. *Victorinus. Servius.*

Nomenque Danubium habet. *Acron.*

Cui niſi pariter obviam iretur. *Donatus.*

Septimium, neque animo, neque lingua ſatis compotem. *Idem.*

Vulgus amat fieri. *Quintilianus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Non pæniturum. *Quintilianus.*

Pompeius cum alacribus ſaltu, cum velocibus curſu, cum validis vecte certabat. Neque enim ille aliter potuiſſet par eſſe Sertorio, niſi ſe, & milites frequentibus exercitiis præparaviſſet ad prœlia. *Vegetius lib. I. cap. IX. Iohan. Saresb.*

Cicero caninam facundiam, ut Appius inquit, exercuit. *Lactantius.*

Primus Græcorum Achilles. *Servius.*

Cupientiſſumus legis. *Diomedes.*

Magna gloria tribunus militum in Hiſpania T. Didio imperante, magno uſu bello Marſico, paratu militum, & armorum fuit. Multaque tum ductu ejus curata, primo per ignobilitatem, deinde per invidiam ſcriptorum celebrata ſunt. Cominus faciem ſuam oſtentabat, aliquot advorſis cicatricibus, & effoſſo oculo. Quo ille dehoneſtamento corporis maxume lætabatur: neque illis anxius, quia reliqua glorioſius retinebat. *Agellius.*

Curetes quia principes intellegendi divina fuerunt, vetuſtatem uti cetera in majus componentem altores Iovis celebraviſſe: inde Rhegium nominatum. *Lactantius & Iſidorus.*

Italiam conjunctam Siciliæ conſtat fuiſſe: ſed medium ſpatium aut per humilitatem obrutum eſt aquis, aut propter anguſtiam ſciſſum. *Iſidorus.*

Pompeius devictis Hiſpanis trophæa in Pyrenæis jugis conſtituit. *Servius.*

Atque edita undique tribus tamen cum muris, & magnis turribus. *Donatus.*

Et in prœliis actu promtus. *Idem.*

Pactione amiſſo Publio legato. *Idem.*

Ipſum Mare Ponticum dulcius quàm cetera. *Servius. Priſcianus. Macrobius.*

Equis paria operimenta erant: quæ lintea fer-

reis laminis in modum plumæ adnexuerant. *Servius.*

Rebus ſupra votum fluentibus. *Idem.*

Ænum, & Maroneam, & viam militarem. *Idem.*

Impediebant juſſa nautarum. *Idem.*

Nihil ſocordia claudebat. *Donatus.*

Vt tanta repente mutatio non ſine deo videretur. *Idem.*

In ore gentibus agens, populo, civitati. *Idem.*

Preſſi undique multitudine. *Idem.*

Hunc igitur redarguit Tarquitius. *Idem.*

Dein campi Themyſcirii; quos habuere Amazones à Thanai flumine incertum quamobrem digreſſæ. *Servius.*

Vbi eum tota concione ab exercitu cogit diſcedere, dicit ſe ejus opera non uſurum; eumque ab armis dimittit. *Idem.*

Et Metello procul agente longa ſpes auxiliorum. *Idem.*

More equeſtris prælii ſumtis tergis atque redditis & egreſſi ad faciliores ictus loco cedebant. *Idem.*

Caſtra ſine vulnere introitum. *Idem.*

Multos tamen ab adoleſcentia bonos inſultavit. *Idem, & Donatus.*

Coſa. *Servius.*

Equis, atque armis inſignibus. *Idem.*

Feſſus in Pamphyliam ſe receperat. *Idem.*

Profectus quidam Ligus ad requiſita naturæ. *Quintilianus.*

Apud latera certos collocaverat. *Servius.*

Apertæ portæ, repleta arva cultoribus. *Idem.*

Hiſpaniam ſibi antiquam patriam eſſe. *Idem.*

Lyciæ, Piſidiæque agros deſpectantem. *Idem.*

Sorte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Sorte ductos fuſti necat. *Idem.*

Omnis Italia coacta in anguſtias ſcinditur in duo promontoria, Bruttium, & Salentinum. *Idem.*

Italia plana ac mollis. *Idem.*

Qua tempeſtate ex Ponto vis piſcium erupit. *Idem, & Scholiaſtes Iuvenalis.*

Introrſus prima Aſiæ Bithynia eſt, multis antea nominibus appellata. Ipſa enim eſt & major Phrygia. *Servius.*

Sed Mithridates extrema pueritia regnum ingreſſus, matre veneno interfecta. *Idem.*

Exercitum vertere. *Idem.*

Creta altior eſt qua parte ſpectat Orientem, *Idem.*

Se regibus devovent, & poſt eos vitam refutant: adeo illis ingenita eſt ſanctitas regii nominis. *Idem, & Philargyrius.*

Dum inferior omni via graſſaretur. *Iohannes Grammat.*

Narbone concilia Gallorum. *Pompeius in artem Donati.*

Poſt defectionem ſociorum & Latii. *Donatus.*

Ad Iovis mandem noſtra. *Idem.*

Morbi graves ob inediam inſolita veſcentibus. *Idem.*

Atque ea cogentes non coactos ſceleſtos magis quàm miſeros diſtringi. *Idem.*

Graviori bello, quo prohibituri venerant ſocii, frigere. *Idem.*

Nam quidem Pyrrho, Hannibali, æquor & terra. *Idem.*

Nam Sullæ dominationem audebat. *Idem.*

Neque eſt defenſus dominationum Sullæ. *Idem.*

Neu quis miles neve pro milite. *Servius.*

Ex inſolentia avidus malefaciendi. *Idem.*

Tergis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Tergis vinciebant. *Idem.*

Charybdis quæ forte illata naufragia ſorbens gurgitibus occultis millia ſexaginta Tauromenitana ad litora trahit. *Idem.*

Saguntini fide atque ærumnis incluti per mortalium ſtudium majores quam opibus, quippe quîs etiam tum ſemiruta mænia, domus intectæ, parieteſque templorum ambuſti manus Punicas oſtentabant. *Hieronymus in Habacuc.*

Apud Corduennos amomum & alii leves odores gignuntur. *Philargyrius in* IV. *Georg. Virgil.*

Quem trans ſtagnum omnis uſque ad flumen. *Idem.*

Repentè incautos agros invaſit. *Idem.*

Belli ſane ſciens. *Acron.*

Namque omnium ferociſſumi ad hoc tempus Achæi atque Tauri ſunt, quod, quantum conjicio, locorum egeſtate rapto vivere coacti. *Gloſſæ Juvenalis.*

Atque ipſe cultus rei. *Acron.*

Triplici fluctu. *Servius Fuldanus.*

Charybdi mare vorticoſum. *Idem.*

Sed ubi tempore anni mare claſſibus patefactum eſt. *Idem.*

Sane bonus ea tempeſtate contra pericula & ambitionem. *Idem.*

Simul immanis hominum vis ex locis invaſere patentes, cum & pacis modo effuſas. *Idem.*

Genua patrum advolvuntur. *Idem.*

Perrexere in Hiſpaniam an Sardiniam. *Idem.*

Quæ mapalia ſunt circumjecta civitati, ſuburbana ædificia. *Idem.*

Et onere turrium incertis navibus. *Idem.*

Traditur fugam in longinqua Oceani agitaviſſe. *Idem.*

Ad

Ad mutandum modo in melius ſervitium. *Servius ad primum Æneidos.*

Magna vis hominum convenerat agris pulſa aut civitate ejecta. *Idem ibidem.*

Cum murum hoſtium ſucceſſiſſet pœnas dederat. *Idem ad Eclogam quintam.*

Quippe vaſta Italia rapinis, fuga, cædibus. *Idem.*

Hi ſunt qui ſecundum pocula & alias res aureas diis ſacrata inſtrumenta convivo mereantur. * *Idem ad* VIII. *Æneidos.*

In ſecunda feſtinas cohortes compoſuerat. *Idem ad* IX.

Iam repente viſus ſævire Taguns. *Idem ad* X.

Exuant armis equisque. *Idem.*

Solas feſtinate. *Idem.*

Luſitaniæ gravem civitatem. *Idem.*

Ex parte cohortium præcipere inſtructa, & ſtationes locatæ pro caſtris. *Idem.*

Bellum quibus poſſet conditionibus deſineret. *Idem.*

In quis longiſſimo ævo plura de bonis falſa in deterius compoſuit. *Idem.*

Cultu corporis ornata egregio. *Idem.*

At Sertorius vacuus hieme augere copias. *Acro in Horatium.*

Sin vis obſiſtat, ferro quam fame æquius perituros. *Servius.*

Conſedit in valle virgulta nemoroſaque. *Idem.*

Paululum requietis militibus. *Idem.*

Qui nullo certo exilio vagabantur. *Idem.*

Nubes fœdavere lumen. *Idem.*

Sanctus alia. *Idem.*

Geronis. *Idem.*

Quæ cauſa fuerat novandis rebus. *Idem.*

Radi-

Radicem montis exceſſit. *Statii interpres.*

Vtres magis quam verba gererentur, liberos parenteſque in muris locaverant. *Idem.*

Incerta eſt fortitudo dum pendet. *Idem.*

In quibus plauſtra ſedes ſunt. *Acro ad Horatium.*

Luxo pede. *Probus.*

Maurique vanum genus, ut alia Africæ, contendebant Antipodas ultra Æthiopiam cultu Perſarum juſtos & egregios agere. *Priſcianus.*

Et Perpennam forte cognoſcit mulio redemtoris. *Acro in Horatium.*

Omnium fluminum quæ in maria qua imperium Romanum eſt fluunt, quam Græci τὴν εἴσω θάλασσαν appellant, maxumum eſſe Nilum conſentitur; proxuma magnitudine eſſe Hiſtrum ſcripſit Salluſtius. *Agell. lib.* 10. *cap.* VII.

Ex omnibus quæ tractavimus, Æbuti Liberalis, poteſt videri nihil tam neceſſarium, aut magis, ut ait Salluſtius, cum cura dicendum, quam quod in manibus eſt. *Seneca.*

Turbinum motus vagus eſt, & disjectus, & uti Salluſtii verbis utar, vorticoſus; cometarum autem, compoſitus, & certum iter carpens. *Idem.*

Salluſtius, auctor certiſſumus, aſſerit Tigrim, & Eufratem uno fonte manare in Armenia, qui per diverſa euntes longius dividantur, ſpatio medio relicto multorum millium; quæ tamen terra, quæ ab ipſis ambitur, Meſopotamia dicitur. *Idem.*

Pelorum promontorium Siciliæ reſpiciens aquilonem juxta Salluſtium dictum à gubernatore Hannibalis illic ſepulto, qui fuerat occiſus per ignorantiam regis, cùm ſe ejus dolo crederet eſſe deceptum. *Servius & Iſidorus.*

Ariſtæus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ariſtæus, uti Salluſtius docet, poſt laniatum à anibus Actæonem filium, matris inſtinctu Thebas reliquit, & Ceam inſulam tenuit, primo adhuc hominibus vacuam: poſtea, ea relicta, cum Dædalo in Sardiniam tranſivit, poſt delatus eſt Cumas. *Servius.*

Salluſtius duces laudat, qui victoriam incruento exercitu deportarunt. *Idem.*

Cares inſulani populi fuerunt, piraticam exercentes, famoſi, victi à Minoe, uti Salluſtius, & Thucydides tradunt. *Idem.*

A Troja Capys Campaniam, Helenus Macedoniam, alii Sardiniam, ſecundum Salluſtium, tenuerunt. *Idem.*

Dardania à Dardano Iovis & Electræ filio, aut ſecundum Salluſtium, à Mida Dardanorum rege, qui Phrygiam tenuit. *Idem.*

Salluſtius Scyllam ſaxum eſſe dicit ſimile formæ celebratæ procul viſentibus. *Idem.*

In Sicilia eſt Enceladus, Othus in Creta, ſecundum Salluſtium. *Idem.*

Salluſtius ait Hiſpanorum morem fuiſſe ut in bella euntibus juvenibus parentum facta memorentur à matribus. *Idem.*

Orion, juxta Salluſtium, oritur juxta ſolis æſtivi pulſum. *Idem.*

In Flaminia eſt civitas quæ Cale dicitur, & in Gallia hoc nomine, quam Salluſtius à Perpenna captam commemorat. *Idem.*

Getæ ſunt Myſii, quos Salluſtius à Lucullo dicit eſſe ſuperatos. *Idem.*

Trojanorum tempore invadendarum terrarum cauſſa fuerat navigatio, uti Salluſtius meminit. *Idẽ.*

Curribus falcatis uſos eſſe antiquos, Livius & Salluſtius docent. *Idem.*

Vices

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Vices ſignificant pugnam, quia per viciſſitudinem pugnabatur, ut inquit Salluſtius. *Idem.*

Creta medio jacet inſula ponto, id eſt, ſecundum Salluſtium, procul à continenti. *Idem.*

Primo menſe veris dicitur novum ver, ſecundo ver adultum, tertio præceps: ſicut etiam Salluſtius dicit vbique, nova, æſtas, adulta, præceps. *Idem.*

Salluſtius in Hiſtoriis tradit Sertorium victum voluiſſe fugere ad inſulas fortunatas. *Acron.*

Inſulas furtunatas Salluſtius inclutas eſſe ait Homeri carminibus. *Servius.*

Proximum dicebant veteres, non ſolum adhærens, & adjunctum, verum etiam longe remotum, ſi tamen inter duo diſcreta nihil medium exſtitiſſet. Virg. Æn. lib. v.

Proximus huic, longo ſed proximus intervallo,
Inſequitur Salius. --

Ita & Salluſtius in SituPonti, de promontoriis Paphlagonum, & quod κριȣ̃ μέτωπον appellavit, poſuit. *Nonius.*

Interrogaſti ſi tenes, Mæotici
Situs quis eſſet æquoris. Salluſtium
Noram id dediſſe, dicta & ejus omnibus
Præjudicatæ auctoritatis ducier,
Non abnuebam. Feſtus Avienus.

Portus ab Eoo fluctu curvatus in arcum. In arcus ſimilitudinem. Sic de Ponto Salluſtius, unde hic tulit colorem, nam ſpeciem efficit Scythici arcus. *Servius ad* III. *Æneidos.*

——— *Freta lata relucent.*

Lata autem ideo, quia ſe anguſtiæ Pontici oris illic dilatant, uti dicit Salluſtius. *Servius.*

Teïa autem dicta eſt à Teïo Anacreontis Poetæ Ly-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

æ Lyrici oppido, quod in Paphlagonia eſſe Salluſtius indicat, cum de ſitu Pontico loquitur. *Comment. in Horatium.*

Porro Salluſtius auctor certiſſimus aſſerit tam Tygris, quam Euphratis in Armenia fontes demonſtrari. *Hieronym. de locis Heb.*

Cum multi evaſerint Trojanum periculum, uti Capys, qui Campaniam tenuit; ut Helenus, qui ut alii Sardiniam, ſecundum Salluſtium. *Servius.*

Salluſtianus Calpurnius. *Hieronym. adverſ. Ruf.*

Calpurniani diſcipuli. *Idem ibidem.*

Tamen vulgata jam res eſt gentilium proprietatum. Comici Phrygas timidos illudunt. Salluſtius vanos Mauros, & feroces Dalmatas pulſat. *Tertull. de anima.*

Sarcaſmus Chlevaſmo proxima eſt, & ſimilis figura, qua adverſariorum facta, cum exacerbatione admiſſi eorum laceſſimus. Vt apud Salluſtium de Syllæ crudelitate. Vt in M. Mario cum fracta prius crura per artus expiraret. *Iul. Rufinianus de ſchematis lexeos.*

Meſopotameni homines effrenatæ libidinis ſunt, ut Salluſtius meminit in utroque ſexu. *Gloſſæ in Iuvenalem.*

Antonius ille trium Antoniorum corruptor, Ille Salluſtius qui oræ maritumæ qua Romanum eſſet imperium contrarius piratis. Si omnes ſocios & maxime Græcos Aſiaticos ac Siculos fortunis omnibus ſpoliaverunt. *Eadem gloſſæ.*

Σαλλουστίου δὲ θαυμάζω, τότε πρῶτον ὦφθαι Ῥωμαίοις καμήλους, λέγοντος. εἰ μήτε πρότερον τοὺς μετὰ Σκιπίωνος νικήσαντας Ἀντίοχον ᾤετο, μήτε τοὺς ἔναγχος περὶ Ὀρχομενῷ, καὶ περὶ Χαιρώνειαν

ρώνειαν Ἀρχελάῳ μεμαχημένους, ἐγνωκέναι κάμηλον. *Id eſt:* Salluſtium demiror, qui autumat tum primum viſos Romanis Camelos, quod neque olim illos qui duce Scipione Antiochum devicerunt, neque hos qui ad Orchomenum & Chæroneiam certaverunt cum Archelao, noſſe putaverit Camelum. *Plutarchus.*

Σαλλούστιος μὲν οὖν φησι, χαλεπῶς διατεθῆναι τοὺς στρατιώτας πρὸς αὐτὸν, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου, πρὸς Κυζίκῳ, καὶ πάλιν πρὸς Ἀμισῷ δύο χειμῶνας ἑξῆς ἐν χάρακι διαγαγεῖν ἀναγκασθέντας. *Id eſt:* Ac Salluſtius quidem fuiſſe milites jam inde à principio male ait in eum (Lucullum) animatos, quod ad Cyzicum, & iterum ad Amiſum duas hiemes eos in caſtris continuiſſet. *Idem.*

LECTORI.

HActenus Fragmenta florentiſſimi Rerum Romanarum ſcriptoris, quæ extare putamus. Cetera quæ ſequuntur, in MS. Servio legi auctor eſt V. Cl. Andreas Schottus: in optima tamen illa Honorati Editione à Petro Daniele IC. procurata non comparent: corruptiſſima ſunt; & medicinam contulit V. N. Ianus Douſa. Quem vide in Fragmenta Salluſtii.

* m or Trequii præter s r ciem neceſſariam haud multo ſecus quam ferro noceri poterat. At Varinius dum hæc aguntur à fugitivis ægra parte mili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

niktum autumni gravitate, neque ex poſtrema uga, cum ſevero edicto juberentur ullis ad ſigna edeuntibus, & qui reliqui erant per ſumma flagitia detrectantibus militiam Quæſtorem ſuum C. Thoranium ex quo præſente vera facilime noſcerent. *** commiſerant, & tamen interim quum volentibus numero quatuor.

* ingre, tante ſetui debacrltur, nefandum in modum perverſo vulnere & interdum lacerum corpus ſemianimum omittentes, alii in tecta jaciebant ignes, multique ex loco ſervi quos ingenium ſocios dabat, abdita à dominis aut ipſos trahebant ex occulto, neque ſanctum aut nefandum quicquam fuit iræ barbarorum, & ſervili ingenio: quæ Spartacus nequiens prohibere multis precibus cum oraret, celeritate **** nuntios.

Aliquot dies contra morem fiducia augeri noſtris cæpit, & promi lingua. Qua Varinius contra ſpectatam rem incaute motus novos incognitosque & aliorum caſibus perculſos milites, ducit tamen ad caſtra fugitivorum. Preſſo gradu ſilentes jam, neque tam magnifice ſumentes prælium quam poſtulaverant. Atque illi certamini conſcii inter ſe juxta ſeditionem erant. Crixo & gentis ejuſdem Gallis atque Germanis obviam ire & ultro offerre pugnam cupientibus contra Spartacum.

ORA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ORATIONES DVÆ AD C. CÆSAREM, SALLVSTIO ADSCRIPTAE.

ORATIO I.

AD C. CÆSAREM DE REPVBLICA ORDINANDA.

POPVLVS R. antea obtinebat, regna, atq; imperia, fortunam dono dare, item alia, quæ per mortalis avide cupiuntur: quia & apud indignos ſæpe erant, quaſi per lubidinem data; neque cuiquam incorrupta permanſerant. Sed res docuit id verum eſſe, quod in carminibus Appius ait, Fabrum eſſe ſuæ quemque fortunæ: atque in te maxume, qui tantum alios prætergreſſus es, uti prius defeſſi ſint homines laudando facta tua, quàm tu laude digna faciundo. Ceterum uti fabricata, ſic virtute parta, quam magna iuduſtria haberi decet: ne incuria deformentur, aut corruant infirmata. Nemo enim alteri imperium volens concedit: & quamvis bonus atque clemens ſit, qui plus poteſt; tamen, quia malo eſſe licet, formidatur. Id evenit, quia plerique rerum potentes perverſe conſulunt: & eo ſe munitiores putant, quo illi, quibus imperitant, nequiores fuere. At contra id eniti decet; cum ipſe bonus, atque ſtrenuus ſis, uti quamoptumis imperites. Nam peſſumus quiſque aſperrime rectorem patitur. Sed tibi hoc gravius eſt, quàm ante te omnibus, armis

arta componere. Bellum aliorum pace mollius eſſiſti: ad hoc victores prædam petunt, victi ci- es ſunt. Inter has difficultates evadendum eſt ti- i; atque in poſterum firmanda reſp. non armis nodo, neque adverſum hoſtes, ſed, quod multo najus, multoque aſperius eſt, bonis pacis artibus. rgo omnes magna mediocrique ſapientia res huc ocat: quæ quiſque optima poteſt, uti dicat. Ac nihi ſic videtur; qualicumque modo tu victoriam ompoſueris, ita alia omnia futura. Sed jam, quo nelius, faciliuſque conſtituas, paucis, quæ me nimus monet, accipe. Bellum tibi fuit, Impera- or, cum homine claro, magnis opibus, avido po- entiæ, majore fortuna, quàm ſapientia: quem ecuti ſunt pauci, per ſuam injuriam tibi inimici: tem quos affinitas, aut alia neceſſitudo, traxit. Nam particeps dominationis neq; fuit quiſquam; ieque, ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello con- uſſus foret. Cetera multitudo vulgi, more magis quàm judicio, poſt alius alium, quaſi prudentio- em, ſecuti. Per idem tempus maledictis iniquo- um occupandæ reip. in ſpem adducti homines, quibus omnia probro, ac luxuria polluta erant, oncurrere in caſtra tua: & aperte quietis mor- em, rapinas, poſtremo omnia, quæ corruptus nimus jubebat, minitari. Ex quîs magna pars, ibi neque creditum condonare, neque te civibus, icuti hoſtibus, uti vident; defluxere: pauci reſti- ere, quibus majus otium in caſtris, quàm Romæ, uturum erat: tanta vis creditorum impendebat. Sed ob eaſdem cauſſas, immane dictu eſt, quanti, & quam multi mortales poſtea ad Pompeium diſceſſerint: eoque per omne tempus belli quaſi acro, atque inſpoliato fano debitores uſi. Igi- ur, quoniam tibi victori de bello, atque pace,

agitan-

agitandum eſt; hoc uti civiliter deponas, illa u quamjuſtiſſima, & diuturna ſit: de te ipſo pri mum, quia compoſiturus es, quod optimum fa ctu eſt, exiſtima. Equidem ego cuncta imperi crudelia, magis acerba, quàm diuturna, arbitror neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum ex multis formido recidat: eam vitam bel lum æternum atque anceps gerere: quoniam ne que adverſus, neque ab tergo, aut lateribus tutu ſis, ſemper in periculo, aut metu agites. Contra qui benignitate, & clementia, imperium tempe ravere, his læta & candida omnia viſa; etiam ho ſtes æquiores, quam aliis cives. An qui me hi dictis corruptorem victoriæ tuæ, nimiſque in vi ctos bona voluntate prædicent? ſcilicet quod ea quæ externis nationibus, natura hoſtibus, noſqu majoreſque noſtri ſæpe tribuere, ea civibus dand arbitror; neque barbaro ritu cæde cædem, & ſan guine ſanguinem expiandum. An illa, quæ paullo ante hoc bellum in Cn. Pompeium victoriamqu Syllanam increpabantur, oblivio abſtulit? interfe cit Domitium, Carbonem, Brutum, alios iten non armatos, neque in prœlio belli jure, ſed poſt ea ſupplices per ſummum ſcelus interfectos: ple bem Romanam in villa publica pecoris modo con ſciſſam. Heu quam illa occulta civium funera, & repentinæ cædes in parentum, aut liberorum ſi num, fuga mulierum, & puerorum, vaſtatio do morum: ante partam à te victoriam omnia ſæva atque crudelia erant. Ad quæ te illi iidem hor tantur: & ſcilicet id certatum eſſe utriuſque ve ſtrum arbitrio, injuriæ uti fierent: neque rece ptam, ſed captam, à te remp. & ea cauſſa exerci tus ſtipendiis confectis, optimos, & veterrimo omnium, adverſum fratres, parenteſque, alii li

bero

eros armis contendere; ut ex alienis malis deter-
mi mortales ventri, atque profundæ libidini
imtus quærerent; atque eſſent opprobria victo-
æ, quorum flagitiis commacularetur bonorum
us. Neque enim te præterire puto, quali quiſ-
ue eorum more, aut modeſtia, etiam tum dubia
ictoria, ſeſe geſſerit; quoque modo in belli ad-
iniſtratione ſcorta, aut convivia, exercuerint
onnulli; quorum ætas ne per otium quidem ta-
s voluptates ſine dedecore attigerit. De bello
itis dictum. De pace firmanda quoniam tu-
ue, & omnes tui agitatis: primum id, quæ-
), conſidera, quale id ſit, de quo conſul-
is: ita, bonis, maliſque dimotis, patenti via ad
erum perges. Ego ſic exiſtumo; quoniam orta
mnia intereunt, qua tempeſtate urbi Romanæ
itum excidii adventarit, cives cum civibus ma-
us conferturos: ita defeſſos, & exſangues regi,
ut nationi prædæ futuros. Aliter non orbis ter-
arum, neque cunctæ gentes conglobatæ, movere,
ut contundere queunt hoc imperium. Firmanda
gitur ſunt concordiæ bona, & diſcordiæ mala
xpellenda. Id ita eveniet, ſi ſumtuum, & rapi-
iarum licentiam demſeris; non ad vetera inſtitu-
a revocans, quæ, jam pridem corruptis moribus,
udibrio ſunt; ſed ſi ſuam cuique rem familiarem,
& finem ſumtuum ſtatueris: quoniam is inceſſit
nos, ut homines adoleſcentuli, ſua, atque aliena
onſumere, nihil lubidini, atque aliis rogantibus
lenegare, pulcherrumum putent; eam virtutem,
& magnitudinem animi, pudorem, atque mode-
tiam pro ſocordia æſtiment. Ergo animus ferox,
prava via ingreſſus, ubi conſueta non ſuppetunt,
ertur accenſus in ſocios modò, modò in cives:
movet compoſita, & res novas veteribus acqui-
rit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

rit. Quare tollendus fenerator in poſterum; u
ſuas quiſque res curemus: ea vera, atque ſimpl
via eſt, magiſtratum populo, non creditori, ger
re; & magnitudinem animi in addendo, non d
mendo reip. oſtendere. Atque ego ſcio, quàm
aſpera hæc res in principio futura ſit, præſerti
iis, qui ſe in victoria licentius liberiuſque, quàm
artius, futuros credebant; quorum ſi ſaluti potius
quàm lubidini, conſules; illoſque noſque & ſocio
in pace firma conſtitues. Si eadem ſtudia, arte
que juventuti erunt: næ iſta egregia tua fama ſ
mul cum urbe Roma brevi concidet. Poſtrem
ſapientes pacis cauſſâ bellum gerunt, laborem ſp
otii ſuſtentant. Niſi illam firmam efficis, vinci, a
viciſſe, quid retulit? Quare capeſſe per deos remp
& omnia aſpera, uti ſoles, pervade. Namque au
tu mederi potes; aut omittenda eſt cura omni
bus. Neque quiſquam te ad crudeles pœnas, au
acerba judicia, invocat, quibus civitas vaſtatu
magis, quàm corrigitur; ſed uti pravas artes, ma
laſque lubidines, ab juventute prohibeas. Ea ver
clementia erit, conſuluiſſe, ne immerito cives pa
tria expellerentur; retinuiſſe ab ſtultitia, & falſi
voluptatibus; pacem concordiamque ſtabiliviſſe
non, ſi, flagitiis obſecutus, delicta perpeſſus, præ
ſens gaudium cum mox futuro malo conceſſeris
Ac mihi animus, quibus rebus alii timent, maxu
me erectus eſt, negotii magnitudine: & quia tib
terræ, & maria ſimul omnia componenda ſunt
(quippe res parvas tantum ingenium attingere ne-
quit) magnæ curæ magna merces eſt. Igitur pro-
videas oportet, uti plebes, largitionibus, & pu-
blico frumento, corrupta, habeat negotia ſua,
quibus ab malo publico detineatur: juventus pro-
bitati, & induſtriæ, non ſumtibus, neque divitiis,
ſtudeat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſtudeat. Id ita eveniet, ſi pecuniæ, quæ maxuma omnium pernicies eſt, uſum, atque decus demſeris. Nam ſæpe ego cum animo meo reputans, quibus quiſque rebus clariſſumi viri magnitudinem inveniſſent; quæ res populos, nationeſve magnis auctoribus auxiſſent; ac deinde quibus cauſſis ampliſſuma regna, & imperia, corruiſſent: eadem ſemper bona, atq; mala reperiebam, omneſque victores divitias contemſiſſe, & victos cupiviſſe. Neque aliter quiſquam extollere ſeſe, & divina mortalis attingere poteſt, niſi, omiſſis pecuniæ, & corporis gaudiis, animo indulgens, non aſſentando, neque concupita præbendo, perverſam gratiam gratificans; ſed in labore, patientia, boniſque præceptis, & factis fortibus exercitando. Nam domum, aut villam exſtruere, eamque ſignis, aulæis, aliiſque operibus exornare, & omnia potius, quàm ſemet, viſendum efficere; id eſt non divitias decori habere, ſed ipſum illis flagitio eſſe. Porrò ii, quibus bis die ventrem onerare, nullam noctem ſine ſcorto quieſcere mos eſt; ubi animum, quem dominari decebat, ſervitio oppreſſere, nequaquam eo poſtea hebeti, atque claudo pro exercitio uti volunt. Nam imprudentia pleraque, & ſe præcipitant. Verùm hæc, & omnia mala pariter cum honore pecuniæ deſinent, ſi neque magiſtratibus, neque alia vulgo cupienda venalia erunt. Ad hoc providendum eſt, quonam modo Italia, atque provinciæ tutiores ſint: id quod factu haud obſcurum eſt. Nam iidem omnia vaſtant, ſuas deſerendo domos, & per injuriam alienas occupando. Item ne, ut adhuc, militia injuſta, aut inæqualis ſit: cum alii triginta, pars nullum ſtipendium faciet: & frumentum id, quod antea præmium ignaviæ fuit, per muni-

 cipia,

cipia, & colonias illis dare conveniet, cùm ſtipendiis emeritis domos reverterint. Quæ reipublicæ neceſſaria, tibique glorioſa ratus ſum, quam pauciſſumis abſolvi. Non pejus videtur pauca nunc de facto meo diſſerere. Plerique mortales ad judicandum ſatis ingenii habent, aut ſimulant: veruntamen ad reprehendenda aliena facta, aut dicta ardet omnibus animus; vix ſatis apertum os, aut lingua promta videtur, quæ meditata pectore evolvat: quibus me ſubjectum haud pænitet, magis reticuiſſe pigeret. Nam ſive hac, ſeu meliore alia via perges; à me quidem pro virili parte dictum, & adjutum fuerit. Reliquum eſt, optare, uti, quæ tibi placuerint, ea dii immortales approbent, beneque evenire ſinant.

AD C. CÆSAREM
DE REPVBL. ORDINANDA,
ORATIO II.

SCIO ego, quam difficile, atque aſperum factu ſit, conſilium dare regi, aut imperatori; poſtremo cuiquam mortali, cujus opes in excelſo ſunt: quippe cum & illis conſultorum copiæ adſint; neq; de futuro quiſquã ſatis callidus, ſatiſq; prudens ſit. Quinetiam ſæpe prava magis, quam bona conſilia proſperè eveniunt: quia pleraſque res fortuna ex lubidine ſua agitat. Sed mihi ſtudium fuit adoleſcentulo rempublicam capeſſere: atque in ea cognoſcenda multam, magnamque curam habui: non ita, uti magiſtratum modo caperem, quem multi malis artibus adepti erant. ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

etiam uti rempublicam domi, militiæque, quantumque armis, viris, opulentia poſſet, cognitum haberem. Itaque mihi multa cum animo agitanti conſilium fuit, famam, modeſtiamque meam poſt tuam dignitatem habere, & cujus rei lubet periculum facere, dum quid tibi ex eo gloriæ accederet. Idque non temere, aut ex fortuna tua, decrevi; ſed quia in te, præter ceteras, artem unam egregiè mirabilem comperi, ſemper tibi majorem in adverſis, quàm in ſecundis, rebus animum eſſe. Sed per ceteros mortales illa res clarior eſt, quòd & prius defeſſi ſint homines laudando atque admirando munificentiam tuam, quàm tu faciendo, quæ gloria digna eſſent. Equidem mihi decretum eſt, nihil tam ex alto reperiri poſſe, quod non cogitanti tibi in promtu ſit. Neque ego, quæ viſa ſunt, de rep. tibi ſcripſi, quia mihi cònſilium, atque ingenium meum amplius æquo probaretur: ſed inter labores militiæ, interque prœlia, victorias, imperium, ſtatui admonendum te de negotiis urbanis. Namque tibi ſi id modo in pectore conſilii eſt, uti te ab inimicorum impetu vindices, quoque modo contra adverſum conſulem beneficia populi retineas: indigna virtute tua cogites. ſin in te ille animus eſt, qui jam à principio nobilitatis factionem diſturbavit; plebem Rom. ex gravi ſervitute in libertatem reſtituit; in prætura inimicorum arma inermis disjecit; domi militiæque tanta, & tam præclara facinora fecit, uti ne inimici quidem queri quidquam audeant, niſi de magnitudine tua: quin accipe tu ea, quæ dicam de ſumma reipub. quæ profectò aut tu vera invenies, aut certe haud procul à vero. Sed quoniam Cn. Pompeius aut animi pravitate, aut quia nihil maluit, quam quod tibi obeſſet, ita lapſus eſt, ut hoſtibus

tela in manus jaceret: quibus ille rebus remp. conturbavit, eiſdem tibi reſtituenda eſt. Primum omnium, ſummam poteſtatem moderandi, de vectigalibus, ſumtibus, judiciis, ſenatoribus paucis tradidit; plebem Romanam, cujus antea ſumma poteſtas erat, noſque his quidem legibus in ſervitute reliquit. Iudicia, tametſi, ſicut antea, tribus ordinibus tradita ſunt; tamen iidem illi factioſi regunt, dant, adimunt, quæ lubet: innocentes circumveniunt: ſuos ad honorem extollunt. Nón facinus, non probrum, aut flagitium obſtat, quo minus magiſtratus capiant: quod commodum eſt, trahunt, rapiunt: poſtremo, tamquam urbe capta, lubidine, ac licentia ſua, pro legibus utuntur. Ac me quidem mediocris dolor angeret, ſi virtute partã victoriam more ſuo per ſervitium exercerent. Sed homines inertiſſumi, quorum omnis vis, virtuſque in lingua ſita eſt, forte, atque alterius ſocordia dominationem oblatam inſolentes agitant. Nam, quæ ſeditio, ac diſſenſio civilis tot tamque illuſtres familias ab ſtirpe evertit? aut quorum umquam victoria animus tam præceps, tamque immoderatus fuit? L. Sulla, cui omnia in victoria lege belli licuerunt, tametſi à Sulpicio hoſtium partes muniri intellegebat; tamen, paucis interfectis, ceteros beneficio, quàm metu, retinere maluit. At hercule nunc cum Catone, L. Domitio, ceteriſque eiſdem factionis, quadraginta ſenatores, multi præterea cum ſpe bona adoleſcentes, ſicuti hoſtiæ, mactati ſunt: cum interea opportuniſſuma genera hominum tot miſerorum civium ſanguine ſatiari nequiverunt: non orbi liberi, non parentes exacta ætate, non gemitus virorum, luctus mulierum immanem eorum animum inflexit: quin, acerbius in dies male faciendo, ac

do, ac

do, ac dicundo, dignitate alios, alios civitate everſum irent. Nam, quid ego de te dicam, cujus contumeliam homines ignaviſſumi vita ſua commutare volunt? ſcilicet neque illis tantæ voluptati eſt (tametſi inſperantibus accidit) dominatio, quanto mærori tua dignitas: qui optatius habent, ex tua calamitate periculum libertatis facere, quàm per te populi R. imperium maxumum ex magno fieri. Quo magis tibi etiam atque etiam animo proſpiciendum eſt, quonam modo rem ſtabilias, communiaſque. Mihi quidem quæ mens ſuppetit, eloqui non dubitabo. Ceterum tui erit ingenii probare, quæ vera, atque utilia factu putes. In duas partes ego civitatem diviſam arbitror, ſicut à majoribus accepi, in patres, & plebem. Antea in patribus ſumma auctoritas erat, vis multo maxuma in plebe. Itaq; ſæpius in civitate ſeceſſio fuit: ſemperque nobilitatis opes deminutæ ſunt, & jus populi amplificatum. Sed plebes eo libere agitabat; quia nullius potentia ſuper leges erat; neque divitiis, aut ſuperbia, ſed bona fama, factiſque fortibus nobilis ignobilem anteibat: humilimus quiſque in armis, aut militia, nullius honeſtæ rei egens, ſatis ſibi, ſatiſque patriæ, erat. Sed, ubi eos paullatim expulſos agris, inertia, atque inopia incertas domos habere ſubegit: cœpere alienas opes petere, libertatem ſuam cum republica venalem habere. Ita paullatim populus, qui dominus erat, & cunctis gentibus imperitabat, dilapſus eſt: & pro communi imperio, privatim ſibi quiſque ſervitutem peperit. Hæc igitur multitudo primum malis moribus imbuta, deinde in artes, vitaſque varias diſpalata, nullo modo inter ſe congruens, parum mihi quidem idonea videtur ad capeſſendam rempub. Ceterum, additis novis ciuibus, magna

me ſpes tenet, fore, ut omnes expergiſcantur ad libertatem: quippe cum illis libertatis retinendæ, tum his ſervitutis amittendæ cura orietur. Hos ego cenſeo, permixtos cum veteribus novos, in coloniis conſtituas: ita & res militaris opulentior erit, & plebes bonis negotiis impedita malum publicum facere deſinet. Sed non inſcius, neque imprudens ſum, cum ea res agetur; quæ ſævitia, quæve tempeſtates hominum nobilium futuræ ſint, cum indignabuntur omnia funditus miſceri, antiquis civibus hanc ſervitutem imponi, regnum denique ex libera civitate futurum, ubi unius munere multitudo ingens in civitatem pervenerit. Equidem ego ſic apud animum meum ſtatuo, malum facinus in ſe committere, qui incommodo reip. gratiam ſibi conciliet. Vbi bonum publicum etiam privatim uſui eſt: id vero dubitare aggredi, ſocordiæ, atque ignaviæ duco. M. Livio Druſo ſemper conſilium fuit, in tribunatu ſumma ope niti pro nobilitate: neque ullam rem in principio agere intendit, niſi illi auctores fierent homines factioſi, quibus dolus, atque malitia, fide cariora erant. Vbi intellexerunt, per unum hominem maxumum beneficium multis mortalibus dari: videlicet & ſibi quiſque conſcius, malo atque infido animo eſſe, de M. Livio Druſo juxta, ac de ſe, exiſtimaverunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam ſolus rerum potiretur, contra eam nixi, ſua ipſius conſilia diſturbaverunt. Quo tibi imperator majore cura fideque amici, & multa præſidia paranda ſunt. Hoſtem adverſum opprimere, ſtrenuo homini haud difficile eſt; occulta pericula neque facere, neque vitare, bonis in promtu eſt. Igitur, ubi eos in civitatem adduxeris; quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

iam quidem revocata plebes erit, in ea re maxu- ne animum exercitato, uti colantur boni mores ; oncordia inter veteres, & novos coaleſcat. Sed nulto maxumum bonum patriæ, civibus, tibi, iberis, poſtremo humanæ genti, pepereris, ſi ſtu- lium pecuniæ aut ſuſtuleris, aut, quoad res feret, ninueris. Aliter neque privata res, neque publi- ca, neque domi, neque militiæ, regi poteſt. Nam ubi cupido divitiarum invaſit; neque diſciplina, neque artes bonæ, neque ingenium ullum ſatis pollet: quin animus magis, aut minus mature, poſtremo tamen ſuccumbit. Sæpe jam audivi, qui reges, quæ civitates, & nationes, per opulentiam magna imperia amiſerint, quæ per virtutem in- opes ceperant, id adeo haud mirandum eſt. Nam ubi bonus deteriorem divitiis magis clarum, ma- gisque acceptum videt; primo æſtuat, multaque in pectore volvit: ſed ubi gloria honorem magis in dies, virtutem opulentia vincit; animus ad vo- luptatem à vero deficit. Quippe gloria induſtria alitur: ubi eam demſeris, ipſa per ſe virtus ama- ra, atque aſpera eſt. Poſtremo ubi divitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia ſunt, fides, probi- tas, pudor, pudicitia. Nam ad virtutem una, & ardua via eſt: ad pecuniam, qua cuique lubet, nititur: & malis, & bonis rebus ea creatur. Ergo in primis auctoritatem pecuniæ demito: neque de capite, neq; de honore ex copiis quiſquam magis, aut minus judicaverit; ſi neq; prætor neq; conſul, ex opulentia, verum ex dignitate, creetur. Sed de magiſtratu facile populi judicium ſit. Iudices à paucis probari, regnum eſt; ex pecunia legi, in- honeſtum. Quare omnes primæ claſſis judicare placet, ſed numero plures, quam judicant. Neque Rhodios, neque alias civitates umquam ſuorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

judiciorum pænituit: ubi promiſcue dives, & pauper, uti cuique fors tulit, de maxumis rebus juxta, ac de minumis diſceptat. Sed de magiſtratibus creandis haud mihi quidem abſurde placet lex, quam C. Gracchus in tribunatu promulgaverat; ut ex confuſis quinque claſſibus forte centuriæ vocarentur. Ita coæquati dignitate, pecunia, virtute anteire alius alium properabit. nec ego magna remedia contra divitias ſtatuo. Nam perinde omnes res laudantur, atque appetuntur, ut earum rerum uſus eſt: malitia præmiis exercetur. Vbi ea demſeris, nemo omnium gratuito malus eſt. Ceterum avaritia bellua fera, immanis, intoleranda eſt: quo intendit, oppida, agros, fana, atque domos, vaſtat: divina cum humanis permiſcet: neque exercitus, neque mœnia obſtant, quo minus vi ſua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria, atque parentibus cunctos mortales ſpoliat. Verum, ſi pecuniæ decus ademeris; magna illa vis avaritiæ facile bonis moribus vincetur. Atque hæc ita ſeſe habere tametſi omnes æqui, atque iniqui memorent: tamen tibi cum factione nobilitatis haud mediocriter certandum eſt: cujus ſi dolum caveris, alia omnia in proclivi erunt. Nam hi, ſi virtute ſatis valerent, magis æmuli bonorum, quàm invidi, eſſent. Quia deſidia, & inertia, & ſtupor eos, atque torpedo, invaſit; ſtrepunt, obtrectant, alienam famam ſuum dedecus exiſtumant. Sed, quid ego plura, quaſi de ignotis memorem? M. Bibuli fortitudo, atque animi vis, in conſulatum erupit: hebes lingua, magis malus, quam callidus ingenio. Quid ille audeat, cui conſulatus maxumum imperium maxumo dedecori fuit? An L. Domitii magna vis eſt, cujus nullum membrum à flagitio aut facinore vacat?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

vacat? lingua vana, manus cruentæ, pedes fugaces; quæ honeſte nominari nequeant, inhoneſtiſſuma. Vnius tamen M. Catonis ingenium verſutum, loquax, callidum haud contemno. Parantur hæc diſciplina Græcorum. Sed virtus, vigilantia, labos, apud Græcos nulla ſunt. Quippe, cum domi libertatem ſuam per inertiam amiſerint; cenſesne eorum præceptis imperium haberi poſſe? Reliqui de factione ſunt inertiſſumi nobiles: in quibus, ſicut in ſtatua, præter nomen, nihil eſt additamenti. L. Poſtumius, & M. Favonius, mihi videntur quaſi magnæ navis ſupervacua onera eſſe, ubi ſalvi pervenire viſi ſunt: ſi quid adverſi coortum eſt, de illis potiſſumum jactura fit; quia pretii minumi ſunt. Quoniam nunc, uti mihi videor, de plebe renovanda, corrigendaque diſſerui: de ſenatu, quæ tibi agenda videntur, dicam. Poſtquam mihi ætas ingeniumque adolevit, haud ferme armis, atque equis, corpus exercui, ſed animum in litteris, quod natura firmus erat in laboribus, habui. Atque ego in ea vita multa legendo, atque audiendo ita comperi, omnia regna, civitates, nationes uſque eo proſperum imperium habuiſſe, dum apud eos vera conſilia valuerunt: ubicumque gratia, timor, voluptas, ea corrupere; poſt paullo imminutæ opes, deinde ademtum imperium, poſtremo ſervitus impoſita eſt. Equidem ego ſic apud animum meum ſtatuo; cuicumque in ſua civitate amplior, illuſtriorque locus, quam aliis eſt, ei magnam curam eſſe reip. Nam ceteris, ſalva urbe, tantummodo libertas tuta eſt: qui per virtutem ſibi divitias, decus, honorem, pepererunt; ubi paullum inclinata reſp. agitari cœpit, multipliciter animus curis, atque laboribus fatigatur; aut gloriam, aut libertatem, aut rem fami-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

liarem, defenſat: omnibus locis adeſt, feſtinat; quanto in ſecundis rebus florentior fuit, tanto in adverſis aſperius, magisque anxiè agitat. Igitur ubi plebes ſenatui, ſicuti corpus animo, obedit, ejusque conſilia conſequitur: patres conſilio valere decet, populo ſupervacanea eſt calliditas. Itaque majores noſtri, cum bellis aſperrimis premerentur, equis, viris, pecunia amiſſâ, nunquam defeſſi ſunt armati de imperio certare. Non inopia ærarii, non vis hoſtium, non adverſa res, ingentem eorum animum ſubegit, quin, quæ virtute ceperant, ſimul cum anima retinerent. Atque ea magis fortibus conſiliis, quam bonis prœliis, patrata ſunt. Quippe apud illos una reſp. erat, ei conſulebant; factio contra hoſtes parabatur: corpus atque ingenium, patriæ, non ſuæ quiſque potentiæ, exercitabat. At hoc tempore contra homines nobiles, quorum animos ſocordia, atque ignavia, invaſit, ignari laboris, hoſtium, militiæ, domi factione inſtructi, per ſuperbiam cunctis gentibus moderantur. Itaque patres, quorum conſilio antea dubia reſp. ſtabiliebatur, oppreſſi, ex aliena libidine huc atque illuc fluctuantes agitantur: interdum alia, deinde alia, decernunt: ut eorum, qui dominantur, ſimultas, ac arrogantia fert, ita bonum, malumque publicum exiſtimant. Quod ſi aut libertas æqua omnium, aut ſententia obſcurior eſſet; majoribus opibus reſp. & minus potens nobilitas eſſet. Sed quoniam coæquari gratiam omnium difficile eſt; quippe cum illis majorum virtus partam reliquerit gloriam, dignitatem, clientelas: cetera multitudo pleraque inſcia, ſit ſententia eorum à metu libera. Ita occulto ſibi quisque alterius potentia carior erit. Libertas juxta bonis, & malis, ſtrenuis, & ignavis optabilis

eſt. Verum eam plerique metu deſerunt, ſtultiſſimi mortales, quod in certamine dubium eſt, quorſum accidat, id per inertiam in ſe, quaſi victi, recipiunt. Igitur duabus rebus confirmari poſſe ſenatum puto: ſi numero auctus per tabellam ſententiam feret. Tabella obtentui erit, quo magis animo libero facere audeat: in multitudine, & præſidii plus, & uſus amplior eſt. Nam fere, his tempeſtatibus, alii judiciis publicis, alii privatis ſuis atque amicorum negotiis implicati, haud ſane reip. conſiliis adfuerunt: neque eos magis occupatio, quam ſuperba imperia diſtinuere. Homines nobiles cum paucis ſenatoriis, quos additamenta factionis habent, quæcumque libuit probare, reprehendere, decernere, ea, uti libido tulit, fecere. Verum ubi, numero ſenatorum aucto, per tabellam ſententiæ dicentur; illi ſuperbiam ſuam dimittent, ubi iis obediendum erit, quibus antea crudeliſſime imperitabant. Forſitan, imperator, perlectis litteris decernes, quem numerum ſenatorum fieri placeat; quoque modo in multa, & varia officia diſtribuatur; & quonam judicia primæ claſſis mittenda putem, quæ deſcriptio, qui numerus in quoque genere futurus ſit. Ea mihi omnia generatim deſcribere haud difficile factu fuit: ſed prius laborandum viſum eſt de ſumma conſilii, idque tibi probandum verum eſſe. Si hoc itinere uti decreveris, cetera in promtu erunt. Volo ego conſilium meum prudens, maximeque uſui eſſe. Nam ubicumque tibi res proſpere cedet, ibi mihi bona fama eveniet. Sed me illa magis cupido exercet, uti quocumque modo, & quamprimum reſp. adjuvetur. Libertatem gloria cariorem habeo, atque ego te oro, hortorque, ne clariſſumus imperator, Gallica

gente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

gente ſubacta, populi R. ſummum atque invictum imperium tabeſcere vetuſtate, ac per ſummam diſcordiam dilabi, patiaris. Profecto, ſi id accidat, neque tibi nox, neque dies curam animi ſedaverit; quin inſomniis exercitus, furibundus, atque amens alienata mente feraris. Namque mihi pro vero conſtat, omnium mortalium vitam divino numine inviſi: neque bonum, neque malum facinus cujuſquam pro nihilo haberi: ſed ex natura diverſa præmia bonos, malosque ſequi. Interea forte ea tardius procedunt: ſuus cuique animus ex conſcientia ſpem præbet. Quod ſi tecum patria, atque parentes poſſent loqui, ſcilicet hæc tibi dicerent: O Cæſar, nos te genuimus fortiſſumi viri, in optuma urbe, decus, præſidiumque nobis, hoſtibus terrorem. Quæ multis laboribus, & periculis ceperamus, ea tibi naſcenti cum anima ſimul tradidimus, patriam maximam in terris; domum, familiamque in patria clariſſumam; præterea bonas artes, honeſtas divitias; poſtremo omnia honeſtamenta pacis, & præmia belli. Pro his ampliſſumis benificiis non flagitium à te, neque malum facinus, petimus; ſed uti libertatem everſam reſtituas. Qua re patrata, profecto per gentes omnes fama virtutis tuæ volitabit. Namque hac tempeſtate, tametſi domi, militiæque præclara facinora egiſti; tamen gloria tua cum multis viris fortibus æqualis eſt: ſi vero urbem ampliſſumo nomine, & maxumo imperio, prope jam ab occaſu reſtitueris; quis te clarior, quis major, in terris fuerit? Quippe ſi morbo jam, aut fato huic imperio ſecus accidat: cui dubium eſt, quin per orbem terrarum vaſtitas, bella, cædes, oriantur? quod ſi tibi bona lubido fuerit, patriæ, parentibus gratificandi; poſtero tempore,

rep.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

p. reſtituta, ſuper omnis mortalis gloria agnita, aque unius mors vita clarior erit. Nam vivos terdum fortuna, ſæpe invidia, fatigat: ubi ania naturæ ceſſit, demtis obtrectationibus ipſa te rtus magis magiſque extollit. Quæ mihi utilia ctu viſa ſunt, quæque tibi uſui fore credidi, quam ucisſumis potui, perſcripſi. Ceterum deos imortales obteſtor, uti, quocumque modo ages, ea s tibi, reique publicæ proſperè eveniat.

C. SALLUSTII CRISPI IN M. TULLIUM CICERONEM DECLAMATIO.

GRAVITER, & iniquo animo, maledicta tua paterer, M. Tulli, ſi te ſcirem judicio magis, quàm morbo animi, petulania iſta uti. Sed, quoniam in te neque modum, eque modeſtiam ullam animadverto, reſpondeo tibi: uti, ſi quam maledicendo voluptatem ceiſti, eam male audiendo amittas. Vbi querar? quos implorem, P.C. diripi remp. atque audaciſumo cuique eſſe perfidiæ? an apud populum R. qui ita largitionibus corruptus eſt, uti ſeſe, ac forunas ſuas; venales habeat? an apud vos, P.C. quorum auctoritas turpiſſumo cuique, & ſceleraiſſumo, ludibrio eſt? ubi M. Tullius leges, judicia opuli R. defendit, atque in hoc ordine ita moderatur, quaſi unus reliquus ex familia viri clariſſumi, Scipionis Africani, ac non reptitius, accitus, c paullo ante inſitus huic urbi civis. An vero, M. Tulli,

M. Tulli, facta, ac dicta tua obſcura ſunt? an no
ita à pueritia vixiſti, uti nihil flagitioſum corpo
tuo putares, quod alteri collibuiſſet? Scilicet, iſta
immoderatam eloquentiam apud M. Piſone
non pudicitiæ jactura perdidiciſti? Itaque minim
mirandum eſt, ſi eam flagitioſe venditas, qua
turpiſſume paraſti. Verum, ut opinor, ſplendo
domeſticus tibi animos attollit; uxor ſacrilega, a
perjuriis delibuta; filia matris pellex, tibi jucu
dior, atque obſequentior, quàm parenti par eſ
Domum ipſam tuam vi, & rapinis, funeſtam ti
ac tuis, comparaſti: videlicet uti nos commonefa
cias, quàm converſa ſit reſp. cum in ea domo ha
bitas, homo flagitioſiſſume, quæ P. Craſſi, vi
conſularis, fuit. Atque hæc cum ita ſint; tame
Cicero ſe dicit in conſilio deorum immortaliu
fuiſſe; inde miſſum huic urbi: civibuſque cuſto
dem, abſque carnificis nomine, qui civitatis in
commodum in gloriam ſuam ponit: quaſi ver
non illius conjurationis cauſſa fuerit conſulatu
tuus, & iccirco reſp. disjecta eo tempore, quo t
cuſtodem habebat. Sed, ut opinor, illa te magi
extollunt, quæ poſt conſulatum cum Terenti
uxore de rep. conſuluiſti: cum legis Plautiæ judi-
cia domi faciebas: ex conjuratis alios morte,
alios pecunia condemnabas: cum tibi alius Tuſcu-
lanum, alius Pompejanam villam ædificabat, alius
domum emebat: qui vero nihil poterat, is erat ca-
lumniæ proximus, is aut domum tuam oppugna-
tum venerat, aut inſidias ſenatui fecerat, denique
de eo tibi compertum erat. Quæ ſi tibi falſa obji-
cio; redde rationem, quantum patrimonii acce-
peris, quid tibi litibus accreverit, qua ex pecunia
domum paraveris, Tuſculanum, & Pompejanum
infinito ſumtu ædificaveris. Aut, ſi retices; cui

dubium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ubium poteſt eſſe, quin opulentiam iſtam ex ſanuine, & viſceribus civium paraveris? Verum, ut pinor, homo novus Arpinas, ex C. Marii famia, ejus virtutem imitatur; contemnit ſimultaem hominum nobilium; populi R. curam habet; eque terrore, neque gratia commovetur. Illud ero amicitiæ tantum, ac virtutis eſt animi? Immo vero homo leviſſimus, ſupplex inimicis, amiis contumelioſus, modo harum, modo illarum artium, fidus nemini, leviſſimus ſenator, mercearius patronus, cujus nulla pars corporis à turitudine vacat: lingua vana, manus rapaciſſimæ, ula immenſa, pedes fugaces; quæ honeſte nomiari non poſſunt, inhoneſtiſſuma. Atque is, cum ejuſmodi ſit, tamen audet dicere: *O fortunatam natam me conſule Romam!* Te conſule fortunatam, Cicero? immo vero infelicem, & miſeram, quæ crudeliſſumam proſcriptionem civium perpeſſa eſt; cum tu, perturbata rep. metu perculſos omnes bonos parere crudelitati tuæ cogebas; cum omnia judicia, omnes leges, in tua lubidine erant; cum tu, ſublata lege Porcia, erepta libertate, omnium noſtrum vitæ, neciſque poteſtatem ad te unum revocaveras. Atque parum eſt, quod impune feciſti: verum etiam commemorando exprobras; neque licet obliviſci ſervitutis ſuæ. Egeris, oro te Cicero, perfeceris quod libet: ſatis eſt perpeſſos eſſe: etiamne aures noſtras odio tuo onerabis? etiamne moleſtiſſumis verbis inſectabere? *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.* Quaſi vero togatus, & non armatus, ea, quæ gloriaris, confeceris; atque inter te, Syllamque dictatorem, præter nomen imperii, quidquam interfuerit. Sed quid ego plura de tua inſolentia commemorem? quem Minerva omnes artes edocuit,

Iupiter

Iupiter optumus maxumus in conſilio deoru admiſit, Italia exſulem humeris ſuis reportavi Oro te, Romule Arpinas, qui egregia tua virtu omnes Paullos, Fabios, Scipiones, ſuperaſti; que tandem locum in hac civitate obtines? quæ ti partes reip. placent? quem amicum, quem in micum, habes? cui in civitate feciſti inſidias, ar cillaris. Quo jure, cum de exſilio tuo Dyrrhachi rediſti, eum ſequeris? quos tyrannos appellabas eorum nunc potentiæ faves? qui tibi antè optima tes videbantur, eoſdem nunc dementes, ac furio ſos vocas? Vatinii cauſſam agis: de Sextio mal exiſtumas: Bibulum petulantiſſumis verbis læ dis: laudas Cæſarem: quem maxume odiſti, e maxume obſequeris: aliud ſtans, aliud ſedens de rep. ſentis: his maledicis, illos odiſti: leviſſu me transfuga! neque in hac, neque in illa parte fi-dem habes.

IN SALLVSTIVM DECLAMATIO;

QVÆ CICERONI

FALSO TRIBVITVR.

EA demum magna voluptas eſt, Criſpe Sallusti, æqualem, & parem verbis vitam agere; neque quidquam tam obſcenum dicere, cui non ab initio pueritiæ omni genere facinoris ætas tua reſpondeat, ut omnis oratio moribus conſonet. Neque enim, qui ita vivit, uti tu; aliter, ac tu, loqui poteſt: neque, qui tam illoto ſermone utitur, vita honeſtior eſt. Quo me vertam,

.C.? unde initium ſumam ? majus enim mihi di-
endi onus imponitur, quo notior eſt uterque no-
rum. Quod ſi aut de mea vita, atque actibus no-
tris, huic cōviciatori reſpondero, invidia gloriam
onſequetur : aut, ſi hujus facta , mores , omnem
tatem nudavero ; in idem vitium incidam pro-
acitatis, quod huic objicio. Id vos, ſi forte offen-
imini, juſtius huic, quàm mihi, ſuccenſere debe-
is, qui initium introduxit. Ego dabo operam, ut
c pro me minimo cum faſtidio reſpondeam , &
n hunc minime mentitus eſſe videar. Scio me ,
P.C. in reſpondendo non habere magnam exſpe-
tationem , quod nullum vos ſciatis novum cri-
nen in Salluſtium audituros, ſed omnia vetera re-
ogniturus, quîs & meæ, & veſtræ jam , & ipſius
ures calent. Verum eo magis odiſſe debetis ho-
ninem, qui ne incipiens quidem peccare minimis
ebus poſuit rudimentum ; ſed ita ingreſſus eſt, uti
ieque ab alio vinci poſſit, neque ipſe ſe omnino
eliqua ætate præterire. Itaque nihil aliud ſtudet,
iiſi, uti lutulentus ſus, cum quovis velitari. Longe
ero fallitur opinione. Non enim procacitate lin-
guæ vitæ ſordes eluuntur : ſed eſt quædam calu-
mnia, quam unuſquiſque noſtrum teſtante animo
ſuo fert, de eo , qui falſum crimen bonis objectat.
Quod ſi vita iſtius memoriam vicerit; aliam, P.C.
non ex oratione ejus, ſed ex moribus ſpectare de-
betis. Iam dabo operam , quam maxime potero,
uti breve id faciam. Neque hæc altercatio noſtra
vobis inutilis erit, P.C. Plerumque enim reſp. pri-
vatis creſcit inimicitiis ; ubi nemo civis, qualis ſit
vir, poteſt latere. Primum igitur, quoniam om-
nium majores Criſpus Salluſtius ad unum exem-
plum, & regulam quærit, velim mihi reſpondeat,
numquid ii , quos protulit, Scipiones, & Metelli,

antè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

antè fuerint aut opinionis, aut gloriæ, quam eo: res geſtæ ſuæ, & vita innocentiſſimè acta, commendavit? quod ſi hoc fuit illis initium nominis, & dignitatis; cur non æquè de nobis exiſtimetur cujus & res geſtæ illuſtres ſunt, & vita integerrimè acta. Quaſi vero tu ſis ab illis viris, Salluſti, ortus: quod ſi eſſes; nonnullos jam tuæ turpitudinis pigeret. Ego meis majoribus virtute mea præluxi: uti, ſi prius noti non fuerint, à me accipiant initium memoriæ ſuæ: tu tuis vita, quam turpiter egiſti, magnas offudiſti tenebras; ut etiam, ſi fuerint egregii cives, certe venerint in oblivionem. Quare noli mihi antiquos viros objectare. Satius eſt enim, me meis rebus geſtis florere, quàm majorum opinione niti; & ita vivere, ut ego ſim poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Neque me cum iis conferri decet, P.C. qui jam deceſſerunt, omnique odio carent, & invidia; ſed cum iis, qui mecum unà in republica verſati ſunt. Sed ſi fuerim aut in honoribus petendis nimis ambitioſus; (non hanc dico popularem ambitionem, cujus me principem confiteor, ſed illam pernicioſam contra leges, cujus primos ordines Salluſtius duxit;) aut in gerendis magiſtratibus, aut in judicandis maleficiis tam ſeverus; aut in tuenda republica tam vigilans; quam tu proſcriptionem vocas: credo quod non omnes tui ſimiles incolumes in hac urbe vixiſſent. At quanto meliore loco reſpublica tuenda ſtaret, ſi tu, par ac ſimilis ſceleſtorum civium, una cum illis adnumeratus eſſes! An ego tunc falſo ſcripſi, *Cedant arma togæ*; qui togatus armatos, & pace bellum oppreſſi? An illud mentitus ſum, *Fortunatam me conſule Romam*; qui tantum inteſtinum bellum, & domeſticum urbis incendium, exſtinxi?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

inxi? Neque te tui piget, homo leviſſime, cum culpas, quæ in hiſtoriis mihi gloriæ ducis? An rpius eſt, P.C. ſcribentem mentiri, quàm illum alam hoc ordine dicentem? Nam, quod meam tatem increpuiſti: tantum me abeſſe puto ab mpudicitia, quantum tu abes à pudicitia. Sed uid ego de te plura querar? Quid enim mentiri urpe duces, qui mihi auſus ſis eloquentiam uti vium objicere? cujus ſemper nocens eguiſtiparocinio. An ullum exiſtimas poſſe fieri civem gregium, qui non his artibus & diſciplinis ſit eruditus? An ulla alia putas eſſe rudimenta, & incuabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Sed minime mirum eſt, P.C. ſi homo, qui deſidiæ, ac luxuriæ, plenus ſit, hæc uti nova, atque inuſitata, miratur. Nam quod iſta inuſitata rabie petulanter in uxorem, & in filiam meam invaſiſti, quæ facilius mulieres ſe à viris abſtinuerunt, quàm tu vir à viris; ſatis doctè, ac peritè feciſti. Non enim me ſperaſti mutuam tibi gratiam relaturum, & viciſſim tuas compellaturum. Vnus enim ſatis es materiæ habens: neque quidquam turpius eſt domi tuæ, quàm tu. Multum te vero opinio fallit, qui mihi putaſti parare invidiam ex mea re familiari; quæ multo mihi minor eſt, quàm habere dignus ſim. Atque utinam ne tanta quidem eſſet, quanta eſt; uti potius amici mei viverent, quàm ego teſtamentis eorum locupletior eſſem! Ego fugax, Criſpe Salluſti? Furori tribuni pl. ceſſi: utilius duxi, quamvis fortunam unus experiri, quàm univerſo populo R. civilis eſſem diſſenſionis cauſſa: qui, poſtea quam ille ſuum annum in rep. perbacchatus eſt; omniaque quæ commoverat, pace, & otio, reſederunt: hoc ordine revocante, atque ipſa rep. manu retrahente

hente

hente me, reverti. Qui mihi dies, ſi cum omn reliqua vita conferatur, animo quidem meo ſupe ret, cum univerſi vos, populuſque R. frequens ad ventu meo gratulatus eſt. Tanti me fugacem mercenarium patronum hi æſtimaverunt. Nequ hercule mirum eſt, ſi ego ſemper juſtas omniun amicitias æſtimavi. Non enim uni privatim an cillatus ſum, neque me addixi: ſed, quantum quiſ que reip. ſtuduit, tantum mihi fuit aut amicus aut inimicus. Ego nihil plus volui valere, quàn pacem: multi privatorum audacias nutriverunt Ego nihil timui, niſi leges: multi arma ſua timer voluerunt. Ego nunquam volui quidquam poſſe, niſi pro vobis: multi ex vobis, potentia freti, in vos ſuis viribus abuſi ſunt. Itaque non eſt mirum ſi nullius amicitia uſus ſum, qui non perpetuc reip. amicus fuit: neque me pænitet, ſi aut peten- ti Vatinio reo patrocinium pollicitus ſum, aut Sex- tii inſolentiam repreſſi, aut Bibuli patientiam cul- pavi, aut virtutibus Cæſaris favi. Hæ laudes enim egregii civis, & unicæ ſunt. Quæ ſi tu mihi uti vitia objicis, temeritas tua reprehenditur, non mea vitia culpabuntur. Plura dicerem, ſi apud alios mihi eſſet dicendum, P. C. non apud vos, quos habui omnium actionum mearum monitores. Sed, ubi rerum teſtimonia adſunt, quid opus eſt verbis? Nunc, ad te uti revertar, Salluſti, patrem- que tuum prætercam: qui ſi nunquam in vita ſua peccavit, tamen majorem injuriam reip. facere non potuit, quàm quòd te talem filium genuit. Neque, tu ſi qua in pueritia peccaſti, exſequar, ne parentem tuum videar accuſare, qui eo tempore ſummam tui poteſtatem habuit; ſed qualem ado- leſcentiam egeris. Hac enim demonſtrata, facile intelligetur, quam petulanti pueritia tam impudi-

cus,

is, & procax, adoleveris. Poſtea quam immen-
e gulæ impudiciſſumi corporis quæſtus ſufficere
on potuit; & ætas tua jam ad ea patienda, quæ
teri facere collibuiſſet, exoleverat; cupiditatibus
nfinitis efferebaris, uti, quæ ipſe corpori tuo tur-
ia non duxiſſes, in aliis experireris. Ita non eſt
cile reputare, P.C. utrum inhoneſtioribus cor-
oris partibus rem quæſierit, an amiſerit. Domum
aternam vivo patre turpiſſimè venalem habuit,
endidit. Et cui dubium poteſt eſſe, quin mori
oegerit eum, quo hic nondum mortuo pro he-
ede geſſerit omnia? Neque pudet à me eum quæ-
ere, quis in P. Craſſi domo habitet; cum ipſe re-
pondere non queat, quis in ipſius habitet paterna
omo. At hercule lapſus ætatis tirocinio, poſtea
e correxit. Non ita eſt: ſed abiit in ſolatium ſa-
rilegii Nigidiani: bis judicis ad ſubſellia attractus,
xtrema fortuna ſtetit: & ita diſceſſit, uti non hic
nnocens eſſe, ſed judices pejeraſſe exiſtimaren-
ur. Primum honorem in quæſtura adeptus, hunc
ocum, & ordinem, deſpectum reddidit, cujus
ditus ſibi quoque, ſordidiſſimo homini, patuiſ-
et. Itaque timens, ne facinora ejus clam vos eſ-
ent, cùm omnibus matribus familias opprobrio
ſſet, confeſſus eſt, vobis audientibus, adulterium;
neque erubuit ora veſtra. Vixeris, uti libet, Sallu-
ti; egeris, quæ volueris: ſatis ſit, unum te tuo-
um ſcelerum conſcium eſſe: noli nobis languo-
em, & ſoporem nimium exprobrare. Sumus di-
igentes in tuenda pudicitia uxorum noſtrarum:
ed ita experrecti non ſumus, ut à te cavere poſſi-
mus. Audacia tua vincit ſtudia noſtra. Ecquod
nunc movere poſſit, P.C. factum ac dictum turpe,
quem non puduit palam, vobis audientibus, adul-
terium confiteri? Quod ſi nihil pro me tibi reſpon-
dere

dere voluiſſem ; ſed illud cenſorium elogiun
Ap. Claudii, & L. Piſonis, integerrimorum vi
rorum, quo uſus eſt quisque eorum, pro leg
palam univerſis recitarem : nonne tibi videre
æternas inurere maculas, quas reliqua vita tu
eluere non poſſit? Neque poſt illum delectum ſe
natus te umquam vidimus. Niſi forte in ea t
caſtra conjeciſti, quo omnis ſentina reip. con
fluxerat. At idem Salluſtius, qui in pace ne ſe
nator quidem manſerat, poſtea quam reſp. ar
mis oppreſſa eſt, & idem victores, qui exſules
reduxit, in ſenatum poſt quæſturam reductu
eſt. Quem honorem ita geſſit, uti nihil non venal
in eo habuerit, cujus aliquis emtor fuerit. It
igitur egit, uti nihil non æquum, ac verum, duxe
rit, quod ipſi facere collibuiſſet: neque aliter vexa
vit, ac debuit, ſi quis prædæ loco accepiſſet magi
ſtratum. Peracta quæſtura; poſtea quam magn
pignora eis dederat, cum quibus ſimilitudine vi
tæ ſe conjunxerat, unus jam ex illo grege videba
tur. Ejus enim partis exemplar erat Salluſtius, qu
tanquam in imam voraginem cœtus omniun
vitiorum exceſſerat: quidquid impudicorum ci
lonum, parricidarum, ſacrilegorum, debitorun
fuit in urbe, municipiis, coloniis, Italia tota, ſic
ut in fretis, ſubſederant, nominis perditi, ac no
tiſſimi, nulla in parte caſtris apti, niſi licentia vi-
tiorum, & cupiditate rerum novarum. At poſte
quam prætor factus eſt, modeſte ſe geſſit, & ab-
ſtinenter. Nonne ita provinciam vaſtavit, uti ni-
hil neque paſſi ſint, neque exſpectarint gravius ſo-
cii noſtri in bello, quàm experti ſunt in pace, hoc
Africam interiorem obtinente? unde tantum hic
exhauſit, quãtum potuit aut fide nominum trans-
jici, aut in naves contrudi. Tantum, inquam, P.C.

ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

exhauſit, quantum voluit: ne cauſſam diceret, ſeſtertio duodecies cum Cæſare paciſcitur. Quod ſi quippiam eorum falſum eſt; hic palam refelle, unde tu, qui modo ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tamquam ſomnio beatus, hortos pretioſiſſimos, villam Tiburti C. Cæſaris, reliquas poſſeſſiones paraveris. Neque piguit quærere, cur ego P. Craſſi domum emiſſem: cum tu veteris villæ dominus ſis, cujus paulo ante fuerat Cæſar? modo, inquam, patrimonio non comeſo, ſed devorato, quibus rationibus repente factus es tam affluens, & tam beatus? Nam quis te faceret heredem, quem ne amicum quidem ſuum ſatis honeſtum quisquam ſibi ducit, niſi ſimilis, ac par tui? At hercule egregia facta majorum tuorum te extollunt: quorum ſive tu ſimilis es, ſive illi tui, nihil ad omnium ſcelus, ac nequitiam, addi poteſt. Verum, ut opinor, honores tui te faciunt inſolentem. Tu, Criſpe Sallusti, tantidem putas eſſe bis ſenatorem, & bis quæſtorem fieri, quanti bis conſularem, & bis triumphalem? carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere. Is demum maledicit, qui non poteſt verum ab altero audire. Sed tu omnium menſarum aſſecla, omnium cubiculorum in ætate pellex, & idem poſtea adulter, omnis ordinis turpitudo es, & civilis belli memoria. Quid enim gravius pati potuimus, quam quod te incolumem in hoc ordine videamus? Deſine bonos petulantiſſima conſectari lingua: deſine morbo procacitatis iſto uti: deſine unumquemque moribus tuis æſtimare: his moribus amicum tibi facere non potes, videris velle inimicum habere. Finem dicendi faciam P. C. Sæpe enim vidi gravius offendere animos auditorum eos, qui aliena

flagitia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

flagitia apertè dixerunt, quam eos qui commiſerunt. Mihi quidem ratio habenda eſt, non qui Salluſtius merito debeat audire; ſed ut ea dicam ſi qua ego honeſte effari poſſum.

C. SALLVSTIVS CRISPVS

EXPLICIT.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

FRAGMENTA VETERVM HISTORICORVM.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

AMICE LECTOR.

SAlluſtio, uti Principi Hiſtoricorum, ſu
& antiquiſſimo non minus quam anti
quitatis, etiam in verbis, ſtudioſo, viſum
fuit veterum Hiſtoricorum, quæ ſuperſun
hactenus, Fragmenta, collectore Popma,
hic addi. Quibus, cum autorum cauſa, qui
Hiſtorias ſcripſerunt, aliis ex libris, quod
in Fabio Pictore, Maximoque, ac aliis hic
factum, quædam alia, quæ ad Hiſtoriam
non ſpectant, inſeri videbis, ſcito ipſos,
quamquam forte non eorum omnia, quæ
tamen pauca ſunt, eodem ſpectare. Quod
facile à te impetrabis, ſi ex iis quæ à Robor-
tello aliisque collecta ſunt, plura fuiſſe reſe-
canda cogitabis.

FRAG-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

FRAGMENTA HISTORICORVM VETERVM.

Quinctus Fabius Pictor, ſcriptorum antiquiſſimus, ut ait Livius, vixit anno urbis IↃ XXXVIII. *Quæ ex Fabii annalibus veteres referunt ea partim ſunt de antiquitatibus Italiæ, & urbis initiis, partim de geſtis populi Romani. Quæ autem patrum memoria de aureo ſæculo, & origine urbis ab Annio Viterbienſi, Pictoris nomine edita ſunt, pro ſuppoſititiis habenda.*

QVINCTI FABII PICTORIS ANNALIVM LIB. I.

SOLITO inſtitutoque egreſſam virginem, in uſum ſacrorum aquam petitum ex eo fonte, qui erat in luco Martis, ſubito imbribus tonittubuſq; quæ cum illa erant, disjectis, à Marte compreſſam, conturbatamque, mox recreatam conſolatione Dei, nomen ſuum indicantis, affirmantiſque ex ea natos dignos patre evaſuros. *Autor de origine gentis Romanæ.*

LIB. IV.

Quapropter tum primum ex plebe alter conſul factus eſt, duo & viceſimo anno poſtquam Romam Galli ceperunt. *A. Gellius.* 5. 4.

EX LIBRIS INCERTIS.

Mortuus eſt anno duo & viceſimo: Rex fuit annos viginti & unum. *Ibidem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Lupus femina. *Quintilianus.* I.X.

Æneæ ſomnium ejuſmodi eſt, ut omnia quæ ab Ænea geſta ſunt, quæque illi acciderunt ea fuerint quæ ei ſecundum quietem viſa ſunt. *Cicer de divinatione* I.

Cum bello Latino ludi votivi maximi primum fierent, civitas ad arma repente eſt excitata. Itaque ludis intermiſſis Inſtaurativi conſtituti ſunt. *Ibidem.*

Iolus cujus filius fuerit, cujus gentis & nationis. *Arnobius adverſus gentes* VI.

Literas Cadmum ex Phœnice in Græciam, inde in Italiam Evandrum attuliſſe. *Victorinus de Orthographia.*

Amulii juſſu miniſtri quidam, infantes in alveo collocatos acceperunt, & aſportarunt, ut eos in fluvium circiter CXX. ſtadia ab urbe diſtantem, projicerent, &c. *Dionyſius* I.

Remus in hoſtium poteſtatem redactus, poſtea vinctus Albam eſt deductus. *Ibidem.*

Diviſit etiam Romulus totum agrum in partes viginti ſex, quas ipſe tribus appellat: ita ut quatuor urbanis ad illos additis, omnes efficiant numerum triginta Tribuum. *Idem* IV.

Aruntem Tarquinii filium fuiſſe: illum defunctum à matre Tanaquile ſepultum fuiſſe. *Ibidem.*

Illos pueros quia Tarquinio relicti fuerant, ejus filios fuiſſe. *Ibidem.*

Tarpeam cupido cepit armillarum, quas in ſiniſtris brachiis illi geſtabant, & annulorum quos ferebant. *Idem* II.

Tunc demum Romanos ſenſiſſe divitias, cum Sabinorum gentem ſibi ſubjeciſſent. *Strabo Geograph.* V.

Belli quod cum Annibale duce inter Carthagi-

ienſes atque Romanos exarſit, cauſam fuiſſe ſævitiam atque crudelitatem Annibalis in Saguntinos, & Aſdrubalis ambitionem ac immanem regni cupiditatem, &c. *Polybius* I.

Anno primo octavæ Olympiadis Romam conditam fuiſſe. *Solinus Polyhiſt. cap.*2.

Millia LXXX. primo luſtro civium cenſa: eorum qui ferre arma poſſent, eum numerum fuiſſe. *Livius* I.

Quadraginta ea ſola talenta fuiſſe (ſepoſita in ædificationem Capitolii.) *Ibidem.*

Coriolanum uſque ad ſenectutem vixiſſe. hanc ſæpe eum exacta ætate uſurpaſſe vocem, MVLTO miſerius ſeni exilium eſſe. *Idem* II.

Ambos Coſs. in Samnio & ad Luceriam res geſſiſſe, traductumque in Etruriam exercitum: ad Luceriam utrimque multos occiſos, in eaque pugna Iovis Statoris ædem votam ut Romulus ante voverat. *Idem* 10.

Ad Thraſymenum pugna XV. millia Romanorum in acie cæſa ſunt, X. millia ſparſa fuga per omnem Etruriam diverſis itineribus Romam petiere. Mille & quingenti hoſtium in acie, multi poſtea utrimque ex vulneribus periere. *Idem* 31.

Cum obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, hirundinem à pullis ad ſe allatam ut lino ad pedem ejus alligato nodis ſignificaret, quoto die adveniente auxilio eruptio fieri deberet. *Plinius* 10.24.

Matronam, quòd loculos, in quibus erant claves cellæ vinariæ, reſignaviſſet, à ſuis inedia mori coactam. *Idem* 14.13.

Puilia ſaxa eſſe ad portum, qui ſit ſecundum Tiberim. *Feſtus Puilia.*

Amata inedia ſe interemit. *Servius in* XII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

FABII PICTORIS RERVM GESTARVM

LIB. I.

Et ſimul videbant Picum Martium. *Noniu. Picumnus.*

PONTIFICII IVRIS

LIB. I.

Quæ verba Pontificem Max. dicere oporteat cum Virginem capit, ea ejuſmodi ſunt, Sacerdotem Veſtalem quæ ſacra faciat, quæ jous ſiet, Sacerdotem Veſtalem facere pro populo Rom. Quiritibus, uti quod optima lege fuat, ita te Amata capio. *A.Gellius* 1.12.

Equo Dialem Flaminem vehi religio eſt, claſſem procinctã extra pomerium, id eſt, exercitum ornatum videre. Iurare Dialem fas nunquam eſt. Annulo uti niſi pervio caſſoque fas non eſt. Ignem è Flaminia, id eſt, Flaminis Dialis domo, niſi ſacrum efferri jous non eſt. Vinctum ſi ædes ejus introierit ſolvi neceſſum eſt, &c. *Idem* 10.15.

Exta porriciunto, diis danto in altaria, aramve, focumve, eove quo exta dari debebant. *Macrobius Saturnal.* 3.2.

Vitulari. *Ibidem.*

LIB. III.

Pilumno & Picumno. *Nonius Picumnus.*

LIB. XVI.

Aquam manibus pedibusque dato, polubrum ſiniſtra manu teneto, dextera vaſum cum aqua. *Idem Polubrum.*

Ex

EX INCERTIS LIBRIS.

Muries fit ex ſale, quod ſal ſordidũ tunſum eſt, & in ollam rudem fictilem adjectum eſt, & poſtea id ſal virgines Veſtales ſerra ferrea ſecant. *Idem Sal neutro genere.*

Hos Deos enumerat quos invocat Flamen ſacrum cereale faciens Telluri & Cereri, Vervactorum, Reparatorem, Imporcitorem, Inſitorem, Obaratorem, Occatorem, Sarcitorem, Subruminatorem, Meſſorem, Convectorem, Conditorem, Promitorem. *Servius Georg.* 1.

Q. FABIVS SERVILIANVS

Annales ſcripſit, & libros juris Pontificii. Conſul fuit & floruit anno V. C. DCXL.

Q. FABII MAXVMI SERVILIANI PONTIFICIS ANNALIVM LIB. I.

Tum Æneas ægre patiebatur in eum deveniſſe agrum, macerrimum, littorioſiſſimumque. *Idem Æneid.* 1.

PONTIFICI IVRIS LIB. XII.

Negat oportere atro die parentare: quia tunc quoque Ianum Iovemque præfari neceſſe eſt, quos nominari atro die non oportet. *Macrobius* 1. 16.

EX INCERTO LIBRO.

Amitti magis quam apiſci. *Priſcian.* 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

LVCIVS CINCIVS ALIMENTVS

Diligens veterum monimentorum auctor, ut ait Livius, Fabii Pictoris æqualis fuit. Græcè ſcripſit Hiſtoriam Annibalicam, Latine ab Gorgia Leontino redditam.

L. CINCII ALIMENTI ANNALIVM GRAECORVM

LIB. I.

Poſt eum regnavit Tiberinus Silvius, Silvii filius, qui cum adverſus finitimos bellum inferentes copias eduxiſſet, inter prœliantes depulſus in Albulam flumen deperiit, mutandique nominis exſtitit cauſſa. *Autor de origine gentis Rom.*

LIB. II.

Aſcanius completis in Lavinio triginta annis recordatus novæ urbis condendæ tempus adveniſſe ex numero porcorum, quos pepererat ſus alba; circumſpectis diligenter finitimis regionibus, ſpeculatus montem editum, qui nunc ab ea urbe quæ in eo condita eſt Albanus nuncupatur, civitatem communit, eamque ex forma quod ita in longum porrecta eſt, Longam, ex colore ſuis Albam cognominavit. *Ibidem.*

EX INCERTIS LIBRIS.

Romam duodecima Olympiade conditam. *Solinus cap.* 11.

Romæ natalem in quartum duodecimæ Olympiadis annum incidere. *Dionyſius* 1.

Tarpeiam cupido cepit armillarum, quas in ſiniſtris brachiis illi geſtabant. *Ibidem.*

Volſiniis quoque clavos indices numeri annorum

norum fixos in templo Nortiæ Etruſcæ deæ comparere. *Livius* VII.

Captum ſe ab Annibale. *Idem.* XXX.

Gallis Liguribusque additis, cum his LXXX. millia peditum, decem equitum adducta in Italiam: ex ipſo autem audiſſe Annibale, poſtquam Rhodanum tranſierit, XXXVI. millia hominum, ingentemque numerum equorum & aliorum jumentorum amiſiſſe in Taurinis, quæ Gallis proxima gens erat in Italiam digreſſo. *Ibidem.*

HISTORIA DE GORGIA LEONTINO.

Qui dum jam ſilicernius finem ſui temporis exſpectaret, etſi morti non potuit, tamen infirmitatibus inſultavit. *Fulgentius in expoſitione ſermonum antiquorum ſilicernios ſenes jam incurvos.*

C. ACILIVS

Græce ſcripſit annales Romanos, quos Claudius Latinos fecit; quem eſſe Q. Claudium Quadriganium, qui vixit anno urbis IↃCLXVI, *multi exiſtimant.*

C. ACILII ANNALES GRÆCI.

Ante conditam urbem Romuli & Remi per eos amiſſum fuiſſe, quos Fauno voto facto nudos, ne moleſtus iis ſudor foret, ad exquirendum id excurriſſe. Hinc nudos diſcurrere Lupercos. *Plutarchus in Romulo.*

CLAVDII ANNALES ACILIANI LATINI.

Ita nocte ac die bina caſtra hoſtium expugnata ductu L. Martii. Ad triginta ſeptem millia ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſtium cæſa, captos ad mille octingentos trigint[a]
prædam ingentem partam, & in ea fuiſſe clypeu[m]
argenteum pondo CXXXVIII. cum imagine Ba[r]chinii Aſdrubatis. *Livius* 35.

P. Africanum in ea fuiſſe legatione, eumqu[e]
Epheſi collocutum cum Annibale, & ſermone[m]
etiam unum refert, quo quærenti Africano que[m]
fuiſſe maxumum imperatorem Annibal crederet
reſpondiſſe, Alexandrum Magnum, &c. *Idem* 45.

C. FANNIVS

Floruit anno V.C. IↃ C XXXI. *Annales ſcripſit quos à veritate Salluſtius commendat.*

C. FANNII ANNALIVM
LIB. I.

Cum in vita agenda didicimus multa, quæ im-præſentiarum bona videntur, poſt inventa & multo amplius, aliuſmodi atque ante viſa eſſent. *Priſcianus* 13.

LIB. VIII.

Domina ejus, ubi villam venerat, jubebat biber dari. *Cariſius* 1. *Biber.*

Ex Incertis.

Hæc adipiſcuntur. *Priſcianus* 8.

Brevi etiam omnem juventutem parendo & ſtrenue agendo ſuperavit, ac vero murum hoſtium primus aſcendit, ut autor eſt Fannius, qui prædicat una cum Tiberio ſe in murum aſcendiſſe, conſortemque fuiſſe illius decoris. *Plutarch. in Gracc[h]is.*

Q. Metelli Oratio contra Tiberium Graccum expoſita eſt in C. Fanni Annalibus. *Cicero in Bruto.*

Εἴρωνα

.ὁμωνα me, ne ſi Africanus quidem fuit, ut ait in Hiſtoria Fannius, exiſtimari velim. *Ibidem.*

VENNONIVS

ide dignus ſcriptor, ut Dionyſius Halicarnaſſæus teſtatur, Hiſtoriarum libros condidit. Ætas incerta.

VENNONII HISTORIARVM LIBRI I.

Solito inſtitutoque egreſſam virginem in uſum ſacrorum aquam petitum, &c. *Autor de orig. gentis Roman.*

Romulus diviſit agrum in Tribus triginta & unum. *Dionyſius 4.*

L. SCRIBONIVS LIBO

Floruit Catone jam admodum ſene, circa annum Vrbis ІↃCIII. *Annales reliquit.*

LIBONIS ANNALES.

Quatuordecim annis poſt Prætor eſt factus Tuditanus quàm Conſul Mummius. *Cicero ad Atticum 13, ep. 31.*

Tum Prætorem P. Popillio, P. Rupilio Coſs. *Ibidem ep. 32.*

MARCVS PORCIVS CATO

Optimus, ut tradit Plinius, orator, optimus imperator, optimus Senator, florere cœpit temporibus Belli Punici ſecundi. præter alia Originum libros dedit.

M. PORCII CATONIS ORIGINVM LIB. I.

Clarorum virorum atque magnorum non minus

nus otii quàm negotii rationem exſtare oportere *Cicero pro Plancio.*

P. Scipionem eum qui primus Africanus appellatus ſit dicere ſolitum, nunquam ſe minus otioſum eſſe quam cùm otioſus, nec minus ſolum quàm cùm ſolus. *Idem officior.* III.

Agrum quem Volſci habuerunt campeſtris, plerus Aboriginum fuit. *Priſcian.* V.

Antemna veterior eſt quàm Roma. *Idem* VI.

Mezentium Rutulis imperaſſe ut ſibi offerrent quas Diis primitias offerebant, & Latinos omnes ſimilis imperii metu ita voviſſe, IVPITER ſi tibi magis cordi eſt nos ea tibi dare potius quam Mezentio, uti nos victores facias. *Macrobius* I. V.

Sed lucus Capenatis. *Priſc.* IV.

Inde eſt ferme mille paſſuum. *Gell. I.* XVI.

Veteres proſopias & multa alia apud multos, *Nonius Proſapies.*

Propter id bellum cœpit. Cœlius Prætor Albanus oratores miſit Romam, eum. *Feſtus, Oratores pro legatis.*

Igitur tertio pedato bellum nobis fecere. *Nonius, Pedato pro repetitu.*

Fana in eo loco compluria fuerunt. Ea exauguravit, præquam quod Termino fanum fuit, id nequitum exaugurari. *Feſtus, Nequitur.*

Nam de omni civitate Tuſculana ſoli L. Manulei beneficium gratum fuit. *Priſc.* VI.

Vehes ligni. *Cariſius.* I.

LIB. II.

Lucum Dianium in nemore Aricino Ægerius Leſbius Tuſculanus dedicavit, Dictator Latinus. Hi populi communiter Tuſculanus, Aricinus, Lanuvinus, Laurens, Cocanus, Tiburtinus,

us, Pomerinus, Ardeatis, Rutilus. *Priſc.* 14.

Marſus hoſtem occidit priuſquam Pelignus: ropterea Marrucini vocantur, de Marſo detorum nomen. *Idem* 19.

Si quis mortuus eſt Arpinatis ejus hæredem ſara non ſequuntur. *Idem.* 14.

In campo Tiburti ubi hordeum demeſſuit idem montibus ſeruit: ibi hordeum idem iterum neſſuit. *Idem* 10.

Queſcunque Romæ regnaviſſent. *Cariſ.* 1.

In maximumque decus atque in excelſiſſimam laritudinem ſublimavit. *Feſtus ſublimavit.*

Ex ſali qui apud Carthaginienſes fit. *Priſc.* 5.

Si indu naves putidas atque ſentinoſas comneatum ponere volebant. *Nonius putidum.*

Itaque res uber fuit antequam vaſtaſſent leiones. *Priſc.* 6.

Qui aquatum ut lignatum videntur ire, ſecuim atque ſolum ferunt, gelum craſſum excidunt, um loco colligatum auferunt. *Nonius Gelus.*

Ligures omnes fallaces ſunt: ſed ipſi unde oiundi ſunt exacta memoria, illiterati, mendaces: uæ ſunt & vera, minus meminere. *Servius* 11.

Pleraque Gallia duas res induſtrioſiſſime perſequitur, rem militarem & argute loqui. *Cariſius* 2.

Papaver Gallicanus. *Idem.* 1.

Neque ſatis habuit quod eam in occulto vitiaverat, quin ejus famam proſtitueret. *Gellius* 17. 13.

In his duobus bellis alteras ſtipendio agrique parte multati, alteras oppidum vi captum, alteras primo pedato & ſecundo. *Cariſius* 2.

Qui tantiſper nullæ rei ſies dum nil agas. *Priſcian.* 6.

LIB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

LIB. III.

Haud eos eo poſtremum ſcribo quin populi boni & ſtrenui ſint. *Gellius* 17.13.

Laſerpitium pro pulmentario ſuo habet. *Car ſius* 1.

Multo pulmento uſi. *Ibidem.*

Equos reſpondit, Oreas mihi inde, tibi cape fl gellum. *Feſtus, Oreæ freni.*

Rhegini Taurocini vocantur de fluvio qui pr terfluit. Id oppidum Auranci primo poſſederun inde Achæi Troja domum redeuntes. In eorur agro fluvii ſunt ſex, ſeptimus fines Rheginorur atque Taurinorum diſpeſcens. Fluvio nomen e Taccolico. Oreſtem cum Iphigenia atque Pylad dicunt maternam necem expiatum veniſſe, & no longinqua memoria eſt cum in arbore enſem vi derint, quem Oreſtes abiens reliquiſſe dicitu *Probus in Bucolica Virgilii.*

LIB. IV.

Non lubet ſcribere quod in tabula apud Pont Max. eſt, quotiens annona cara, quotiens Luna aut Solis lumini caligo, aut quid obſtiterit. *Gel lius* 2. 28.

Si quis membrum rupit, aut os fregit, talion vindicta proximus cognatus ulciſcitur. *Priſc.* 6.

Mapalia vocantur ubi habitant. Ea quaſi cor tes rotundæ ſunt. *Feſtus, Mapalia.*

Deinde duodeviceſimo anno poſt dimiſſum bellum quod quatuor & viginti annos fuit, Carthaginienſes ſextum de fœdere decedere. *Nonius duodeviceſimo, ita ut duodecimo.*

Cumpluriens eorum milites mercenarii inter ſeſe multi alteri alteros in caſtris occidêre, complu-

riens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ens multi ſimul ad hoſtes transfugêre, comuriens in imperatorem impetum fecêre. *Gelus* 5.21.

Igitur dictatorem Carthaginenſium magiſter quitum monuit, Mitte mecum Romam equitaim, diequinti in Capitolio tibi cæna cocta erit. einde Dictator jubet poſtridie Magiſtrum equim arceſſi, Mittam te ſi vis, inquit, cum equitis. Sero eſt, inquit, Magiſter equitum: jam reivere. *Idem* 10.24.

Imperator noſter ſi quis extra ordinem depunatum ivit, ei multam facit. *Idem* 11.1.

Prœlium factum, depugnatumque pro caſtris. *lem* 11.3.

Exules duo lege publica execrati. *Priſc.*19.

LIB. V.

Scio ſolere pleriſque hominibus rebus ſecundis, que prolixis, atque proſperis animum excellere, que ſuperbiam atque ferocitatem augeſcere, atue creſcere: quod nunc mihi magnæ curæ eſt, uod hæc res tam ſecunde proceſſerit, ne quid in onſulendo adverſi eveniat, quod noſtras ſecunas res confricet, neve hæc licentia nimis luxurio- eveniat. Advorſæ res ſe domant, & docent uid opus ſit facto: ſecundæ res lætitia transvorim trudere ſolent à recte conſulendo atque inelligendo. Quo majore opere dico ſuadeoque, ti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto audio in poteſtatem noſtram redeamus. *Gellius* .3.

Atque ego quidem arbitror Rhodienſes noluiſe nos ita depugnare uti depugnatum eſt, neque egem Perſen viciſſe. Non Rhodienſes id modo oluere, ſed multos populos ac multas nationes

idem

idem noluiſſe arbitror. Atque haud ſcio an pa
tim eorum fuerint, qui non noſtræ contumel
cauſſa id noluerint evenire: ſed enim metuere,
nemo eſſet homo quem vereremur, & quicqu
luberet faceremus, ne ſub ſolo imperio noſtro
ſervitute noſtra eſſent, libertatis ſuæ cauſſa in
ſententia fuiſſe arbitror. Atque Rhodienſes t
men Perſen publicè nunquam adjuvere. Cogita
quanto nos privatim cautius facimus. Nam unu
quiſque noſtrum, ſi quis adverſus rem ſuam qu
fieri arbitratur, ſumma vi contra nititur ne adve
ſus eam fiat, quod illi tamen perpeſſi.

Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultr
citroque, tantam amicitiam relinquimus? Quo
illos dicimus voluiſſe facere, id nos priores facer
occupabimus?

Qui acerrume advorſus eos dicit, ita dicit, ho
ſtes voluiſse fieri. Et quis eſt tandem noſtrorum
qui quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat quem
quam pœnas dare ob eam rem quod arguatur ma
lefacere voluiſse? nemo opinor. Nam ego quod
ad me attinet, nolim.

Quid nunc? & quæ tandem lex eſt tam acerb
quæ dicat, Si quis illud facere voluerit mille num
mi dimidium familiæ multa eſto, Si quis plus
quingenta jugera habere voluerit, tanta pœna
eſto, Si quis majorem pecudum numerum habere
voluerit, tantum damni eſto. Atqui nos omnia
plura habere volumus, & id nobis impune eſt.

Sed ſi honorem non æquum eſt haberi ob eam
rem quod benefacere voluiſse quis dicit, neque
facit, tamen Rhodienſibus tale erit, non quod
malefecerunt, ſed quod voluiſse dicuntur facere.

Rhodienſes ſuperbos eſse ajunt, id objectantes
quod mihi à liberis meis minime dici velim. Sint

ſane

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

te ſuperbi, quid id ad nos attinet? idne iraſcimi- i ſi quis eſt ſuperbior quam nos ? *Ibidem.*

Vrbes inſulaſque omnes pro agro Illurico eſſe. *m* 11.3.

Poſtridie ſignis collatis æquo fronte, peditatu, aitibus, atque aliis, cum hoſtium legionibus gnavit. *Idem* 15.9.

Recto fronte. *Ibidem.*

Exercitum ſuum pranſum paratum, cohorta. n eduxit foras, atque inſtruxit. *Idem* 13.

Illi polliciti ſeſe facturum omnia. *Priſc.*9.

Quod eorum nemo quiſquam quidquam mihi oturus eſt. *Idem* 10.

Origine fluvium Naronem magnum, pulcrum, culentum. *Nonius Piſculentum.*

Sed protelo trini boves unum aratrum ducent. *m Protelare eſt adjugare.*

Lapis candidior quàm pilates. *Feſtus, pilates idis genus.*

LIB. VI.

Itaque ego cognobiliorem cognitionem eſſe bitror. *Gellius* 20.5.

LIB. VII.

Qui magiſtratum curulem cepiſſet calceos ılleos, allucinatos, ceteri perones. *Feſtus Mul- s genus calceorum.*

Mulieres opertæ auro, purpuraque, ars inhæ- diadema, coronas aureas, ruſſea facie, galbeas, eas pallas, redimicula. *Idem Ruſſium.*

Fluvium Iberum. Is oritur ex Cantabris ma- us atque pulcer, piſculentus. *Nonius Piſculen- m.*

Sunt in his regionibus ferrariæ argentifodinæ pulcer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

pulcerrumæ: mons ex ſale mero magnus, qua tum demas tantum adereſcit. Ventus Cerci cum loquare buccam implet, armatum hom nem, plauſtrum oneratum percellit. *Gellius* 2.2 *Apulejus de mundo.*

Iurum legumque cultores. *Cariſ.* 1.

Multa me dehortata ſunt huc prodice, anni, a tas, vox, vires, ſenectus: verumenimvero cu tantam rempubl. agier arbitrarer. *Gellius* 13.2

Eum dicit jus pontificium diſcere noluiſſe. E me nunc volo jus pontificium optume ſcire. Ia ne ea cauſſa Pontifex capiat? Ius volo auguriu optume tenere. Ecquis ob eam rem Augurem c piat? *Idem* 1. 12.

De frumento utrobi, bona utrobi mala grat capiatur, utrinde iram, utrinde factiones tibi p ces. *Cariſius* 1.

Ser. quidem Galbam miſeratione ſola, qua n ſuos modo liberos parvulos in concionem d duxerat, ſed Galli etiam Sulpitii filium ſuis ip manibus circumtulerat, elapſum eſſe, cum ali rum monumentis, tum Catonis oratione teſt tum aſt. *Quintilian* 2. 15.

Secordia. *Feſtus, Secordia pro ſtultitia.*

INCERTA EX QVIBVS LIBRIS ORIGINVM.

Qui urbem novam condit, tauro & vacca ret, ubi araverit moerum faciat, ubi portam vu eſſe, aratrum ſuſtollat, & portam vocet. *Servi Æn.* 5. *Iſidorus* 15.

Eodem nomine complures ex agro acceſſitav re. Eo res eorum auxit. *Gellius* 23. 12.

Si ques ſunt populi. Quium. *Serv. Æneid.* 1

Mulieres noſtræ capillum flavo cinere ungit

ban

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

bant, ut rutilus eſſet crinis. *Idem 4. Cariſ.* 1.

Oratores am terminnm. *Macrob.* 1. 16.

Dotes filiabus ſuis non dant. *Priſc.* 7.

Ne prædia in lubricum dirigerentur, cum tributus exigeretur. *Nonius, Tributus.*

Ager Gallicus Romanus vocatur qui viritim cis Ariminum datus eſt ultra agrum Picentium. in eo agro aliquotfariam in ſingula jugera dena cullea vini fiunt. *Varro de re ruſt.* 1. *Columella* 2. 2.

In Saurecte, Fiſcello, capræ feræ ſunt quæ ſaliunt è ſaxo pedes plus ſexagenos. *Ibidem.*

Alæ ex lupino. *Servius Georg.* 1.

Q. Cæditius Tribunus ad conſulem venit, oſtendit exitium de loci oportunitate & hoſtium conſtantia. Maturum cenſeo, inquit, ſi rem ſervare vis, faciundum, ut quadringentos aliquos milites ad verrucam illam ire jubeas, eamque uti occupent, imperes. *Gellius* 3. 7.

Dii immortales Tribuno militum fortunam ex virtute ejus dedere. Nam ita evenit, cum ſaucius multifariam ibi factus eſſet, tum vulnus capiti nullum evenit: eumque inter mortuos defatigatum vulneribus atque ſpirantem, quod ſanguen defluxerat cognovere. Eum ſuſtulere, isque convaluit, ſæpeque poſtilla operam reip. fortem atque ſtrenuam perhibuit: illoque facto, quod illos milites ſubduxit, exercitum ceterum ſervavit. Sed idem benefactum loco in quo ponas nimium intereſt. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui ſimile apud Thermopylas fecit. Propter ejus virtutes omnis Græcia gloriam atque gratiam præcipuæ claritudinis inclutiſſumæ decoravere monumentis, ſignis, ſtatuis, elogiis, hiſtoriis, aliisque rebus gratiſſimum id ejus factum habuere. At Tribuno militum parva laus pro factis reddita,

qui

qui idem fecerat atque rem ſervaverat. *Ibidem*

Biber. Glis. *Cariſius* 1.

Suem triginta porculos peperiſſe in eo loco ul
nunc eſt Lavinium, cumque Æneas ibi urbe
condere conſtituiſſet, propterque agri ſterilit
tem metueret, per quietem ei viſa Deorum P
natium ſimulacra adhortantium, ut perſeverar
in condenda urbe quam cœperat. Nam poſt an
nos totidem, quot fetus illius ſuis eſſent, Troja
nos in loca fertilia atque uberiorem agrum tranſ
migraturos, & urbem clariſſimi nominis in Ita
lia condituros. Igitur Latinum Aboriginum re
gem cum ei nuntiatum eſſet, multitudinem adve
narũ claſſe advectam occupaviſſe agrum Lauren
tem, adverſum ſubitos inopinatosque hoſtes in
cunctanter ſuas copias eduxiſſe. Ac prius quam
ſignum dimicandi daret, animadvertiſſe Troja
nos militariter inſtructos, cum ſui lapidibus a
ſudibus armati, tum etiam veſte aut pellibus, qu
eis integumento erant, ſiniſtris manibus involu
tis, proceſſiſſent. Itaque ſuſpenſo certamine pe
colloquium inquiſito qui eſſent quidve peterent
utpote qui in hoc conſilium autoritate numinum
cogebatur. Namque extis & ſomniis ſæpe admo
nitus erat, tutiorem ſe adverſus hoſtes fore, ſ
copias ſuas cum advenis conjunxiſſet. Cumque
agnoviſſet Æneam & Anchiſen bello patria pul-
ſos cum ſimulacris deorum errantes ſedem quæ-
rere, amicitiam fœdere iniſſe, dato invicem ju-
rejurando, ut communes quoque hoſtes ami-
coſve haberent. Itaque cœptum à Trojanis mu-
niri locum, quem Æneas ex nomine uxoris ſuæ
Latini regis filiæ, quæ jam ante deſponſata Tur-
no Herdonio fuerat, Lavinium cognominavit.
At verò Amatum Latini regis uxorem cum in-
digne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

igne ferret Lavinium, repudiato Turno conſo-
rino ſuo, Trojano advenæ collocatam, Turnum
d arma concitaviſſe, eamque mox coacto Rutu-
rum exercitu tetendiſſe in agrum Laurentem,
c adverſus eum Latinum pariter cum Ænea pro-
reſſum, inter prœliantes circumventum occi-
umque. *Autor de origine gent. Rom.*

Turnum poſtea ad Mezentium confugiſſe e-
uſque fretum auxilio bella renovaſſe, quibus Æ-
eas Turnusque pariter rapti ſunt. Migraſſe poſt-
a in Aſcanium & Mezentium bella: ſed eos ſin-
ulari certamine dimicaſſe, & occiſo Mezentio
Aſcanium Iulum cœptum vocari à prima barbæ
anugine, quæ ei tempore victoriæ naſcebatur.
Serv. ad Æn. 1. *&* 4.

Trojanos à Latino accepiſſe agrum qui eſt in-
ter Laurentium & caſtra Trojana & habuiſſe ju-
gera DCC. *Idem.* 11.

Politem ad Italiam veniſſe, & ſegregatum ab
Ænea condidiſſe oppidum Politorium à ſuo no-
mine. *Idem* 5.

Civitatem quam primo fecit Æneas, Trojam
dictam. *Idem* 7.

Metabus pulſus à gente Volſcorum, quæ E-
truſcorum poteſtate regebatur. *Idem* 11.

Primo Italiam tenuiſſe quoſdam qui appella-
bantur Aborigines. Hos poſtea adventu Æneæ
Phrygibus junctos Latinos uno nomine nuncu-
patos. *Idem* 1.

Aſcanium triginta annis expletis Albam con-
didiſſe. *Ibidem.*

Romam quadringentis triginta duobus annis
poſteriorem bello Iliaco. *Dionyſius* 1.

Aborigum gens Græca fuit. *Ibidem.*

Capuam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac ſubin-
de No-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

de Nolam: ſtetiſſe autem Capuam antequam
Romanis caperetur annis circiter CCLX. *Vellejus* 1.
ubi Catonis errorem notat.

Faliſca Argis orta. *Plinius* 3. 5.

Interiiſſe Thebas Lucanas. *Ibidem* 11.

Ameriam ante Perſei bellum conditam anni
DCCCCLXII. *Ibidem* 14.

Interiiſſe Boias, quorum tribus CXII fuiſſe.
Ibidem 11.

Verto comacoræ pagus Lugurum. *Ibidem* 17.

Oppidum Orobiorum Barra. unde Bargoma-
tes dictos. *Ibidem.*

Orobiorum ſtirpis eſſe Comum atque Bergo-
mum, & Licini forum, & aliquot circa populos
ſed originem ſe ignorare. *Ibidem.*

Venetos Trojana ſtirpe ortos, Cenomanno
juxta Maſſiliam habitaſſe. *Ibidem* 19.

Latini juris Euganeæ gentes, quarum oppid.
XXXIV. ex iis Triumpilini venalis cum agris ſui
populus. Deinde Camani compluresque ſimile.
finitimis attributi municipiis: Lepontii & Salaſſi
Tauriſcæ gentis. *Ibidem* 20.

Ideo Graviſcæ dictæ ſunt, quod gravem aerem
ſuſtinent. *Servius* 10.

Alpes muri vice tuebantur Italiam. *Ibidem.*

Larius eſt locus vicinus Alpibus, qui per LX.
tenditur millia. *Idem Georg.* 2.

A Philoctteta condita jam pridem civitate Pe-
tilla murum tantum factum. *Idem Æneid.* 7.

Hæc Drepana civitas Siciliæ. *Ibidem.*

A laniis boves immolatos priusquam cæderen-
tur, profugiſſe in Siciliam. *Idem* 10.

Quia is locus montibus præſtet, Præneſte op-
pido nomen dedit. *Idem* 7.

Capenos Veientum condidiſſe auxilio regis
Proper-

opertii, qui eos Capenam cum adoleviſſent, iſerat. *Ibidem.*

Sabinos à Sabo loci dæmone trahere originem: binorum etiam mores populum Rom. ſecum. *Idem* 8. *& Dionyſius* 2.

Qui Piſas tenuerint ante adventum Etruſcoum negat ſibi compertum: ſed inveniri Trachoem Tyrrheno oriundum poſtquam eorundem rmonem acceperat, Piſas condidiſſe: cum ante gionem eandem Teutones quidem Græce loentes poſſederint. *Idem* 10.

Albonem montem Albanum dictum. *Idem* 12.

Clypei Græcorum rotundi. *Idem* 4.

Tiburtum, ut Cato teſtimonium facit à Catillo rcade præfecto claſſis Evandri, ſicut Sextius, ab rgiva juventute. *Solinus* 9.

Cato cum imperatorum nomina annalibus deriberet, eum (elephantum) qui fortiſſime prœatus eſſet in Punica acie, Sutrum tradidit vocitum, altero dente mutilato. *Plin.* 8. 5.

Mos apud majores hic epularum fuit, ut deineps qui accubarent, canerent ad tibiam claroum virorum laudes atq;virtutes. *Cicero in Tuſcul.*

Legiones Romanas in eum ſæpe locum profeas alacri animo & erecto, unde ſe nunquam reituras arbitrarentur. *Idem in Catone.*

Multa auguria, multa auſpicia, ne negligentia ollegii amiſſa plane & deſerta. *Idem de divinat.*

M. PORCII CATONIS DE RE MILLITARI LIBER.

Scio ego quæ ſcripta ſunt ſi palam proferanur, multos fore qui vitilitigent: ſed ii potiſſimum qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

qui veræ laudis expertes ſunt: eorum ego oratio-nes ſino præterfluere. *Plinius in Præfatione.*

Quam gladiator diſciplinoſus. *Nonius diſciplin.*

Quom magiſtratus nihil audet imperare, ne quid conſul auſpicii peremat. *Feſtus peremere.*

Vt populus ſua opera potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quam re male geſta coronatus veneat. *Gellius* 7. 4.

Inde partem equitatus atque ferentarios prædatum miſit. *Nonius Ferentarii.*

Procubitores dicuntur fere velites qui noctu cuſtodiæ cauſſâ ante caſtra excubant, cum caſtra hoſtium in propinquo ſunt. *Feſtus Procubitores.*

Ferentarios eos eſſe qui tela ac potiones militibus pugnantibus miniſtrabant. *Idem Velites.*

Sive forte opus ſit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus, aut ſerra, uti adoriare. *Idem ſerra prœliari dicitur.*

Tertia è caſtris eductio celeris properaque eſt. *Idem Propera pro celeri, ac ſtrenua.*

Vna depugnatio eſt fronte longo, quadrato exercitu. *Nonius frons maſcul.*

Primo pedites quatuor agminibus, equites duobus antibus ducas. *Iun. Philarg. in* 4. *Georg.*

Satis celeris ſis in tempore. *Priſc.* 7.

Accenſos miniſtratores Cato eſſe ſcribit. *Varro de L. Lat.* 4.

In furto comprehenſis inter commilitones dextras eſſe præciſas, aut ſi levius animadvertere voluiſſent, in principiis ſanguinem miſſum. *Frontinus* 1. 4. *Strategem.*

Fragmenta orationum & aliorum Catonis librorum jam ante dedit Popma cum ejus libro de Re ruſtica.

A. POS

A. POSTVMIVS ALBINVS

Anno urbis IↃCIII. *conſul fuit cum L. Licinio Lucullo, biennio quaſi ante tertium bellum Punicum. Præter Hiſtoriam Græcam etiam annales Latinos elaboravit.*

A. POSTVMII ALBINI ANNALIVM

LIB. I.

Ea cauſa ſeſe ſtultum brutumque faciebat, groſſulos ex melle edebat. *Macrob.* II. 16.

HISTORIA GRÆCA.

Neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite, aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Græca oratio à nobis alieniſſima eſt; ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis ſi quid eſſet erratum, poſtulavit. *Gellius* II. 7.

DE ADVENTV ÆNEÆ LIBER.

Mezentium fugam facere coegerunt, & poſtea per legatos amicitiam ſocietatemque Latinorum impetravit. *Autor de orig. gent. Rom.*

Bajani Euxini comitis Æneæ nutrice, & ab ejus nomine Bajas vocatas. *Servius* 9.

CN. GELLIVS

Proxime ab anno urbis IↃCXXX. *floruit. Annales ſcripſit. Opus immenſum fuiſſe vel illud indicio ſit, quod librum nonageſimum & ſeptimum citet Cariſius. Quamquam more veterum,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ſingulis Hiſtoriæ diaſtematis, etiam breviſsimis, libri nomen dare potuerit Gellius.

CN. GELLII ANNALIVM

LIB. II.

Deabus ſupplicant. *Cariſius* 1.

Multitudo puerorum jam erat ex raptabus. *Ibidem.*

LIB. III.

Herſiliam, cum apud T. Tatium verba faceret, pacemque oraret, ita precatam eſſe, NERIA Martis te obſecro pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & proſperis uti, quod de tui conjugis conſilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos ſibi & ſuis poſteris patriæ pararent. *Gellius* 13. 21.

Capite cum aliis paucabus conſilium. *Cariſius* 1.

LIB. V.

Puellabus. *Ibidem.*

LIB. VII.

Pro duabus pudicabus.

LIB. XV.

Anno ab urbe condita CCCLXIII. à Tribunis militum Virgilio, Manlio, Cœlio, Poſtumio, collegisq; eorum in Senatu tractatum, quid eſſet, propter quod totiens inter paucos annos male eſſet afflicta reſpublica, & ex præcepto patrum L. Aquinium aruſpicem in Senatum venire juſſum, religionum requirendarum gratia, dixiſſe, Q. Sulpitium Trib. milit. ad Alliam adverſus Gallos pugnaturum rem divinam dimicandi gratia feciſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ciſſe poſtridie Idus Quinctilis. Item apud Cremeram, multisque aliis temporibus & locis, poſt ſacrificium die poſtero celebratum, male ceſſiſſe conflictum. Tunc Patres juſſiſſe ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur, Pontificesque ſtatuiſſe poſtridie omnes Kalendas, Nonas, Idus atros dies habendos ut hi dies neque prœliares, neque puri neque comitiales eſſent.

LIB. XXX.

Calvatiaque ejus ipſum oſſum expurgaverunt, inauraveruntque. *Cariſius* 1. *Priſc.* 7.

LIB. XCVII.

Portabus. Oleabus. *Cariſ.* 1.

Ex Incertis.

Fora navium. *Ibidem.*

Regerum. Lapiderum. Calchæ. *Ibidem.*

Poſtquam tempeſtas ſedavit, Atherbal taurum immolavit. *Gellius* 18. 12.

Deliquium Solis, & Deliquionem. *Serv.* 8.

Senatum decreſſe, ut ædes Saturni fieret, eique rei L. Furium Trib. milit. præfuiſſe. *Macrobius* 1. 12.

Fannia lex lata eſt anno poſt Romam conditam DXXCIIX. *Idem* 2. 13.

Cum bello Latino ludi votivi maximi primum fierent, civitas ad arma repente eſt excitata, &c. *Cicero de divinat.* 1.

Quartos ludos ſæculares poſt annum factos tertium, C. Cornelio Lentulo. L. Mummio Achaico Coſs. id eſt, DCVIII anno. *Cenſorin. de die natali.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Literas apud Ægyptios à Mercurio repertas. *Plinius* 7. 56.

Doxius Cœli filius lutei ædificii inventor exemplo ſumto ab hirundinum nidis. *Ibidem.*

Soli Oceani filio medicinæ quoque inventionem & mellis aſſignat. *Ibidem.*

Menſuras & pondera Palamedes invenit. *Ibid.*

Cadmus ex Phœnice in Græciam, inde Evander in Italiam attulit literas. *Victorin. de Orthogr.*

Sabinos à Sabino Lacedæmonio trahere originem. *Servius* 8.

Raptum Sabinarum anno quarto regni Romuli accidiſſe. *Dionyſius* 1.

Numam exemplum Saliorum ſumſiſſe ab Ardeatibus. *Idem.* 2.

Vnicam filiam reliquit Numa, unde natus eſt Ancus Martius, qui tertius ab illo fuit rex Romanorum. *Ibidem.*

Tarquinius Priſcus Romam venit Anco Martio regnante, anno regni primo. *Idem* 4.

SEX. GELLIVS

Ejuſdem ferè cum Cn. Gellio ætatis. In origine gentis Romanæ ab Aurelio Victore (ſi modo is ejus libelli auctor) memoratur.

SEX. GELLII ORIGO GENTIS ROMANAE.

Lavinia ab Ænea gravida relicta, metu, veluti inſecuturi ſe Aſcanii, in ſilvam profugit ad magiſtrum patrii pecoris Tyrrhum, ibique enixa eſt puerum, qui à loci qualitate Silvius eſt dictus. *Autor de origine gent. Rom.*

AGELLIVS

Hic idem cum Cn. Gellio fuiſſe videtur. Gellii enim & Agel-

& Agellii nomen in MSS. confundi quivis novit.

AGELLII HISTORIARVM
LIB. I.

Et quod bubo in columna ædis Iovis conſpectus eſt. *Nonius Bubo maſcul.*

L. CALPVRNIVS PISO FRVGI

Ille eſt, qui primus legem de repetundis tulit, ab eo Calpurniam nominatam. Vixit anno V. C. IↃCV. *Annales edidit, auctor gravis Plinio, exilis dictionis Ciceroni.*

L. CALPVRNII PISONIS FRVGI CENSORI ANNALIVM
LIB. I.

Eundem Romulum dicunt ad cenam vocatum ibi non multum bibiſſe; quia poſtridie negotium haberet. Ei dicunt, Romule ſi iſtuc omnes homines faciant, vinum vilius ſit. Is reſpondit, immo vero rarum, ſi quantum quiſque volet bibat. Nam ego bibi quantum volui. *Gellius* 11. 14.

Cujus unius præmio multorum allicuit animos. *Priſcian.* 10.

Italia à vitulis. *Varro de re ruſt.* 2.

Sabino bello quod fuit Romulo & Tatio, virum fortiſſimum Metium Curtium Sabinum cum Romulus cum ſuis ex ſuperiore parte impreſſionem feciſſet, Curtium in locum paluſtrem, qui tum fuit in foro, antequam cloacæ ſunt factæ, receſſiſſe, atque ſuos in Capitolium recepiſſe. Ab eo lacum inveniſſe nomen. *Idem de L. Lat.* 4.

Ianualis dicta ab Iano, & ideo ibi poſitum Iani ſignum, & inſtitutum à Numa Pompilio ut ſit

clauſa ſemper, niſi cum bellum ſit. *Ibidem.*

Fulmen evocatum à Porſena rege, & ante eum à Numa ſæpius hoc factitatum. *Plin.* 2. 53.

Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem quo illum ſacrificio Iovem cœlo devocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet fulmine ictum. *Idem* 28. 2.

XL. millia pondo argenti ſepoſita in ædificationem Capitolii. *Livius* 1.

Numa ſenio & lenta ægritudine pedetentim contabuit. *Plutarch. in Numa.*

Tarpeiam præclari facinoris deſiderio id feciſſe, ut hoſtes armis corpus protegentibus denudatos, ſuis civibus objiceret. *Dionyſ.* 2.

Cum vellet ſcire (Tullius) & quis eſſet numerus urbanæ multitudinis, & eorum qui naſcebantur, & eorum qui moriebantur, & eorum qui in virorum numerum referebantur, ſtatuit quanti pretii nummum pro ſingulis cognati inferre deberent in ærarium Ilithyæ, quam Romani vocant Iunonem Lucinam, pro iis qui naſcerentur, & in ærarium Veneris quod in luco eſt quam Libitinam nuncupant, pro iis qui morerentur, & in juventutis pro iis qui inter viros referri inciperent. Vnde dignoſcere poterat quotannis, & qui eſſet omnium civium numerus, & qui ex illis eſſent militari ætate. *Idem.* 4.

LIB. II.

L. Tarquinium collegam ſuum quia Tarquinium nomen eſſet metuere, eumque orat uti ſua voluntate Roma concedat. *Gell.* 15. 39.

Quodcunque deliquiſſet ignoſciturum affirmabat. *Priſcian.* 10.

Clœliæ ſtatuam ab iis poſitam qui una obſides fuerant,

fuerant, redditis à Porſena in honorem ejus. *Plinius* 34. 6.

A. Poſtumius Dictator apud lacum Regillum caſtris Latinorum expugnatis, ei, cujus maxime opera capta eſſent, auream coronam ex præda dedit. *Idem* 32. 2.

In Aventinum ſeceſſionem factam eſſe. *Livius* 2.

Tum primum tributis comitiis creati tribuni ſunt, numero etiam additi tres, perinde ac duo ante fuerint, Cn. Siccium, L. Numitorium, M. Buellium, Sp. Icilium, L. Mecilium. *Ibidem.*

LIB. III.

Cn. Flavius parte libertino natus ſcriptum faciebat, isque in eo tempore Ædili Curuli apparebat, quo tempore Ædiles ſubrogantur; eumque primæ tribus Ædilem Curulem renuntiaverunt. At Ædilis qui comitia habebat, negat accipere, neque ſibi placere qui ſcriptum faceret, eum Ædilem fieri. Cn. Flavius Anni filius dicitur tabulas poſuiſſe, ſcriptu ſeſe abdicaſſe: isque Ædilis Curulis factus eſt. Idem Cn. Flavius Anni F. dicitur ad collegam veniſſe viſere ægrotum, & in conclave poſtquam introivit, adoleſcentes ibi complures nobiles ſedebant. Hi contemnentes eum, aſſurgere ei nemo voluit. Cn. Flavius Anni F. id arriſit. Sellam curulem juſſit ſibi adferri; eam in limine appoſuit, ne quis eorum exire poſſet; utique ii omnes inviti viderent ſeſe in ſella curuli ſedentem. *Gellius* 6. 9.

LIB. VII.

Roma condita, anno DCXVI ſæculum accipit his Conſulibus, quîs proximi ſunt Conſules M.

Æmilius, M. F. Lepidus, C. Popillius II. abſens. *Cenſorinus de die natali.*

Ex Incertis.

Turnum matruelem Amatæ fuiſſe, interfectoque Latino mortem ipſum ſibimet conſciviſſe. igitur Æneam occiſo Turno rerum potitum. *Autor de origine gent. Rom,*

Creati Coſs. L. Poſtumius, T. Minucius. Hos Coſs. Piſo, Q. Fabio & P. Decio ſuggerit, biennio exemto. *Livius 9.*

Eo anno Ædiles Curules fuiſſe C. Domitium Cn. F. Calvinum, & Sp. Carvilium Q. F. Maximum. *Idem* 10.

Quinque millia hominum cum Mago cedentes noſtros effuſe ſequeretur, cæſa ex inſidiis. *Idem* 35.

Victoria L. Metelli Pont. anno II. elephanti CXLII. fuere transvecti. L. Piſo inductos duntaxat in circum, atque ut contemtus eorum increſceret, ab operariis haſtas præpilatas habentibus, per circum totum actos. *Plinius* 20. 6.

Papirium Maſſonem qui primus in monte Albano triumphavit de Corſis, myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. *Idem* 15. 29.

Contra Hieronem regem CCXX. naves effectas diebus XLV. *Idem* 16. 39.

Ab Aquileia ad XII. lapidem deletum oppidum, etiam invito Senatu, à M. Claudio Marcello. *Idem* 3. 19.

M. Æmilio, C. Popillio II. Coſs. à Cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popillio ſtatuas circa forum eorum qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes, præter eas quæ populi aut Senatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam vero quam apud

ædem

ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius, qui regnum affectaverat, etiam conflatam à Cenſoribus. *Idem* 34. 6.

Triclinia ærata, abacoſque, & monopedia Cn. Manlium Aſia devicta primum invexiſſe triumpho ſuo, quem duxit urbis anno DLXVII. *Ibidem* 3.

Romæ in Capitolio in ara Iovis bello Perſei enata palma, victoriam triumphosque portendit. Hac tempeſtatibus proſtrata, eodem loco ficus enata eſt, M. Meſſalæ C. Caſſi Cenſorum luſtro: à quo tempore pudicitiam ſubverſam Piſo gravis autor prodidit. *Idem* 17. 25.

C. Furius Cretinus è ſervitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex ampliſſimis vicinitas, in invidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem à Sp. Albino Curuli die dicta metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque ut ait Piſo, bene curatam ac veſtitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderoſos, boves ſaturos. Poſt ea dixit, veneficia mea Quirites hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliasque, & ſudores. Omnium ſententiis abſolutus eſt. *Idem* 18. 6.

Queritur adoleſcentes peni deditos eſſe. *Cicero Epiſt.* 9. *ad Pætum.*

Quartos ludos ſæculares poſt annum factos tertium, Cn. Cornelio Lentulo L. Mummio Achaico Coſ. id eſt, DCVIII. anno. *Cenſorin. de die natali.*

Quartam Sibyllam Cumæam in Italia nominat. *Lactantius* 1. 7.

COMMENTARIORVM LIB. I.

In his libris ſcripta erant Philoſophiæ Pythagoricæ, eosque combuſtos à Q. Petellio Prætore, quia Philoſophiæ ſcripta eſſent. Sed libros ſeptem juris Pontificii totidemque Pythogoricos fuiſſe. *Plinius* 13. 13.

Ex Incertis.

Pilumnum dictum quia pellat mala infantiæ. *Servius* 10.

Vxorem Vulcani Majeſtam, non Majam vocari. *Macrobius* 1. 12.

Vitulam Victoriam nominari, cujus rei hoc argumentum profert, quod poſtridie Nonas Iulias re bene geſta, cum pridie populus à Tuſcis in fugam verſus ſit. Vnde Populifugia vocantur, poſt victoriam certis ſacrificiis fiat vitulatio. *Idem* 3. 2.

Novenſiles Deos eſſe novem in Sabinis, apud Trebiam conſtituros. *Arnobius* 3.

Lvtativs

Incertæ ætatis ſcriptor. ſi conjecturas tamen ſequi licet, æqualis fuerit Varronis. Communes Hiſtorias, ut eas vocat Servius, conſignavit.

LVTATII COMMVNIVM HISTORIARVM LIB. I.

Recordatum Æneam, quod aliquando ei reſponſum eſſet, urbi condendæ quadrupedem futuram

turam ducem. Tum ſimulacris deorum Penatium proſecutum, atque illum ubi illa procubuit, enixaque eſt porculos triginta, ibidem auſpicatum. *Autor de origine gent. Rom.*

LIB. III.

Latinum pariter cum Ænea progreſſum inter prœliantes circumventum occiſumque. Nec tamen omiſſo ſocero Æneas Rutilis obſiſtere deſiit. Namque & Turnum interemit hoſtibus fuſis fugatisque, victor Lavinium ſe cum ſuis recepit, conſenſuque omnium Latinorum Rex declaratus eſt. *Ibidem.*

Poſt eum (Latinum Silvium) regnavit Tiberius Silvius, Silvii filius. Qui cum adverſus finitimos bellum inferentes copias eduxiſſet, inter prœliantes depulſus in Albulam flumen deperiit, mutandique nominis exſtitit cauſſa. *Ibidem.*

LIB. IV.

Cumanos incolas à parentibus digreſsos Parthenopen urbem condidiſse, dictam à Parthenope Sirena, cujus corpus etiam poſtquam ob locorum ubertatem amœnitatemque magis cœptum ſit frequentari, veritos ne Cymæam deſererent, iniſse conſilium Parthenopen diruendi: poſt etjam peſtilentia affectos ex reſponſo oraculi urbem reſtituiſse, ſacraque Parthenopes cum magna religione ſuſcepiſse. Nomen autem Neapoli ob recentem reſtitutionem impoſuiſse. *Philargyrius in 4. Georgic.*

EX INCERTIS.

Non modo Antenorem, ſed etiam ipſum Æneã proditorẽ patriæ fuiſse. *Autor de origine gent. Rom.*

Bajani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Bajani Euxini comitis Æneæ nutrice & ab ejus nomine Bajas vocatas. *Servius 9.*

Eum locum eſse fulguritum, & ex Sc. ſeptum eſse, idque factum eſse à Curtio conſule, cui M. Lenutius fuit collega, Curtium appellatum. *Varro de L. Lat. 9.*

Romam conditam Olympiadis VII. anno II. *Solinus.*

L. Coelius Antipater

Circa annum urbis IↃCXXIV. *florere cœpit. Bellorum Punicorum Hiſtoriam contexuit. Scriptor, teſte Tullio, iſtis temporibus luculentus.*

L. COELII ANTIPATRI ANNALIUM, ſive Historiarum Belli Punici Secundi, ad L. Ælium Stilonem.

LIB. I.

Ne aut verba trajiciantur apertè, quo melius aut cadat, aut volvatur oratio: quod ſe L. Cœlius Antipater in procœmio belli Punici, niſi neceſſario, facturum negat. *Cicero in Oratore.*

Legati quo miſſi ſunt veniunt, dedicant mandata. *Nonius Dedicare.*

Cum jure ſine periculo bellum geri poteratur. *Idem Poteratur.*

Qui cum iis ita fœdus icitis. *Priſc. 10.*

Neque ipſi eos alii modi eſse atque Hamilcar dixit oſtendere poſsunt aliter. *Idem 12.*

Antequam Barcha perierat alii rei cauſsa in Africam eſt miſsus. *Ibidem.*

Qui intelligunt, qui faciunt, diſsentiuntur. *Idem 8.*

Quarto Coſs. *Gellius 10. 1.*

Sempro-

Sempronius Lilybæo celocem in Africam mittit viſere locum ubi exercitum exponat. *Cariſ.* 2.

Duodecies C. mil. paſsuum longe. *Ibidem.*

Commodum eſse ſatis videtur. *Ibidem.*

Saguntinorum. *Idem* 1.

Dextimos in dextris ſcuta jubet habere *Priſc.* 3.

Armis & magno commeatu, & præda ingenti copiantur. *Nonius Copiantur.*

Domus ſuas quemque ire jubet, & ſua omnia fruniſci. *Idem Fruniſci.*

Arma plerique abjiciunt, atque inermi in latebras ſe illatebrant. *Idem Illatebrare.*

Et Latini ſubnixo animo ex victoria inerti conſilium ineunt. *Idem Subnixum.*

Primum malo publico gratias ſingulatim nomina. *Idem Singulatim.*

LIB. II.

Si vis mihi equitatum dare, & ipſe cum cetero exercitu me ſequi, die quinti Romæ in Capitolium curabo tibi cena ſit cocta. *Gellius* 10. 24. *Macrob.* 1. 4.

LIB. III.

Imperator conclamat de medio, ut velites è ſiniſtro cornu removeantur, Gallis non dubitatim immittantur. *Nonius Dubitatim.*

LIB. IV.

Cuſtodibus diſceſſis multi interficiuntur. *Priſcian.* 9.

LIB. V.

Morboſum factum, ut ea quæ oportuerint, facta non ſint. *Idem* 8.

Nullius

Nullius alius rei niſi amicitiæ eorum cauſa *Idem* 13.

At aliquam huic bello finem facere. *Nonius finem feminin.*

LIB. VI.

Conſulto non pauciens acceſſitum. *Idem Pauciens.*

Omnes ſimul terram cum claſſi accedunt, navibus atque ſcaphis egrediuntur, caſtra metati ſigna ſtatuunt. *Idem Metari.*

Ipſe cum cetera copia pedetentim ſequitur. *Idem Pedetentim.*

LIB. VII.

Reſpublica amiſsa, exfundato pulcerrumo oppido. *Idem Exfundare.*

Duos & ſeptuaginta lictores domum deportaviſſe faſces, qui ductoribus hoſtium ante ſoluerint ferri. *Idem Soluerint.*

Ipſe regis eminus equo ferit pectus advorſum, congenuclat, percuſsus dejecit dominum. *Idem Congenuclare.*

Ita uti ſeſe quiſque vobis ſtudeat æmulari in ſtatu fortunæ reipublicæ, eadem re geſta, topper nihilo minore negotio acto, gratia minor eſſet. *Feſtus Toppor fortaſſe.*

Conſuetudine uxoris indulgitate libertum. *Servius Georg.* 2.

EX INCERTIS.

Ex ſcriptis eorum qui veri arbitrantur. *Priſcian.* 8.

Vbi ſenatus intellexit populum depeculari. *Ibidem.*

Nullæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Nullæ nationi tot, tantas, tam continuas victorias, tam brevi ſpatio datas arbitror quam vobis. *Idem*.

Tantum bellum ſuſcitare conari adverſarios contra belloſum genus. *Nonius Belloſum*.

Puplicatos quippe faſtos omnes, & libros à Fulvio Nobiliori ſcriptos reliquiſse. *Cariſ.* 1.

Nucerum. Dii, pro diei. *Ibidem*.

Subinde. *Idem* 2.

Parricidatum. *Quintilian*. 1.

Pelia cincinnatus. *Idem* 10.

Delinquere frumentum, Sardiniam hoſtes tenere. *Servius Æneid*. 4.

Mauruſii qui circa Oceanum colunt. *Ibidem*.

Eſt in fano ſignum Apollinis ligneum, altum non minus pedes xv. *Idem* 6.

Calvaria. *Caper de orthographia*.

Qua tempeſtate Pœnus in Italiam venit. *Cicero in Bruto*.

Annibalem cum columnam auream, quæ eſſet in Fano Iunonis Laciniæ, auferre vellet, dubitaretque utrum ea ſolida eſſet an extrinſecus inaurata, perterebraviſſe: cumque ſolidam inveniſſet, ſtatuiſſe eam tollere. Secundum quietem viſam eſſe ei Iunonem prædicere ne id faceret, minitarique ſi id feciſſet, ſe curaturum ut eum quoque oculum quo bene videret, amitteret; idque ab homine acuto non eſſe neglectum. Itaque ex eo auro quod exterebratum eſſet, buculam curaſſe faciendam, & eam in ſummo columnæ collocaviſſe. *Idem de divinat*. 1.

Cum bello Latino ludi Votivi maximi primam fierent, civitas ad arma repente eſt excitata. Itaque ludis intermiſſis Inſtaurativi conſtituti ſunt, &c. *Ibidem*.

C. verò

C. verò Graccus multis dixit, ſibi in ſomni[s] quæſturam petenti Tib. fratrem viſum eſſe dice[re], quàm vellet cunctaretur, tamen eodem ſibi le[c]to quo ipſe interiſſet, eſſe pereundum. Hoc an[te]quam Trib. pleb. Graccus factus eſſet, & ſe au[]diſſe, & dixiſſe multis. *Ibidem.*

Eo ipſo tempore cùm hoc calamitoſum fiere[t] prœlium, quo C. Flaminius occiſus eſt, tantos ter[]ræ motus in Liguribus Galliæ compluribuſqu[e] inſulis, totaque in Italia factos eſſe, ut multa op[]pida corruerint, multis locis labes facta ſit, ter[]ræque deſederint, fluminaque in contrarias par[]tes fluxerint, atque amnes mare influxerint. *Ibi[]dem.*

Per Cremonis jugum tranſiſſe Annibalem. *Li[]vius* 31.

Servati Conſulis P. Scipionis decus ad ſervum natione Ligurem delegat. *Ibidem.*

Magonem cum equitatu & Hiſpanis peditibus flumen extemplo transnataſſe: ipſum Annibalem per ſuperiora Padi vado exercitum traduxiſſe, elephantis in ordinem ad ſuſtinendum impetum fluminis oppoſitis. *Ibidem.*

Fabium Dictatorem adverſus Annibalem rem geſſiſſe. Etiam eum primum à populo creatum Dictatorem. *Idem* 32.

Romam euntem ab Ereto divertiſſe eo Annibalem tradit, iterque ejus ab Reate, Cutiliiſque, & ab Amiterno ordirur. Ex Campania in Samnium, inde in Pelignos perveniſſe, prætereque oppidum Sulmonem in Marrucinos tranſiſſe: inde Albenſi agro in Marſos: hinc Amiternum Foruloſque vicum veniſſe. *Idem* 36.

Eiſdem diebus naves onerarias Pœnorum ad LXXX. circa Sardiniam ab C. Octavio, qui pro-

vinciæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

vinciæ præerat, captæ. Eas frumento miſſo ad Annibalem, commeatuq; onuſtas tradit. *Idem* 38.

Quantum militum in Africam tranſportatum ſit à P. Scipione, non parvo numero inter autores diſcrepat. Cœlius, ut abſtinet numero, ita ad immenſum multitudinis ſpeciem auget, volucres ad terram delapſas clamore militum ait, tantamque multitudinem conſcendiſſe naves, ut nemo mortalium aut in Italia aut Sicilia relinqui videretur. *Idem* 39.

Præterquam quod non merſas fluctibus naves, ceteros omnes cœleſtes maritimoſque terrores, poſtremo abreptam tempeſtate ab Africa claſſem ad inſulam Ægimurum inde ægre correctum curſum, & prope obrutis navibus injuſſu Imperatoris, ſcaphis, haud ſecus quam naufragos milites ſine armis cum ingenti tumultu in terram evaſiſſe. *Ibidem*.

Captum Hannonem tradit. *Ibidem*.

Vidiſſe ſe qui navigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiam, commercii gratia. *Plinius* 2. 17. *Capellæ Philolog.* 1.

Alpes in longitudinem decem millia paſſuum patere à ſupero mari ad inferum. *Idem* 3. 19.

Duos elephantos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etiam cum nominibus fuiſſe, noviſſeque ea. *Idem* 8. 5.

In Averno etiam folia ſubſidere. *Idem* 20. 1. 12.

Trojanum Capyn condidiſſe Capuam, eumque Æneæ fuiſſe ſobrinum. *Serv. ad* 10. *Æneid.*

Eo argumento colligit Romam à Græcis eſſe conditam, quòd Romani Græco ritu, antiquo inſtituto Herculi rem ſacram faciunt. *Strabo*. 5.

Q. Æ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Q. ÆLIVS TVBERO

Floruit anno IↃCXLIX, *& libros edidit Hiſtoria[...] rum. Ad C. Oppium etiam, & de officio judic[...] quædam ſcripſit. Ciceroni in oratione pro Mu[...] ræna vir eruditiſſimus, homo integerrimus, c[...] civis optimus vocatur.*

Q. ÆLII TVBERONIS HISTORIARVM [...]

LIB. I.

Si quid à parentibus acceptum protinus anti[...] quæ memoriæ tradiderunt. *Nonius Protinus.*

Equus Trojanus machinamentum bellicum fui[...] quod equus appellatur, ut aries & teſtudo quibu[...] muri vel diſcuti vel ſubrui ſolét. *Serv. ad 2. Æneid.*

Cum Aſcanius ab univerſo populo ad reſtituen[...]dam Laviniam cogeretur, juraretque ſe neque in[...]teremiſſe, neque ſcire ubi eſſet, Tyrrhum petit[...] ſilentio in illa concionis frequentia profeſſum in[...]dicium, ſi ſibi Laviniæque, pueroque ex ea nato fides incolumitatis daretur, tumque eum acceptam Laviniam in urbem cum filio reduxiſſe. Poſt hæc Aſcanius completis in Lavinio triginta annis, recordatus novæ urbis, &c. *Autor de origene gent. Romanæ.*

Servium Tullium Regem populi Rom. cùm illas quinque claſſes juniorum cenſus faciendi gratia inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptendecim, atque inde ab anno ſeptimo decimo, quod idoneos jam eſſe reipublicæ arbitraretur, milites ſcripſiſſe, eoſque ad annum quadrageſimum ſextum juniores, ſupraque eum annum ſeniores appellaſſe. *Gellius* 10. 28.

LIB. IV.

Inimiciter iraſcendum non eſt. *Cariſ.* 2.

LIB.

LIB. XIV.

Pars omnis luxuriabat. *Nonius Luxuriabat.*

Ex Incertis Libris.

Numitoris Paſtores cum præſenſiſſent illos adoleſcentes Lupercalia celebraturos, & Pani more Arcadico, ut Evander inſtituerat, ſacrificium facturos, illo ſacrorum tempore inſidias faciunt. *Dionyſius* 1.

M. Manlium & Q. Sulpitium Coſs. in eum annum edunt. *Livius* 4.

Q. Fabium Cos. ipſum autorem fuiſſe differendi ſibi conſulatus. *Idem* 10.

Bello Punico primo Atilium Regulum Conſulem in Africa caſtris apud Bagradum flumen poſitis, prœlium grande atque acre feciſſe adverſus unum ſerpentem illic ſtabulantem, inuſitatæ immanitatis: eumque magna totius exercitus conflictione, balliſtis atque catapultis diu oppugnatum, ejuſque interfecti corium longum pedes centum & viginti Romam miſiſſe. *Gellius* 6. 3.

Eundem Regulum rediſſe Carthaginem, noviſque exemplorum modis excruciatam à Pœnis dicit; In atras, inquit, & profundas tenebras eum claudebant, ac diu poſt ubi erat viſus Sol ardentiſſimus, repente educebant, & adverſus ictus Solis oppoſitum continebant, atque intendere in cœlum oculos cogebant, palpebras quoque ejus ne connivere poſſet ſurſum ac deorſum diductas inſuebant. *Ibidem* 4.

DE OFFICIO IVDICIS LIBER.

Præcepta Ælii Tuberonis ſuper officio judicis. *Idem* 14. 2.

AD

AD C. OPPIVM LIBER.

Si generalis ſpecies occurrit. *Idem 7.9.*

Ex Incertis.

Hinc in milleſimum annum eorum columine civitas continebitur. *Donatus in Phorm. Terent.*

Nam delinquet aut ſuperet aliquid tibi. *Servius Æneid.4. Delinquere, deficere.*

Nullum Senatuſconſultum fieri poſſe non diſceſſione facta: quia in omnibus ſenatuſconſultis, etiam in iis quæ per relationem fierent, diſceſſio eſſet neceſſaria. *Gell. 14.7.*

Præfectum urbi Latinarum cauſſa relictum Senatum habere poſſe. *Ibidem 8.*

P. Rvtilivs Rvfvs

Cum Cn. Mallio urbis Conſul, Ælio Tuberoni coætaneus fuit. & de vita ſua, & belli Numantini hiſtoriam compoſuit. Innocentiæ exemplum à Tullio vocatur.

P. RVTILII RVFI HISTORIARVM LIBRI I.

Ex Incertis.

Admirationi fuiſſe philoſophorum trium ſui cujuſque generis facundiam, violenta & rapida Carneades dicebat, ſcita & teretia Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. *Idem 7.14.*

Romanos inſtituiſſe nundinas, ut octo quidem diebus in agris ruſtici opus facerent, nono autem die, intermiſſo jure, ad mercatum legeſque accipiendas Romam venirent, & ut ſcita atque conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino

nundino die propoſita à ſingulis atque univerſis noſcebantur. *Macrobius* 1. 16.

Pompeii patrem hominem teterrimum oſtendit. *Plutarchus in Pompeio.*

Scipionem hoc anno (DLXXI.) mortuum. *Livius* 40.

DE VITA SVA

LIB. I.

Pompeius elaboravit, uti populum Romanum noſſet, eumque artificioſe ſalutaret. *Cariſ.* 2.

LIB. II.

Animo conſtante. *Idem* 1.

LIB. III.

Pro L. familiare veniebam. *Ibidem.*

LIB. IV.

Vectigalium. *Ibidem.*

LIB. V.

Ex orbi terrarum. *Ibidem.*
Ardile. *Ibidem.*

EX INCERTO.

Quod ſi me invitum abire ſiniſset. *Diomedes.*
Vni una oſtentata eſt. *Ibidem.*

DE MODO ÆDIFICIORVM ORATIO.

Orationes Q. Metelli de prole augenda, & Rutilii de modo ædificiorum. *Suetonius in Auguſto.*

PRO L. CÆRVCIO AD POPVLVM.

Quod ego me ſpero oſtenturum. *Diomed.* 1.

P. SEM-

P. SEMPRONIVS ASELLIO

Tribunus militum fuit ſub. P. Scipione Africano ad Numantiam. Cœpit autem bellum Numantinum anno V. C. IↃCXIV. Hiſtoriam earum rerũ ſcripſit, quibus ipſe interfuit. Dionyſius lib. 1 Antiq. inter Romanorum Hiſtoricorum diſertiſsimos eum numeravit.

P. SEMPRONII ASELLIONIS HISTORIARVM

LIB. I.

Verum inter eos qui Annales relinquere voluiſsent, & eos qui res geſtas à Romanis perſcribere conati eſsent, omnium rerum hoc interfuit. Annales libri tantummodo quod factum quoque anno geſtum ſit, id demonſtrabant, id eſt, eorum quaſi qui diarium ſcribunt quam Græci ἐφημερίδα vocant. Nobis non modo ſatis eſse video, quod factum eſset id pronuntiare, ſed etiam quo conſilio quaque ratione geſta eſsent, demonſtrare. *Gellius* 5. 18.

Nam neque alacriores ad remp. defendendam, neque ſegniores ad rem perperam faciundum Annales libri commovere quicquam poſsunt.

Scribere autem bellum quo initum Conſule, & quomodo confectum ſit, & quis triumphans introierit, exque eo libro quæ in bello geſta ſint iterare, non prædicare autem interea quid Senatus decreverit, aut quæ lex rogatione lata ſit, neque quibus conſiliis ea geſta ſunt iterare, id fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere. *Ibidem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

LIB. III.

Vt fieri ſolet plerumque, ut in victoria mitior manſuetiorque fiat. *Priſcianus* 5.

LIB. IV.

Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Æmilium Paullum, nimis bonum Imperatorem ſignis collatis non decertare, niſi ſumma neceſſitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet. *Gell.* 13. 3.

Vt major invidia Lepido gliſceretur. *Nonius Gliſcitur.*

LIB. V.

Nam Graccus domo cum proficiſcebatur nunquam minus terna aut quaterna millia hominum ſequebantur. *Gellius* 2. 13.

Orare quidem cœpit id ut ſe defenderent, liberoſque ſuos, eum quem virilis ſexus tum in eo tempore habebat produci juſſit, populoque commendavit prope flens. *Ibidem.*

LIB. XI.

Tam pulcrum opus, tamque artificioſè factum, paſſus eſt dirui. *Cariſius* 2.

LIB. XIII.

Facta ſua ſpectare oportere non dicta, ſi minus facundioſa eſſent. *Gell.* 4. 9.

LIB. XIV.

Crepidarium cultellum rogavit à crepidario ſutore. *Idem* 13. 20.

Ne poſſent aut ſtationes facere hoc ſecus. *Cariſius* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

EX INCERTIS.

Tritarum quartum ſignum accedebat, ſive pi latim, ſive paſſim iter facere volebat. *Servius* 12

P. Craſſum Mutianum quinque habuiſse re rum bonarum maxima & præcipua, quod eſse ditiſſimus, quod eloquentiſſimus, quod juris con ſultiſſimus, quod Pontifex Max. Is cum in con ſulatu obtineret Aſiam provinciam, & circum ſedere, oppugnareque Leucas oppidum pararet opuſque eſset firma ac procera trabe, qua arieten faceret, quo muros ejus oppidi quateret, ſcripſi ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum amicorumque populi Rom. ut ex ma lis duobus quos apud eos vidiſset, uter major eſ ſet eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρ- χιτέκτων comperto quamobrem malum deſide- raret, non uti juſsus erat majorem, ſed quem eſ- ſe magis idoneum aptioremque faciendo arieti, faciliorem que portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſsus eum vocari juſſit, & cum inter- rogaſset cur non quem juſserat miſiſset, cau- ſis rationibusque quas dictitabat ſpretis, veſti- menta detrahi imperavit, virgisque multum cæ- cidit, corrumpi atque diſsolvi officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id quod facere juſsus eſt, non obſequio debito ſed conſilio non deſide- rato reſpondeat. *Gell.* 1. 13.

CLODIVS LICINIVS

Ejuſdem pene cum Sempronio Aſellione ætatis. Res Romanas conſignavit.

CLO.

CLODII LICINII RERVM ROMANARVM

LIB. III.

Pleminium ludis votivis, quos Romæ Africanus iterum Conſul faciebat, conatum per quosdam, quos pretio corruperat, aliquot locis urbem incendere, ut frangendi carceris fugiendique haberet occaſionem; patefacto dein ſcelere delegatum in Tullianum S. C. *Livius* 39.

C. LICINIVS MACER

floruit anno V. C. IↃCLXV. *Annales reliquit.*

C. LICINII MACRI ANNALIVM

LIB. I.

Auſpicia pulcra & luculenta commemorat. *Nonius Luculentum.*

Non minimo opere milites quietes volebant eſse. *Priſcian.* 6.

Fauſtuli conjugum Accam Larentiam Romuli & Remi nutricem eſse. Hanc regnante Romulo Tarturio cuidam Tuſco diviti denuptam, auctamque hæreditate viri, quam poſt Romulo quem educaſset, reliquit, & ab eo Parentalia diemq; feſtum pietatis cauſsa ſtatutum. *Macrob.* 1.

Contentionis illius perniciofum exitum fuiſse. Namque ibidem obſiſtentes Remum & Fauſtulum interfectos. *Autor de orig. gentis Rom.*

LIB. II.

Nequaquam ſui lavandi reluant arma lue. *Nonius Lues.*

Perverſam eſse alii modi poſtulare. *Priſc.* 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

LIB. XVI.

Omnium veſtrum neglexerit autoritatem. *Diomedes* 1. *Priſcian.* 10.

EX INCERTIS.

Quo die Magiſtratum obiit, repente celeri gradu per forum ſe in Capitolium contendit. *Nonius Contendere.*

Pars magna lævis clypea portãt. *Idem Clypeum neutro.*

Intercalationis originem Romulo aſſignat. *Macrobius.* 1.

Annum vertentem ſtatim ab initio XII. menſium fuiſse. *Cenſorin. de die natali.*

Et in fœdere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetæ inventos. *Livius* 4.

Magiſtratuum libri, quos linteos in æde repoſitos Monetæ citat identidem autores. *Ibidem.*

Eoſdem Conſules inſequenti anno refectos, Iulium tertium, Virginium iterum. *Ibidem.*

Comitiorum habendorum cauſsa & ab Licinio Conſule dictum (Dictatorem,) quia collega comitia bello præferre feſtinante, ut continuaret conſulatum, obviam eundum prave cupiditati fuerit. *Ibidem* 7.

Eodem anno C. Flavius Cn. F. Scriba patre libertino, humili fortuna ortus, &c. quem antea deſiſſe ſcriptum facere arguit, tribunatu ante geſto triumviratibusque nocturnis altero, altero coloniæ deducendæ. *Idem* 9.

Tertia etiam clade quæ ad Cremeram accepta eſt, abominandam eam Curiam facit. *Ibidem.*

Cum Q. Fabium Coſ. non petentem omnes

dicerent centuriæ, ipſum autorem fuiſse differendi ſibi conſulatus. *Idem* 10.

Amulium patruum Rheæ Sacerdotis amore ejus captum nubilo cælo obſcuroque aere, cum primum illuceſcere cœpiſset, in uſum ſacrorum aquam petenti inſidiatum in luco Martis, compreſſiſse eam: tum exactis menſibus geminos editos. *Autor de origine gentis Rom.*

Cum neque cum Romulo neque ſacrorum cauſsa eo iviſset (Tatius) ſed ſolus, ſuaſurus læſis ut iram in ſontes remitterent, plebe ægre ferente quod illi viri ſibi deditì non fuiſsent, ut & Romulus equum eſse cenſuerat, & ipſe Romanorum Senatus decreverat, & ab hominum cæſorum cognatis magna manu facto impetu in eum, cum non poſset amplius effugere præſentem vindictam, lapidibus ab iis obrutus interiit. *Dionyſius* 2.

Tarquinius Priſcus Romam venit Anco Marcio regnante, anno regni octavo. *Idem* 4.

Ab Albanis Romanos Dictatoris creandi morem habuiſse. Hos primum poſt Amulis & Numitoris obitum deficiente regia ſtirpe annuos magiſtratus creaſse, qui eandem quam Reges habebant poteſtatem, eosque Dictatores vocaſse. *Idem* 5.

PRO TVSCIS.

Quos oportuit amiſsa reſtituere, hiſce etiam relliquias averterunt. *Priſcian.* I.

EPISTOLA AD SENATVM.

Illi ſuam vitam mecum contendunt, quorum in corpore ita crebra ſunt vulnera vitæ, novæ cicatrici ut locus non ſit. *Nonius Contendere.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

ORNITHOGONIA.

Vulcani toſta vapore.

Cum virgis proſecta ferunt. *Idem Proſecta.*

Cetero moriuntur totidem diebus quod vixerit lepus: incertique temporis veneficium id eſse. *Plinius* 32. 1.

Murenas tantum fæminini ſexus tradit & concipere è ſerpentibus: ob id ſibilo à piſcatoribus tanquam ſerpentibus evocari & rapi, pingueſcere lactatu, fuſte non interimi, easdem ferulæ protinus. *Ibidem* 2.

RERVM ROMANARVM LIB. XXI.

Deligare ad patibulos, deligantur, & circumferuntur, cruci defiguntur. *Nonius Patibulus.*

L. CASSIVS HEMINA

vixit anno urbis IↃCVIII. *Fecit annalium libros* 4. *vetuſtiſſimus annaliũ auctor Plinio nominatur.*

L. CASSII HEMINÆ ANNALIVM LIB. I.

Et cum quo irent neſciebant, ilico manſerunt. *Nonius Ilico.*

Prudens perplexim ſcottino ſcribit. *Idem Perplexim.*

Homerum & Heſiodum ante Romam conditam vixiſſe Silviis Albæ regnantibus, annis poſt bellum Trojanum plus centum, atque ſexaginta annis ante Romam conditam. *Gellius* 17. 21.

Eo (Evandro) regnante forte Recaranus quidam Græcæ originis, quia erat forma & virtute ceteris antecellens, Hercules appellatus, eodem venit. Cumque armenta ejus circa flumen Albulam

lam paſcerentur, Cacus Evandri ſervus, nequitiæ verſutus & præter cetera furaciſſimus, Recarani hoſpitis boves ſubripuit, ac ne quod eſset indicium, adverſas in ſpeluncam abſtraxit. Cumque Recaranus vicinis regionibus peragratis ſcrutatiſque omnibus, ejuſmodi latebris deſperaſset inventurum, utcunque æquo animo diſpendium ferens, excedere his finibus conſtituerat. At vero Evander excellentiſſimæ juſtitiæ vir, poſtquam rem uti acta erat comperit, ſervum noxæ dedit, boveſque reſtitui fecit. Tum Recaranus ſub Aventino inventori patri aram dedicavit, appellavitque maximam, & apud decimam ſui pecoris profanavit. *Autor de orig. gent. Rom.*

LIB. II.

Paſtorum vulgus ſine contentione conſentiendo præfecerat æqualiter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter ſe eſſent. Monſtrum fit: ſus parit porcos triginta; cui rei fecerunt fanum Laribus grundilibus. *Diomed.* I.

Ne quis regnum occuparet, ſi plebs noſtra fremere imperia cœpiſſet. *Servius Æneid.* I.

Cenſuit ſeſe regem Porſenam occidere. *Nonius Cenſere.*

Et in area in Capitolio ſigna quæ erant, demoliuntur. *Idem Moliri.*

Tunc Marcus præco proletarios armavit. *Idem Proletarii.*

Quæ nata ſunt ea omnia denaſci ajunt. *Idem Denaſci, decreſcere.*

Idque admiratum eſse gaviſi. *Priſc.9.*

Numa conſtituit, ut piſces qui ſquamoſi non eſsent ni pollucerent, parſimonia commentus uti convivia publica & privata, cenæque ad pulvina-

ria facilius compararentur: ni qui ad pollutum emerent pretio minus parcerent, eaque præmercarentur. *Plinius* 32.2.

Numa inſtituit far torrere, quoniam toſtum cibo ſalubrius eſset. Id uno modo conſecutum, ſtatuendo non eſse purum ad rem divinam, niſi toſtum. *Idem* 18.2.

Servium Tullium feciſse nundinas, ut in urbem ex agris convenirent, urbanas ruſticaſque res ordinaturi. *Macrob*.1.16.

Decemviros, qui decem tabulis duas addiderunt, de intercalando populum rogaſse. *Ibidem* 13.

Anno ab urbe condita CCCLXIII à Tribunis militum Virgilio, Manlio, Cœlio, Poſtumio collegiſque eorum in Senatu tractatum, qui eſset propter quod, &c. *Ibidem* 16.

LIB. III.

In campo Tiburti ubi hordeum demeſsuerunt. *Priſcian*. 10.

Hos libros ſi quis noſtratis ſapiens. *Idem* 12.

Nemo vicinus, conſedo. *Nonius Conſedo*.

Mulier cantabat tibiis Phrygiis, & altera cymbaliſsabat. *Idem Cymbaliſſare*.

Homo mere literoſus. *Idem Literoſus*.

LIB. IV.

Qui Bellum Punicum Poſterior dicitur Priſciano lib. 7. ex veterum conſuetudine, quibus in OR deſinentia communia.

Scriba Pontificius qui cum eabus ſtuprum fecerat. *Priſc.lib*.7.

In Hiſpania pugnatum bis, utraque noſtri loco moti. *Nonius Vtraque*.

Ex Tiberi lacte haurire. *Idem Lacte*.

Qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Qua fini omnis res atque omnes artes humani-taſque aguntur. *Idem Humanitas.*

Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantem offendiſse arcam, in qua Numa, qui Romæ regnavit, ſitus fuiſset. In eadem libros ejus repertos, P. Cornelio, L. F. Cethego, M. Bæbio, Q.F. Pamphilo Coſs. ad quos à regno Numæ colliguntur anni DXXXV, & hos fuiſse è charta, majore etiamnum miraculo quod tot infoſſi duraverint annis. *Plinius* 13.13.

Mirabantur alii quomodo illi libri durare potuiſsent. Ille ita rationem reddebat, lapidem fuiſse quadratum circiter in media arca vinctum candelis quoquo vorſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſse, propterea arbitrarier eos non computruiſse, & libros cedratos fuiſse; propterea arbitrarier tineas non tetigiſse. *Ibidem.*

Ex Incertis.

Quicunque propter plevitatem agro publico ejecti ſunt. *Nonius Plevitatem.*

His perſuadet ut ilico manerent: pars ilico manet. *Idem Ilico.*

Sinvegiæ magalia addenda, murumque circum eam. *Servius Æneid.* 1.

Tarquinium Superbum cum cloacas populum facere coegiſset, & ob hanc injuriam multi ſe ſuſpendio necarent, juſſiſse, corpora eorum cruci affigi. Tum primum turpe habitum eſt mortem ſibi conſciſcere. *Idem* 12.

Ab Evandro Faunum Deum appellatum, ideoque ædes ſacras Faunas primo appellatas, poſtea Fana dicta: & ex eo qui futura præcinerent Fanaticos dici. *Servius in* 1. *Georg.*

Samothracas Deos, eoſdemque Romanorum

Penates, proprie dici θεὺς μεγάλυς. *Macrob.* 3.

Primum è medicis veniſse Romam Peloponnenſem Archagathum, Lyſaniæ filium, L. Æmilio, M. Livio Coſs. anno urbis DXXXV, eique jus Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emtam. Ob id publicè Vulnerarium eum tradunt vocatum. *Plin.* 39.1.

Quartos ludos ſæculares poſt annum factos tertium, C. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico Coſs. id eſt, DCVIII anno. *Cenſorin. de die natali.*

Q. CLAVDIVS QVADRIGARIVS

Scripſit annalium libros, quibus geſta Romanorum perſequitur. Floruit anno V.C. IↃ C LX.

Q. CLAVDII QVADRIGARII ANNALIVM

LIB. I.

Cominius qua eſcenderat deſcendit, atque verba Gallis dedit. *Gellius* 17.2.

Cum his conſermonabatur. *Ibidem.*

Convalles & arboreta magna erant. *Ibid.*

Putabant eos qui foris atque qui in arce erant inter ſe commutationes & conſilia facere. *Ibidem.*

Seſe ne id quoque quod tum ſuaderet, facturum eſſe. *Ibidem.*

Nam M. Manlius quem Capitolium ſervaſſe à Gallis ſupra oſtendi, cujuſque operam cum M. Furio Dictatore apud Gallos cumprime fortem atque exſuperabilem reſp. ſenſit: is & genere, & vi, & virtute bellica neminem concedebat. Simul formam, factis, eloquentia, acrimonia, confidentia pariter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum viaticum ex ſe atque in ſe ad remp. evertendam habere. *Ibidem.*

Poſt-

Poſtquam nuntiatum eſt ut pugnatum eſſet in Gallos, id civitas graviter tulit. *Ibidem.*

Cum interim Gallus quidam nudus præter ſcutum & gladios duo, torque atque armillis decoratus proceſſit, qui & viribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulque virtuti ceteris antiſtabat. Is maxumè prœlio commoto, atque utriſque ſummo ſtudio pugnantibus manu ſignificare cœpit utrique ut quieſcerent pugnæ. Facta pauſa eſt extemplo. Silentio facto cum voce maxuma conclamat, ſi quis ſecum depugnare vellet uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatem faciei. Deinde Gallus irridere atque linguam exertare. Id ſubito perdolitum eſt cuidam T. Manlio ſummo genere nato, tantum flagitium civitati accedere; è tanto exercitu neminem prodire. Is ut dico proceſſit, neque paſsus eſt virtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari, ſcuto pedeſtri & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſtitit. Metu magno ea congreſſio in ipſo ponte utroque exercitu inſpectante facta eſt. Ita ut ante dixi conſtiterunt. Gallus ſua diſciplina, ſcuto projecto cautabundus; Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcuto ſcutum percutit, atque de loco hominem iterum dejicit. Eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſuceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit. Dein continuo humerum dextrum eodem conceſſu incidit, neque receſſit uſquam donec ſubvertit, ne Gallus impetum icti haberet. Vbi eum evertit, caput præcidit, torquem detraxit, eumque ſanguinolentum ſibi in collum imponit. Quo ex facto ipſe poſterique ejus Torquati ſunt cognominati. *Idem* 9. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Cajum Pontium Camnitem à Dictatore Romano ſex horarum inducias poſtulaſse. *Idem* 1.25.

Ea Lucani ubi reſciverunt, ſibi per fallacias verba data eſse. *Idem* 2.19.

Id ubi reſciverunt propinqui obſidum quos Pontio traditos ſupra demonſtravimus, eorum parentes cum propinquis capillo paſso in viam provolarunt. *Ibidem.*

Perſuadent cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere natus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam conſumſerat. *Idem* 7.11.

Cum tantus arrabo penes Samnites populi Rom. eſset. *Idem* 17.2.

Ea dum fiunt, Latini ſubnixo animo ex victoria inerti, conſilium ineunt. *Ibidem.*

Arma plerique abjiciunt, atque inermi inlatebrant ſeſe. *Ibidem.*

Domus ſuas quemque ire jubet, & ſua omnia frunifci. *Ibidem.*

Et Romani multis armis, & magno commeatu, prædaque ingenti copiantur. *Ibidem.*

Sole occaſo. *Ibidem.*

Nos in medium relinquemus. *Ibidem.*

Nihil ſibi divitias opus eſse. *Ibidem.*

Nam hæc maxime verſatur Deorum iniquitas, quòd deteriores ſunt incolumiores, neque optimum quempiam inter nos ſinunt diurnare. *Ibidem.*

Et compluriens in laboribus miſerrumas vitas exegerunt. *Ibidem.*

Et hic minus in otiis conſumtus eſt. *Ibidem.*

Tanta ſanctitudo fani eſt, ut nunquam quiſquam violare ſit auſus. *Ibidem.*

Apud aras quæ vocabantur Neptuniæ, *Servius Æneid.* 1.

Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Cum non poſsetur decerni utrius putaretur victoria. *Nonius Poſſetur.*

Prius hiſce autoribus inde reticula galearia. *Idem Reticulum.*

LIB. II.

His deſubito utriſque nuntiatur ipſorum copias adeſs e. *Idem Deſubito.*

Comprehenſare ſuos quiſque, ſervare, amplexare. *Priſcian.* 8.

Et qui ibi erant non ignaviter potando eum diem pro meliore habuerunt. *Idem Ignaviter.*

Inde poſtquam aliquantum receſſit, offendit montem, loca munita, res omnes habere quæ militibus opus ſunt, ligna, aquam, pabulum. *Idem Offendere.*

Eo Conſules properatim exercitum reducunt. *Idem Properatim.*

Perverſum eſse alii modi poſtulare Pyrrhum in te atque in ceteris fuiſse. *Priſc.* 13.

LIB. III.

Senatus autem de noctu convenire, noctu multa domum dimitti. *Macrob.* 1.

Illic occiditur mille hominum. *Gell.* 1. 16.

Dum hi conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum. *Idem* 1. 7.

Non Cæditio nomen fuiſse, ſed Valerio. *Idem* 3. 7.

Non Timocharem ſed Niciam adiſse ad Conſulem, neque Legatos à Senatu miſsos, ſed à Conſulibus, & Regem populo Rom. laudes atque gratias ſcripſiſse, captivoſque omnes quos tum habuerit, reſtituiſse & reddidiſse. *Ibidem* 8.

Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi.

gi. Nos pro tuis injuriis continuo animo ſtrenue commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus, ſed communis exempli & fidei ergo viſum eſt, uti te ſalvum velimus, ut eſset quem armis vincere poſſimus. Ad nos venit Nicias familiaris tuus, qui ſibi pretium à nobis peteret, ſi te clam interfeciſſet. Id nos negavimus velle, neve ob eam rem quicquam commodi expectaret. Et ſimul viſum eſt ut te certiorem faceremus, ne quid ejuſmodi ſi accidiſset, noſtro conſilio civitates putarent factum; & quod nobis non placet pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu niſi caveas, jacebis. *Ibidem*.

Item gaudium atque ægritudinem alternatim ſequi. *Nonius Alternatim*.

Adeo memorari vix poteſtur, ut omnes ſimul ſuum quiſque negotium adorti eſsent. *Idem Poteſtur*.

Fabius de nocte cœpit hoſtibus caſtra ſimulare oppugnare, eum hoſtem delectare, dum collega id caperet quod captabat. *Idem Delectare*.

LIB. IV.

Et ita rebus præclariter geſtis Romam reverterunt. *Idem Præclariter*.

Sed circiter horas duas gravi prœlio urſerunt, deinde in fugam ſunt conjecti. *Idem Vrgere*.

Pluvia, imbri, lutus erat multus. *Idem Lutus*.

Vt videret ac reſpueret, verminaret literis addivalis, quod verminatione ad cancer pervenerit. *Priſcian. 6*.

Inter venas ſaxi abſtruſum, latentem, & quaſi divinitus abſconditum. *Servius Georg. 1*.

LIB. V.

Is ubi Dacium cognovit, & patriæ eum recordavit. *Nonius Recordavit*.

Et

Et dicerent caſtra capta eſse, atque hos cohortarent uti maturarent. *Idem Cohortarent.*

Cladem illam vaſtiſſimam pugnæ Cannenſis factam ante diem quattum Nonas Sextil. *Gellius* 5. 17.

LIB. VI.

Actorius Taureæ dexterum humerum ſauciat, atque ita reſiliit. *Priſcian.* 10.

Deinde facti conſules Sempronius Graccus iterum, Q. Fabius Maxumus, filius ejus qui priore anno erat Conſul. Et Conſuli pater Proconſul obviam in equo vehens venit, neque deſcendere voluit, quod pater erat. Et quod inter eos ſciebant maxuma concordia convenire, lictores non auſi ſunt deſcendere jubere. Vbi juxta venit, tum Conſul ait, Deſcendere jube: quod poſteaquam lictor ille qui apparebat cito intellexit, Maxumum Proconſulem deſcendere juſſit. Fabius imperio paret, & filium collaudavit, cùm imperium quod populi eſset, retineret. *Gellius* 2. 2.

Pœne factum eſse quin caſtra relinquerent, atque cederent hoſti. *Idem* 17. 13.

Ne nos ad certationem cenſeas hæc incepiſse. *Nonius Cenſere.*

Aliquantiſper pugnato nihil promovet Pœnus. *Idem Aliquantiſper.*

LIB. VII.

Animos eorum habentia inflarat. *Idem Habentia.*

LIB. VIII.

In eo loco populus murmurari cœpit. *Idem Murmurari.*

Romam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Romam venit vix ſuperat quin triumphus decernatur. *Gellius* 17.13.

Quin prior bellum, quod cum his geſtum erat, meminiſsent. *Priſcian.*7.

Vbi decreverunt, commemorant Gracco fœdus prior Pompejanum non eſse ſervatum. *Ibidem.*

Flacco oſpicatur. *Diomedes* 1.

LIB. XII.

Quinque priſtis, navigium ea forma à marina bellua dictum eſt. *Nonius Priſtis.*

LIB. XIII.

Concione dimiſsa Metellus in Capitolium venit cum multis mortalibus. Inde cùm domum proficiſceretur, tota civitas eum reducit. *Gellius* 13. 27.

LIB. XV.

Grundibat graviter pecus ſuillum. *Diomed.* 1. *Nonius Grundire.*

LIB. XVI.

Equi hunnibunde inter ſe ſpargentes terram calcibus. *Nonius Hinnibunde.*

LIB. XVIII.

Si pro tua bonitate & noſtra voluntate tibi valetudo ſuppetit, eſt quod ſperemus Deos bonis benefacturum. *Gellius* 1.7.

LIB. XIX.

Sagittarius cum funditore utrimque ſummo ſtudio ſpargunt fortiſsumè: ſed ſagittam atque lapidem deorſum an ſurſum mittas, hoc intereſt. Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Nam neutrum poteſt deorſum vorſum recte mitti; ſed ſurſum utrumque optume. Quare milites Metelli ſauciabantur multo minus, & quod maxume opus erat, à pinnis hoſtes defendebant facillume funditores. *Idem* 9. 1.

Tum Sulla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interpoſuit ligneam, incenderet. Venit, acceſſit, ligna ſubdidit, ſubmovit Græcos, ignem admovit. Satis ſunt diu conati, nunquam quiverunt incendere. Ita Archelaus omnem materiam obliverat alumine. Quod Sulla atque milites mirabantur, & poſtquam non ſuccendit, reduxit còpias. *Idem* 15. 1.

C. Marium creatum ſeptimo conſulem. *Idem* 10. 1.

C. Mari ecquando te noſtrum & reipublicæ miſerebitur? Idem 20. 5.

Faciem pro ſtatura dicit. *Idem* 13. 29.

LIB. XXI.

Eum enim cum partim copiis hominum adoleſcentium placentem ſibi. *Idem* 10. 13.

Crudeliter ille, nos miſericorditer, avariter ille, nos largiter. *Non. Avariter.*

LIB. XXII.

Cum obſideretur Grumentum, & jam ad ſummam deſperationem ventum eſſet, duos ſervos ad hoſtem transfugiſſe, & operæ pretium feciſſe: deinde urbe capta paſſim diſcurrente victore, illos per nota itinera ad domum in qua ſervierant præcurriſſe; & dominam ſuam ante ſe egiſſe, & quærentibus quænam eſſet, dominam, & quidem crudeliſſimam ad ſupplicium ab ipſis duci profeſſos

eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

eſſe. Eductam deinde extra muros ſumma cura cælaſſe, donec hoſtilis ira concideret. Deinde ut ſatiatus miles ad Romanos mores cito rediit, illos quoque ad ſuos rediſſe, & dominam ſibi ipſos dediſſe. Manumiſit utrumque è veſtigio illa. *Seneca de beneficiis* 3.23.

LIB. XXIII.

Sed idcirco me feciſſe; quod utrum negligentia partim magiſtratuum, an avaritia, an calamitate populi Rom. eveniſſe dicam, neſcio. *Gellius* 10.13.

Ex Libris Incertis.

Exercitu inſtructo pedetentim milites ducere cœpit. *Nonius Pedetentim.*

Ita per ſexennium vagati, Apuliam atque agrum Campanum, quod his per militem licebat, exſpoliabantur. *Idem Spolior.*

Agrum Nolanum populare cœperunt. *Idem Populat.*

Facite exempla eorum, ut vos cum illis congermaneſcere ſciatur. *Idem Congermaneſcere.*

Senatus cenſuit referentibus Suffetis. *Feſtus, Suffes, Conſul, lingua Pœnorum.*

Pugna acriter commiſſa multis utrimque interitis. *Idem* 60.

Ad CCCL. ex conjuratis vinctos Romam miſſos, eamque deditionem ab Senatu non acceptam, quod egentium atque humilium pœna defungi velle Fundanum populum cenſuerint. *Livius* 8.

Fœdere pax Caudina facta eſt. *Idem* 60.

Poſtumium in Samnio captis aliquot urbibus, in Apulia fuſum fugatumque, ſaucium ipſum cum paucis Luceriam compulſum: ab Atilio in Etruria res geſtas, eumque triumphaſſe. *Idem* 10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Bis pugnatum in Olympo monte: ad XL. millia [h]ominum cæſa. *Idem* 47.

Ad XV. millia Thracum præcedenti ad explo[r]anda loca agmen Mutini Numidæ occurrerunt, [q]uadringenti equites fuerant Numidæ, &c. *Ibi[d]em.*

In prœlio Marcelli contra Inſubres & Comen[ſ]es captos aureos torques multos, ex quibus unum [m]agni ponderis in Capitolio Iovi donum in æde [p]oſitum. *Ibidem.*

Gargara flumen vocari in finibus Thurinis. *Servius Georgic.* 1.

CLAVDII ORATIO IN QVINTIVM GALLVM.

Quorum jacent muræna, ulla horrea, curiaque & tabulariæ publicæ. *Nonius, Horrea feminino genere.*

Q. VALERIVS ANTIAS

Annales reliquit; opus grande. à primis initiis res Romanas perſequutus: ejuſdem pene cum Quadrigario ætatis.

Q. VALERII ANTIATIS ANNALIVM LIB. I.

Amulius regnum obtinuit: quod ut firmiſſime poſſideret, Numitoris fratris ſui filium in venando interimendum curavit: Tum etiam Rheam Silviam ejus ſororem ſacerdotem Veſtæ fieri juſſit, ſimulato ſomnio quo admonitus ab eadem Dea eſſet ut id fieret, cùm revera ita faciundum ſibi exiſtimaret, periculoſum ducens ne quis ex ea naſce-

naſceretur, qui avitas perſequeretur injurias. *Autor de origine gent. Rom.*

Pueros ex Rhea Silvia natos Amulium regem Fauſtulo ſervo necandos dediſſe: ſed eum à Numitore exoratum ne pueri necarentur. Accæ Larentiæ amicæ ſuæ nutriendos dediſſe, quam mulierem eo quod pretio corpus eſſet vulgare ſolita, Lupam dictam. *Ibidem.*

LIB. II.

Mater cum noviſſime ægrotaſſet, inquit, voviſſe fertur. *Cariſius* 2.

Numam Pompilium ſacrorum cauſſa intercalationem inveniſſe. *Macrob.* 1. 12.

Agonaliorum repertorem Numam Pompilium. *Ibidem* 4.

Numam illum regem, cum procurandi fulminis ſcientiam non haberet, eſſetque illi cupido noſcendi, Egeriæ monitu caſtos duodecim juvenes apud aquam cælaſſe cum vinculis, ut cum Faunus & Picus Martius ad id locorum veniſſent hauſtum (nam illis aquandi ſolemne iter huc fuit) invaderent, conſtringerent, colligerent, &c. *Arnobius* 5.

LIB. VI.

Hoc Senatus conſultum prior factum eſt. *Priſcian.* 7.

LIB. XII.

Tiberius Graccus, qui Quæſtor C. Mancino in Hiſpania fuerat, & ceteri qui pacem ſpoſponderant. *Gellius* 7. 9.

LIB. XXII.

Quod noviſſime nobiſcum fœdus feciſſent. *Cariſ.* 2.

LIB.

LIB. XXIV.

Si hæ res divinæ factæ, riteque perlitatæ eſſent, aruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum eſſe. *Gellius* 1.7.

LIB. XLV.

Denique Licinius Tribunus pleb. perduellionis ei diem dixit, & comitiis diem à Q. Marcio Prætore popoſcit. *Idem* 7.9.

LIB. LXXIV.

Eo omnes hoſtiæ, vituli XXVII. conjecti, & ita omnia adulta ſunt. *Triſcian.*9.

LIB. LXXV.

Deinde ſunere locato ad ſocum deſcendit. *Gellius* 7.9.

EX INCERTIS.

Compluria. *Idem* 5.21.

Ambracienſis quiſpiam Tymochares , regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabricium Conſulem furtim venit ac præmium petivit, & ſi de præmio conveniret, promiſit regem venenis necare. *Idem* 3.8.

Eam puellam captivam non redditam patri , ſed retentam à Scipione, atque in deliciis amoribuſque ab eo uſurpatam. *Idem* 6. 8.

Poſt Africani mortem interceſſionem iſtam pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Trib. Gracco, neque multam irrogatam Scipioni, ſed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pecuniam , quia prædas non daret, in carcerem duci ceptum atque ita intercedente Gracco exemtum. *Idem* 7.19.

Acca Larentia teſtamento Romulum regem bonis ſuis hæredem fecit. *Idem* 6.7.

Vale-

Valerio Maximo inter alios honores domus quoque publice edificata eſt in Palatio, cujus exitus quo magis inſignis eſſet, in publicum verſus declinaretur, hoc eſt, extra privatum aperiretur. *Pedian. in Piſonianam.*

Factum id eſſe ludis Romanis quos fecerunt Ædiles Curules, Atilius Serranus T. Scribonius Libo. Id eos feciſſe juſſu Cenſorum Sex. Ælii Pæti, C. Cornelii Cethegi. *Idem in Cornelianam.*

Ita inſtitutum eſſe ut centeſimo quoquo anno fierent (ludi ſæculares) *Cenſor. de die nat.*

Primos ludos ſæculares exactis Regibus, poſt Romam conditam annis ducentis quadraginta quinq; à Valerio Publicola inſtitutos eſſe. *Ibidem.*

Secundos ludos anno poſt urbem conditam cccv. *Ibidem.*

Tertii ludi fuerunt P. Claudio Pulcro, Iunio Pullo Coſs. *Ibidem.*

Quartos ludos relatos eſſe L. Marcio Cenſorino M. Manilio Coſs., poſt Romam conditam anno DCVIII. *Ibidem.*

L. Marcium in Hiſpania interemtis Scipionibus concionantem, & milites ad ultionem exhortantem, arſiſſe ſimili modo. *Plin.* 2. 107.

Oppidum Latinorum Apiolas captum à L. Tarquinio rege; ex cujus præda is Capitolium in fine refecerit. *Idem* 3. 5.

Duos libros fuiſſe (Numæ.) ex his XII. pontificales, totidem Græcos, præcepta Philoſophiæ continentes. *Idem* 13. 13. *Plutarchus in Numa.*

Raptas Sabinas quingentas viginti ſeptem. *Plutarchus in Romulo.*

Romanos cecidiſſe in Hernico agro Vmillia, ac ccc. ex prædatoribus Æquorum, qui populabundi in finibus Romanis vagabantur, ab A. Poſtumio

ſtumio

umio Coſ. duo millia & cccc. cæſos, ceteram
ultitudinem prædam agentem, quæ inciderit in
uintium, nequaquam pari defunctam eſſe cæde,
iterfecta inde IV. millia, & exequendo ſubtili-
r numerum cc. ait, & xxx. *Livius* 3.

M. Manlium &, Q. Sulpitium Conſules in
im annum. *Idem.* 4.

Vna caſtra Magonis capta: ſeptem millia cæ-
hoſtium; altero prœlio eruptione pugnatum
im Aſdrubale, decem millia occiſa; quatuor
illia trecentos triginta captos. *Idem* 35.

Majorum ſcorpionum ſex millia, minorum
III. capta: Armem præfuiſſe Punico præſidio
editumque Romanis. *Idem* 36.

Prædam Etruſcam, Ligurumque montano-
im captivos Carthaginem portantes, captas tra-
it. *Idem* 38.

Captum Hannonem tradit. *Idem* 39.

Annibalem primo prœlio victum eſſe à Sci-
ione, quo duodecim millia armatorum in acie
int cæſa; mille & ſeptingenti capti. Legatum
um aliis decem Legatis in caſtra ad Scipionem
eniſſe. *Ibidem.*

Ipſum Syphacem in caſtra Romana ad collo-
uium veniſſe. *Idem* 38.

Intraſſe ſaltum Villium quia recto itinere ne-
uierit omnibus à rege inſeſſis, inſecutum val-
em per quam mediam fertur Aous amnis ponte
aptim facta in ripam, in qua erant caſtra regia,
ransgreſſum acie conflixiſſe, fuſum fugatumque
egem, caſtris exutum, &c. *Idem* 42.

In prœlio Marcelli ſupra quadraginta millia
ominum cæſa, & quingenta ſeptem militaria
igna capta, & carpenta quadringenta triginta
luo, & aureos torques multos. *Idem* 43.

Quater-

Quaternum millium pondo argenti vectigal in decem annos, triginta quaterna millia pondo & ducenta, præſens viginti millia pondo. Attalo ab- ſenti Æginam inſulam, elephantosque dono da- tos, & Rhodiis Stratoniceam Cariæ, atque alias urbes quas Philippus tenuiſſet: Athenienſibus in- ſulas datas Pharan, Imbrum, Delum, Scyron. *Ibidem.*

Supra XL. millia hoſtium cæſa eo die. *Idem* 44.

Et in Siciliam navigaſſe delectus cauſſa, C. Fla- minium; & ex Sicilia Hiſpaniam petentem tem- peſtate in Africam delatum, vagos milites de exer- citu P. Africani ſacramento rogaſſe, his duarum provinciarum delectibus tertium in Hiſpania ad- jeciſſe. *Idem* 45.

LX. millia militum fuiſſe in regio exercitu (An- tiochi) XL inde millia cecidiſſe; ſupra V millia ca- pta cum ſignis militaribus CCXXX. *Idem* 46.

Ludos ob dedicationem ejus (ædis matris ma- gnæ Ideæ) factos primos ſcenicos fuiſſe, Mega- leſia appellatos. *Ibidem.*

Duodetriginta millia hoſtium cæſa: capta tria millia & quadringentos: ſigna militaria CXXIV, equos mille ducentos triginta: carpenta ducenta quadraginta ſeptem: ex victoribus mille quadrin- gentos octoginta quatuor cecidiſſe. *Ibidem.*

Rumorem celebrem Romæ fuiſse, & pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adoleſcentis cauſsa, Coſs. L. Scipionem & cum eo P. Africa- num in colloquium evocatos regis, & ipſos com- prehenſos eſse, & ducibus captis confeſtim ad ca- ſtra Romana exercitum ductum, eaque expugna- ta, & deletas omnes copias Romanorum fuiſse: ob hæc Ætolos ſuſtuliſse animos, & abnuiſse im- perata facere, &c. *Idem* 47.

Ad qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ad quatuor millia captivorum qui belli minas
[t]imuerant, ex tota inſula reddita, eamque cauſam
[F]abio, cum rem nullam aliam geſſiſset, navalis
[t]riumphi ab Senatu impetrandi fuit. *Ibidem.*

Non plus decem millia (in Olympo monte cæ-
[s]i.) *Idem* 48.

Q. Scipioni Africano duo Q. Petilii diem dixe-
[r]unt. *Ibidem.*

Placentiæ famoſam mulierem, cujus amore
[d]eperiret (L. Flaminius) in convivium accerſi-
[t]am. Ibi jactantem ſe ſcorto inter cetera retuliſse,
[q]uàm acriter quæſtiones exercuiſset, & quam
[m]ultos capitis damnatos in vinculis haberet, quos
[s]ecuri percuſsurus eſset. Tum illam infra eum ac-
[c]ubantem negaſse, unquam vidiſse quemquam
[s]ecuri ferientem, & pervelle id videre. Hîc in-
[d]ulgentem amatorem unum ex illis miſeris attra-
[h]i juſsum, ſecuri percuſſiſse. *Idem* 49.

Q. Nævius Prætor ad duo millia hominum
(veneficorum) damnavit. *Ibidem.*

Scipionem mortuum Appio Claudio, M. Sem-
pronio Coſs. *Ibidem.*

Annibalem hoc anno (DLLXI) deceſſiſse: le-
[g]atis ad eam rem ad Peruſiam miſſis præter T.
Quintium Flaminium, cujus in ea re celebre eſt
[n]omen, L. Scipione Africano, & P. Scipione Na-
[s]ica Coſs. *Idem* 38.

Numæ libros Pythagoricos fuiſse. *Idem* 50.

Attalum regis Eumenis fratrem legatum ve-
[n]iſse Romam his Coſs. ad deferenda de Perſeo
[c]rimina, indicandosque apparatus belli. *Idem* 52.

Nec claſse adjutum ab eo (Eumene) Prætorem
[e]ſse, cum ſæpe eum literis accerſiſset, &c. *Id.* 54.

CN. AV-

CN. AVFIDIVS

Hiſtoriam populi Romani Græce conſignavit quam in Epitomen alius quis redegit.

CN. AVFIDII HISTORIA GRÆCA

Cicero Tuſcul. 5.

AVFIDII EPITOMÆ.

Aremulum Silvium non fulmine ictum ſed terræmotu prolapſum ſimul cum eo regiam in Albanum lacum. Poſt illum regnavit Aventinus Silvius. *Autor de origine gentis Rom.*

L. CORNELIVS SISENNA

Vixit circa annum urbis IↃCLXVI. *Variis dignitatibus functus eſt. Præter alia multa, Hiſtoriarum libros condidit, in quibus optime & diligentiſſime verſatus eſt, ut Salluſtius teſtatur. Magnus fuit antiqui ſermonis amator.*

L. CORNELII SISENNÆ HISTORIARVM

LIB. I.

Si quæ celeriter ſolvi poterat in altum remulcat. *Nonius Remulcare.*

Nocte conſumta poſtero die per incertas vias Æſerniam, inde Romam protinus profugerant. *Idem Protinus.*

LIB. II.

Et Marſi propius ſuccedunt, atque ita ſcutis projectis tecti, ſaxa certatim lenta manibus conjiciunt in hoſtes. *Macrobius 6. 4.*

Vetus atque ingens erat arbor ilex, quæ circum proje-

projectis ramis majorem partem loci ſummi tegebat. *Ibidem.*

LIB. III.

Nolitote mirari quam deſperata voluntate ad unam belli faciendi viam. *Non. Nolitote.*

De virtute eorum accuſanda proloqui ſuperſederunt. *Nonius Superſedere.*

Egregias, & longe præſtantes, ac metuendas adverſariorum opes eſse. *Nonius Longe.*

Diſſipatis imbricum fragminibus, ac teſtis tegularum. *Nonius Imbrices.*

Inermos armati, impeditos expediti ſine ullo ſuorum vulnere cunctos interficiunt. *Nonius Expediti.*

Senatus autoritate ſagaria nunc. *Non. Sagaria.*

Mulierem miſsa fide ac pietate propter amoris nefarii libidinem exſtitiſse. *Non. Mittere.*

Quod loca paluſtria quæ erant, ea alte multifariam confoſsa. *Non. Multifariam.*

Atque armis de vita certatim dimicare nitebantur. *Nonius Certatim.*

Romanos impetu ſuo protelant, projectos perſequuntur. *Nonius Protelare.*

Diſpalati ab ſignis, digreſſi omnes ac diſſipati. *Nonius Diſpalare.*

Periclitantur tormenta ac tela, multaque genera machinamentorum. *Nonius Periculum.*

Signum nactus à Papio quod inter eos tolli convenerat. *Nonius Convenire.*

Omnia quæ diximus loca ſtatim potitus. *Nonius nominativus pro ablativo.*

Protinus agros populabundus ad Nuceriam convertit. *Nonius Populat.*

Agilem dari facilemque victoriam, neque foſ-

ſas aut vallum remoraturum. *Nonius Agilem.*

Convictus tamen ex tempore ſingula conſtituit, & ſicut ſteterant manipulos obverti juſſit. *Nonius Manipuli.*

Ac poſt armatos funditores & ſagittarios ponit. *Nonius Funditores.*

Sparis ac lanceis eminus peterent hoſtes, *Nonius Sparus.*

Galli materibus, Suevi lanceis configunt. *Nonius Lancea.*

Alii ſaltui ac velocitati certare. *Nonius Dativus pro Ablativo.*

Poſtquam ſonu ſignorum prœlium magno cum clamore virorum commiſſum eſt. *Nonius Sonus.*

Adoriuntur adverſos, ut apertis lateribus. *Non. Apertum.*

Et inde equum concitatum princeps ad hoſtium permittit aciem. *Nonius Permittere.*

Quod fortaſsean ex voluntate ſua ſumma cum claritudine celeriter confeciſset. *Non. Claritudo.*

Sublatus lætitia nimia, atque impotentia animi commotus. *Nonius Impotentiam.*

Poſt villarum macerias ac parietinas quinque cohortes in inſidiis reliquit. *Non. Maceria.*

Occulte tacitique advenientium cohortium præſtolari occipiunt. *Nonius Præſtolari.*

Iiſdemque temporibus Æſernini duplici foſsa valloque circundati, frumento adeſo, quod ex areis in oppidum portatum eſt. *Non. Adeſum.*

Requieſcendi ſpatium nacti, condenſiores manipulatim reſiſtere hoſtibus inſtituiſsent. *Non. Manipulatim.*

Poſt principia paulatim recedunt, atque inde cum paucis fugæ ſe mandant. *Non. Mandare.*

Adbi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ad binum millium numero ſauciis utrimque factis. *Non. Binum millium numero.*

Partem cohortium propter mare collocat in littore. *Nonius Propter.*

Otacilium Legatum cum ſcaphis ac lembis. *Nonius Lembus.*

Præter catapultas ſedecim quatuor baliſtas, viginti plauſtra, coriis ac minoribus ſagittis onuſta. *Nonius Catapultas.*

Longius ſcorpius, catapultas concitat. *Nonius Scorpio.*

Manuales lapides diſpartit, propterea quod is ager omnis ejuſmodi telis indigebat. *Non. Tela.*

Servulum ejus præmio libertatis inductum magno cum tumultu cõventum in populum produxit armatum. *Nonius Populum.*

Tum ſubito tacuit, atque metu & ſuſpicione propriam capere non poterat quietem. *Nonius Proprium.*

Baſsus aſſiduitate indulgitate victus. *Nonius Indulgitate.*

L. Calpurnius Piſo ex Senaticonſulto duas novas tribus. *Nonius Senatus & Senati.*

LIB. IV.

Quondam Sabini feruntur voviſse, Si res communis melioribus locis conſtitiſset, ſe ver ſacrum facturos. Quo voto damnati, fetum omnem dicuntur ejus anni ſtatim conſecraſse. *Non. Ver ſacrum.*

Perfuſe atq; abunde ſemper uſi magnum pondus auri & argenti. *Nonius Abunde.*

Vtrumne Divi cultu erga ſe mortalium lætiſcant, an ſupernæ gentes humana neglegant. *Nonius Lætiſcere.*

Nam clandeſtina celeriter tranſigi, apud notos cogitata dici decet, non explanari .... crebritudine. *Nonius Crebritudinem.*

Ipſi Legati concubia nocte oppido digreſſi, jam ſupra hoſtium munitionem ſuccedunt. *Non. Concubia nocte.*

Itaque poſtero die Legatos Iguvium redeuntes apiſcitur. *Non. Apiſci.*

C. Titinnius quidam, cui minus proprietas mentis ab natura tradita videretur, primo ante teſtudinem conſtitit: deinde apud Conſulem cauſam atque excuſationem præferre cœpit. *Nonius Teſtudines.*

Tum poſtquam apud Iguvinos ac Peruſinos ejus facti mentionem projecit. *Non. Projicere.*

De contrario ſilentium oritur. *Non. Silentium.*

Impedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur. *Non. Amoliri.*

Iumenta, pecuda, locis trepidare compluribus. *Non. Pecuda.*

Quod hoſtem non dubitatim cum pluteis ac ſcalis iter facere cernebat. *Non. Dubitatim.*

Formidine oppreſſus, quod humilem cæmentis inſtructũ oppidi murum ſciebat. *Non. Cæmenta.*

Populabundus agros ad oppidum pervenit. *Gellius* 11. 15.

Armati dextera ducti, magisque in latitudinem diſcedunt. *Non. Diſcedere.*

Multitudinem hoſtium procul conſtare viderunt. *Nonius Conſtat.*

Tum in muro virile ac muliebre ſexus, populi multitudine omni collocata. *Nonius ſexus neutri generis.*

Cuſtodiæ in muro ſtatuuntur cataphractorum. *Nonius Cataphracti.*

Falces

Falces injectas comminuunt, pluteos propius collocatis harpagis dejiciunt è turribus. *Nonius Falces.*

De quibus partim malleolos, partim faſces ſarmentorum incenſos ſupra vallum frequentes. *Non. Molleoli.*

Funes expediunt clauſtra foribus impoſita periclitantur. *Non. Expedire.*

Multi præmiſſis armis ex ſummo ſe permitterent. *Non. Permittere.*

Multi plagis adverſis icti & congenulati, Romanis præcipitatis, ipſi ſupra voluti in caput. *Nonius Congenulare.*

Neque porta, neque ullum foramen erat quo poſſet eruptio fieri. *Non. Foramen.*

Cohors una poſt concitata, qua murus erat interruptus, evadit. *Nonius Evadere.*

Submoti, & intra mœnia rurſum coacti. *Non. Cogere.*

Vltro citroque integrant in oppido cædem. *Non. Integrare.*

Quid in rempublicam ſuam maxume conducere videretur. *Non. Conducere.*

Denique cum variis voluntatibus incerta civitas trepidaret. *Non. Civitas.*

Terrore perturbatam multitudinem ſubigunt. *Non. Subigere.*

Ab armis te recedere, præſidia de locis deducere. *Non. Deducere.*

Id me neque metu, neque calamitatis neceſſitudine inductum facere. *Non. Neceſſitudo.*

Agmen perturbatum pedites inſinuant, ac loco commovent. *Non. Inſinuari.*

Duæ cohortes de ſubſidio procedunt atque equites protelant. *Non. Protelare.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Exercitum diſpartiunt, ad confligendum ſe componunt. *Non. Componere.*

Iaculis celeriter conſumtis ad gladios certationem revocaverunt. *Non. Certatio.*

Alii materibus aut lanceis, tamen medium perturbant agmen. *Non. Lancea.*

Galli contra magno cum molimento, ac perpetuo ſono procedunt. *Non. Molimentum.*

Conglobati, & collecti concrepant armis. *Non. Crepare.*

Impedimenta collocant omnia, conſtruunt carros, & ſarraca crebra diſponunt. *Non. Carra.*

Simul & tormenta contenduntur. *Non. Contendere.*

Prætor feſtinatim de caſtellis ad caſtra maxuma pedites conduxit. *Non. Feſtinatim.*

Denique exinanitis caſtris, Romani qui clauſo ſe loco potuerant expedire. *Non. Exinanita.*

Pleriſque inermis in caſtra perfugiunt. *Nonius Inermis, pro Inermibus.*

Caſtra de planitie convertit in montes, ut crebro ferculis protinus procedundo, poſſet intra fines Æſculapiorum pervenire. *Non. Protinus.*

Et partim fera vite, partim lauro & arbuſto, ac multa pino ac myrtetis abundant. *Non. Fera vite poſitum pro agreſti.*

Victoribus proprie ſpem, victis adverſæ fortunæ majorem formidinem objecit. *Nonius Proprium.*

Popedius opinione fruſtrata. *Non. Opinio.*

Quod oppidum tumulo in excelſo loco propter mare parvis mœnibus inter duas fluvias intra Veſuvium, collocatum. *Non. Fluvius femin.*

Transgreſſus fluviam, quæ ſecundum Herculaneum ad mare pertinebat. *Non. Ibidem.*

Et pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Et prope mediam ad finem ripæ pervenerant. *Non. Finis femin.*

Subito mare ſubhorreſcere, cæcoſque fluctus in ſe provolvere leniter cœpit. *Non. Cæcum.*

Dum priſtinum vitium apud ignem per ſudorem corpore exhauſerunt. *Non. Apud.*

Innoxios trementibus artubus repente extrahit, ſiſtitque in labro ſummo fluminis, cœlo albente. *Non. Labra, margines vel fines.*

Macerata gravia bellica manipulorum. *Non. Manipuli.*

Baliſtas quatuòr talentarias. *Non. Baliſtæ.*

Proræ actuariæ, trahi grandes, ac faſeli primo. *Non. Faſelus.*

Navesque triginta biremes ac totidem myoparones. *Non. Myoparones.*

Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos ſupra perpetua claſſi ſuſpenſa cilicia obtenduntur. *Non. Centones, &, Cilicia.*

Quibus occiſis actuarias ad viginti, naves item complures onerarias incendunt. *Non. Onerarias, & Actuarias.*

Ego illos malos & audaces ſemper enixim contra fortunas atque honores hujus ordinis, omnia feciſſe ac dixiſſe ſentio. *Non. Enixim.*

Eos qui hoc malum publicum clandeſtinis conſiliis comparaverunt. *Non. Comparare.*

Qui tamen quibus litibus fœdera majorum ſuum diſſoluta. *Non. Accuſativus ſingularis pro genitivo plurali.*

Armis, equis, commeatibus nos magis juvarunt exleges & minus honore dignos putabitis? *Non. Exleges.*

Tamen Tudertibus Senaticonſulto & populi dat civitatem. *Non. Iuſſo.*

Milites, ut lex Calpurnia conceſſerat, virtutis ergo civitate donati. *Non. Ergo.*

Lucium Memmium, ſocerum Gai Scribonii, Tribunum plebis, quem Marci Livii conſiliarium fuiſſe callebant, & tunc Curionis oratorem. *Non. Callet ſignificat ſcit.*

Quoniam neque mea nex, neque interceſſio, poſſe videtur illorum dementem reprimere audaciam. *Non. Nex.*

Cum complures menſes barba immiſſa & intonſo capillo, lugubri veſtitu, populum vicatim flens una cum liberis circumiret, imperitum ſuſcitat vulgum. *Non. Mittere, & Vicatim.*

Neque ætatis granditatem, neque ea merita, nec ordinis honeſtatem aut dignitatem ſibi eſſe excuſationi. *Non. Granditatem.*

Iudicium falſe factum. *Cariſ. 2.*

Ciſtaſque quæ erant legum ferendarum gratia paratæ, dejecerunt. *Non. Ciſtæ.*

Idemque perſeveraverunt, uti lex perveniret ad Quæſtorem, ac judices quos vellent inſtituerent, præfeſtinatim & cupide. *Non. Præfeſtinatim.*

LIB. VI.

Nos una æſtate in Aſia & Græcia geſta literis idcirco continentia mandavimus. Ne vellicatim aut ſalutatim ſcribendo, lectorum animos impediremus. *Gell. 12. 15. Non. Salutatim.*

Quam maxume celeratim poterat in inſidiis ſuos diſponit. *Gell. Ibidem. Non. Celeratim.*

Marius oſtio Liris evehitur, atque Ænutiam ſuos continuatur. *Non. Continuare.*

Romanos inferendæ pernici cauſa veniſſe. *Gell. 9. 95. Non. Pernici.*

LIB.

LIB. VIII.

Cælum caligine ſtat. *Non. Stat.*

LIB. XII.

Procul ſibilus ſignificare conſuli cœpit. *Priſc. 6.*

LIB. XIV.

Multi populi, plurimæ conciones Dictaturam omnibus animis & ſtudiis ſuffragaverunt. *Non. Refragabunt.*

EX INCERTIS.

Vrbe condita juxtim Numicium flumen obtruncatur. *Non. Iuxtim pro Iuxta.*

Tanto plures paſſim diſpalantur. *Non. Diſpalare.*

Hoſtes loca ſuperiora potiti. *Non. Potitus loca.*

Simul & Senaticonſultis clariſſumis amplificati. *Non. Senatus.*

Vitam cum dolore & inſigni cruciatu carnificatus amiſit. *Triſcian. 8.*

Sic in eam paludem multi piſcium ſaliendorum cauſſa navibus ſemionuſtis commeant. *Idem 10.*

Curſim. Properatim. *Gell. 12. 15.*

Solum Antenorem prodidiſſe Ilium. *Servius Æneid. 1.*

A Latino agrum conceſſum Trojanis. *Idem 11.*

Cum Sulla in agro Nolano immolaret ante Prætorium, ab infima ara ſubito anguis emergeret, cum quidam C. Poſtumius aruſpex oraret illum, ut in expeditionem exercitum educeret. Id cùm Sulla feciſſet, tum ante oppidum Nolam florentiſſima Samnitum caſtra cepit. *Cicero de divinatione 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Cæciliæ Q. filiæ ſomnio modò Marſico bello templum eſt à Senatu Iunoni Soſpitæ reſtitutum. Quod quidem ſomnium mirifice ad verbum cum re conveniſſe. *Ibidem.*

Somniis credi non oportere. *Ibidem.*

Initio belli Marſici, & Deorum ſimulacra ſudaviſſe, & diſceſſiſſe cælum, & ex occulto auditas eſſe voces quæ pericula belli nuntiarent, & Lanuvii clypeos, quod aruſpicibus triſtiſſimum viſum eſſet, à muribus eſſe deroſos. *Ibidem.*

Prœlio quo ad Ianiculum adverſus Cinnam pugnatum eſt, Pompejanus miles fratrem ſuum, dein cognito facinore, ſeipſum interfecit. *Tacitus Hiſtor. 3. 3.*

Aræ, id eſt, ſaxa, inter Africam, Siciliam & Sardiniam, & Italiam, à Siſenna Propitiæ vocantur. *Servius Æneid. 1.*

L. CORNELIVS SISENNA

Scipionis Africani, & belli Numantini ætatem proxime contingit. Multa ſcripſit. Magnus antiqui ſermonis amator. Author optumus, & diligentiſſumus à Salluſtio nominatur.

L. CORNELII SISENNÆ MILESIARVM

LIB. II.

Non dignus in quem debeam Satyram calente vi adingerere. *Idem.*

LIB. XIII.

Niſi cominus excidiſſet, Quanti dantur, Tanti, inquit, Olympias, Simul hæc dicens ſuavium dedit,

dedit, ut ſcilicet ſubſonaret quanti pretii. *Cariſius* 2.

Proin dato aliquid quod domi habebis, inquit, quod tibi non magno ſtabit. *Ibidem.*

Confeſtim ſecuta eſt. *Ibidem.*

Eamus ad ipſum, atque ipſe commodo de parte ſuperiore deſcendebat. *Ibidem.*

Obviam venit. *Ibidem.*

Te iſtuc heſterno quoque hæſiſſe oportuerat Ariſtæ. *Ibidem.*

Quid nunc os tuum ſcalpis? quid tergiverſatis, nec bene naviter is? *Ibidem.*

Nocte venimus. *Ibidem.*

Vt eum penitus utero ſuo recepit. *Ibidem.*

COMMENTARIVS IN PLAVTVM.

IN AMPHITRVONEM.

Examuſſim pro examinato. Amuſſis enim eſt tabula rubricata, quæ dimittitur examinandi operis gratia, an rectum opus ſurgat. *Ibidem.*

Quæcunque nomina *E* litera ablativo ſingulari terminantur, *I* litera finita adverbia fiunt, ut mani, luci.

Tractim pro lente. Tuatim, ut noſtratim. *Ibidem.*

His quatuor generibus quintum accedit. *Rufinus de metris.*

De genere verſuum qui non ſunt ejuſmodi. *Ibidem.*

IN AVLVLARIAM.

Hæc ſcena anapæſtico metro eſt, ſed conciſa ſunt, ut non intelligas. *Ibidem.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

IN CAPTIVOS.

Hic ornatu, *S* literam metri cauſſa omiſit. *Ibidem.*

IN POENVLVM.

Halonium Pœni dicunt Deum, & producenda ſyllaba metri gratia exigit jambum. *Ibidem.*

IN RVDENTEM.

Fuvit extenta prima ſyllaba metri cauſa. *Ibidem.*

Habiliore metro uſus eſt, ut ſolet in mulierum oratione. *Ibidem.*

Latronem producit metri cauſſa. *Ibidem.*

Ex Incertis.

Aſſentio. *Varro de L. Lat.* 7. *Quintil.* 1.

Mediterrea. *Feſtus Mediterrea pro Mediterranea.*

Patres familias. *Cariſius* 10. *Varro.* 7.

M. Terentivs Varro,

Togatorum omnium doctiſſimus, maximus ſcrutator Romanæ antiquitatis, in hiſtoria Romana multa præſtitit. Præter annales aliud opus ſcripſit, cui titulum fecit, Siſenna *ſive* de Hiſtoria.

M. TERENTII VARRONIS ANNALIVM LIB. III.

Nummum argenteum conflatum primum à Servio Tullio dicunt. Is quatuor ſcriptulis major fuit quam nunc eſt, *Cariſ.* 1.

Q. HORTENSIVS ORTALVS

Æqualis Ciceronis fuit. Annales compoſuit, in quibus ingenium & eloquentiam maximam probavit.

Q. HORTENSII ORTALI ANNALES.

Fannium qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe Lælii. *Cicero ad Atticum* 12.

De virtutibus Minatii Magii. *Velleius* 2.

ORATIO PRO C. RABIRIO.

Cicatricum mearum. *Cariſ.* 1.

ORATIO PRO C. VERRE.

Quintil. 10.

POEMATA.

Gell. 19.9.

EX LIBRIS INCERTIS.

Abuſis jam ab omnibus locis. *Priſc.* 8.

Cervicem. *Quintil.* 8.

T. POMPONIVS ATTICVS

Annales Imperii Romani ſcripſit, breviter & perdiligenter omnia exſequutus, ut ait Tullius, cum quo familiariſſime vixit.

T. POMPONII ATTICI ANNALES.

Quibus Coſs. Carneades & ea legatio Romam venerit. *Cicero ad Atticum* 12.

Duos Tribunos plebis primum creatos eſſe. *Pedianus in Cornelianam.*

Antiochi regis filio obſidi domum publicè ædificatam, quæ poſtea dicitur Lucillii poetæ fuiſſe. *Idem in Piſonianam.*

Romam

Romam conditam Olympiadis ſextæ anno tertio. *Solinus Polyhiſtor.*

DE ROMANIS FAMILIIS

LIBRI I.

Nepos in vita.

DE CONSVLATV CICERONIS

LIBER GRAECVS.

Ibidem.

CORNELIVS NEPOS

Ejuſdem itidem cum Tullio ætatis. Varia ſcripſit, Chronica Romana, & item exempla paſſim excerpta, & uti videtur, ſub titulos certos digeſta.

CORNELII NEPOTIS CHRONICORVM

LIB. I.

Homerum vixiſſe ante Romam conditam annis circiter centum & ſexaginta. *Gell.* 17.21.

Archilochum Tullo Hoſtilio Romæ regnante jam tum fuiſſe poematis clarum. *Ibidem.*

M. Manlius damnatus capitis verberando necatus eſt. *Ibidem.*

EXEMPLORVM

LIB. II.

A virgine Veſtale. *Cariſ.* 1.

LIB. V.

Multis in Senatu placuiſſe, ut ii qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur, &c. *Gell.* 7.18.

DE VIRIS ILLVSTRIBVS

LIB. II.

Subinde. *Cariſius* 2.

LIB. XV.

Partum. *Idem* 1.

LIB. XVI.

A fratre patruele. *Ibidem.*

DE VITA CATONIS MAIORIS, ad T. Pomponium Atticum, LIBER.

Nepos lib. 11. *De vita excellent. Imperat.*

DE DISCRIMINE LITERATI ET ERVDITI, LIBELLVS.

Literatos quidem vulgo appellari eos, qui aliquid diligenter, & acute, ſcienterque poſſint aut dicere, aut ſcribere: cæterum proprie ſic appellandos poetarum interpretes, qui à Græcis Grammatici nominantur, eoſdem Literatores vocitatos. *Suetonius de illuſtr. Grammat.*

EX INCERTO.

Græcam hiſtoriam Albini cum legiſſet M. Cato, Næ, tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluiſti culpam deprecari, quàm culpa vacare, &c. *Gellius* 11.7.

EPISTOLA AD CICERONEM.

Tantum abeſt ut ego magiſtram eſſe putem vitæ philoſophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi, quam pleriſque qui in ea diſputando verſantur. Video enim magnam partem eorum qui in ſchola

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

de pudore & continentia præcipiant argutiſſime, eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius* 3.15.

DE VITA CICERONIS.

LIB. I.

Ciceronem tres & viginti annos natum primam cauſam judicii publici egiſſe, Sextumque Roſcium patricidii reum defendiſſe. *Gellius* 15.28.

Ex Incertis.

Ædis Matris eſt Circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio. *Priſcian.* 8.

Me juvene violacea purpura vigebat; cujus libra denariis centum veniebat, nec multo poſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter Ædilis Curulis primus in prætexta uſus, improbabatur: qua purpura quis non jam tricliniaria facit? *Plinius* 9.39.

Eudoxum quendam ſua ætate cum Lathyrum regem fugeret Arabico ſinu egreſſum Gades uſque pervectum. *Idem* 2.67.

Q. Metello Celeri, C. Afranii in conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ proconſuli, Indos à rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii cauſa navigantes tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. *Ibidem.*

Fauces Oceani patere latitudinis, ubi minimum, VII. millia paſs., ubi vero plurimum X. mill. *Idem* 3.

Melpum opulentia præcipuum ab Inſubribus, & Goiis, & Senonibus deletum eſt eo die quo Camillus Vejos cepit. *Ibidem* 17.

Iſtro ex adverſo Padi fauces, contrario eorum

um percuſſu mari interjecto dulceſcente. *Ibi-*
em 18.

Alpes in latitudinem patere C.mill.paſſ. *Ibi-*
em 19.

Ab Tingi aliam à colonia Iulia. *Idem* 5. 1.

Inter Pontem & Caſpium mare intereſſe CL.
nill. *Idem* 6.11.

Cernem inſulam abeſſe ex adverſo maximè
Carthaginis à continente paſſus mille. *Ibidem* 31.

Præcipuam autoritatem fuiſſe lupo & aſellis.
dem 9.17.

Turdos paullo ante cœptos ſaginari: ciconias
nagis placere quam grues. *Idem* 10.23.

Loton brevem eſſe. *Idem* 13.17.

Vinum expreſſum loto ultra denos dies negat
lurare, baccaſque contuſas cum ſiliqua ad cibos
loliis condi. *Ibidem*.

Scandula contectam fuiſſe Romam uſque ad
bellum Pyrrhi, annis quadringentis LXX. *Idem*
16. 10.

Ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Ro-
næ fuiſſe argentea. *Idem* 33.11.

Cleophantum pictorem ſecutum in Italia De-
naratum, Tarquinii Priſci Romani regis patrem.
dem 35.3.

Primum Romæ parietes cruſta marmoris ope-
uiſſe totius domus ſuæ in Cœlio monte Mamur-
ram Formiis natum, equitem Romanum. Eum
primum totis ædibus nullam niſi è marmore co-
umnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio aut
Lunenſi. *Idem* 36.6.

Magno fuiſſe miraculo cum P.Lentulus Spinter
amphoras ex onyche, & urceos magnitudine ca-
dorum oſtendiſſet: poſt quinquennium deinde tri-
ginta duorum pedū longitudine columnas vidiſſe.
Ibidem 7.

Romam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Romam conditam Oympiadis VII. anno ſecundo. *Solinus* 2.

Annibal Marcelli reliquias in argenteam conditas urnam, injecta aurea corona, remiſit ad filium. Quum autem inferentes urnam Numidæ quidam delati molirentur eam auferre, repugnantibus illis, vi eripuerunt projeceruntque oſſa. Quo nuntiato ad adſtantes Annibal: Quam nihil, inquit, poteſt fieri invito Deo. Numidas inde ſupplicio affecit, neque ultra deferendorum oſſium vel colligendorum fuit ei cura. *Plutarch. in Marcello.*

Fuſum fugatumque aliquot pugnis à Marcello Annibalis exercitum. *Ibidem.*

Non ſenio vel morbo Lucullo mentem motam, ſed quod veneno eſset à liberto Caliſthene potionatus. Dediſse Caliſthenem illi venenum, ut impenſius ab eo diligeretur, quod amatorium exiſtimabat eſse; at ita id ſolviſse & alienaſse mentem ejus, ut viventis etiam procuraret negotia frater. *Idem in Lucullo.*

Non Craſſi, ſed Bruti, qui de Luſitanis triumphaverat, Cajum Graccum filiam in matrimonio habuiſse. *Idem Graccis.*

Primus omnium libertinorum ſcribere hiſtoriam orſus, non niſi ab honeſtiſſimo quoquo ſcribi ſolitam. *Suetonius de claris Rhetoribus, de L. Octacilio.*

Non amplius ter bibere eum ſolitum ſupra cenam in caſtris apud Mutinam. *Idem in Augusto.*

L. FE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

L. FENESTELLA

Itidem ævo Auguſtæo vixit, & ſcripſit. Annales memorantur. Falſo huic tribuitur Libellus de Magiſtratibus Romanis, qui genuinum auctorem habet Dominicum Floccum Florentinum.

L. FENESTELLÆ ANNALIVM

LIB. II.

Et quædam exta præſente ſuis, quædam abſente projeciſſent. *Nonius præſente nobis.*

LIB. XXII.

Itaque ut magiſtratum Tribuni inierunt, C. Cato turbulentus adoleſcens & audax, nec imparatus ad dicendum, initionibus aſſiduis invidiam & Ptolomæo, qui jam profectus ex urbe erat, & P. Lentulo Conſuli paranti jam iter, concitare ſecundo quidem populi rumore cœpit. *Nonius Rumor.*

Ex Incerto.

Faſcem pectoralis reticulus. *Idem, Reticulum maſcul.*

EPITOMARVM

LIB. II.

Quemadmodum Cæſar à piratis captus ſit, utque eos ipſe poſtea ceperit, & decollaverit. *Diomedes 1.*

Ex Incertis.

Fruſtratus igitur à ſpe, devictus in caſtra ſe recepit. *Priſcian.* 8.

Apud quem vadatus amicitiæ nodulo tenebatur. *Fulgent. Vadatus, Obſtrictus.*

Æmi-

Æmiliam virginem xv. Kalend. Ianuar. eſſe damnatam. *Macrob.* 1.10.

Sequebantur eum diem Saturnalia. *Ibidem.*

Poſtero autem die, qui fuit xIII Kalend. Ianuariarum, Licinam virginem ut cauſſam diceret, juſſam. *Ibidem.*

Defenſus eſt Catilina à M. Cicerone. *Pedianus in Catil. & Antonium.*

Rutilium Attilium Nudum appellatum, ſocerum Piſonis patris. *Idem in Piſon.*

Ad xIV Kal. Februar. Milonem Lanuvium profectum. *Idem in Milon.*

Ciceronem ſexto viceſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. *Gell.* 15.28.

Annum vertentem Romæ ab initio xII menſium fuiſſe. *Cenſorin. de die natali.*

Romæ pugnaſſe (elephantos) primum omnium in Circo Claudii Pulcri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſtumio Coſſ. anno urbis DCLV. *Plinius* 8.7.

Togas raſas Phrygianaſque divi Auguſti noviſſimis temporibus cœpiſſe. *Ibidem* 48.

Nomen his (mullis) à colore mulleorum calceamentorum datum. *Idem* 9.17.

Oleam omnino non fuiſſe in Italia, Hiſpania, atque Africa Tarquinio Priſco regnante, ab annis populi Romani CLXXXIII. *Idem* 15.1.

Calpurnium & Manilium, qui Legatus C. Marii fuerat Iugurthino bello (annulos ferreos habuiſſe.) *Idem* 30.1.

Repoſitoriis argentum addi ſua memoria cœptum. Sed ea teſtudinea tum in uſu veniſſe. Ante ſe autem paullo lignea rotunda ſolida, nec multo majora quàm menſas fuiſſe. Se quidem puero quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpiſ-

cœpiſse. Mox additum argentum in angulis, lineaſque per commiſsuras. Tympana vero ſe juvene appellata ſtateras & lances, quas antiqui magidas appellaverant. *Idem* 33.11.

TANVSIVS GEMINVS

Ciceronis amicus fuit. Annales condidit.

TANVSII GEMINI ANNALES.

Conjuraſse Cæſarem cum M. Craſso conſulari, item P. Sulla & P. Autronio. *Suetonius in Iulio c.9.*

Catonem decernente victoriæ cauſsa ſupplicationem Senatu pro ſententia dixiſse, Cæſarem barbaris dedendum ad expiandum à violato jure gentium civitatem, & ad piaculum in autorem vertendum. *Plutarchus in Cæſare.*

DOMITIVS

Incertæ ætatis ſcriptor; inter veteres Hiſtoricos memoratur.

DOMITII LIB. I.

Non orbes farreos, ſed menſarum vice ſumendi cibi gratia apium, cujus maxima erat ibidem copia, fuiſſe ſubſtratum, quod ipſum conſumtis aliis eduliis eos comediſſe. Ac poſt ſubinde intellexiſſe illas eſſe menſas quas illos comeſturas prædictum eſſet. *Autor de origine gent. Roman.*

Sorte Apollinis Delphici monitum Æneam ut Italiam peteret, ubi duo maria inveniſſet, prandiumque cum menſis comeſſet, ibi urbem uti conderet. *Ibidem.*

CN.

CN. EGNATIVS VERINVS

Itidem obſcuræ ætatis. A primis urbis initiis Hiſto-riam contexuiſſe videtur.

EGNATII
LIB. I.

In ea contentione non modo Rerum non eſſe occiſum, ſed etiam ulterius à Romulo vixiſſe tradit. *Ibidem.*

M. OCTAVIVS

Quoque eſt inter priſca Hiſtoriæ auctores. De æta-te ejus, & ſcriptis itidem non conſtat.

M. OCTAVII
LIB. I.

Cum interim immolata ſue in litore ſacrificium peragerer, traditur forte advertiſſe Argivam claſſem, in qua Vlyxes erat: cumque vereretur, ne ab hoſte cognitus periculum ſubiret, itemque rem divinam interrumpere ſummum nefas duceret, caput velamento obduxiſse, atque ita pleno ritu ſacra perfeciſse. Inde poſteris traditum morem ita ſacrificandi. *Ibidem.*

Amulium patrium Rheæ ſacerdotis amore captum, nubilo cælo obſcuroque aere cum primum illuceſcere cœpiſset in uſum ſacrorum aquam petenti inſidiatum, in luco Martis compreſſiſse eam: tum exactis menſibus geminos editos. Quod cùm comperiſset, celandi facti gratia per ſcelus concepti, necari juſſit ſacerdotem, partum ſibi exhiberi: Tumque Numitorem ſpe futurorum, quod hi, ſi adoleviſsent, injuriarum ſuarum quandoque ultores futuri eſsent alios pro eis ſubdidiſse, illoſque ſuos veros nepotes Fauſtulo paſtorum magiſtro dediſse nutriendos. *Ibidem.*

FINIS.

FLORILEGIVM LOCVTIONVM SALLVSTIANARVM.

ABunde eſſe 14. 44. 58.
Actu promtus. 177
Ad hoc. 9. 11. 17. 19. 24. & ſæpe.
Ad ſe verſum. 94. 101
Ad tempus, idem quod, *tempori* & *in tempore*. 102
Ad urbem. 19
Advolvi genua. 180
Ægritudo. 110
Æqua manu diſcedere è prœlio. 25
Æmulus facta conſultaque. 164
Æquum bonumque. 76. 147
Æſtas nova, adulta, præceps. 184
Æſtumare aliquid ex aliquo. 7
Ætatem agere. 3. 25. 44. 49. 107. & ſæpe.
Ætatem habere procul à rep. 3
Agere, abſolute. 138
Agere ætatem in excelſo. 34.
Agere ætatem per ignaviam. 47
Agere pro victore. 126
Agere vitam in obſcuro. 33.
Agitare imperium. 6
Agitare lætitiam. 30
Agitare mente 13
Agitare pacem. 57
Agitare præſidium. 92. 115.
Agitare remp. 24
Agitare, ſimpliciter. 158 196.
Alia omnia, id eſt, *diverſa, contraria*. 29
Aliena mens. 23
Alienus conſilii. 26

Alius

Alius poſt alium. 98
ex *Alto.* 195
Alteri alteros vincere. 81
Amat fieri. 55. 176
Amplificare. 197
Amplius duobus millibus, opinione. 42. 89
Amplius annos XXX. 45
Animo valere. 54
cum *Animo ſuo reputare, volvere, cogitare, agitare, trahere.* 55. 103. 111. 113. 121. 134. 195.
Ante capere. 9. 20. 41. 64. 87.
Antevenire. 117. 127
Anxie ferre, agitare. 110. 202.
Anxius curis &c. 177
Ardens in cupiditatibus. 4
Arduum, χαλεπὸν. 4
Aßidere urbem. 165
Aſpera fœdaque evenire, & Aſperum tali ſignificatu ſæpius. 17
Atque, pro, *quam.* 24
Atrox animi. 152
Atterere alterius pudorem. 10
Audaciter. 154
Audito, tale quid factũ &c. 171
Averſari aliquem. ibid.

B.

Belli domique 81. 174
Bonũ & æquum. 60
Bonum honeſtumque. 51 69. 110.
Bonum publicum. 197
Bonus bello. 55

C.

Caſtellani. 121
Caſus, pro, *occaſio[ne]* 67. 93
Circumventus difficultatibus 50
Circumventus neceßitudinibus. 15
Claritudo. 47. 51
Clemens, pro, *non nimius.* 65
Cognomen ex virtute. 49
Comperta res pro rei magnitudine. 15
Comperto, rem talem factam &c. 171
Competere lingua, auribus, animo. 148
Cõpos animo, lingua. 176
ex *Compoſito.* 152
Concedere ætati. 143
Concedere in jus, poteſtatem, ditionem. 13
Concedere in nomen & gentem imperantium. 63. 160

Concedere naturæ. 57
Conditio. 161
Conſilium habere. 96
Conſtratus telis locus. 129
Conſuetudo ſtupri. 15
Conſuetum, pro, *familiare.* 112
Conſultare in medium. 168
Conſultare reip. 5
Contendere fallaciis. 7
Convenæ, 168
Convertit, abſolute. 5
Coopertus flagitiis. 15
ex Copia rei facere. 79. 126.
pro Copia rei facere. 119
Creditum abjurare. 17
Cujus, ſimpl. pro *cujus gratia.* 28
Cultus pueritiæ. 105
cum Cura dicere. 182
Curare, abſolute. 84. 93. & ſæpe.
in Cuſtodiam traditi. 32

D.

Dare victos hoſtes. 95
Decebat victoribus. 149
Decoribus equis & armis. 157
Deformatus ærumnis. 56
Dehoneſtamentum. 142
Deſcendit in pectus. 54
Deſiſtere actione. 153
De integro. 97
De improviſo. 18. 78. 126. 134.
Detrectare, pro *facere ut quis male audiat.* 90
Diei veſper erat. 88
Degredi monte. 86
Diſcordioſus. 100
Doctus literis Græcis, Latinis. 16
Dolens ejus caſum. 25
Dolentia alicui. 111
Domi bellique. 174
Domi, foris. 14
Domi militiæque. 6. 19. 40. 56. 72. 138. 199
Dubium habere. 159
Ductare exercitũ. 7. 12

E.

Egere, cũ accuſat. 126
Egreſſus ad ſummum montis. 121
Emori per virtutem. 13
Equidem ſcitis. 43
Equis, viris. 202
Eſcendere. 125
Evenire aſpera fœdaque. 17.
Ex alto. 195
Ex animi ſententia, formula antiqua. 114
Ex commodo quid facere. 110

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Ex compoſito. 113
Ex conſcientia timere. 97
Ex copia rerum ſtatuere. 79. 126
Ex improviſo. 58. 89
Ex inopia conſilium capere. 91
Ex lubidine. 146. 194
Ex lubidine facere. 194
Ex lubidine uti. 81. 90
Ex ſententia. 82. 135. 137
Ex vero. 6
Ex virtute cognomen. 49
Ex voluntate. 17. 136
in Excelſo. 194
Exercere ſe aliqua re. 97
Exercere victoriam crudeliter, moderate. 203
Expers fama, fortuna. 21
Extrema experiri. 17
Extrema neceſſitas. 141
in Extremo fortunæ ſita. 65
Extremum diei, 64. *æſtatis.* 119

F.

FActo opus. 29. & ſæpe.
Falſum eſſe. 7. 113
Falsũ me habuit eares 52
Famam præclari facinoris quærere. 2
Fides. 17. 104. 158
Fides publica. 30
Fidei cauſa. 69. 114
Fine inguinum. 164
Firmare animi. 169
Firmatus animi. 163
Fors. 107. 200
Fortunatus forma, genere. 16
Fruſtra eſſe. 52. 103. 113. 136
Fugam facere alteri. 175
Furibundus. 20. 204
Futurum quæ imperata ſint. 127

G.

GAlliæ mulieres. 169
Gignentia. 108. 122
Gnaritas locorum. 156
Graſſari ad gloriam via virtutis. 47
Graſſari cupidine atque ira. 98
Gratia. 13
in Gratia habere. 136
Gratiam facere delicti, belli. 37. 131. 163
Gratiam quærere. 48
Gratificari gratiam. 193
Gratificari alteri rem quampiam. 48. 193
Gratuito bonus, malus. 10. 145. 200

H.

HAbent ita ſe mores. 90

Habere

Habere accurate & liberaliter. 131
Habere compertum. 43
Habere dubium. 160
Habere exercitum luxurioſe. 8
Habere in amicis. 51.60
Habere in cuſtodiis. 30.38
Habere in gratia. 136
Habere in incertum. 26
Habere in propatulo. 8
Habere in ſpe. 20
Habere manifeſtum. 75.
Habere occultum. 16
Habere penſi, & moderati. 4.8.15
Habere pericula vilia. 10
Habere ſeſe æquabiliter. 2
Habere ſummum judicium, imperium. 19
Habere vilia, imperium, patriam &c. 173
Haveto, pro valeto. 22
Hibernacula. 134
Homo adoleſcēs. 24.38.50
Homo fœdus. 12
Homo novus. 16.113
Honeſtatus honore. 22
Hoſtilia facere. 133

I.

IAcere, mentionem facere, innuere, ſignificare. 53
Id locorum. 98.103
Idem majoribus ſuis facere, pro idem quod majores. 114
Ignara lingua, regio, pro ignota. 62.89
Ignoratus, pro occultatus, latens, tacitus. 91
Immane quantum. 156
Immodicus animi. 175
Impenſius quid facere. 105.
Imperare, pro, imperata peragere. 97
Imponere invidiam. 26
Importuoſum mare. 61
de Improviſo. 18.78.126 134
ex Improviſo. 58.90
Impunitas alicujus facti. 19
In aperto eſſe. 48
In cuſtodiam traditi. 32
In excelſo. 194
In Galliam verſus. 41
In gloria numerat. 142
In gratia habere. 136
In hoſtem pugnare. 6.39
In invidia eſſe. 67
In imperio natus. 72
In manus, pro, ad manus venire. 118
In obſcuro vitam agere. 33
In ore populo agere. 178

In oculis ſitum. 14
In præſens. 10. 168
In proclivi. 200
In promtu eſt. 199. 203
In rem eſt. 13
In ſpe habere. 20
In tempus. 161
In tempore. 139. 168
In unum convocare, cogere &c. 11. & ſæpe.
Incedunt per ora veſtra. 71.
Inceptum, pro, *conſiliũ.* 119. 144
in Incerto. 78. 85. 88
Incredibile memoratu. 4. 5. 79
Incultus ſubſtant. 47
Indicare, pro, *indicium facere.* 31
Inermus. 122. 133. 147
Infectum, pro, *quod quis facere nequeat.* 106
Infenſi intentique. 93
Ingenium in promtu habere. 5
Ingenium loci. 163. 172
Ingens belli. 97
Innocens, pro, *incorruptus.* 84
Inſidiæ conſuli, ſimpliciter. 20
Inſolens malarum artium. 3
Inſolitus ſervitii. 140
Inſolentia loci. 88
Inſtruere prœlio. 149. 152.
de Integro. 97
Intẽpeſta nox. 17. 20. 78
quo Intenderat. 129. 131
Intendere officia. 106
Intenta mala. 146
Interrogatus lege Plautia. 20
Inteſtabilis, improbus. 101. 140
Invaſit avaritia in animos. 74
Invidiam imponere. 26
Iocum movere. 17
Is talis vir. 98
Ita ſe mores habent. 90
Iurare ex ſententia. 135
Ius bonumque. 6
Ius faſque. 10
Iuxta æſtumare. 2
Iuxta mecum. 43
Iuxta ponere. 99

I.

L*Ætitiæ eſſe.* 35
Legare ſibi, id eſt, *legatos aſſumere.* 69
Levis odor, pro, *ſuavis.* 180.
Liberalis pecuniæ. 5
Locus placitus. 109
Loco ſuo pugnam facere. 95

Lubidinem habere in aliqua re. 5
ex Lubidine quid facere. 194.
Lubido pro *voluntas.* 204.
Luculenta oratio. 20

M.

MAgis magisque. 4. & ſæpe.
Mala res. 14
Malefici generis animalia. 61
Mali fructus. 158
Malo eſſe. 35
Manifeſtus ſceleris. 40. 76.
Mare magnum. 107
in Medium conſultare. 169.
Miſerari, pro, *movendæ miſerationi, commemorare.* 65.96
Miſeriæ onerique eſſe. 7
Moderari linguam. 110
Mollitia. 39
More pecorum. 160
More virorum. 44
Mori per virtutem. 141
Movere jocum. 17
Mulier ancilla. 55
Multum diei. 87
Multus inſto. 111
Mutare pro *mutari.* 78

N.

NAturæ cedere. 205
Naturæ concedere. 57.
Ne, pro, *nedum.* 8
Nebula ſublima. 159
Neceſſitudo, pro, *neceſſitas.* 21.43.85.129
Negotioſus. 6
Nequitur. 71
Niſi, pro, *ſed.* 66
Nox imtempeſta. 17.20. 78.
Nudus gignentium. 108
Numidiæ, pro, *in Numidia.* 75

O.

OBediens ventri. 1
Obnoxius alicui. 13. 15.30.165.167
Obſequela orationis. 154
Obtentui eſſe. 143.203
Obviam eſſe. 152
Obviare. 49
Occanuerunt. 149
Odor levis, id eſt, *ſuavis, fragrans.* 180
Officere alicui. 18.32.89
Officia intendere. 106
Ope ſumma niti. 24. & ſæpe.
Opes virorum , armorũ, pro *potẽtia.* 11.14.168

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Oportunus alicui. 17.84. 91.165.
Oportunum factu. 20. 41.43.190.
Optumum factum. 134
Ordine facere. 32
Oris improbi. 172
Oſtentui eſſe. 66.84

P.

P*Aces.* 73
Parens, pro, *Subditus.* 130
Parum facere. 114
Patiens belli. 5
Patiens inediæ. 3
Patiens militiæ. 97
Patrare, pro *peragere*, ſæpius.
Pecuniam trahere, vexare. 14
Penſi habere. 4.8.15
Per ſaturam referre. 70
Perſcribere ſitum loci. 122
Plerumque noctis. 64. 126.135
Plerumque exercitum, pleraque Africa. 91. 108.
Plerumque, pro, ſæpe. 102.
Ponere verba ante facta. 59
Populares ſceleris. 15.
conjurationis. 16
Portare copias, exercitum. 76.77
Poſt alius alium. 189
Poſtea loci, 129
Poſt eſſe. 16
Poſt futuri. 141
Poſt paullo. 201
Poſt principia. 87
Poſtremus flagitioſorũ, ſervorum. 144. 167
Præcipitem abire luxuria, &c. 17
Prædabundus. 119
Præſtare cæteris. 1
Primus, pro, *præcipuus.* 23.106.111
Prima ducere, habere. 80.106.111.
Princeps intelligendi. 177
Pro bono facere. 65
Pró copia rei facere. 119
Procedere, id eſt, *proſpere cedere.* 17. 20. 76.100.112.
in Proclivi. 200
Profundum, immenſum 109.166.191.
Prohibere janua, mœnibus. 18.64
in Promtu eſt. 199. 203.
Promtum in lingua. 7
Propior montem. 86
Propius virtutem. 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Proſpere evenire alicui. 205.
Proxuma Carthaginem. 62.
Proxume Hiſpaniā. 63
Prudens belli. 168
Publicum bonum. 24. 67. 202
Publicum malum. 170. 192. 198
Pugnando capere. 6. 69

Q.

QVaſi pro *fere,* ſæpius.
Quæſitiſſumæ epulæ. 155

R.

R*Elinquere in medio* 12.
Repulſum abire. 135
Requieſcere ex miſeriis. 3.
Requiſita naturæ. 178
Res oportuna cadit. 13
Reſtare, pro, *reſiſtere.* 149.
Retinere per manus. 73

S.

S*Atias.* 158
Satisfactio. 22
Sciens belli, locorum. 125
Scitis equidem. 43
Secus accidere, cedere, procedere. 64. 67. 204
Secus muliebre, virile. 154.
Senati, in genit. 19. 23. 40. 79. 172
Senatum dare. 55
Senecta ætas. 173
Senectum corpus. 165
ex Sententia. 135
Sicuti, pro, *tanquam.* 18. 24.
Silentio tranſire. 1
Sine modo modeſtiaque. 81.
Spes, pro *opinione.* 172
Studere ſe præſtare, videri, placere. 1
Sua, &, *ſuæ res.* 1. 98
Subigere, pro, *cogere.* 7. 68. & ſæpe.
Sublima nebula. 159
Suo loco pugnā facere. 94
Superare, pro, *abundare.* 13. 71. 98. 141
Super fortunam animū gerere. 98
Supplicia, pro, *precibus & ſupplicationibus.* 6. 39. 83. 91. 100
Supra caput eſſe. 39
Supra repetere. 4. 49
Supra ſine expreſſo caſu. 3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

T.

Temperare victoriæ. 8
Tempeſtas. 16.48
Tergis ſumtis atque redditis. 178
Tradere in cuſtodiam. 32
Trahere animo. 110
Trahere cum animo. 121
Trahere pecunias. 14
Tranſire vitam ſilẽtiô. 1
Transverſum agere. 50. 58.
Tumulti. 45
Tutus, pro, *tuitus* aut *tutatus*. 88.105.115. 135.

V.

Vacuus ab odio, amicitia. 32
Vacuus frugis. 119
Valere animo. 54
Venire in gratiam & favorem. 55
Venire in manus, pro, *ad manus.* 118
Venum ire. 68
Vertet, abſolute. 39.112
Verum bonumque. 70
Veſper diei. 88.132
Vexare pecuniam. 14
Vicem ærarii præſtare. 157.
Vice pecorum, pro, *inſtar.* 155
Vices, id eſt, *pugna.* 184
Victoriam exercere crudeliter, moderate. 20
Vindicare in libertatem. 13.
Virtus animi. 1.2
Vis animi. 3.46.74.200
Vis corporis. 1.2
Vis hominis. 30
Vitabundus. 129
Vitam agere in obſcuro. 33.
Ulciſcor, paſſive. 71
Ultra ſine expreſſo caſu. 34
Volentia, id eſt, *ea quæ volumus, deſideramus.* 104.169
Volentibus bonis, omnibus, militibus &c. 21.111.127.
ex Voluntate. 17.136
Voluntate, id eſt, *ultro*, aut, *voluntarie.* 55
Voluntate alicujus, id eſt, *juſſu*, aut *permiſſu.* 12
Voluptarius. 8
Vorticoſus. 187
Uti ex voluntate. 17
Vulgus eſſe. 13

INDEX

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

A.

ABorigines cum Trojanis Romã condidere, 4. genus hominum agreſte, ſine legibus, ſine imperio, liberum atque ſolutum, *ibid.*
Adoleſcentium animi molles & ætate fluxi. 3
Adrimetum à Phœnicibus conditum. 63
Adverſæ res etiam bonos detrectant. 90
Ædes Concordiæ. 29
Æmilius Scaurus à Iugurthæ largitione ſe cõtinet. 60. ejus mores. *ibid.* à Iugurthæ legatis corrumpitur. 69
Æneas. 4
Æs alienum, pro argento, ære ſolutum. 21
Æs grande conflare. 9
Æthiopes. 63
Africæ ſitus, & deſcriptio. 61. eam qui primò incoluerint. *ibid.* à Gætulis & Libybus poſſeſſa. *ibid.* ejus pars provincia P. R. 63. 68. ejus pars inferior à Numidis poſſeſſa. 63
Albinus Conſul ad bellũ proficiſcitur. 77. ejus caſtra à Iugurtha circumventa. 78. ejus exercitus qualis. 82
Aliena largiri, liberalitas. 37
Allobroges ad cõjurandum ab Vmbreno ſolicitati. 25. à conjuratis jusjurandũ poſtulant. 26. iiſdem ob conjurationem detectam, præmia decernuntur. 31
Ambitio vitium virtuti proprius quàm avaritia. 7. corrumpit animos. *ibid.* bonorũ famam lædit. 124
Amici officio fideq; parantur. 53
Amicitia firma idem velle,

velle, idem nolle. 13. non idē quod factio. 72. in diverſis mentibus eſſe non poteſt. 73

Animus divinus, 1. ejus atq; corporis dotes, & munera, *ib.* in cōſulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, 38. vitæ mortalium dux, atque imperator. 47. ferox, prava via ingreſſus, ubi conſueta non ſuppetunt, quæ efficiat, 191. in adverſis rebus quàm in ſecundis major Cæſari. 195

Annius Cajus, Leptitanorū præfectus. 107

L. Annius, & P. Lucullus Tribuni pleb. magiſtratum continuare nituntur. 77

Annius Quinctus conjuratus. 11

Antiochus decem millibus talentorum à Philippo ſpoliatus. 166

Antonius conſul. 16. Catilinam cum exercitu perſequitur. 23

Appii dictum, Fortunæ ſuæ quiſque faber. 188

App. Claudius interrex. 147

Aquila quæ in exercitu Catilinæ. 45

Archelaus Mithridatis incepta impedivit. 167

Ariſtonicus Antiochi filius, triumpho ductus. 166

Aſia à Romanis obſeſſā. *ibid.*

Aſpar Numida. 134

Athenæ ſuam celebritatem ſcriptoribus debent. 6

Atherbal, Micipſæ filius. 50. 53. prœlio vincitur à Iugurtha. 55. victus Romam contendit, *ibid.* ejus verba in ſenatu. 56. ubivis tutior, quam in ſuo regno. 57. à Iugurtha vincitur. 64 ejus ad Iugurtham legati, de injuriis querentes. *ibid.* Cirtam profugit. *ibid.* copias adverſus Iugurtham parat. *ibid.* ejus literæ in ſenatu recitatæ, 66. ejuſdē deditio &

tio & interitus. 68
Avaritia pecuniæ ſtudium habet, 7. corpus animumque virilem effeminans, *ibid.* bellua fera, immanis, intoleranda. 200
Aventinus mons, bis à plebe occupatus in ſeceſſione. 72
Aurelia Oreſtilla, Catilinæ conjux. 10
Autronius Publius conjuratus, 11. conſul deſignatus, *ibid.* ambitus condĕnatus. 11

B.

Bæbius Cajus à Iugurtha corrumpitur. 75
Bellienus Lucius prætor. 131
Bellorum cauſſa dominandi libido. 38.39
Bellum pace mutare, victoris in manu eſt, 44. ex arbitrio ſumitur, at non ponitur, 111.189. Cæſaris aliorũ pace molli⁹. 189
Bellũ Cimbricũ, 45. civile, 50. Gallicũ, 137. Macedonicum, 166. maritimum, atq; Mithridaticum, 24. Punicum, 50. Romanos in officio retinuit, 80. ſervile Capuæ, & in Apulia. 19
Belli ſocietatem inituris quæ cõſideranda. 166
Beneficii, quàm maleficii immemorem eſſe in rep. præſtat. 74
Beſtia Lucius conjuratus. 11
Beſtia Lucius Numidiam provinciam conſul ſortitur, 69. avaritia corrumpitur. *ibid.* ejus de deditione cõſilium cum Iugurtha. 70. exercitum in Africam parat. 69
Bithynia direpta. 167
Bocchus Maurorũ rex, 63. ejus filia, Iugurthæ uxor, 109. eum Iugurtha advers⁹ Romanos incitat, *ibid.* cum Iugurtha conjungit exercitũ, 125. eum à bello deſiſtere legati Metelli hortantur, 110. Sullæ reſpondet, 130. ejus purgatio ad Romanorum expoſtulationem, *ibid.* ejuſque legati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

gati à Iugurtha corrumpuntur, *ibid.* & à Gætulis ſpoliati, pavidi ſine decore ad Sullam profugiunt, 131. delicti gratiam ab Romanis accipit, 132. ejus Punica fides, 134. cum Sulla per interpretem agit, 135. Iugurthæ inſidias tendit, 137. Romanis Iugurthã tradit. *ibid.*

Bomilcar Maſſivæ inſidias tendit, eumque obtruncãdum curat, 76. reus ex æquo, & bono, *ibid.* reum Iugurtha in Numidiam mittit, *ibid.* vadibus datis, judicium fugit, 96. ei Metellus perſuadet, ut ſibi Iugurtham tradat, *ibid.* à Metello corrũpitur, *ibid.* ejus epiſtola ad Nabdalſam, 102. & in Iugurtham inſidiæ detectæ, 103. à Iugurtha necatur. *ibid.*

Bona aliena largiri, liberalitas. 37

Brutus D. Semproniæ maritus, 26. ejus domus conjurationis Catilinariæ haud inſcia. *ibidem.*

C.

CAbira. 167

Cæſar Statilium cuſtodit, 30. Pontifex max. creatus Catulo dejecto, 31. ei Catulus, & Piſo infenſi, *ibid.* eum Cicero inter conjuratos nominare noluit, *ibidem.* ejus ſententia de cõjuratis, 32. & *ſeqq.* ejus natura, & mores, & Catonis comparatio, 40. 41. ejus bellum aliorum pace mollius, 189. ejusque victoria civilis, 191. atque laus. 195

C. Cornelius conjuratus, 11. pollicetur ſe Ciceronem confodere. 18

C. Cotta vovet ſe patriç, 174. ejus conſulatus. *ibid.*

C. Gracchi cædes. 71

C. Iulius in Apuliam à Catilina mittitur. 17

C. Pomptinus & Valerius

rius Flaccus Prætores tempore Ciceronis Coſ. 28

Calpurnius conſul acriter Numidiam invadit, ſed à Iugurtha corrumpitur. 69

Capitolium incēſum viginti annis ante conjurationem Catilinæ, 29

Capſa, ab Hercule condita, 118. oppidum Numidiæ magnum, & validum, *ibid.* ejus, & Thalæ ſitus, & collatio. *ibid.* obſidetur à Mario, 120. expugnatur, atque incenditur. *ibid.*

Capua municipium. 19

Carthago æmula imperii Romani à ſtirpe interiit, 7.57. deleta diſcordiā Romæ peperit, 80. pleræque Africæ imperitabat. 108.

Caſſius Longinus conjuratus. 11

Caſſius Lucius prętor ad Iugurthā mittitur. 74

Catabathmos. 61.63.65

Catilina Reip. inſidiatur, 4. ejus mores, & ingenium, 3.4. ejus ſocii, 9. 11. nobilem virginem, Veſtæ ſacerdotem ſtupravit. 10. ejus uxor Aurelia Oreſtilla, *ibid.* filium necavit. *ibid.* ejus cōſcientiam vultus arguit. *ibid.* repetundarum reus prohibitus petere conſulatum, 11. ejus oratio ad conſcios conjurationis. 13. Ciceroni inſidias machinatur. 17. conſulatum petit, *ibid.* Lege Plautia interrogatus ab L. Paullo, 20. ejus reſponſio ad Ciceronis invectivam, *ibid.* paratus ad diſſimulanda omnia, *ibid.* patricius, 3.20. in Malliana caſtra noctu proficiſcitur, 20. ejus literæ ad Q. Catulum, 22. hoſtis à ſenatu judicatur, 22. 23. ejus exercitus, 42. fugam in Galliam parat, *ibid.* ſervitia repudiat, *ibid.* duobus exercitibus clauditur, 43. ejus verba ad

ad milites, *ibid.* fortiter pugnãs occiditur, 46
Catonis de conjuratis oratio, 36. ejuſdem ſententia, 40. natura ac mores, *ibid.* & 41. eſſe, quam videri bonus malebat. 41
Catulus à Catilina literas accipit, 22. ejus & Cæſaris inimicitiæ, 51. Sulla ſævior. 164
Ceparius conjuratus. 29
Cethegus cõjuratus, 11. captus, familiæ, atque libertorum implorat opem, 32. audax, *ibidem.*
Cicero conſul, homo novus, 16. inſidiis petitur, 17. 18. inquilinus civis urbis Romæ, 20. urbi præſidio eſſe juſſus, 23. Allobroges inſtituit, uti jusjurãdum obſignatum ad cives perferẽdum exigant, 27. Senatum in ædẽ Concordię convocat, 29. de captis in ponte Mulvio dubius, 28. de cõjuratis in ſenatu refert. 18. & 32
Cimbricum bellum, 45. ejus præda. 142
Cincius ſive Sicinius Lucius de tribunicia poteſtate loqui auſus. 160
Cinnæ in urbem reditu omnes interierũt ordines. 147
Cirta oppugnatur à Iugurtha, 64. 65. Iugurthæ tradita. 68
Civem Romanum verberibus cædi, nefas. 34
Civilis belli cauſſa. 50
Comedere bis die, vitio datur. 193
Comitia. 16. 77
Concordiæ ædes. 9
Concordia parvæ res creſcunt. 53
Conjuratio Catilinæ ex quibus conflata, 9. 10. prima 11. ſecunda, *ibid.* ejus pignus, ſanguis human⁹ hauſtus, 15. ejus cauſſa, æs alienum, 21. patefacta, 26. & 31. viginti annis poſt incenſum Capitolium. 29
Conjuratorum catalogus,

gus, 11. eorum partes, & ſuum cujuſque munus, 27. ii capiuntur 29. inque carcere necantur. 41. 42
Conſilium. 1
Conſilia in te militari. 202.
Conſilia prava ſæpe magis, quàm bona, proſpere eveniunt. 194
Conſuetudo in naturam vertitur. 112
Conſulibus Romæ imperantibus quantum Reſp. creverit. 4
Conſul vel à ſenatu, vel à populo ſummam poteſtatem accipit. 18. 19.
Conſul deſignatus ſententiam primus rogatur. 32
Conſularis poteſtas. 18
Conſulatus ante C. Marium novo homini nemini mādatus. 98. 104.
Conſultantes de rebus dubiis, odio, amicitia, ira atque miſericordia vacare debét. 32.
Cōſultores peſſimi, ira, atque cupido. 98
Conſultoribus incepta prava noxæ. 144
Conſulto, prius quàm incipias; ubi conſulueris, mature facto opus eſt. 1
Cornelii tres fato Romæ regnaturi. 29
Cornelius ſcriba. 142
Cornificius Quinct⁹ Cethegum cuſtodit. 29. 30.
Corporis, & animi dotes & muneta. 2
Corporis bona facilè dilabuntur. 47. 48
Craſſus Marcus Pompejo inimicus, 11. conjurationis conſcius judicatur, *ib.* & 31. malorum patronus. 31
Cupido atque ira, conſultores peſſimi. 98
Curæ magnæ, magna merces eſt. 192
Curius Quinctus conjuratus, 11. ſenatu motus à cenſoribus probri gratia, 15. ejus cum Fulvia conſuetudo, *ibid.* conjurationem patefecit. 17
Cyrene, colonia. 63
Cyrenenſes magni, atq;

opu-

opulenti, 108. quando maxime floruerint, *ibid.* eorundem cum Pœnis de finibus conditiones initæ. *ibid.*
Cyrus in Aſia bella gerere primus cœpit. 1

D.

DAbar, ex gente Maſiniſſæ, 134. Maſſugradæ filius, *ibid.* interpres inter Bocchum & Sullam. 135
Damaſippus, juſſu L. Sullæ, jugulatus. 35
Deorum auxilia quibus parentur rebus. 39
Diſcordia res maximæ dilabuntur. 53
Divitiæ, 1. quo modo decori habeantur. 52
Domi induſtria, foris juſtum imperium, 38
Domitii Lucii vita, 200. 201
Druſus Livius, patronus nobilitatis. 198
Ducum adverſus conjuratos catalogus. 19

E.

EGeſtas, & fames. 158
Elephanti XL. à Romanis interfecti. 89
Epiſt. Atherbalis in ſenatu recitata, 66. Bomilcaris ad Nabdalſam, 102. Catilinæ ad Catulum, 22. Lentuli ad Catilinam, 28. Scipionis ad Micipſam. 52.
Equites R. cum telis circum ædem Concordiæ, 31. Cęſari gladio minitantur. *ibid.* iiſdem indignum regnum peregrinorum ſatellites agere. 99. 140.
Etruria, propter Sullæ dominationem egeſtate laborat. 18
Eumenes. 166
Exempla mala ex bonis initiis orta. 35
Exercitus R. quo modo mollis evaſerit. 8

F.

FAbii Maximi verba. 49
Fabius Sanga, Allobrogum patronus. 26
Factio non idem quod amicitia. 72
Famæ magis, quàm iræ, conſu-

conſulendum. 33
Fames miſerrima omnium mors. 19
Familiæ gladiatoriæ. 19
Favonius Marcius, civitatis onus. 201
Feneratores paci publicæ officiunt. 192
Fœdus nullum ſenatus populique R. injuſſu fieri poterat. 79
Fortuna ſimul cum moribus immutatur, 2. in omni re dominatur, 6. humana pleraque regit, *ibidem* & 130. nihil vel eripere vel largiri poteſt, 47. 48. meliores ſequitur. 147
Fortunæ ſuæ quiſq; faber; Appii dictũ. 188
Fuſidius honorum omnium dehoneſtamẽtum. 142
Fulvia nobile Q. Curii ſcortum, 15. conjurationem detexit. 16
Fulvius Nobilior conjuratus, 11. ad Catilinã proficiſcitur, 25. à patre necari juſſus. *ibid.*
Fulvius Flaccus ab Opimio cõſule occiſus. 60

G.

Gabinius Publius cõjuratus. 11. & 26
Gætuli initio Africam habuere, 61. 62. ferarum more viventes, *ibid.* eorũ ſitus, *ibid.* mores, *ibid.* genus hominum ferum, & incultum, 109. eos armis aſſuefacit Iugurtha, *ibid.* à Mario fuſi fugatique. 127
Gallica gens bellicoſa, 25. infeſtiſſima Romano nomini, 38. armis præſtans, 40. apud Romanos formidabilis. 137
Gallicum bellum. *ibid.*
Gaudæ, Maſtanabalis filio, Maſiniſſæ nepoti, regios honores Metellus negat. 99
Gladiatoriæ familiæ. 19
Gloriæ itinera duo, pacis ſcilicet ac belli. 2
Gloriæ certamen. 5
Gloria invidiam vincere difficilimum. 53
Gloriam invidia ſequitur. 91
Gloria majorum poſteris lumen. 114

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Gloria induſtria alitur. 199
Gracchus ab Opimio conſule occiſus. 60
Gracchi, plebem in libertaté vindicare conantes, occiduntur. 81
Gracchorũ cædes. *ibid.*
Gracchi Caii lex de vocandis ex quinq; claſſibus centuriis. 200
Græci verberibus animadvertebant in cives, 36. facundia Romanis priores, non item virtute. 40
Guluſſa Maſiniſſæ filius. 50

H.

HAnnibal Romanos afflixit. 50
Hercules in Hiſpania periit. 62
Herennius à Pompeio cum exercitu deletur. 158
Hiempſal, Micipſæ filius, 50. natura ferox, Iugurtham deſpiciens, 54. ejus gravius dictum Iugurtham exaſperat. *ibid.* occiditur. 55. ejus caput ad Iugurtham refertur. *ibid.*
Hiempſalis regis libri. 61
Hippo à Phœnicibus condita. 63
Hiſtorias ſcribere cur arduum, 2. magno uſui eſſe. 49
Hominis partes duæ, atque utriuſque munera, 1. & 47. ejus induſtria belluarum vim ſuperat. *ibidem.*

I.

IGnavia nemo immortalis factus. 116
Imagines majorum ad virtutem accendunt. 49
Imperandũ quàm optimis. 188
Imperatorem agere, arduum admodũ. 112. 113. 114
Imperium quibus artibus retineatur. 2
Imperio maximo maxima ineſt cura. 174
Imperia crudelia acerba magis, quam diuturna. 190

Incepta prava conſultoribus noxæ. 144
Indici cōjurationis prę-mia conſtituta. 19
Induſtria gloria alitur. 199
Ingenium præſtat viribus, 1. in bello plurimum poteſt, 2. ſocordia torpeſcit, 48. magnum res parvas attingere nequit. 192
Injuriæ cuique ſuæ graves. 33
Inſtituta vetera corruptis moribus ludibrio ſunt. 191
Invidia ex opuletia oritur. 4
Invidiam gloria vincere difficilimum. 53
Invidia gloriam ſequitur. 91
Ira atque cupido conſultores peſſimi. 98
Iracundia apud alios, in imperio ſuperbia. 33. 34
Italos necare judicio leges permittebant. 102
Iudiciis acerbis civitas magis vaſtatur, quam corrigitur. 192
Iugurtha qualis, 50. 51. 60. 61. bellum magnũ cum eo, variaq; victoria, 49. Maſtanabalis filius ex concubina, Maſiniſſæ nepos, 50. à Micipſa patruo filii loco habitus, *ibid.* ejus genus, mores, ſtudia & ingenium. 50, 51. auxiliari exercitui præfectus, 51. quibus cōjecturis regnum ſibi polliceatur, 52. Romanis carus, 51. 52. Scipioni, propter virtutem, placuit, 52. ab eo laudatur, *ibid.* adoptatur à Micipſa, *ibid.* & 57. & 65. Micipſæ decreta reſcindi oportere cōtendit, 54. ejus ira, & inſidiæ in Hiempſalem. *ibid.* Romanos largiendo fatigat, 55. pugna Atherbalẽ vincit, Numidia potitur, legatos Romam mittit, *ibid.* excuſatur à legatis, 60. largitionibus meliorem regni partem ſortitus eſt, 61. Opimium corrumpit, 60. Cirtã obſidet, 65. Atherbalis

balis regnum invadit, 64. eum vincit, 64. 65. cum eodem comparatur, 64. Cirta potitur, 68. ejus in Atherbalis amicos ac propinquos crudelitas, *ibid.* cum L. Caſſio Romam venit, 74. Bæbium tripl. pl. corrũpit, 75. præſens à Memmio ad populũ accuſatur, *ibid.* Italia decedere juſſus. 76. ejus vades quinquaginta. *ibid.* cum Aulo, Albini conſulis fratre, fœdus facit, caſtra Romana capit, 78. 79. ejus peritia in re militari, 84. ipſius legati ad Metellũ ſupplicatum miſſi, 85. ejus adhortatio ad milites. 86. vincitur, 89. ejus exercitus funditur, *ibid.* pabulum & aquam corrumpit, 92. Bomilcaris perfida ſuaſione deditionem facit, 96. imperata ſibi à Metello nihil cunctatus, 97. bellum reſumit, *ibid.* Bocchum regẽ ſocerum, ad bellum Romanũm compellit, 109. exercitũ Gætulorum in unum cogit, *ibid.* Gætulos armis aſſuefacit, *ibid.* à Mario armis exutus, 118. occiſis equitibus vix erupit, 129. apud Numantiã Latinam linguam didicit, 128. conditiones quidem accipit, Mario tamen diffidit, 136. mutat ſubinde cubiculum cõtra inſidias, 103. proditur Romanis à Boccho, 137. vinctus traditur Sullæ. *ibidem.*

Iulius Cajus in Apuliam à Catilina mittitur. 17

Ius gentium, & æquum bonum, diverſa. 76

Iunius Silanus ſententiam primus rogatus. 32

L.

Lacedæmonii in Græcia bella gerere primi cœperunt, 1. Athe-

Athenienſes vicere. 35
Latis oppidum. 119
Latini ſuffragia ferebãt. 80
Legati regnum Numidiæ diviſum miſſi. 60
Legati Atherbalis ad Iugurtham, de injuriis quærentes. 64
Legati Bocchi à Iugurtha corrumpuntur, 130. à Gætulis ſpoliati, pavidi, ſine decore ad Sullã profugiunt. 131
Legati C. Mallii ad Qu. Marcium. 21
Legati à Iugurtha ad Metellum ſupplicatũ miſſi. 84
Legati Iugurthæ Atherbalem Romæ falſo deferũt, 59. 60. S.P.Q.R. pecunia corrũpunt *ibid.*
Legati Metelli Bocchum à bello deſiſtere hortantur. 110
Legati Romanorum ad Iugurtham, 67. Atherbalem, & Iugurtham arma deponere jubent, 65. Iugurthæ pacẽ imperantes fruſtra diſcedunt. 68
Leges pro vita civium R. 34.35
Legis præſidium à prætore debitoribus ereptum. 21
Legum Romanarum ſuprema potentia. 207
Lentulus Sura, conjuratus. 11
Lentuli epiſtola ad Catilinam. 28
Lentulum, quia prætor erat, conſul manu in ſenatum ducit. 29
Lentulo Spintheri in cuſtodiã traditur, 29. ejus in carcere frangitur gula laqueo, 41.
Lentulus ex libris Sibyllinis ſibi regnum Romanũ pollicetur. 29
Lentulum ut eripiant opifices & ſervitia ſolicitantur. 31.32
Lentuli ignaviam Catilina increpat, 43. is Romæ novarum rerum ſtudioſos ſolicitat, 25. audacia. 20
Lepidus procõſul, 144. exercitum ad urbem ducit. 146.147
Leptitani, Romanis

ſemper fideles, 107. ad Beſtiam amicitiam rogatum miſerunt. *ibid.*
Leptis à Phœnicibus cōdita, 63. ejus ſitus. *ibid.*
Lex C. Gracchi de vocandis ex quinque claſſibus centuriis. 200.
Lex Memmii. 74
Lex pro debitoribus adverſus feneratores. 21.
Libertas maxime omnium tueri debet. 161
Libertas omnibus ex æquo optabilis. 202
Libertas periculoſa quieto ſervitio potior. 143.
Libido bona. 204
Libri Punici Hiempſalis. 61
Libyes Africam initio habuere, 61. ferarum more viventes, 62. minus quam Gætuli, bellicoſi. *ibid.*
Liguris cujuſdam gregarii inſidiis Mulucha capitur 121. &c.
Locus medius apud Numidas honorificentior. 54
Lucullus Pub. & L. Annius trib. pl. magiſtratum continuare nituntur. 77

M.

Macedonici belli & Punici cauſa. 166
Magiſtratus minores Romæ vigiliis præerant. 19
Magiſtratuum Romanorū inſignia à Tuſcis ſumta. 35
Magiſtratus per manus traditi. 98
Magiſtratuum creandorum ratio. 200
Maleficiorum publicorum, & privatorum diverſa ratio 36.37
Malitia præmiis exercetur. 200
Mallius Fæſulanus conjurationis particeps, in Etruria. 17. 18. ejus ad Marcium Regem legati & mandata. 21. ipſe & Catilina hoſtes à ſenatu judicantur. 22.23
Mamilii trib. pleb. quæſtio in eos qui à Jugurtha corrupti, vel pactio-

pactiones feciſſet. 79
Manlius Lucius trib. pl. de imperatore contra Iugurtham ad populum refert. 104
Manlius Aulus, Marii legatus. 116
Mapalia Numidarum ædificia. 62. 84
Marcius Rex Q. Fæſulas contra conjuratos miſſus 19. ejus ad legatos conjur. reſpõſum. 21
M. Æmilius omnium flagitioſorum poſtremus. 144
M. Bibulus, quibus rebus in conſulatum eruperit. 200
M. Cotta à Mithridate fuſus. 167
M. Favonius civitatis onus. 201
M. Fulvii cædes. 71
M. Manlius, & Q. Scipio male cum Gallis pugnarunt. 137
Marius Metelli legatus, 84. ei haruſpex felicia omnia portendit, 97. 98. ipſius & Metelli inimicitiarum origo, 98. petendi miſſionem à Metello rogat, *ibid.* patria, natura, mores, 97. 98. 99. Gaudã adverſus Metellum incendit. 99. à Metello dimittitur, 104. ipſi novo homini conſulatus mandatur, *ibid.* Numidiaque traditur à populo, *ibid.* & 111. illi ſenatus licet adverſus nihil abnuere audet, 111. infeſtus nobilitati, *ibid.* ejus ad populum oratio, 112. & *ſeqq.* imagines non habet, 114. litterarum Græcarum ignarus, *ibid.* cicatrices adverſo corpore oſtentare poteſt. *ibid.* quare ſordidus fuerit habitus. 115. ejus in Africã expeditio. 117. caſtella Iugurthæ vi, præmiisq; tentat, 118. Capſam capit, 120. eum Numidæ magis quam mortalem timent, *ibid.* ejus & Sullę pugna cũ Iugurtha & Boccho, 126. ejuſdẽ virt⁹ in pugna, *ibid.* victoria non inſolentior factus, 127.

Iugur-

Iugurthæ & Bocchi exercitus fundit, 128. de Iurgutha triumphavit, 137. Romanorum in re bellica princeps habitus. *ibid.* ei iterum conſuli, decreta Gallia, *ibid.*

Maritimum atque Mithridaticũ bellum. 24

Maſiniſſa Rex Numidarum, 50. bellica virtute præſtans, *ibid.* ejus filii tres, *ibid.* quando in Romanorum amicitiam venerit, *ibid.* & 57. ipſe & Micipſa una cum Romanis Syphacem regno expulerunt, *ib.* proli Romani nominis ſtudium commẽdat. 58

Maſſiva Iugurthæ regnum affectat, 75. 76. Iugurthæ juſſu occiditur. 76

Maſtanabal Maſiniſſæ filius. 50

Mauri dicti, qui antea Medi. 62. illis Bocchus imperavit, 63. pro opibus denas, atque eo amplius uxores ducunt, 109. à Mario fuſi, fugatique. 126. 127.

Medi poſtea Mauri dicti, 62. eorum origo. *ibid.*

Medius locus apud Numidas honorificentior. 54

Memmius Cajus tribunus pleb. 68. ejus facundia 71. oratio ad populum *ibid.* rogatio, 74. Iugurtham præſentem ad populum accuſat. 75

Metellus conſul in Numidiam ad bellum proficiſcitur 82. ejus in conſulatu collega Silanus, *ibidem.* exercitum licẽtia & ignavia corruptum, ad militarem diſciplinã revocat, 83. Iugurthæ legatos corrumpit, 84. ejus innocentia Iugurtha ſuis rebus diffidit. *ibid.* callidus, *ibid.* cum Iugurtha pugnat, 86. 87. 88. Numidiæ oppida capit, vaſtatque agros, 91. victor milites pro meritis donat, *ibid.* Zamam oppu-

oppugnat, 93. 95. oppugnationem Zamæ, fruſtra tentatam, omittit, 95. Bomilcarem corrumpit. 96. Iugurthã inſidiis aggreditur. *ibid.* Numidia ei iterum dercernitur. 97. 104. ejus ſuperbia. 97. Gaudæ, Maſtanabalis filio, Maſiniſſæ nepoti, regios honores negat, 99. ejus ſtrategema. 105. Thalam oppidum obſidet, & capit, *ibid.* & 106. ejus mollities animi, 110. & ad Bocchũ legati, *ibid.* cõſpectum Marii fugit, 117. Romæ lætiſſimis animis excipitur. *ibid.*

Metellus Celer prætor. 19.

Metellus Creticus imperator ad urbem, triũphum petens. *ibid.*

Micipſa, Maſiniſſæ filius & regni heres, 50. ejus, Numidię regis, genealogia, *ibid.* & filii duo, *ibid.* de adoptando Iugurtha ſecum deliberat, *ibid.* Iugurthã, uti bello caderet, auxiliari exercitui præficit, 51. Iugurtham adoptat, 52. ejus verba ad Iugurtham, 53. hunc filiis commẽdat, *ibid.* moritur, 54. ejus in Iugurthã beneficia. 58.

Militaris diſciplina magis ex animo, quàm ex corpore pendet, 2. non tam ex libris, quam ex acie diſcitur. 113

Milites ex claſſibus lecti. 116. capite cenſi. *ibidem.*

Militia ad pacem pertinet. 192.

Minucio Rufo Q. Cos. Macedonia evenit. 76

Miſeris parum fidei. 66

Miſericordia in perniciem caſura 73

Mithridates in latere vectigalium Romanorum, 145. Græciæ grave ſervitium demſit, 167. Nicomedem Bithynia expulit, *ibid.* Aſiam, ſpolium regis Antiochi, recepit, *ibid.* Cottam fudit, *ibid.* apud Param,

ram, & Heracleam naufragiis militum optimos amiſit, *ibid.* ejus cum Lucullo prœlia. *ibid.*
Mores ſimul cum fortuna commutātur. 2
Mors ærumnarum requies, non cruciatus. 25. 34.
Mulierem pſallere, & ſaltare elegantius quā neceſſe eſt probæ, non decet. 16
Mulieres in comitatu Catilinæ. *ibid.*
Muluchæ flumen Mauros à Numidis divi dit 63. 121. ad Mulucham amnem caſtellum Marius capit. *ibid.* &c.
Munificus nemo niſi volens. 131
Murena Cajus citeriori Galliæ præfectus cōtra conjuratos. 26
Muthul, Numidiæ flumen. 85

N.

NAbdalſa Bomilcaris in prodendo Iugurtha ſocius, 102. apud Iugurthā proditionis ſuſpicioné deprecatur. 103
Natura falſo ab hominibus accuſatur, 47. una & communis omnium, 113. unum omnibus finem vel ferro ſeptis ſtatuit. 141.
Neceſſitas extrema non eſt exſpectanda. 141. 142.
Neceſſitudo timidos fortes facit. 43. 44
Nicomedes Bithyniæ rex. 167
Nobilitatis ſuperbię quo primum tempore obviam itū ſit, 49. (cōmune malū ſuperbia. 98.) ejus ignavia à Mario reprehéditur, 112. 113. 114. unde nobilitas petéda, 113. eam peperiſſe, quam acceptam corrupiſſe, melius eſt. 114
Novo homini ante C. Marium conſulatus nemini mandatus. 104.
Numantia deleta. 52
Numidarum ſtudia juvenilia, 50. eorum alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

alii Iugurtham, alii Atherbalem ſequuntur, 55. eorumdem reges, Romani nominis maxime ſtudioſi. 56. 57. ipſorumque ſalutem ex eis pendere, 58. 59. iſti quare hoc nomine vocati. 62. eorum ingenia. 84. iidem infidi, ingenio mobiles, novarum rerum avidi. *ibid.* & 100. Romanos invadunt 87. fuſi, fugatique, 89. 105. pro opibus denas, atque eo amplius uxores ducunt, 109. eorum cibus & abſtinentia 119. pabulo pecoris magis, quam arvo ſtudent. *ibid.*

Numidiæ pars firmior Iugurthæ, ſpecioſior Atherbali traditur. 61. qui legati ad ipſam dividendã miſſi fuerint, 60. ejus origo, ac ſitus 62. 63. incrementumq;, *ibid.* ea vaſtatur à Metello 91.

O.

OCtavius Ruſo quæſtor. 131

Opimius Lucius conſul, legationis princeps, à Iugurtha corrumpitur, 60. à C. Graccho, & M. Fulvio interfectis, conſul acerrimè vindictam nobilitatis in plebem exercet. *ibid.*

Orbis diviſio generalis. 61.

Orta omnia occidunt. 48. 191.

P.

PArta amittere majus dedecus, quam nihil peperiſſe. 72. 114.

Patres Reipub. Romæ præſides appellati. 5

Pater filium necat. 25. 39.

Patriam vi regere importunum. 48

Paulus Lucius lege Plautia Catilinam interrogat. 20

Pax diverſis in mentibus eſſe non poteſt. 198.

198. foris Romanos in laſciviam conjecit, 80. ejus fundamenta. 192. 193
Pecunia, maxima pernicies hominũ, 193. ejus ſtudiũ paci communi officit. *ibid.*
Perſarum origo, atque ſitus, 62. ii ſe per cõnubia Gætulis permiſcuere, *ibid.* alveos navium inverſos pro tuguriis habuere, *ibid.*
Perſes, Philippi filius, inſõniis occiſus. 166
Petreius, Antonii conſulis legatus contra Catilinam. 45
Philæni vivi terra obruti pro Pœnorum rep. 108
Philænon aræ. 63. 109
Phœnices oppida multa in Africa condidere. 63
Picenus ager. 42
Piſo factioſus, 12. conjurationis auctor, *ibid.* Quæſtor in citeriorem Hiſpaniam pro prætore miſſus, *ibid.* interficitur. *ibid.*
Piſonis C. & Cæſaris inimicitia. 31
Piſtorienſis ager. 42
Plautia lex. 20
Plebis ſeceſſio à patribus, & cauſa, 21. ejus inopiæ ſubventum, *ibid.*
Plebs urbana infamis & egens, 23. Catilinæ incepta probat. *ibid.* ejus opes quando imminutæ. 24. antea novarum rerum ſtudioſa, Catilinæ conſilia execratur. 30. ejus duæ ſeceſſiones, 72. & ex ſecundis rebus inſolentia, 80. eam Gracchi in libertatem vindicare conantes, occiduntur. 81.
Pompeii remotior ab urbe exercitus Catilinæ ſpem incepti perficiendi auxit, 10. ipſe Pompeius Craſſo inviſus. 11. ejus potentia formidoloſa. 12. ad bellum maritimum atque Mithridaticum miſſus, 24. ipſe & Craſſus conſules tribuniciam poteſtatem reſtituêre, *ibid.*

ibid. Pompejus ſua Martia facta enumerat, 157. hoſtes per Alpes in Hiſpaniam ſummovit, *ibid.* de cõmeatu & ſumtibus queritur, *ibid.* & 158. majore fortuna quã, ſapientia, 189. tanquam fanum debitorum, *ibid.* nihil aliud quam Cæſari obeſſe volebat. 195
Pompeius Rufus Q. prætor Capuam miſſus. 19
Pons Mulvius 28
Populus poteſtatẽ ſummam dat. 19
Populus Romanus quibus modis libertate exciderit 197. 198
Porcia lex. 34
Poſtumius Lucius civitatis onus. 201
Probitas parum per ſe tuta. 56
Ptolemæus rex. 167
Publica à paucis emere, periculoſum. 52
P. Scipio, 51. ſolitus dicere, majorum imagines vehementiſſime ſibi animum ad virtutẽ accẽdiſſe. *ibid.*
P. Scipioni Naſicæ conſuli Italia provincia obvenit. 69
P. Sulla conſul deſignatus, 11. ambitus condemnatus. *ibid.*
Punica fides incerta. 134.
Punicum bellum Romanos in officio retinuit. 80

Q.

QVæſitores. 80
Quæſtor pro prætore. 12

R.

REgni præſidia, ſunt amici. 53
Regum antiquitus ſtudia. 1
Regibus Romanis imperantibus, boni quã mali ſuſpectiores. 5
Regem armis, quam munificentia, vinci minus flagitioſũ. 135
Res humanæ ſemper ad deterius prolabũtur, 1. 2. fluxæ, & mobiles. 131
Res ſecundæ ſapientium ani-

animos fatigant, 8. inſolentiam pariunt, 80. mire ſunt vitiis obtentui. 143
Reſp. duabus artibus curanda, audacia in bello, æquitate in pace, 6. ejus prætextu pro ſua quiſque potentia certat. 24. eam quibus rem Romani auxerint. 38
Rex nomẽ imperii primum fuit. 1
Regi conſilium dare, arduum. 194
Reatinus ager. 22
Rhodiorum à Romanis defectio, 32. illi bello Macedonico capti, quare impuniti à Romanis ſint dimiſſi, 32. 33. opibus pop. Rom. crevere. 32
Romæ urbis origo, 4. ea à Trojanis cõdita, *ibid.* floreſcens finitimis inviſa, *ibid.* libertatem adepta, brevi plurimum crevit 5. ſicuti ſentina, 23. ibi omnia venalia, 52. 63. 64. ea venalis, ſi modo invenerit emtores, 77. in ea poſt Carthaginem deletam, orta ſeditio, 80. eadem in patres & plebem diviſa. 197
Romanorum antiquitus de gloria certamen, 5. antiquorum Romanorũ mores & inſtituta, 4. 5. atq; beneficentia, 5. 132. eos ſæpe parva manu fortiſſimos fudiſſe exercitus, 6. 40. iidem præclara agere, quam ſcribere malebant, 6. belli gloria præſtantes. 6. eorum in ædificãdo luxuries, 8. 14 erga Pœnos fœdifragos fides, 33. ipſi arma atque tela militaria ab Samnitibus, magiſtratuũ inſignia à Tuſcis ſumſerunt, 35. quam à majorũ virtutibus deſciverint, 40. Gallis belli gloria, Græcis facundia præſtiterunt, *ibid.* eorũ poteſtas in curandis ſociorũ injuriis, 58. iidẽ à Iugurtha ſub jugum miſſi, 78. 79. eis omnia regna adverſa, 109. me-

lius-

liusque viſum eſt, amicos, quam ſervos, quærere, 129. illi audendo, fallendo, bella ex bellis ſerendo, magni facti. 168
Rom. exercitus prima corruptio. 7
Romano imperio ad occaſum ab ortu ſolis omnia parebant, 23. ejus finis. 168
Romanis equitibus indignum regum peregrinorum ſatellites agere, 99. 140. cum telis circum ædem Concordiæ mandantur vigiliæ. 31
Rutilius Publius, Metelli legatus 87. Mario exercitum tradit. 117

S.

SAlluſtius à Rep. ad ſcribendas hiſtorias ſe transfert. 3. 48. 49.
Saluti potius quam libidini, conſulendum. 192.
Sapientes pacis cauſſa bellum gerunt, laboremque ſpe otii ſuſtentant. 192
Scaurus in ſenatu princeps, qualis, 67. à Iugurtha corruptus, 70. quæſitor. 80
Scipio Romani exercitus imperator bello Numantino, 51. ejus verba ad Iugurtham, 52. eum laudat, *ibid.* eidem pop. Romani ſtudium commẽdat, *ibidem.* illius litteræ ad Micipſam. *ibid.* ipſe & M. Manlius male cum Gallis pugnârunt. 137
Scriba Cornelius. 142
Secundæ res ſapientium animos fatigant, 8. inſolentiam pariunt, 80. mire ſunt vitiis obtentui. 143
Seleucia maxima urbiũ. 169.
Sempronia lex de provinciis. 68
Sempronia conjurationis particeps, 16. D. Bruti uxor. 26
Senatores quadraginta in victoria civili interiere. 196
Senatus poteſtatẽ ſummam dat 18. 19. ejus miſe-

miſericordia ac manſuetudo, 21. in ædem Concordiæ vocatus, 29. ipſe animus, plebs corpus. 80
Senatusconſultum, ne quid Reſp. detrimenti caperet, 18. 19. 147. ejus ſumma vis, 18. 19. in conjuratos 41. de Numidiæ regno, de ſubveniendo Atherbali impeditur, 67.
Senatus populique Romani injuſſu fœdus nullum fieri poterat 79.
Senectus ipſa morbus. 173.
Senius Lucius ſenator. 19.
Sententiam D. Iunius Silanus primus rogatur conſul deſignatus. 32
Sententias per tabellas ferri ſolitas. 203
Septimius Camers in agrum Picenum à Catilina mittitur. 17
Serpentes accenduntur ſiti. 118
Sertorius Hiſpaniam citeriorē vaſtavit. 158
Servile bellum Capuæ, & in Apulia. 19
Sicca oppidum à Iugurtha deficit. 92
Sidonii quo modo in Numidiam pervenerint, 107. Leptim condiderunt. *ibid.*
Siſenna Lucius hiſtoricus. 123
Sitius Publius Nucerinus, conjurationis particeps, cum exercitu in Mauritania. 14.
Somnus ægrum animū facile opprimit. 103
Spintheri Lentulo in cuſtudiam traditus Lentulus conjuratus 29. 30.
Statilius conjuratus, 11. illi, & Gabinio negotium datur, ut urbem incendant. 27
Sullæ fratres, Publius, & Servius conjurati 11.
Sulla Luc. quo pacto ſibi exercitū fidū fecerit, 8. ejus crudelitas 7. 35. 140. Damaſippum & alios jugulari juſſit, 35. ejus, Marii quæſtoris, mores, ingenium

ingenium, & natura, 123. 124. idem eloquens, 129. ejus oratio ad Bocchum, *ibid.* idem à Mario ad Bocchum de communibus rebus agundis mittitur, 132. ejus magnanimitas, 133. inconſternatus animus, *ibid.* is una cum Voluce per hoſtium caſtra proficiſcitur, 133. 134. pollicetur pacem Boccho, 134. illi, lege belli, omnia licuerunt. 196

Sulla Pub. conſul deſignatus, de ambitu punitus. 11

Sullani milites gregarii ſenatores facti, 23. rapinis aſſueti, Catilinæ occaſionem augent. 10

Sumtuum ratio ad pacem pertinet. 191

Superbia, commune nobilitatis malum. 98

Suthul, oppidum Numidiæ, obſidetur. 77

Syphacis, Numidiæ regis agros, urbesque, Romani Maſiniſſæ dono dant. 50. 57

Syrtes in extrema Africa ſinus duo, 107. unde dictæ. *ibid.*

T.

TAnais flumen Africæ. 119

Tarquinius Lucius, cõjurationis index, in vincula cõjicitur 30. ejus indicio non habetur fides. *ibid.*

Tereon colonia. 63

Thala, oppidum Numidiæ, ubi Theſauri Iugurthæ 105. à Metello obſidetur, *ibid.* capitur. 106. 107

Thirmida oppidum. 54

Ti. Gracchus regnum affectans, occiditur. 71.

Ti. Neronis ſententia de conjuratis. 32

Timor animi auribus officit. 43

Torquatus Aulus filium necari juſſit. 39

Tribunatus pl. ſumma poteſtas. 24

Tribunicia poteſtas Põpejo, & Craſſo Coſſ. reſtituta, 24. materia diſcordiarum. 146

Tribuniciæ ſeditiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

remp. agitabant. 77
Triginta Athenienſium tyranni. 35
Triumviri capitales. 41
Trojani Romam condidere, Ænea duce profugi. 4
Tuba pugnæ ſignum. 45
Tullianum, locus in carcere. 41
T. Turpilius Sullanus Vaccenſium præfectus, unus ex omnibus Italicis evaſit, 100 deſertor præſidii à Metello necatur. 102
Tyrannidem affectantium catalogus. 26. 27.

V.

VAcca oppidum, forum rerum venalium. 85
Vaccenſes à Metello deficiunt, Romanorũque præſidia interficiunt, 100. diripiuntur 102. perfidiæ pœnas luunt. *ibid.*
Valentia à Pompeio deleta. 185
Valerius Lucius Flaccus, & C. Pomtinus prætores ad Allobroges intercipiẽdos miſſi. 28
Vargunteius Lucius cõjuratus, 11. inſidiatur Ciceroni. 18
Verba virtutem non addere. 43. 116
Vettius Picens. 142
Victis, quanta accidant incommoda. 33
Victoris in manu eſt, bellum pace mutare. 44.
Victoria obtenta, vel ignavis gloriari licet. 90.
Viris labor, mulieribus munditiæ conveniũt. 115.
Viris rebus deſperatis nihil reliqui, quam ſolvere injuriam, aut mori per virtutem. 141.
Virtus clara æternaque habetur 1. ei honos non datur, 48. non eget compoſita oratione 114. neque datur dono neque accipitur, 115. poſt vitam magis ſe extollit 205. via ad eam una & ardua. 199
Vita hominum ſine cupidita-

piditate agitata. 1. ſilentio non tranſeunda. *ibid.*
Vita & mors jura naturæ. 174
Vitia virtutum nomina ſortita. 37
Vivere qui vere dicantur. 2
Vmbrenus conjuratus Allobroges ad conjurandum hortatur. 25
Volux à patre Sullæ obviam mittitur, 132. Bocchi filius. *ibid.* dubiæ fidei apud Sullam. 133
Vrbe capta, nihil reliqui ſit victis. 36
Vtres ex coriis. 105.119
Vulturtius Crotonienſis, conjuratus, 27. cum Allobrogibus ad Catilinam proficiſcitur, 28. in Ponte Mulvio capitur, *ibid.* de itinere, ac litteris interrogatur 29. ejus indicium de conjuratis, *ibid.* ei, ob detectam conjurationem, præmia decernuntur. 31

Z.

ZAmæ ſitus, 93. ea oppugnatur, 92. 93. 94.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 20